

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU'NUN TARİHİ ROMANLARINDAKİ
DEĞERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
AHMET MOCAN**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. HATİCE FIRAT**

**EYLÜL, 2011
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU'NUN TARİHİ ROMANLARINDAKİ
DEĞERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

HAZIRLAYAN: AHMET MOCAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 23.09.2011

Tez Danışmanı : Yard. Doç. Dr. Hatice FIRAT

Jüri Üyesi : Prof. Dr. M. Volkan COŞKUN

Jüri Üyesi : Yard. Doç. Dr. Evren KARATAŞ

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Ahmet DUMAN

EYLÜL, 2011
MUĞLA

TUTANAK

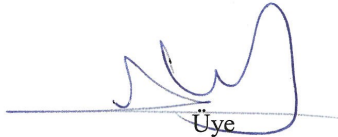
Muğla Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 28.09/2011 tarih ve 6/3... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 25/4. maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Ahmet MOCAN'ın "**Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi**" adlı tezini incelemiş ve aday 23/09/2011 tarihinde saat 15.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **BAŞARILI** olduğuna **oybirliği**... ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yard. Doç. Dr. Hatice FIRAT

Üye

Prof. Dr. M. Volkan COŞKUN

Üye

Yard. Doç. Dr. Evren KARATAŞ

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanlarındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2011
Ahmet MOCAN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN **MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.**

Soyadı : MOCAN

Adı : Ahmet

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanlarındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi”

Y. Dil : Review of the Values in the Historical Novels of Abdullah Ziya Kozanoğlu from Turkish Educational Aspect

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

O

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD

Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlanmadı.

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : FIRAT, Hatice

Ünvanı : Yard. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 317+XVII

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Türkçe eğitimi
2. Değerler
3. Tarihi roman
4. Çocuk edebiyatı

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Turkish educational system
2. Values
3. Historical novel
4. Children's literature

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : ...../...../.....

ÖN SÖZ

Türkçe eğitimi sadece bilgilerin aktarımının yapıldığı bir ders değildir. Dersin amaçlarından biri okuma, yazma, dinleme, konuşma gibi temel dil becerilerin öğrencilere kazandırılmasıdır, bir başka amacı eleştirel düşünme, iletişim kurma, yaratıcı düşünme, problem çözme, araştırma, sorgulama gibi becerilerin öğrencilere kazandırılmasıdır.

Türkçe dersinin anılan becerileri kazandırmasının yanında, önemli bir amacı daha vardır; öğrencilere değer aktarımı. Değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması dil ve edebiyat aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bir toplumda yaşayan değerler, o toplumun dili ve o dille oluşturduğu edebî eserler yoluyla gelecek nesillere taşınmaktadır.

Türkçe dersinin temelini yazılı metinler, dolayısıyla kitaplar oluşturmaktadır. Türkçe dersinde gerçekleşmesi gereken değer aktarımı sadece ders kitaplarıyla sınırlı kalmamalı, bunun için diğer edebî ürünlerden de yararlanılmalıdır. Bu ürünlerin başında da romanlar gelmektedir.

Çalışmamızda, Cumhuriyet dönemi Türk çocuk edebiyatında tarihî roman türünün ilk örneklerini veren Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun on sekiz tarihî romanı kullanılmıştır. Yazarın tarihî romanlarında yer verilen evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler tespit edilmiş ve bu değerlerin örnekleri ortaya koyulmuştur. Değerlerin sıralamasında alfabetik sıra dikkate alınmıştır.

Çalışmamızda birinci bölümü giriş, ikinci bölümü Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun hayatı, eserler ve edebî kişiliği, üçüncü bölümü yöntem, dördüncü bölümü bulgular ve yorumlar, beşinci bölümü sonuç ve öneriler oluşturmaktadır.

Birinci bölümünde/girişte tarihî roman kavramı ve tarih roman ilişkisi ortaya koyulmuş, Türk edebiyatında tarihî romanın gelişimi dönemlere ve konulara ayrılarak incelenmiştir. Aynı bölümde Türk çocuk edebiyatı ve Türk çocuk edebiyatında tarihî romanın gelişimine yer verilmiş, değerler kavramı ve Türkçe eğitiminde değerler açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun hayatı, eserleri hakkında bilgi verilmiş ve yazarın edebî kişiliği ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin analizi üzerine açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmada elde edilen verilerin sunulduğu dördüncü bölümde Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında yer verilen evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler ortaya koyulmuş, bu değerlere ait örnekler sunulmuş, değer kazanmada roman türünün yerine ve Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında yer alan değerlerle Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin ilişkisine değinilmiştir.

Beşinci ve son bölümde elde edilen sonuçlar, bu sonuçlara bağlı olarak sunulan öneriler ve kullanılan kaynakçalar belirtilmiştir. Ayrıca incelenen romanların özetleri tez sonunda ek olarak verilmiştir.

Çalışma konusunun belirlenmesinde yardımlarını esirgemeyen hocam sayın Prof. Dr. M. Volkan COŞKUN'a, araştırmamız sırasında bilgi, deneyim ve yardımlarını esirgemeyen, gösterdiği sabır ve anlayış için şükran duyduğum danışman hocam Yard. Doç. Dr. Hatice FIRAT'a, beni her konuda maddi, manevi destekleyen aileme ve gerek bu çalışma sırasında gerekse başka zamanlarda kahrımı çeken, ihtiyaç duyduğum her an yanımda olan canım, Ebru MORGÜL'e teşekkürlerimi sunarım.

Ahmet MOCAN

Eylül 2011

Muğla

ÖZET

Çalışmamızda, Cumhuriyet dönemi Türk çocuk edebiyatının önemli isimlerinden olan Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun on sekiz tarihî romanı, İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (6, 7, 8. Sınıflar) genel olarak değinilen evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler açısından incelenmiştir.

Araştırmamızın amacı, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında hangi evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerlerin yer aldığı tespit edilmesi; bu değerlerin Türkçe eğitimi açısından değerlendirilmesi ve Türkçe eğitiminde değer kazandırmada roman türünün yerinin saptanmasıdır.

Araştırmanın yöntemi betimsel alan araştırmasıdır. Araştırmada, literatür tarama yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini ve örneklemini Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun on sekiz tarihî romanı oluşturmaktadır. Eserlerin tamamına ulaşıldığı ve tümü incelendiği için evren ve örneklem uyusmaktadır.

İçerdikleri değerler bakımından ele alınan romanlarda evrensel değerlerden bağımsızlık, bağışlama, barış, bilim adamlarına önem verme, çalışkanlık, estetik, eşitlik, hoşgörülü olma, saygılı olma/saygı gösterme, sevgi değerlerine; millî değerlerden bayrağa saygı ve vatan sevgisi değerlerine; ahlaki/manevi değerlerden alçak gönüllülük, arkadaşlık/dostluk, azimli olma, cesaret, dayanışma, dürüstlük, fedakârlık, gurur, güvenilir olma, itaatkârlık, iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma), kanaatkârlık, merhametli olma, misafirperverlik, öz güven sahibi olma, öz eleştiri yapma, sabırlı olma, sadakâtlı olma, sorumluluk sahibi olma, sözünde durma, takdir etme/övme, yardımseverlik değerlerine yer verildiği tespit edilmiş ve bu değerlere ilişkin örnekler sunulmuştur. Tespit edilen değerler sadece ana başlıklar hâlinde bırakılmamış, örneklerin içerdikleri anlamlar dikkate alınarak alt gruplandırmaya da gidilmiştir.

Kozanoğlu'nun romanlarında yer verilen değerler Türkçe Öğretim Programı'yla karşılaştırılmış, romanlardaki değerlerle programda yer alan değerlerin uyuştukları görülmüş; Türkçe eğitiminde evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerlerin aktarılmasında tarihî romanlardan yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Değerler, tarihî roman, Türkçe eğitimi, çocuk edebiyatı.

ABSTRACT

In our work, eighteen historical novels of Abdullah Ziya Kozanoğlu, a well known name for Turkish children's literature of the Republican period, have been reviewed in perspective of global, national and ethical/moral values that are mentioned in the Turkish Language Curriculum of Primary School System (6th, 7th and 8th grades.)

The purpose of our study is to determine which global, national and ethical/moral values exist in Abdullah Ziya Kozanoğlu's novels; to evaluate these values from Turkish education system's perspective and to establish the value of prose in enhancing Turkish education system.

Descriptive field work method has been used by literature scanning methods. Our study consists of Abdullah Ziya Kozanoğlu's eighteen historical novels. The complete collection of Kozanoğlu's novels have been studied to ensure that concept and verification of these principles correspond.

Each novel has been examined in accordance with the values that it contains. Freedom, forgiveness, peace, respect for scientists, industriousness, esthetic values, equality, tolerance, respectability/respectfulness and love out of global values; respect for the flag and love of homeland out of national values; and humbleness, friendship, determination, courage, support, honesty, self-sacrifice, pride, reliability, loyalty, kindness, contentment, compassion, hospitality, strength of character, self criticism, patience, devotion, responsibility, keeping one's word, praise, helpfulness out of ethical/moral values have been determined in each novel and examples of these values have been outlined. These established examples of principles have not only pointed out as main titles, but according to their significance, they have been branched further.

The values in Kozanoğlu's novels have been compared to the values in Turkish education system and have been found that they correspond satisfactorily; therefore have been concluded that historical novels can be utilised in Turkish education system in order to relay global, national and ethical/moral values.

Key words: Values, historical novel, Turkish education system, children's literature.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	X
GRAFİKLER.....	XI
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Tarihî Roman Kavramı ve Tarih-Roman İlişkisi.....	1
1.1.1. Türk Edebiyatında Tarihî Roman.....	5
1.1.1.1. Tanzimat ve Millî Edebiyat Dönemlerinde Tarihî Roman.....	5
1.1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Tarihî Roman.....	7
1.1.1.2.1. Popüler Tarihî Romanlar.....	7
1.1.1.2.2. Türkler, Türklük ve Osmanlıyı Konu Alan Tarihî Romanlar	8
1.1.1.2.3. II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ile İttihat ve Terakki'yi Konu Alan Tarihî Romanlar.....	9
1.1.1.2.4. Mütareke Dönemi ve Kurtuluş Savaşı'nı Konu Alan Tarihî Romanlar.....	9
1.1.1.2.5. Serbest Fırka, II. Dünya Savaşı, Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olaylarını Konu Alan Tarihî Romanlar.....	12

1.1.1.2.6. 27 Mayıs'ı, 12 Mart'ı ve 12 Eylül'ü Konu Alan Tarihî Romanlar.....	13
1.1.1.2.7. 1980 Sonrası Tarihî Romanlar.....	15
1.1.2. Türk Çocuk Edebiyatında Tarihî Roman.....	19
1.1.2.1. Çocuk Edebiyatı Kavramı.....	19
1.1.2.2. Batı Ülkelerinde Çocuk Edebiyatı.....	20
1.1.2.3. Türkiye'de Çocuk Edebiyatı.....	23
1.1.2.4. Türk Çocuk Edebiyatında Tarihî Romanın Gelişimi.....	27
1.2. Değerler.....	30
1.2.1. Değerler Kavramı.....	30
1.2.2. Değer ve Değerler Kavramlarının Farkı.....	33
1.2.3. Değerlerin Özellikleri.....	34
1.2.4. Değerlerin İşlevleri.....	37
1.2.5. Değerlerin Sınıflandırılması.....	39
1.3. Türkçe Eğitimi ve Değerler.....	42
1.3.1. Türkçe Eğitiminin Tarihçesi.....	42
1.3.2. Türkçe Eğitiminde Yer Alan Değerler.....	48
1.4. Problem Durumu.....	54
1.4.1. Araştırmanın Alt Problemleri.....	55
1.5. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	55
1.6. Sayılıtlar.....	57
1.7. Sınırlılıklar.....	57

1.8. Tanımlar.....	57
BÖLÜM II	58
2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	58
BÖLÜM III.....	62
3. ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU’NUN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	62
3.1. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Hayatı ve Eserleri.....	62
3.2. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Edebî Kişiliği.....	63
BÖLÜM IV.....	74
4. YÖNTEM.....	74
4.1. Araştırmanın Modeli.....	74
4.2. Evren ve Örneklem.....	74
4.3. Veri Toplama Araçları.....	74
4.4. Verilerin Analizi.....	74
BÖLÜM V.....	75
BULGULAR VE YORUMLAR.....	75
5. ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU’NUN TARİHÎ ROMANLARINDAKİ DEĞERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	75
5.1. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Değerler.....	75
5.1.1. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Evrensel Değerler.....	76
5.1.1.1. Bağımsızlık Değeri.....	78

5.1.1.2. Bağışlama Değeri.....	82
5.1.1.3. Barış Değeri	86
5.1.1.4. Bilim Adamlarına Önem Verme Değeri.....	87
5.1.1.5. Çalışkanlık/Çalışma Değeri.....	89
5.1.1.6. Estetik Değeri.....	91
5.1.1.7. Eşitlik Değeri.....	93
5.1.1.8. Hoşgörülü Olma Değeri.....	96
5.1.1.9. Saygılı Olma Değeri.....	98
5.1.1.10. Sevgi Değeri.....	111
5.1.2. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Millî Değerler.....	117
5.1.2.1. Bayrağa Saygı Değeri.....	119
5.1.2.2. Vatan Sevgisi Değeri.....	121
5.1.3. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Romanlarında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	122
5.1.3.1. Alçak Gönüllülük Değeri.....	125
5.1.3.2. Arkadaşlık/Dostluk Değeri.....	128
5.1.3.3. Azimli Olma Değeri.....	131
5.1.3.4. Cesaret Değeri.....	133
5.1.3.5. Dayanışma Değeri.....	143
5.1.3.6. Dürüstlük Değeri.....	146
5.1.3.7. Fedakârlık Değeri.....	149
5.1.3.8. Gurur Değeri.....	156

5.1.3.9. Güvenilir Olma Değeri.....	160
5.1.3.10. İtaatkârlık Değeri.....	162
5.1.3.11. İyiliğe Karşı İyilik Yapma (Vefalı Olma).....	165
5.1.3.12. Kanaatkârlık Değeri.....	170
5.1.3.13. Merhametli Olma Değeri.....	171
5.1.3.14. Misafirperverlik Değeri.....	175
5.1.3.15. Öz Eleştiri Yapma Değeri.....	177
5.1.3.16. Öz Güven Sahibi Olma Değeri.....	178
5.1.3.17. Sabırlı Olma Değeri.....	187
5.1.3.18. Sadakâtli Olma Değeri.....	190
5.1.3.19. Sorumluluk Sahibi Olma Değeri.....	192
5.1.3.20. Sözünde Durma Değeri.....	194
5.1.3.21. Takdir Etme/Övme Değeri.....	197
5.1.3.22. Yardımseverlik/Yardımlaşma.....	205
5.2. Değer Kazanımında Roman Türünün Yeri ve Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Değerlerin Türkçe Öğretim Programıyla İlişkisi.....	211
BÖLÜM VI.....	227
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	227
6.1. Sonuç.....	227
6.2. Öneriler.....	263
KAYNAKÇA.....	265
EKLER.....	275

KISALTMALAR

AH: Atlı Han

AK: Arena Kraliçesi

BGD: Battal Gazi Destanı

C.: Cilt

DD: Dağlar Delisi

FF: Fatih Feneri

G: Gültekin

HH: Hilâl ve Haç

KHG: Kubilay Han'ın Gelini

KK: Kolsuz Kahraman

KKa: Kızıl Kadirga

KT: Kızıl Tuğ

M: Malkoçoğlu

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

P: Patronalılar

s.: Sayfa

S.: Sayı

S: Sencivanoğlu

SAR: Seyit Ali Reis

SB: Savcı Bey

SBA: Sarı Benizli Adam

TK: Türk Korsanları

GRAFİKLER

Grafik 1: Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Değerlerin Dağılım Oranı.....	76
Grafik 2: Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Evrensel Değerlerin Sayısı.....	77
Grafik 3: Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Evrensel Değerlerin Dağılım Oranı.....	78
Grafik 4: Bağımsızlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	79
Grafik 5: Bağışlama Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	83
Grafik 6: Barış Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	87
Grafik 7: Bilim Adamlarına Önem Verme Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	88
Grafik 8: Çalışkanlık/Çalışma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	90
Grafik 9: Estetik Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	92
Grafik 10: Eşitlik Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	94
Grafik 11: Hoşgörülü Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	97
Grafik 12: Saygılı Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	98

Grafik 13: Sevgi Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	112
Grafik 14: Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Millî Değerlerin Sayısı.....	118
Grafik 15: Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Millî Değerlerin Dağılım Oranı.....	119
Grafik 16: Bayrağa Saygılı Olma Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	120
Grafik 17: Vatan Sevgisi Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	121
Grafik 18: Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerlerin Sayısı.....	123
Grafik 19: Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerlerin Dağılım Oranı.....	124
Grafik 20: Alçak Gönüllülük Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	125
Grafik 21: Arkadaşlık/Dostluk Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	128
Grafik 22: Azimli Olma Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	131
Grafik 23: Cesaret Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	134
Grafik 24: Dayanışma Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	143
Grafik 25: Dürüstlük Değerine Ait örnekle­in Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	147

Grafik 26: Fedakârlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	150
Grafik 27: Gurur Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	156
Grafik 28: Güvenilir Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	161
Grafik 29: İtaatkârlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	163
Grafik 30: İyiliğe Karşı İyilik Yapma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	166
Grafik 31: Kanaatkârlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	170
Grafik 32: Merhametli Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	171
Grafik 33: Misafirperverlik Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	175
Grafik 34: Öz Eleştiri Yapma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	178
Grafik 35: Öz Güven Sahibi Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	179
Grafik 36: Sabırlı Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	188
Grafik 37: Sadakâtli Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	190
Grafik 38: Sorumluluk Sahibi Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	193

Grafik 39: Sözünde Durma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	195
Grafik 40: Takdir Etme/Övme Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	198
Grafik 41: Yardımseverlik/Yardımlaşma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı.....	205
Grafik 42: Kızıl Tuğ Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	231
Grafik 43: Kızıl Tuğ Romanında Yer Alan Millî Değerler.....	232
Grafik 44: Kızıl Tuğ Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	232
Grafik 45: Atlı Han Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	233
Grafik 46: Atlı Han Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	234
Grafik 47: Türk Korsanları Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	235
Grafik 48: Türk Korsanları Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	235
Grafik 49: Seyit Ali Reis Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	236
Grafik 50: Seyit Ali Reis Romanında Yer Alan Millî Değerler.....	237
Grafik 51: Seyit Ali Reis Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	237
Grafik 52: Gültekin Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	238
Grafik 53: Gültekin Romanında Yer Alan Millî Değerler.....	239
Grafik 54: Gültekin Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	239
Grafik 55: Kolsuz Kahraman Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	240
Grafik 56: Kolsuz Kahraman Romanında Yer Alan Millî Değerler.....	241
Grafik 57: Kolsuz Kahraman Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	242
Grafik 58: Savcı Bey Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	243

Grafik 59: Savcı Bey Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	243
Grafik 60: Sarı Benizli Adam Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	244
Grafik 61: Sarı Benizli Adam Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	245
Grafik 62: Malkoçoğlu Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	246
Grafik 63: Malkoçoğlu Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	246
Grafik 64: Patronalılar Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	247
Grafik 65: Patronalılar Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	248
Grafik 66: Battal Gazi Destanı Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	249
Grafik 67: Battal Gazi Destanı Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	249
Grafik 68: Sencivanoğlu Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	250
Grafik 69: Sencivanoğlu Romanında Yer Alan Millî Değerler.....	251
Grafik 70: Sencivanoğlu Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	251
Grafik 71: Fatih Feneri Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	252
Grafik 72: Fatih Feneri Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	253
Grafik 73: Dağlar Delisi Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	254
Grafik 74: Dağlar Delisi Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	254
Grafik 75: Hilal ve Haç Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	255
Grafik 76: Hilal ve Haç Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	256
Grafik 77: Kızıl Kadırğa Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	257
Grafik 78: Kızıl Kadırğa Romanında Yer Alan Millî Değerler.....	257
Grafik 79: Kızıl Kadırğa Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	258

Grafik 80: Arena Kraliçesi Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	259
Grafik 81: Arena Kraliçesi Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	259
Grafik 82: Kubilay Han'ın Gelini Romanında Yer Alan Evrensel Değerler.....	260
Grafik 83: Kubilay Han'ın Gelini Romanında Yer Alan Millî Değerler.....	261
Grafik 84: Kubilay Han'ın Gelini Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler.....	261

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde, tarihî roman kavramı, özellikleri, tarih-roman ilişkisi üzerinde durulmuş; Türk edebiyatında tarihî romanın gelişimi örneklerle açıklanmaya çalışılmış; çocuk edebiyatı kavramına, Batı ülkelerinde ve Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimine, Türk çocuk edebiyatında tarihî romanın seyrine değinilmiş; değerler kavramından ve Türkçe eğitiminde yer alan değerlerden bahsedilmiş; problem durumuna, araştırmanın amacına ve önemine, sayılıtlara, sınırlılıklara, tanımlara, çalışmada kullanılan yayın ve araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Tarihî Roman Kavramı ve Tarih-Roman İlişkisi

Roman, olmuş ya da olabilecek olayları, kahramanların iç ve dış yaşantılarını, mantıklı, duygulu ve sanatlı bir şekilde, çeşitli anlatım tekniklerinden yararlanarak, yer ve zaman bildirerek anlatan, belli bir uzunluğu aşan kurmaca bir düz yazı türüdür.

Türk Dil Kurumu’nun hazırladığı Türkçe Sözlük’te romanın tanımı, “insanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür” (2005: 1660) olarak yapılmıştır.

Aytaç, romanı, “uzun bir nesir anlatı türü. Hayat gerçekliğinden kaynağını aldığı hâlde, kurmaca bir gerçekçilik yaratır ve bunu anlatım tekniklerinin yardımıyla organik bir parça-bütün ilişkisini gerçekleştirecek yapı mükemmelliği içinde dile getirir” (2003: 365-366) diyerek tanımlamaktadır.

İlk örnekleri 17. yüzyılda verilen, “diğer edebî türlerden farklı olarak zevk alma; eğlendirme; çeşitli mesajlar üzerinde düşündürme; yeni ufuklara götürme; bilgi kazandırma, okuyucuyu ve çevreyi içinde bulabilme, nihayet dil zenginliğine sahip olabilme özelliklerinin tamamını bünyesinde toplayabilen” (Tural, 2006: 209) roman, çeşitli özelliklerine göre (konularına, üsluplarına, hacim ve yapı niteliklerine, teknik niteliklerine seslendiği okuyucuyu kitlesine) sınıflandırılabilir:

Hacim ve yapı nitelikleri (çizgi roman, fotoroman, kısa roman, uzun roman, ırmak roman), teknik nitelikler (vaka romanı, karakter romanı, dramatik roman), bağlı bulunduğu edebî anlayış (romantik roman, realist roman, natüralist roman, postmodernist roman), seslendiği okuyucu kitlesi (çocuk romanı, halk romanı, popüler roman) gibi farklı ölçütlere göre sınıflandırılabilen roman türü, konularına göre sınıflandırıldığında fantastik roman, aşk romanı, töre romanı, köy romanı, psikolojik roman gibi çeşitlerin yanında tarihî roman da ortaya çıkmaktadır (Çetişli, 2004: 48). Romanın konularına göre tasnif edilmesiyle ortaya çıkan tarihî roman hakkında çeşitli tanımlar yapılmıştır:

Tarihî roman, “konusunu tarihî şahsiyetlerden ya da olaylardan alan, tarih gerçekliğini kurmaca (fiktif) olayların yaratılmasında kullanan roman çeşidi”dir (Aytaç, 2003: 370). Özön’e göre tarihî roman, “geçmiş yüzyıllarda oluyormuş gibi birtakım olaylar icat etmek, bu olaylara çerçeve olarak bir çağın olaylarını ve yaşayışını vererek, hayalî kahramanlara gerçek süsü vermek, böylelikle tarih ve romanın ayrı ayrı uyandıracığı ilgiyi sağlamak”tır (1985: 25).

Argunşah, tarihî romanı “daha önce insan veya insan toplulukları tarafından yaşanmış, hatta uzantıları günümüzde de yaşanan hadiseler ve yaşayan insanlar tarafından hissedilen olguların, yazar tarafından edebî ölçüler içerisinde tekrar kurgulamaya tâbi tutularak yeni bir âlem/bütün yaratılması” olarak tanımlamıştır (2002: 442).

Kabaklı, tarihî romanı “konularını, tarihte yaşamış kahramanlarla, onları kuşatan gerçek veya hayalî kişilerin hayat ve maceralarından alan romanlar” (1994: 463) olarak açıklamıştır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere tarihî romanın temelleri geçmişe dayanmaktadır. Romandaki kişiler geçmiş zamanda yaşamış; olaylar, geçmiş zamanda gerçekleşmiş ve sonlanmıştır. Yazar, kişileri ve olayları, ister yeniden kurgulayarak, isterse geçmişe sadık kalarak, edebî bir şekilde aktarmaktadır.

Türkeş, roman-tarih ilişkisinin temelinde, “aynı anlatım araçları -dil ve yazı-aracılığıyla, zaman ve mekân üzerine inşa edilmişliği, o zamanı bir bilgi, inanç ve değerler sistemine göre yeniden kurgulama girişimi; tarihin bir ‘an’ını

anlamlandırma isteği”nin olduğunu söylemiştir (2002: 166). Tarih ve edebiyatın, iki türün de kesin kurallarının ortaya konduğu dönemlere kadar iç içe oldukları düşünüldüğünde, aynı malzemeleri kullandıkları görülmektedir. Birbirine yakın, hatta uzun süre iç içe geçmiş bu iki türün arasında bazı benzerlikler ve farklar vardır.

Roman da tarih de bir bütünü olduğu gibi almaz, bütün içinden istediği bölümleri seçerek ele alır ve işler. Tarih, geçmişteki olayların hepsini değil, önemli olanlarını ele alarak inceler. “Roman da insan hayatını bütünüyle konu almaz. O da bir seçme yaparak, insan hayatındaki kayda değer yaşantıları ele alır” (Sağlık, 2010: 37).

Romanda da tarihte de tarihin yeniden yorumlanması söz konusudur. Roman yazarı, tarihe birebir bağlı kalmak zorunda değildir. Roman, tarihin yerine geçmez; onun amacı, tarihi olduğu gibi anlatmak değildir. Tarihî roman, tarihi yeniden yorumlayıp kurgulayarak aktarır. Yazar, istediği konuyu istediği gibi seçip işleme özgürlüğüne sahiptir. Ancak tarihte yer alan gerçek kişiler ya da olaylar, bambaşka şekillerde anlatılmamalıdır. Roman yazarı, bilgi ve belgelerde yer almayan boşlukları, hayal gücünü kullanarak doldurabilmektedir. Argunşah (2006: 422), bu özelliği şu sözlerle açıklamaktadır; romancı, “tarihi yorumlamak, canlandırmak hatta tarihçinin açıklayamadığı ya da sorumluluk alanı içerisinde olmayan bir takım boşlukları da hayal gücünün aracılığıyla doldurmak durumundadır”. Roman yazarının tarihî olayları, kişileri, dönemleri kendi bilgi süzgecinden geçirerek, dünya görüşüyle harmanladığı gibi, tarihçi de olayları aynı şekilde yorumlamakta ve belgelere dayansa da, belgelerde yer alan bilgileri “kendine göre” yorumlayarak aktarmaktadır.

Tarihte de romanda da “kurgu” vardır. Roman, kurguya dayalı edebî türlerdendir. Tarih de “geçmişin anlaşılabilmesi için, onun kurgulanması faaliyetidir” (Kılıçbay, 1988: 175). Roman, yazarın kurgusuna dayanmakta; romancı, tarihin ortaya koyduğu bilgi ve belgelerden yararlanabilmektedir; fakat yazarın anlattıklarını ispat etme zorunluluğu yoktur. Konuyu, kendi hayal gücüyle istediği gibi işleyebilir. Buna karşın, bir bilim dalı olan tarihte, tarihçi, anlattıklarını ispat etmek zorundadır. “Tarihin yaptığı tarihçi aracılığıyla yaşanmış olanları tespitken romancının görevi bütün bu oluşumları, içerisindeki insanın özellikle de hadiselerin, insan psikolojisi

dediğimiz iç dünyadaki uzanımlarıyla kurgulayabilmektir. Tarihçi toplumun tarihini, romancı ise toplumun içindeki insanın tarihini yazmaktadır” (Argunşah, 2006: 422).

Tarihî romanlar, “yapısından kaynaklanan bir özellik olarak, yazarının tarihe bir yorum getirmesinden dolayı, tezli romanlar sınıfına girmektedir” (Yalçın-Çelik, 2005: 70). Bir başka deyişle tarihî romanlar ideolojik yapıdadır. Romanda yer alan kurmaca, yazarın bakış açısına, dünya görüşüne göre şekillenmektedir. Yazar, kendi düşüncelerini tarihî bir olay yardımıyla verebilir. Tarihî roman yazarı, “daha önceden bilinen bir tarihsel gerçekliği kendi düşüncelerine ya da tezlerine uygun bir kurmaca çerçeve içerisinde şekillendirir” (Göğebakan, 2004: 29-30).

Tarih ve roman arasında konu bakımından da fark vardır. Tarih, sadece gerçekten olmuş olaylar ya da yaşamış kişilerle ilgilenebilmekteyken; roman, gerçek ya da hayal her şeyi konu alabilmektedir. Bu nedenle tarih, konu açısından romana göre daha kısıtlıdır.

Tarihî romanın en önemli özelliği “geçmiş”e dayanmasıdır. Anlatılanlar mutlaka geçmiş zaman içinde başlamış ve bitmiş olmalıdır. Tural bunun şartını, “konunun tamamlanmış, bitmiş, zaman mührünü yemiş olması” (2006: 214) olarak açıklamıştır.

Tarihî roman yazarı, anlattığı dönemi ve kişileri doğru, gerçekçi, etkileyici ve ayrıntılı bir şekilde verebilmek için ele aldığı zamanı her yönüyle öğrenmeli; o döneme ait ya da o dönemden bahseden kaynakları, tarihî belgeleri incelemeli; efsane, destan, masal gibi döneme ait sözlü kültür ürünlerinden de yararlanmalıdır.

Tarihî romanda her insan romanın kahramanı olabilmektedir. Roman kişileri olarak gerçek kişiler tercih edilebileceği gibi hayalî/kurmaca kişiler de tercih edilebilmektedir. Tarihî romanlarda, her anlatılan döneme ve kişiye ait yeteri kadar bilgi ve belge olamayacağı için ruh tahlillerine, psikolojik çözümlere çok fazla yer verilemeyebilmektedir.

Tarihî romanların, millî kimliğin oluşmasında ve yayılmasında önemli işlevleri vardır. Tarih, tarihî romanlar yardımıyla “bir millî kültür unsuru olarak nesilden nesle aktarabilmekte, toplum hayatına birtakım değerlerin telkini,

bazılarının da yergisi bu tür romanlarla daha kolayca yapılabilmektedir” (Argunşah, 2002: 446).

1.1.1. Türk Edebiyatında Tarihî Roman

Türk edebiyatında roman türündeki ilk eserler Tanzimat’tan sonra verilmeye başlanmıştır. İlk romanlar ortaya çıkana kadar, anlatı ihtiyacı mesneviler, destanlar, masallar, halk hikâyeleri ile karşılanmıştır. Aynı şekilde, ilk tarihî roman örnekleri ortaya çıkana kadar, daha çok sözlü kültür ürünleri olarak menkıbeler, halk hikâyeleri, destanlar, masallar; Köroğlu ve Zaloğlu Rüstem hikâyeleri, Hz. Ali’nin cenkleri tarihî roman açığını kapatmıştır.

Türk edebiyatında tarihî romanın başlangıcı çeviriler yoluyla olmuştur. Türkçeye çevrilen ilk tarihî romanlar Alexander Dumas Pere’in *Monte Cristo*, *Kraliçenin Gerdanlığı*, *Üç Silahşor*; Xavier de Montepin’in *Fakirler Tabibi* romanlarıdır. Tarihî romanın Türk edebiyatına çeviriler yoluyla girmesinin sebepleri, Batı tarzında romanın XIX. yüzyıla kadar henüz yazılmamış olması, Batı toplumlarındaki ile Türk toplumundaki kültürlenme sürecinin denk ilerlememesi, sosyal ve politik yapının farklı olması, bireysel ve teknolojik gelişmelerin ivmesinin değişkenliği olarak sıralanabilir (Yalçın-Çelik, 2005: 63).

Türk edebiyatında tarihî romanın ilk örnekleri 19. yüzyılda görülmüştür. “Ahmet Mithat Efendi’nin 3. Selim döneminde geçen *Dünyaya İkinci Geliş* (1875) ve Hasan Sabbah’la Alamut Kalesi’ni konu edinen *Süleyman Musli* (1877) romanları ilk örnekler sayılmasalar da tarih-roman birlikteliğinin ilk denemeleridir” (Türkeş, 2002: 192).

1.1.1.1. Tanzimat ve Millî Edebiyat Dönemlerinde Tarihî Roman

Türk edebiyatında tarihî romanın ilk örneği, **Namık Kemal**’in *Cezmi* (1881) adlı romanıdır. İki cilt olarak düşünülmüş, ancak bir cildi yayımlanabilmiş olan *Cezmi*, Türk edebiyatında türün ilk örneği olmasının yanında, Türk değerlerini öne çıkarışı ile tarihî romanın millî birlik ve beraberlik bilincini yayma amacını taşıyan öğretici kolunu da başlatmıştır (Türkeş, 1998, 16).

Tanzimat Dönemi'nde tarihî romana duyulan büyük ilgi Servet-i Fünun Dönemi'nde azalmıştır. Bunun nedenlerinden birisi II. Abdülhamit rejimidir. Bu dönemde, içinde bulunulan sosyal ve siyasal ortam ile II. Abdülhamit rejimi, yazarların içlerine kapanmalarına, bireysel konulara yönelmelerine neden olmuştur. Bunun yanında, Servet-i Fünun yazarlarının realizme bağlı olmaları da etkilidir. “Tarihe yönelmek, tarihi konu edinmek, tarihî değerlerden yola çıkarak millî bir kimlik ve şuur inşa etmek Romantizm akımının ilkeleri arasındaydı. Realizm akımı Romantizme tepki olarak doğduğu için tarihe yönelme anlayışını da reddetti. Dolayısıyla Servet-i Fünun yazarları da batılı realistler gibi tarihi yok saymışlardır” (Çetin, 2009: 1723).

Millî Edebiyat Dönemi'nde, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasî koşullara bağlı olarak yazarlar, tarihe daha fazla ilgi göstermişlerdir. Batı'nın Osmanlıyı parçalama çabaları, Balkan ve Trablusgarp savaşları, azınlıkların bağımsızlık mücadeleleri gibi olumsuzluklar yazarları etkilemiştir.

II. Meşrutiyet'le birlikte, Türk milliyetçiliği etkisinde eserler verilmeye başlanmıştır. “Bu dönemde Ahmet Hilmi, Fazlı Necip ve Mehmet Hamdi'nin de tarihî romanları vardır; ama Ziya Gökalp'in etkisindeki entelektüel alanda Ömer Seyfettin'in hikâyeleri (Pembe İncili Kaftan, Başını Vermeyen Şehit, Forsa, Topuz) hepsinden önemlidir” (Türkeş, 2002: 192).

Millî edebiyat akımı içinde **Ahmet H. Müftüoğlu**'nun *Gönül Hanım* (1920) adlı romanı ile **Müfide Ferit Tek**'in *Aydemir* (1918) adlı romanı tarihî roman örnekleridir.

Türk edebiyatında Kurtuluş Savaşı'na, Cumhuriyet'e kadar yazılan romanlarda tarih, “kendisine sığınılan, kendisinden medet umulan ve bir anlamda hâlin sıkıntılarında kurtulup mazinin ihtişamlı günlerinin rüyasının görüldüğü bir alev manasına gelmektedir” (Coşkun, 2007). Bu dönemden sonra ise tarihî romanlar gerek ele aldıkları konu, gerek konuların işleniş şekilleri bakımından çeşitlilik göstermiştir.

1.1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Tarihî Roman

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte genel anlamda edebiyatta, dolayısıyla romanda görülen çeşitlenme, tarihî romanda da görülmüştür. Cumhuriyet'le birlikte ortaya çıkan zihniyet değişikliği sonucu -özellikle- ilk dönemde ortaya konan tarihî romanlarda yakın tarihten çok uzak Türk tarihi konu olarak seçilmiş, romanlarda İslamiyet öncesi Türk tarihine yer verilmiştir. Daha sonra ülkenin değişen koşulları ve yaşanan sosyal olaylara bağlı olarak tarihî romandaki konular da çeşitlenmiştir.

Cumhuriyet sonrası tarihî romanları çeşitli açılardan sınıflandırmak mümkündür. Bunlardan bir tanesi, romanları konularına göre sınıflandırmaktır¹. Böyle bir sınıflandırmada, Cumhuriyet sonrası tarihî romanlar: *popüler tarihî romanlar; Türkleri, Türklük bilincini, Osmanlıyı konu alan tarihî romanlar; II. Abdülhamit devrini, II. Meşrutiyet'i, İttihat ve Terakki'yi konu alan tarihî romanlar; Mütareke Dönemi ve Kurtuluş Savaşı'nı konu alan tarihî romanlar; Serbest Fırka'yı, II. Dünya Savaşı'nı, Kore Harbi'ni, Varlık Vergisi'ni, 6-7 Eylül Olayları'nı konu alan tarihî romanlar; 27 Mayıs'ı, 12 Mart'ı, 12 Eylül'ü konu alan tarihî romanlar ve 1980 sonrası tarihî romanlar* olarak tasnif edilebilir.

1.1.1.2.1. Popüler Tarihî Romanlar

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte tarihî romanların sayısında artış görülmüştür. Özellikle “popüler tarihî roman” ya da “tarihî serüven romanı” olarak adlandırılan romanlara, Cumhuriyet'ten sonra sıkça rastlanmaktadır. “Hiçbir zaman yüksek edebiyat içinde değerlendirilmeyen, eleştirmenlerin ya da tarihçilerin ilgisini çekmeyen tarihsel serüven romanları, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de en çok baskı yapan ve okunan kitaplardı” (Türkeş, 2002: 195). Macera yüklü, destansı özellikler taşıyan bu romanların amacı, okura tarihi sevdirmek, tarihe karşı ilgi uyandırmaktır.

Popüler tarihî roman yazarlarının başında, *Kızıl Tuğ, Atlı Han, Türk Korsanları, Seyit Ali Reis* gibi yirmiden fazla tarihî romana imza atan **Abdullah Ziya Kozanoğlu** gelmektedir. Kozanoğlu'nun dışında **M. Turhan Tan, Feridun F.**

¹ Sınıflandırma için S. Dilek Yalçın-Çelik'in **Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları** adlı kitabı ile A. Ömer Türkeş'in “*Romana Yazılan Tarih*” başlıklı yazısından yararlanılmıştır.

Tülbentçi, Ragıp Şevki Yeşim, Nizamettin N. Tepedelenlioğlu, Reşat Ekrem Koçu, Oğuz Özdeş popüler tarihî romanın önemli temsilcileridir.

1.1.1.2.2. Türkler, Türklük ve Osmanlıyı Konu Alan Tarihî Romanlar

Türkleri, Türklük bilincini ve Osmanlıyı romanlarında işleyen yazarların başında **H. Nihal Atsız** gelir. Atsız, *Bozkurtların Ölümü* (1946), *Bozkurtlar Diriliyor* (1949) ve *Deli Kurt* (1958) romanlarından ilk ikisinde Orta Asya'yı konu alırken; diğerinde, Yıldırım Bayezid dönemini, Ankara Savaşı'nı ve sonrasını işlemiştir.

Konusunu Türk tarihinden alan romanlar yazan yazarlardan biri de **Mustafa Necati Sepetçioğlu**'dur. "Geleneksel, milliyetçi çizgide ilerleyen, klasik roman anlayışına dayanan romanlar yazan" (Yalçın-Çelik, 2007: 41) Sepetçioğlu, "Türk tarihinden aldığı malzemeyle itibari bir dünya kurar. Bu dünyanın malzemesi tarih, tasarımı edebiyattır" (Özcan, 2009: 34-35). Yazarın *Kilit* (1971), *Anahtar* (1973), *Kapı* (1973), *Konak* (1974), *Çatı* (1974), *Üçler-Yediler-Kırklar* (1975), *Bu Atlı Geçide Gider* (1977) gibi tarihî romanları vardır.

Kemal Tahir'in *Devlet Ana* (1967) romanı, Türk edebiyatı için önemli bir romandır. Andaç, edebiyatımızda roman tartışmalarında tarih-roman ilişkisinin Devlet Ana'yla gündeme geldiğini belirtirken (1997: 57); Türkeş, Devlet Ana'yı Türkiye'de türe saygınlık kazandıran roman olarak işaret etmiştir (2000: 16). Yazar, Devlet Ana'da, Ertuğrul Gazi'nin ölümünden sonra, yerine Osman Gazi'nin geçtiği dönemi gerçek ve kurmaca kişiler yardımıyla anlatmıştır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu konu edinen bir başka roman, **Tarık Buğra**'nın *Osmancık* (1983) adlı romanıdır. Yazar bu romanında, "bir aşiretten tarihin en uzun ömürlü, en kuvvetli ve en medeni imparatorluğunun çıkış nedenlerini" (Türkeş, 2002: 198) anlatmak istemiştir.

Bunların dışında, Türk edebiyatında Türkleri, Türklük bilincini, Osmanlıyı konu alan roman yazarlarından ve romanlarından bazıları şunlardır: **Safiye Erol**: *Ülker Fırtınası* (1941), *Ciğerdelen* (1947), *Dineyri Papazı* (1955); **Bekir Büyükkarın**: *Caduların Kırbacı* (1946), *Bir Sel Gibi* (1961), *Son Akın* (1963), *Belki Bir Gün* (1964), *Suların Gölgesinde* (1966), *Tanyeri* (1967), *Yoldaki Adam* (1972),

Gün Batarken (1976), *Kutludağ* (1979); **Ahmet Yılmaz Boyunağa**: *Fetih Sancakları, Malazgirt'in Üç Atlısı, Korkusuz Cengaver, Kan ve Gül, Hilâl Uğruna*; **Suzan Sözen**: *Dördüncü Murat* (1962), *Batmayan Güneş* (1963); **Osman Çelik**: *Zorunlu Göç*; **Emine Işın**: *Ak Topraklar* (1976); **Reşat Gürel**: *Sadaktaki Üç Ok*.

1.1.1.2.3. II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ile İttihat ve Terakki'yi Konu Alan Tarihî Romanlar

Cumhuriyet devri Türk romanında, II. Abdülhamit devrini, II. Meşrutiyet, İttihat ve Terakki'yi konu alan tarihî romanlar da yazılmıştır. **Yakup Kadri**'nin üçüncü romanı olan *Hüküm Gecesi* (1927) bunlardan biridir.

Bu dönemi konu alan bir başka roman **Mithat Cemal Kuntay**'in *Üç İstanbul* (1938)'udur. Roman, Abdülhamit devrinde başlayıp II. Meşrutiyet'e, oradan da Milli Mücadele'ye uzanmaktadır.

II. Abdülhamit dönemiyle ilgili romanlardan bir başkası da **Nahit Sırrı Örik**'in *Sultan Hamit Düşerken (Abdülhamit Düşerken)* (1957) adlı eseridir. Roman, II. Meşrutiyet'in ilanından önceki olaylardan başlamakta ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü hazırlayan nedenler bir aşk etrafında verilmektedir.

Türk edebiyatında II. Abdülhamit'i, II. Meşrutiyet'i, İttihat ve Terakki'yi konu alan, bu dönemlere ait siyasî, toplumsal ve gündelik hayatı işleyen diğer romanlar arasında **Memduh Şevket Esendal**'ın *Miras* (1925), **Fazlı Necip**'in *Külhani Entelleri* (1926), **Burhan Cahit Morkaya**'nın *Dükkülerin Romanı* (1934), **Abdülhak Şinasi Hisar**'ın *Fahim Bey ve Biz* (1941), **Zeki Mesut Alsan**'ın *Hürriyet Pervanesi* (1943), **Samiha Ayverdi**'nin *İbrahim Efendi Konağı* (1939), **Mehmet Seyda**'nın *Sultan Döşegi* (1969), **Necati Cumalı**'nın *Makedonya 1900* (1976), **Ahmet Altan**'ın *Kılıç Yarası Gibi* (1998) ve *İsyân Günlerinde Aşk* (2001) romanları yer almaktadır.

1.1.1.2.4. Mütareke Dönemi ve Kurtuluş Savaşı'nı Konu Alan Tarihî Romanlar

Türk edebiyatında Kurtuluş Savaşı'nı konu alan romanlardan bazıları konularını doğrudan Kurtuluş Savaşı'ndan almış, bazıları da, Kurtuluş Savaşı'nı fon

olarak kullanmıştır. Bu dönemi konu alan romanların büyük kısmı, yeni kurulan bir devlette ulus bilincini yerleştirmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nı konu alan eserler veren romancıları -genelde- 1920-1950 kuşağı ve 1950 sonrası olarak ikiye ayırmak mümkündür. İlk dönem Milli Mücadele romanlarında “Osmanlı Devleti'nin yapısal sorunları, o yılların milliyetçilik akımları gibi temel meselelerinden çok düşmanın kimliği önemlidir” (Türkeş, 2003: 18). Düşman, batıda Yunan ordusu ve yerli Rumlar, doğuda Ermeniler, güneydoğuda Araplardır. Bunların yanında yerli işbirlikçiler, yobazlar ve direnişi desteklemeyenler de düşman olarak kabul edilmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nı konu alan 1950 sonrası Türk romanlarını ikinci dönem olarak adlandırmak ve birkaç gruba ayırmak mümkündür. İkinci dönem romanlarının ilk grubunda, Milli Mücadele'yi işlerken resmî tarihin dışına çıkmayan, destansı bir şekilde macerayı öne çıkaran, adsız kahramanların yer aldığı romanlar sayılabilir.

İkinci grupta Millî Mücadele'de dinî inancın önemli bir rol oynadığını, Kurtuluş Savaşı'nın din ve padişah için yapıldığını savunan yazarlar vardır. Bu gruptaki yazarlar Milli Mücadele'ye eleştirel olarak bakmışlardır. Bu yazarlar arasında Tarık Buğra, Münevver Ayaşlı, Bahaeddin Özkişi, Durali Yılmaz, Yavuz Bahadıroğlu gibi romancıları saymak mümkündür.

Tarık Buğra, *Küçük Ağa* (1963) ve *Küçük Ağa Ankara'da*² (1966) romanlarıyla, “Kurtuluş Savaşı yıllarına, resmî tarih görüşünün dışında, çağdaş pek çok romancıdan farklı bir tezle ve üslupla yönelir. Anadolu direniş hareketinin ve savaşın zaferle sonuçlanmasına, sadece aydın üst kadroların değil, halkın gönlünde yaşayan Türk-İslam sentezinin bilincine ulaşmış halk önderlerinin de payı olduğu temel düşüncesiyle yaklaşır” (Gündüz, 2005: 458).

Üçüncü grupta ise Millî Mücadele'ye sol görüş doğrultusunda ve emperyalizm karşıtı bir söylemle bakan yazarlar yer almaktadır. Bu grupta yer alan yazarlardan olan **Samim Kocagöz**, *Kalpakkıllar* (1962) ve *Doludizgin* (1963) romanlarında, Kurtuluş Savaşı'nın Batı cephesini konu almıştır. Yine bu grupta

---

² Küçük Ağa ve Küçük Ağa Ankara'da romanları, daha sonra birleştirilerek tek kitap olarak “Küçük Ağa” adıyla basılmıştır.

değerlendirilen bir başka yazar **Kemal Tahir**, *Esir Şehrin İnsanları* (1956) ve onun devamı olan *Esir Şehrin Mahpusu* (1962) ile *Yorgun Savaşçı*'da (1965) Kurtuluş Savaşı'nı işlemiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Sahnenin Dışındakiler* (1972) romanı, bilinen Kurtuluş Savaşı romanlarından değildir. Romanda, “Anadolu’da yürütülen Kurtuluş Savaşı’nın dışında kalan İstanbul’un ve İstanbul aydınlarının içinde buldukları düşünsel ve duygusal durum anlatılır” (Gümüş, 2003: 377). Tanpınar, cepheyi, orada yaşananları (sahneyi) değil, “sahnenin dışındakiler”i anlatmıştır.

Attilâ İlhan, şairliğinin yanında, yakın tarihi konu alan romanlarıyla da Türk edebiyatında önemli bir yerde durmaktadır. “Aynanın İçindekiler” genel adıyla altı romandan oluşan ve bir “ırmak roman” kimliğindeki yakın tarihi konu alan romanlarından Kurtuluş Savaşı’nı konu edinenler; *Sırtlan Payı* (1974), *Dersaadet’te Sabah Ezanları* (1981) ve *Allah’ın Süngüleri* (2002)’dir.

Sırtlan Payı, “eski bir askerin hasta yatağındaki günlerinden başlayarak geçmişe uzanan bir romandır” (Törenek, 2002: 28). *Dersaadet’te Sabah Ezanları*, Aytaç tarafından “Kemal Tahir’in Devlet Ana’sından sonra çağdaş Türk edebiyatının ikinci büyük tarih romanı” (1990: 271) olarak nitelenmiştir. Aynanın İçindekiler dizisinin son romanı olan *Allah’ın Süngüleri*, Attilâ İlhan’ın romanları içinde, Kurtuluş Savaşı’nı kitabın tamamına yayan tek romandır.

Mütareke Dönemi’ni ve Kurtuluş Savaşı’nı konu alan diğer tarihî romanlardan bazıları şunlardır: **Oğuz Özdeş**: *Vatan Borcu* (1959), *Dağ Başını Duman Almış* (1960); **Reşat Enis**: *Despot* (1957); **İlhan Tarus**: *Var Olmak* (1957), *Vatam Tutkusu* (1967); **Erol Toy**: *Toprak Acıkınca* (1968); **Bekir Büyükkarın**: *Bozkırda Sabah* (1969); **Hasan İzzettin Dinamo**: *Kutsal İsyân* (1966-1968), *Kutsal Barış* (1972-1976), *Ateş Yılları* (1968), *Savaş ve Açlar* (1968), *Anadolu’da Bir Yunan Askeri* (1988); **İskender Ohri**: *Aşktan da Üstün* (1971); **Barbaros Baykara**: *Kaygan Toprak* (1971); **İbrahim Ethem Aladağ**: *Şahin Bey* (1973); **İlhan Selçuk**: *Yüzbaşı Selahattin’in Romanı* (1975); **Zebercet Coşkun**: *Haçın* (1975); **Yusuf Ziya Bahadırlı**: *Gemileri Yakmak* (1976); **Bekir Elçin**: *Onlar Savaşırken* (1978); **İbrahim Atmaca**: *Çekirgeler* (1979); **Celal Hafifbilek**: *Ankara 1920* (1998); **İffet**

Evin: *Yaşadığım Boğaziçi* (1999); **Ferzan Gürel:** *İzmir'in İşgalinden Kurtuluşa* (2000); **Zerrin Koç:** *Islak Kentin İnsanları* (2000).

1.1.1.2.5. Serbest Fırka, II. Dünya Savaşı, Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olaylarını Konu Alan Tarihî Romanlar

Yakın tarihimizin önemli olaylarından birisi, çok partili hayata geçiş denemesi olan “Serbest Fırka” olayıdır. Cumhuriyet döneminde kurulan ikinci parti olan (ilki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası) Serbest Cumhuriyet Fırkası, Atatürk’ün isteğiyle yakın arkadaşları tarafından kurulmuştur. Kuruluşu, ülkede heyecan yaratan Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın giderek güçlendiği/güçleneceği düşünülmüş, kısa bir süre sonra kapatılmıştır (Kuruluşu, 8 Ağustos 1930; Kapatılışı, 17 Kasım 1930).

Yakın tarihimizin bu önemli olayını konu alan yazarlardan biri **Kemal Tahir**, romanı da *Yol Ayrımı* (1971)’dir. Romanda, Serbest Cumhuriyet Fırkası ile ortaya çıkan hareketin, ülkedeki ortak hedefe yönelme coşkusu ortadan kaldırdığı, insanların karşıt görüşlere bürünüp birbirilerine tavır aldıkları, işsiz güçsüz insanların partiye dolarak işleri olmayacak noktalara sürükledikleri anlatılmıştır.

Serbest Fırka olayını konu alan bir başka roman **Tarık Buğra**’nın *Yağmur Beklerken* (1981) adlı romanıdır. Romanda, Serbest Fırka olayı, “Cumhuriyet tarihinin ilk demokrasi denemesi olarak işlenirken o günlerin Türkiye’si bir kasaba hayatına yöneltilen dürbünle gözler önüne seriliyor” (Aytaç, 1990: 277).

Türkiye, 1930 yılında Almanya’nın Polonya’yı işgaliyle başlayıp 1945 yılında Amerika’nın Nagazaki üzerine attığı atom bombasıyla sona eren II. Dünya Savaşı’na fiilen katılmamış; ancak savaşın bütün sıkıntılarını çekmiştir. Özellikle ekonomik açıdan sıkıntıların çokça yaşandığı bu dönem Türk edebiyatında romanlara konu olmuştur.

Oktay Akbal’ın *Garipler Sokağı* (1950), *Düş Ekmeği* (1983); **Attilâ İlhan**’ın *O Karanlıkta Biz* (1988), *Sokaktaki Adam* (1953); **Faik Baysal**’ın *Rezil Dünya* (1955); **Muzaffer Arabul**’un *Çakrazlar* (1967); **Sabahattin Ali**’nin *İçimizdeki Şeytan* (1940); **Kemal Tahir**’in *Namusçular* (1974); **Rıfat Ilgaz**’ın *Karartma Geceleri* (1974), *Sarı Yazma* (1976); **Mehmet Seyda**’nın *Yanartaş* (1970); **Ayla**

Kutlu'nun *Emir Bey'in Kızları* (1997) romanları Türk edebiyatında II. Dünya Savaşı'na yer verilen romanlar arasındadır.

Oktaç Akbal *Garipler Sokağı*'nda büyük şehrin kenar semtlerinden birindeki bir sokağı ve oradaki insanların yaşam mücadelesini anlatırken savaşın halk üzerindeki ağırlığına dikkat çekmiş; **Mehmet Seyda** *Yanartaş*'ta savaş sırasında Zonguldak'ta yaşanan pahalılık ve insanların alım gücündeki azalmadan; **Kemal Tahir** *Namusçular*'da Anadolu'da fiyatların yükselmesinden ve halkın satın alma gücünün neredeyse kalmayıpından söz etmiştir (Sınar Uğurlu, 2009: 1743-1744).

II. Dünya Savaşı sırasında uygulanan vergilerden Varlık Vergisi de romanlarda işlenmiş ve eleştirilmiştir. **Kemal Tahir** *Karılar Koşuşu*'nda (1974), **Rıfat Ilgaz** *Karartma Geceleri*'nde **Attilâ İlhan** *Yaraya Tuz Basmak*'ta (1978), **Yılmaz Karakoyunlu** *Salkım Hanım'ın Taneleri*'nde (1990) bu konuya değinmiştir.

Yakın tarihimizde gelişen bu önemli olayları konu alan diğer romanlar arasında; **Reşat Nuri Güntekin**'in *Kavak Yelleri* (1950); **Fikret Arıt**'ın *Bu Hayatı Yaşamak Lazım* (1955); **İlhan Engin**'in *Göç Yolları Tıkadı* (1955); **Cevdet Kudret**'in *Havada Bulut Yok* (1958); **Samim Kocagöz**'ün *Onbinlerin Dönüşü* (1957); **Reşat Enis**'in *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın* (1940), *Ağlama Duvarı* (1949); **Esat Mahmut Karakurt**'un *Ankara Ekspresi* (1946); **Nihal Karamağaralı**'nın *Kayıp Fotoğraf* (1948); **Kemal Tahir**'in *Kelleci Mehmet* (1962); **Şahap Sıtkı**'nın *Kimin İçin* (1967); **Demirtaş Ceyhun**'un *Asya* (1970); **Faik Baysal**'ın *Drina'da Son Gün* (1972); **Yılmaz Karakoyunlu**'nun *Üç Aliler Divanı* (1991), *Güz Sancısı* (1992); **Kemal Yalçın**'ın *Emanet Çeyiz* (1998); **Yiğit Okur**'un *Hulki Bey ve Arkadaşları* (1999); **Süleyman Sağlam**'ın *Dağı Dağı Kavuşturan* (2000); **Sergun Açar**'ın *Aşkın Samatya'sı Selanik'te Kaldı* (2000); **Gülseren Engin**'in *Cehennemde Bir Ada* (2001); **Yıldız Balık**'ın *Okyanus Çiçeği* (2001) romanları yer almaktadır.

1.1.1.2.6. 27 Mayıs'ı, 12 Mart'ı, 12 Eylül'ü Konu Alan Tarihî Romanlar

Türkiye, yakın geçmişte önemli siyasî gelişmeler yaşamış, biri 27 Mayıs 1960 diğeri 12 Eylül 1980'de olmak üzere iki askerî darbe, 12 Mart 1971'de de bir askerî

muhtıra atlatmıştır. Toplumunu etkileyen olaylar, edebî eserlerde de kendine yer bulmaktadır. Bu yüzden, yaşanan darbeler ve muhtıra da romanlara konu olmuştur.

Türk edebiyatında 27 Mayıs dönemini konu alan romanlar içinde **Attilâ İlhan**'ın *Bıçağın Ucu*, *Sırtlan Payı*, *Yaraya Tuz Basmak*; **Samim Kocagöz**'ün *İzmir'in İçinde* (1973); **Vedat Türkali**'nin *Bir Gün Tek Başına* (1980); **Ayla Kutlu**'nun *Kaçış* (1979) adlı eserlerini saymak mümkündür.

27 Mayıs romanları, yazarların siyasî görüşleri doğrultusunda kaleme alınmıştır. Yazarlar siyasî görüşlerini saklamamışlardır ve bahsedilen romanların tamamı sol görüş doğrultusunda yazılmıştır. Eserlerde, Adnan Menderes ve Demokrat Parti baskıcı olmak, demokratik davranmamak, halkın dinî duygularını sövmek vb. açılardan sürekli eleştirilmiş; öğrenciler ve ordu ise desteklenmiş ve övülmüştür (Fırat, 2007: 99-100).

Türkiye'nin yaşadığı ikinci askerî müdahale olan 12 Mart da 27 Mayıs gibi romanlara konu olmuştur. 12 Mart romanlarında yazarlar, olayları aktarabilmek için karakolları, cezaevlerini, işkenceyi bilen bir devrimciyi başkışı olarak kullanmışlardır. Genellikle çevreleriyle uyumsuz, isyankâr, yalnızlık çeken kişiler olan kahramanların yaptıkları değil, onlara yapılanlar anlatıldığı için kahramanlar edilgendir. Romanlarda olayların yaşandığı yıllar değil, 12 Mart sonrası yansıtılmıştır (Gündüz, 2005: 483-484; Moran, 2007: 14).

Türk edebiyatında 12 Mart dönemini konu alan romanlar içinde **Füruzan**'ın *47'liler* (1974); **Vedat Türkali**'nin *Güven* (1999); **Sevgi Soysal**'ın *Şafak* (1975); **Çetin Altan**'ın *Büyük Gözaltı* (1972), *Bir Avuç Gökyüzü* (1974); **Erdal Öz**'ün *Odalarda* (1960), *Yaralısın* (1974); **Tarık Dursun K.**'nin *Gün Döndü* (1974); **Adalet Aağaoğlu**'nun *Bir Düğün Gecesi* (1979), **Mehmet Eroğlu**'nun *Issızlığın Ortasında* (1984), *Geç Kalmış Bir Ölü* (1984); **Süheyla Acar**'ın *Yağmur'un Yedi Yüzü* (2004); **Pınar Kür**'ün *Yarın Yarın* (1976) romanları sayılabilir.

12 Eylül Darbesi, toplumu etkilediği oranda edebiyatı, romanı da etkilemiştir. Darbeyle birlikte ideolojik eksenli romanlar bitme noktasına gelmiş, romanda farklı eğilimler doğmuş ve Türk romanı yön değiştirmiştir (Özger, 2010: 16). Bu yön değiştirmede, 12 Eylül Darbesi kadar dünyadaki yeni eğilimler de etkili olmuştur.

Moran, bu dönem romanlarını değerlendirirken, darbeden sonra yazarların toplumsal sorunlara eğilmesinin güçleştiğini, toplumsal ve edebî gelişmelerin yazarları yeni arayışlara yönelttiğini belirtmiştir (2007: 53). Ortaya çıkan yeni eğilim postmodern roman anlayışıdır ve bu dönemi konu alan romanlar bu eğilim çerçevesinde yazılmış; romana özgürleşme, bireyselleşme, haz duygusu egemen olmuştur (Türkeş, 2004: 432).

Gürsel Korat'ın *Ay Şarkısı* (1998); **Mehmet Eroğlu**'nun *Yüz: 1981* (2000); **Kaan Arslanoğlu**'nun *Devrimciler* (1988); **Oya Baydar**'ın *Hiçbiryer'e Dönüş* (1998), *Sıcak Külleri Kaldı* (2000), *Erguvan Kapısı* (2004); **Habip Bektaş**'ın *Gölge Kokusu* (1989); **Yiğit Bener**'in *Eksik Taşlar* (2002); **Latife Tekin**'in *Sevgili Arsız Ölüm* (1983); **Ayşegül Devecioğlu**'nun *Kuş Diline Öykünen* (2004); **İbrahim Yıldırım**'ın *Kuşevi'nin Efendisi* (2000), *Yaralı Kalmak* (2002), *Bıçkın ve Orta Halli: Cinayet Cinnet Ülke* (2003); **Ayla Kutlu**'nun *Hoşça Kal Umut* (1987) romanları Türk edebiyatında 12 Eylül'ü konu olarak işleyen romanlardan bazılarıdır.

1.1.1.2.7. 1980 Sonrası Tarihî Romanlar

Yalçın-Çelik (2005: 76), Türk edebiyatında 1980 sonrası tarihî romanları üç ana başlıkta incelemiştir:

Türk edebiyatında 1980 sonrası tarihî romanlar,

1. Kronolojiye dayalı gerçekçi tarihî romanlar
  - a. Popüler tarih romanları
  - b. Biyografik, anı tarzında yazılan tarihî romanlar
2. Modernist kurgu ile kaleme alınan tarih romanları
3. Postmodern kurgu ile kaleme alınan tarih romanları

Kronolojiye dayalı tarihî romanlar, daha önce de yazılmış olan, tarihî gerçekçiliğe ve ayrıntılara dayanan, sanat değeri olan tarihî romanlardır. Kronolojiye dayalı tarihî romanların alt gruplarından bir tanesi, popüler tarih romanlarıdır. Popüler tarih romanları, 1980 sonrasında, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gibi bir artış göstermiş ve çeşitlenmiştir.

1980 sonrası Türk romanında, **Zuhal Kuyaş**'ın *Aşela* (1985); **Selma Fındıklı**'nın *Gözümün Yaşı Tuna Selidir Şimdi* (1997), *Saray Meydanında Son Gece* (1999), *Gümüşlü Martı* (2001); **Erdem Katircioğlu**'nun *İsa'nın Esrarengiz Havarisi Kuşkucu Thomas* (1999); **Derman Bayladı**'nın *Nağmeler Tahtım Olsaydı* (1999); **Vecdi Çıracıoğlu**'nun *Kara Büyülü Uyku* (1999); **Reha Çamuroğlu**'nun *İsmail* (1999) ve *Son Yeniçeri* (2000); **Latife Mardin**'in *Doğu Doğudur* (2000), *Batı Batıdır* (2000), *Batıda Fırtına* (2001); **Handan Öztürk**'ün *Mor Tecavüz* (2000); **Mehmet Coral**'ın *Bizans'ta Kayıp Zaman* (2000) ve *Işıkla Yazılsın Sonsuza Adım* (2001); **Yıldız Balık**'ın *Okyanus Çiçeği* (2001); **Yılmaz Çetiner**'in *Haremde Bir Venedikli: Nurbanu Sultan* (2001); **Gülseren Engin**'in *Cehennemde Bir Ada* (2001); **Necmi Gürsakal**'ın *Floransalı Karlo* (2001); **Tülay Ferah**'ın *Mayo mu Osmanlı mı?* (2001); **Arzu Ököse**'nin *Ortasında Bitiveren Aşk* (2001); **Teoman Ergül**'ün *Selim İle Nurbanu* (2001); **Solmaz Kâmuran**'ın *Kirâze* (2000) adlı romanları popüler tarih romanlarına örnek olarak gösterilebilir.

Kronolojiye dayalı gerçekçi tarihî romanların diğer alt grubu, biyografik, anı roman tarzında kaleme alınan tarihî romanlardır. Anı roman ve biyografik roman türü, 1980 sonrası Türk edebiyatında çok okunan romanlar arasındadır. “Kişisel tarih”, “özel tarih” ya da “aile tarihi” olarak da adlandırılabilen bu romanlarda, tarihe farklı bir anlayışla yaklaşılmış, okur, bu tür romanları okumaya teşvik edilmiştir. Bazı yazarlar, önceki kuşaklardan aile üyelerinin bıraktığı notlardan, belgelerden ya da anılardan yola çıkarak, o dönemin sosyal, siyasi ve kültürel hayatını romanlarında yansıtmıştır.

Bu tür romanların önemli isimlerinden birisi **Ayşe Kulin**'dir. Yazarın, *Adı: Aylın* (1997), *Füreyâ* (1999), *Köprü* (2001), *Türkan* (2009) gibi romanları biyografik tarihî romanlardandır.

Hıfzı Topuz'un hemen hemen bütün romanları, biyografik ya da anı roman kategorisine girmektedir. Tarihteki olayları ve kişileri anlatırken gerçeklere bağlı kalan, yanlış ya da saptırma bilgiler vermemeye çalışan, gerçek kişi ve olayların arasına kurgu karakterler katan yazarın bu türdeki romanları; *Meyyale* (1998), *Taif'te Ölüm* (1999), *Paris'te Son Osmanlılar* (1999), *Hatice Sultan* (2000), *Gazi ve Fikriye*

(2001), *Milli Mücadele'nin Üç Gülü* (2002) , *Başın Öne Eğilmesin (Sabahattin Ali Romanı)* (2006), *Abdülmecit* (2009)'tir.

Bunların dışında, **Erhan Bener**'in *Işığın Gölgesi* (2001), **Durali Yılmaz**'ın *Şeyh Bedrettin* (2002), **İldeniz Kurtulan**'ın *Amcam Hamlet* (2001), **Beşir Ayvazoğlu**'nun *Bozgunda Fetih Rüyası* (2001) bu türe dâhil edilebilecek diğer romanlardır.

1980 sonrası Türk romanında ortaya çıkan ikinci eğilim, modernist kurgu ile kaleme alınan romanlardır. Türk edebiyatında Peyami Safa'nın Matmazel Noraliya'nın Koltuğu ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü ile görülen modernist romanda, bilinç akımı, iç monolog, montaj, leitmotiv gibi anlatım teknikleri kullanılmaktadır (Yalçın-Çelik, 2005: 81).

1980 sonrası Türk edebiyatında modernist kurgu ile yazılmış tarihî romanlardan bazıları, **Sevinç Çokum**'un *Hilâl Görününce* (1984), *Ağustos Başağı* (1989); **Emine Işımsu**'nun *Cumhuriyet Türküsü* (1993); **Ayla Kutlu**'nun *Bir Göçmen Kuştı O* (1985); **Şemsettin Ünlü**'nün *Yukarışehir* (1986), *Toprak Su Geçirmez* (1988), *Yüz Uzun Yıl* (1993); **Gürsel Korat**'ın *Zaman Yeli* (1994), *Güvercine Ağıt* (1999), *Kalenderiye* (2008); **Ahmet Yurdakul**'un *Kahramanlar Ölmemeli* (1988) ve *Yorgun Canlar* (1989) romanları sıralanabilir.

1980 sonrası Türk edebiyatında tarihî romanlarla ilgili üçüncü eğilim, postmodern kurgu ile yazılmış tarih romanlarıdır.

Türk edebiyatında postmodernist tarihî romanın ilk örneği **Orhan Pamuk**'un *Beyaz Kale* (1985) adlı romanıdır. Roman, Venedikli bir bilim adamının kendisine çok benzeyen bir Türk'ün önce kölesi, sonra danışmanı oluşunu, birbirlerinden etkilenmelerini birbirlerine dönüşmelerini anlatır gibi görünür; ancak aslında romanda “Doğu ve Batı yüz yüze getirilir. Doğu’yu temsil eden Hoca ile Hoca’nın Batı’yı temsil eden Venedikli kölesi arasındaki ilişkidir anlatılan” (Esen, 2006: 183).

Orhan Pamuk'un bir başka romanı, “16. yüzyıl sonu Osmanlı nakkaşları arasında geçen, Doğu ve Batı'nın resmetme geleneklerinin farklılığına” (Esen, 2006: 185) bakan *Benim Adım Kırmızı* (1998) da yine postmodernist bir tarih romanıdır.

1980 sonrası Türk edebiyatında postmodernist tarzda yazılmış bir başka roman **Nedim Gürsel**'in *Boğazkesen (Fatih'in Romanı)*'idir (1995). İstanbul'un fethini konu edinen roman, vakayiname gibi düzenlenmiştir. Kitapta, Rumeli Hisarı'nın yapılmasından başlanarak, İstanbul'un kuruluş söylenceleri ve İstanbul'un fethi anlatılır. Boğazkesen'in devamı olarak nitelenebilecek *Resimli Dünya*'da (2004) yazar, "Fatih'in resmini yapan ünlü İtalyan ressam Gentile Bellini'nin resminden yola çıkarak okurunu dönemin Venedik'i ile İstanbul'un düşsel dünyasında dolaştırır" (Gündüz, 2005: 505).

. Türk edebiyatında postmodernist kurguyu bütün romanlarında kullanan **İhsan Oktay Anar**, *Puslu Kıtalar Atlası* (1995), *Kitab'ül Hiyel* (1996), *Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri* (1998), *Amat* (2005), *Suskunlar* (2007) adlı bütün romanlarında tarihi konu almıştır.

Yazarın ilk romanı olan *Puslu Kıtalar Atlası*, 17. yüzyıl İstanbul'unu "resmî tarihlerden, belgelerden, bölük pörçük ansiklopedik bilgi kırıntılarından tanıdığımız siyasi tarihe yansımayan yüzüyle" anlatmaktadır (Akatlı, 2003: 107).

Bunların dışında, Türk edebiyatında yer alan postmodernist tarih romanlarından bazıları şunlardır: **Erendiz Atasü**'nün *Dağın Öteki Yüzü* (1996); **Buket Uzuner**'in *Uzun Beyaz Bulut-Gelibolu* (2001); **Zülfü Livaneli**'nin *Engereğin Gözündeki Kamaşma* (1996); **Ümit Kıvanç**'in *Gaib Romans* (1992); **Murat Erman**'in *Beyazateş Adası* (1998); **Nermin Bezmen**'in *Kurt Seyit ve Shura* (1992), *Kurt Seyit ve Murka* (1993), *Mengene Göçmenleri* (1996); **Hakan Akdoğan**'ın *Nü Peride* (2002); **Mustafa Altunay**'ın *Gabel* (2001); **Faik Baysal**'ın *Ateşi Yakanlar* (1992); **Emre Kongar**'ın *Hoca Efendi'nin Sandukası* (1989); **Adalet Ağaoğlu**'nun *Romantik Bir Viyana Yazı* (1993); **Haldun Çubukçu**'nun *Yıldızsayan* (1996); **Reha Bilge**'nin *Sur ve Sultan* (2001); **Murat Hiçyılmaz**'ın *Büyük Yapıt* (2001); **Selim İleri**'nin *Cemil Şevket Bey-Aynalı Dolaba İki El Revolver* (1997); **Bilge Karasu**'nun *Narla İncire Gazel* (1995); **Ahmet Karcılılar**'ın *Fotoğraf Hikâyeleri* (2001); **Elif Şafak**'ın *Pinhan* (1997), *Mahrem* (2000); **Ahmet Sipahioğlu**'nun *1929* (1997); **Ayla Kutlu**'nun *Kadın Destanı* (1994), *Emir Bey ve Kızları* (1998).

1.1.2. Türk Çocuk Edebiyatında Tarihî Roman

1.1.2.1. Çocuk Edebiyatı Kavramı

Çocuk edebiyatı, çocuk ve edebiyat gibi iki ayrı kavramın bir araya gelerek oluşturduğu yeni bir kavramdır. Çocukluk çağında (2-14) bulunan kişilerin duygularını, düşüncelerini, hayallerini göz önünde bulundurarak; gelişimlerini dikkate alarak; okuma, dinleme, anlama, yorumlama, eleştirel düşünme gibi becerilerini geliştirmeyi amaçlayarak yazılan, sanat değeri taşıyan edebî ürünlerin içinde yer aldığı edebiyata çocuk edebiyatı denir. Bugüne kadar çocuk edebiyatının çeşitli tanımları yapılmıştır:

“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 7).

“Çocuk edebiyatı deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. hep bu çerçeve içine girebilir” (Oğuzkan, 2006: 3).

“Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2008: 17).

“Çocuk edebiyatı çocukların ruh ve beden gelişmelerine uygun, onların hayal dünyalarına hitap eden, bayağılıktan ve çirkinlikten uzak, çocuğun anlama, kavrama ve yorumlamasına imkân tanıyan; çocuğu eğitirken eğlendiren sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (Aytaş, 1999).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı, çocukluk çağındaki kişiler için, onların her türlü gelişimlerine (beden, ruh vb.), zevklerine, hayallerine uygun olarak üretilmiş eserleri içeren edebiyattır. Çocuk edebiyatı ürünleri sadece yazılı

ürünler değildir, sayılan vasıfları taşıyan sözlü ürünler de çocuk edebiyatı içinde değerlendirilmektedir. Bunun yanında, çocuk edebiyatı ürünleri yalnızca belirli edebî türlerde değil, bütün türlerde yazılabilmektedir.

1.1.2.2. Batı Ülkelerinde Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatının ilk ürünleri, sözlü kültürün ürünleridir. “İnsanlar göçebe dönemlerde hep bir arada yaşadıkları için çocuk da o toplumun bir ferdi olarak herkesle birlikte halk edebiyatı mahsulleri ile beslenir” (Enginün, 1985: 186). Bu bakımdan tekerlemeler, masallar, ninniler, halk hikâyeleri, destanlar, efsaneler çocuk edebiyatının ilk ürünleridir.

Batı’da, Orta Çağ boyunca her alanda etkili olan kilise, çocuk eğitiminde de etkili olmuştur. Bu yüzden, o dönemlerde çocukların eğitiminde daha çok dinî öyküler ve kutsal kitap kullanılmıştır.

Bugünkü anlamda çocuk kavramı, “Rönesans’la birlikte kullanılmaya başlanmış ve aydınlanma döneminde bugünkü içeriğini kazanmıştır” (Neydim, 2000: 10). Matbaanın bulunması ve yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk edebiyatı ile ilgili ürünler de verilmeye başlanmıştır. “16. yüzyıldan itibaren kitaplar basılmaya başlanınca çocukların eğitimiyle ilgili yazılar da yazılmıştır” (Enginün, 1985: 186).

Çocuk edebiyatının bir tür olarak gelişmesinde, yaygınlaşmasında İngiltere’nin önemli bir rolü vardır; çünkü “bağımsız bir çocuk edebiyatı hareketinin başlaması ve gelişmesi doğrultusunda ilk girişimlere sahne olan ülke İngiltere’dir” (Oğuzkan, 1979: 261).

Başlangıçta çocuk edebiyatıyla ilgili olumsuz tutumların sergilendiği İngiltere’de, “1545’te Hogh Rhodes’in kaleme aldığı eğitim kitabında, anne ve babaların çocuklarına yapmacık hayvan hikâyeleri, sudan hikâyeler, boş fantezilerden oluşan eserler okumalarını tavsiye etmesiyle birlikte” (Aytaş, 1999) olumsuz tutumlar yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.

17. yüzyılda İngiltere’de, çocukların en çok okudukları kitapların başında “Ezop Masalları” gelmektedir. Aynı yüzyılda, Fransa’da çocuk edebiyatının kurucusu olarak kabul edilen Charles Perrault’un peri masalları görülmektedir.

Perrault, derlediği masalları kısaltarak çocuklar için 1697 yılında yayımlamıştır. Bu masallar içinde Çizmeli Kedi, Kül Kedisi, Çizmeli Kedi, Parmak Çocuk, Mavi Sakal, Uyuyan Güzel gibi çocuk edebiyatının klasikleri arasına giren masallar vardır.

18. yüzyılda İngiltere’de bugün çocuk edebiyatı için önemli konumlarda bulunan Daniel Defoe’nun *Robinson Crusoe*, Dorrington’un *Philip’in Serüvenleri*, Jonathan Swift’in *Gulliver’in Seyahatleri* adlı eserleri yayımlanmıştır. J. J. Rousseau, bu yüzyılda belirttiği fikirlerle çocuk edebiyatını derinden etkilemiştir. Rousseau, çocuklara yaşamın zorluklarının öğretilmesi ve onların bunlara karşı eğitilmesi gerektiğini düşünmüş, *Emile* adlı eserinde bu düşüncelerini dile getirmiştir.

18. yüzyılda Almanya’da yazılan J. H. Campe’nin *Genç Robinson* adlı eseri, Rousseau’nun düşüncelerinden etkilenilerek kaleme alınmıştır. Aynı yüzyılda İngiltere’de Sarah Fielding, Sarah Trimmer, M. Martha Sherwood gibi yazarlar da öğreticilik yönü ağır basan eserler yazmışlardır.

Fransız Devrimi’nden sonra ve özellikle 19. yüzyılda kadının iş yaşamına girmesi, buna bağlı olarak okul öncesi eğitimin ve çocuk bakıcılığının gelişmesiyle çocuk edebiyatında da hızlı değişimler olmuştur (Güleryüz, 2003: 75). Bu yüzyılda, çocuk kitapları resimlerle süslenmeye başlamış ve bu süsleme işi giderek yaygınlaşmıştır.

19 yüzyılda, “çocuk edebiyatının, daha çok millet olma şuuru etrafında şekillendiği” (Yalçın ve Aytas, 2008: 21) Amerika Birleşik Devletleri’nde önemli eserler verilmiştir. Louisa May Alcott’un *Küçük Kadınlar*; Mark Twain’in *Tom Sawyer*, *Huckleberry Finn*; Howard Pyle’in *Robin Hood*, *Gümüş Elli Otto*, *Demirden Adamlar* gibi eserleri yayımlanmıştır. Aynı yüzyılda İngiltere’de “daha çok din duygusunun geliştirilmesi, ahlak kurallarının benimsetilmesi ve sağlam bir karakter kazandırılması gibi amaçlar” (Oğuzkan, 1979: 264) güdülmüştür. İngiltere’de bu dönemde Frederick Maryatt’ın *Deniz Asteğmeni Bay Easy*, *Kaptan Ready*, *Yeni Ormanın Çocukları*; Charles Dickens’in *David Cooperfield*; Rudyard Kipling’in *Ormanın Çocuğu*, *Cengel Kitabı*; Lewis Carroll’un *Alice Harikalar Ülkesinde*; Thomas Hughes’un *Tom Brown’in Okul Günleri* gibi kitapları yayımlanmıştır.

19. yüzyılda Fransa’da Jules Verne gibi çok önemli bir yazar ortaya çıkmıştır. Verne’nin *Aya Seyahat*, *Dünyanın Merkezine Seyahat*, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Kaptan Grant’ın Çocukları*, *Seksen Günde Devriâlem* gibi çocuk edebiyatının klasikleri arasında yer alan eserleri bu dönemde yazılmıştır. Almanya’da bütün Almanya’yı gezip halk masallarını derleyen Grimm Kardeşler, derledikleri bu masalları kitap olarak bu dönemde yayımlamışlardır. Karl May *Kızıl Derililer* ve *Vahşi Batı* kitaplarıyla 19. yüzyıl Alman çocuk edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. İtalyan Carlo Collodi’nin önemli eseri *Pinokyo* da bu dönemde yayımlanmıştır.

20. yüzyıl çocuk edebiyatında konuların biraz daha çeşitlendiği görülmektedir. Bu yüzyılda İngiliz çocuk edebiyatında hayal ürünü çocuk kitaplarına olan ilgi artmıştır (Oğuzkan, 1979: 265). James M. Barrie’nin *Peter Pan*, Edith Nesbit’in *Define Arayıcıları*, Kenneth Grahame’un *Söğütlerden Esen Rüzgâr* kitapları bu dönemin ürünleridir.

Aynı yüzyılda Amerikan çocuk edebiyatında “fantezi ve masalların çok geniş yer tuttuğu; I. Dünya Savaşı’ndan sonra ise, çocuklar için öykü, roman, şiir ve geleneksel yazı türlerinin dışında, çeşitli konularda çocuk kitaplarının hızla arttığı görülmektedir” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 21). L. F. Baum’un *Oz Büyücüsü*, Will James’in *Smoky*, Ruth Sawyer’in *Tekerlekli Patenler*, James Boyd’un *Davullar*, Wanda Gog’un *Milyonlarca Kedi*, E. B. White’in *Küçük Stuart*, Russel Hoban’ın *Fare ve Çocuğu* eserleri bu dönemde kaleme alınmışlardır.

20. yüzyıl Fransız çocuk edebiyatında Chares Vildrac’ın *Pembe Ada*, *Koloni*; Antoine de Saint-Exubery’nin *Küçük Prens*; Henri Bosco’nun *Çocuk ve Nehir*, *Adadaki Tilki*; Paul Berna’nın *Başsız At*; Rene Guillot’un *Beyaz Gölge*, *Rüzgârın Atlılar* kitapları sayılabilir. Aynı yüzyılda Alman çocuk edebiyatında ise W. Speyer’in *Üçüncü Tür Savaşım*; Erich Kästner’in *Emil ve Dedektifleri*, *Palavracı Baron*; Michel Ende’nin *Jim Knopt ve Makinist Lucas*; Hans Baumann’ın *Kardeşlerin Üç Direkli Yelkenlisi*, *Bozkırın Çocukları* önemli eserlerdir.

1.1.2.3. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı

Türk çocuk edebiyatındaki ilk ürünler, diğer dünya edebiyatlarında olduğu gibi sözlü kültür içinde yer alan ninniler, tekerlemeler, masallar, destanlar, efsaneler, kıssalar, halk hikâyeleri gibi ürünlerdir.

Sözlü ürünlerden sonra kaleme alınan kitaplar, daha çok çocuklara nasihat vermek amacıyla yazılmıştır. Bunlara örnek olarak Nabi’nin oğlu için yazdığı *Hayriyye* ve Sümbülzade Vehbi’nin yine oğluna yönelik nasihatlerini kaleme aldığı *Lütfiyye (Lütfiye-i Vehbi)* adlı eserler gösterilebilir. Bu eserler, çocuk eğitimini içerdiği için çocuk edebiyatı içinde değerlendirilir; ancak yetişkinlere hitap eder ve dilleri çocukların anlayabileceğinden daha ağırdır.

Türkiye’de çocuk edebiyatının başlangıcı Tanzimat’la birlikte olmuştur. “Tanzimat’la birlikte başlayan batılılaşma çabaları, çocuğa bakış açısını değiştirmiş ve ona dönük edebiyat ve eğitimin gereksinmesini doğurmuştur” (Neydim, 2000: 26).

1859 yılında Kayserili Doktor Rüştü, içinde kısa hikâyeler, fabllar bulunan bir alfabe kitabı olan *Nuhbetü’l-Etfal*’i kaleme almıştır. *Nuhbetü’l-Etfal*, “yayımlanan ilk Türkçe alfabe kitabı” (Oğuzkan, 1979: 277) olması bakımından önemlidir.

Türkiye’de ilk çocuk edebiyatı ürünleri, tıpkı roman türünde olduğu gibi çeviriler yoluyla oluşturulmuştur. Şinasi, Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem gibi Tanzimat yazarlarının Fransızcadan çevirdikleri kısa şiirler ve öyküler, Türkiye’deki ilk çocuk edebiyatı ürünleridir. Bunların dışında, Yusuf Kâmil Paşa’nın Fenelon’dan çevirdiği *Telemak (Terceme-i Telemak)* ve Ziya Paşa’nın J. J. Rousseau’dan çevirdiği *Emile* bu dönemin eserleridir.

Dünyada çocuk edebiyatı klasikleri arasına giren eserler Tanzimat Dönemi’nde Türkçeye çevrilmeye başlanmıştır. Bu dönemde Vakanüvis Lütfi, Daniel Defoe’dan *Robinson Crusoe*’yu (Tercüme-i Hikâye-i Robinson-1864); Mahmut Nedim, Jonathan Swift’ten *Gulliver’in Seyahatleri*’ni (Guliver Nam Müellifin Seyahatnamesi-1872); Mehmet Emin (Yurdakul), Jules Verne’den *Merkez-*

i Arza Seyahat (1883) ve *Beş Hafta Balon ile Seyahat*'i (1889); Ahmet İhsan (Tokgöz) da yine Jules Verne'den *Gizli Ada*'yı (1869), *Seksen Günde Devriâlem*'i (1889) ve *İki Sene Mektep Tatili*'ni (1891) çevirmiştir.

Türk çocuk edebiyatı bir yandan yapılan çevirilerle gelişirken, bir yandan da çıkarılan gazete ve dergilerle bu gelişim desteklenmiştir. Türkiye'de çıkarılan ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz* (1869)'dir. Mümeyyiz'den sonra İkinci Meşrutiyet'e kadar *Sadakat* (1875), *Etfâl* (1875), *Ayîne* (1875), *Bahçe* (1880) gibi on dokuz çocuk dergisi ve gazetesi yayımlanmıştır (Çıkla, 2005: 97).

Yabancı dillerden Türkçeye yapılan çocuk kitapları çevirilerinden sonra Türk yazarlar da telif çocuk kitapları yazmaya başlamışlardır. “Ahmet Mithat Efendi'nin kaleme aldığı *Hâce-i Evvel* (1870) ve *Kıssadan Hisse* (1871) adlı eserlerini edebiyatımızın ilk çocuk kitapları arasında saymak mümkündür” (Çıkla, 2005: 95). Bunların yanında, Recaizade Mahmut Ekrem'in *Tefekkür* (1886) ve Muallim Naci'nin sekiz yaşına kadar olan çocukluğunu anlattığı *Ömer'in Çocukluğu* (1890) adlı eserleri bu dönemdeki önemli eserlerdir.

Tanzimat'tan sonra, II. Meşrutiyet'le birlikte “geleceğin gençlerini, yeni rejimin kendilerine emniyet edilecek neslini yetiştirmek endişesi çocuk eğitim ve öğretimine verilen önemi arttırmıştır” (Enginün, 1985: 190). Yine bu dönemde, “1908 yılında Şûra-yı Ümmet gazetesinde Ali Nusret imzasıyla yayımlanan bir yazıda ilk kez çocuk yazınının önemine değinilmiştir” (Oğuzkan, 1979: 278).

II. Meşrutiyet'le başlayan dönemde çocuk edebiyatının şiirlerle geliştiği söylenebilir. 1909'da Darülmuaalimîn müdürlüğüne getirilen dönemin ünlü eğitimcisi Satı Bey, buraya bağlı bir Tatbikat Mektebi açtırmıştır (Akyüz, 2009: 280). Okulun ihtiyacı olan materyallerin başında çocuk şiirleri ve şarkılarının geldiğini düşünen Satı Bey, bu konuya dikkat çekmek için bir konferans düzenlemiş; konferansta, şiir ve müziğin eğitimdeki önemini açıklamış, şair ve müzisyenleri göreve çağırmıştır (Şimşek, 2007). Satı Bey'in çağrısına uyan şairler çocuklara yönelik şiirler yazmışlardır. İbrahim Alâattin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912), Tevfik Fikret'in *Şermin* (1914), Ali Ekrem Bolayır'ın *Çocuk Şiirleri* (1917) eserleri bu dönemde yayımlanmıştır. Yazılan

şiiirler sade bir Türkçeyle yazılmış ve “çocuklara iyilik, doğruluk, güzellik, yiğitlik, insanseverlik ve yurtseverlik gibi değerler ve davranışlar kazandırılmak” (Oğuzkan, 1979: 278) istenmiştir. Yine bu dönemde Millî Edebiyat akımının etkisiyle çocuklar için şiirler yazan şairler de vardır. Türkçülük akımını sistemleştiren kişi olan Ziya Gökalp *Kızıl Elma* (1915), *Yeni Hayat* (1918), *Altın Işık* (1923); Ali Ekrem Bolayır *Şiir Demeti* (1923), Fuat Köprülü *Mektep Şiirleri* (1922) adlı kitaplarıyla bu yönde eser vermişlerdir. Bu dönemde eser veren sanatçılar arasında Mehmet Emin Yurdakul’u, İsmail Hikmet Ertaylan’ı, Fazı Ahmet Aykaç’ı, Ahmet Cevat Emre’yi, Kâzım Nami Duru’yu da saymak gerekir. Ömer Seyfettin, hikâyeleriyle bu dönemin önemli ismidir. Ömer Seyfettin’in daha çok tarihten ve çocukluğundan esinlenerek kaleme aldığı hikâyeler çocuklar tarafından beğenilerek okunmuştur.

II. Meşrutiyet’ten sonra da çocuklara yönelik gazete ve dergiler çıkmaya devam etmiş, Cumhuriyet’e kadar *Çocuk Dünyası* (1913), *Talebe Defteri* (1913), *Çocuk Bahçesi* (1914), *Bizim Mecmua* (1922) gibi (Çıkla, 2005: 97) gazete ve dergiler yayımlanmıştır.

Cumhuriyet’le birlikte eğitim ve çocuk daha fazla önemsenmeye başlamıştır. “Özellikle bu dönemde çocuk daha çok önemsenir, çocuklara yönelik birçok etkinlik düzenlenerek, onların da toplum içinde çok özel ve önemli bir yere sahip oldukları vurgulanır” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 25). 1928 yılında Latin harflerinin kabul edilmesiyle birlikte, okuma-yazma konusu daha fazla önemsenmiştir. Cumhuriyet Dönemi’nde hem çocuğa ve eğitime daha fazla önem verilmesi hem de Latin harflerinin kabul edilmesiyle okuma-yazmanın kolaylaşması, çocuk edebiyatına verilen önemi arttırmıştır.

Çocuk edebiyatında Cumhuriyet sonrasında da çeviriler devam etmiştir. Bu dönemde, özellikle masal ve fabl türlerinde yapılan çevirilerin sayısı oldukça fazladır. 1960’lardan 1990’lara kadar Grimm Kardeşler (66 baskı), Andersen Masalları (62 baskı), La Fontaine (37 baskı), Charles Perrault’un masalları (22 baskı) çokça çevrilen eserlerdir. Bu dönemde yapılan roman çevirilerinde ise Jules Verne’nin kitapları 141 baskıya ulaşmıştır. Jules Verne’den başka Daniel Defoe’dan *Robinson Crusoe*, Cervantes’ten *Don Kişot*, Carlo Collodi’den *Pinokyo*, Lewis Carroll’dan *Alice Harikalar Diyarında*, Johanna Spyri’den *Heidi*, Jonathan Swift’ten

Gulliver'in Seyahatleri (Neydim, 2000: 38) gibi çocuk klasikleri Türkiye'de ilgi gören kitaplar olmuştur.

Cumhuriyet'ten sonra çocuklar için özellikle hece vezninde ve sade bir dille şiirler yazılmıştır. Yusuf Ziya Ortaç (Kuş Cıvıltıları-1938), Faruk Nafiz Çamlıbel (Akıncı Türküleri-1938), Orhan Seyfi Orhan, Hasan Âli Yücel (Sizin İçin), Ceyhun Atıf Kansu (Bir Çocuk Bahçesinde-1941, Çocuklar Gemisi-1946), Ülkü Tamer (Virgöl'ün Başından Geçenler-1965, Masal Şiirler-1981), Fazıl Hüsni Dağlarca (Çocuk ve Allah-1957, Kuş Ayak: Açıl Susam Açıl-1967, Balina ve Mandalina-1977), Mustafa Ruhi Şirin (Gökyüzü Çiçekleri-1983), Cahit Zarifoğlu (Gülücük-1988) gibi şair ve yazarlar, çocuklara yönelik şiirler kaleme almışlar (Çıkla, 2005: 100), çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarının zenginleşmesine katkıda bulunmuşlardır.

Cumhuriyet döneminde, çocuklar için masallar ve halk hikâyeleri de derlenmiş ya da yazılmıştır. Naki Tezel (İstanbul Masalları-1938, Çocuk Masalları-1943, Türk Masalları-1971), Tahir Alangu (Billur Köşk-1961, Keloğlan Masalları-1967), Eflatun Cem Güney (Dertli Kaval-1945, Karayılan ve Karagülmez-1946, En Güzel Türk Masalları-1948, Açıl Sofram Açıl-1949, Gökten Üç Elma Düştü-1960), Cahit Uçuk (Türk Çocuğuna Masallar-1946, Ateş Gözülü Dev-1946, Şahnazar-1990), Oğuz Tansel (Altı Kardeşler-1959, Yedi Devler-1960, Üç Kızlar-1963), İbrahim Zeki Burdurlu (Nar Güzeli-1963, Mavi Pullu Balık-1964, Ömürsün Nasrettin Hoca-1965) gibi yazarlar (Çıkla, 2005: 99) bu türde eserler vermişler, özellikle 1940'tan sonra artan eserlerle türün gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Cumhuriyet döneminde çocuklar için çok sayıda roman ve hikâye de kaleme alınmıştır. Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Memduh Şevket Esendal gibi yazarlar eserlerini çocukları dikkate alarak yazmamışlardır; ancak çocuklar “uzun yıllar boyunca adı geçen yazarların eserlerinden seçilen nispeten sade yazılarla ve çok kez büyüklerinin yardımıyla hikâye ve roman okuma ihtiyacını gidermişlerdir” (Oğuzkan, 2006: 109). Anılan yazarların dışında Abdullah Ziya Kozanoğlu (Kızıltuğ-1923, Atlı Han-1924, Türk Korsanları-1928), Mahmut Yesari (Bağrıyanık Ömer-1930), N. Rakım Çalapala (87 Oğuz-1933), Cahit Uçuk (Türk İkipleri-1937), Gülten Dayıoğlu (Kırmızı Bisiklet-

1964, Fadiş-1971, Dört Kardeşiler-1971, Işın Çağı Çocukları-1984, Ölümsüz Ece-1985, Yeşil Kiraz-1998), Talip Apaydın (Toprağa Basınca-1964, Dağdaki Kaynak-1975), Rifat Ilgaz (Hababam Sınıfı-1964, Cankurtaran Yılmaz-1971), Mehmet Seyda (Bir Gün Büyüyeceksin-1966, Şeytan Çekiçleri-1971), Kemalettin Tuğcu (Hissiz Adam-1943, Uçurum-1945, Sokak Düşkünü-1955, Küçük Mirasyedi-1969), Muzaffer İzgü (Yumurtadan Çıkan Öğretmen-1991, Anneannem Askere Gidiyor-1944, Uzay Dolmuşu Kalkıyor-1996), Hüseyin Yurttaş (Cüceler Gezegen,-1994, Çamlı Kuledeki Giz-1995, Uzaylılar Gelince-1995) gibi yazarlar (Çıkla, 2005: 99-100) Cumhuriyet sonrası Türk çocuk edebiyatında roman ve hikâye türlerinde eser veren yazarlardan bazılarıdır.

1.1.2.4. Türk Çocuk Edebiyatında Tarihî Romanın Gelişimi

Temelleri geçmişe dayanan, kişileri geçmiş zamanda yaşamış, olayları geçmişte yaşanmış ve bitmiş, hayalî ya da gerçek konuları bir kurmaca içerisinde veren tarihî roman, dünyada ilk kez Walter Scott'un *Waverley* (1814) romanıyla ortaya çıkmış ve bütün dünyaya yayılmıştır.

Tarihî roman Türk edebiyatına çeviriler yoluyla girmiştir. Tarihî romanın Türk edebiyatındaki gelişimi özellikle 19. yüzyılda Alexander Dumas Pere'in romanlarının çevrilmesiyle başlamış, telif eserler de yine bu yüzyılda verilmiştir. "Ahmet Mithat Efendi'nin 3. Selim döneminde geçen Dünyaya İkinci Geliş (1875) ve Hasan Sabbah'la Alamut Kalesi'ni konu edinen Süleyman Musli (1877) romanları ilk örnekler sayılmasalar da tarih-roman birlikteliğinin ilk denemeleridir" (Türkeş, 2002: 192). Namık Kemal'in kaleme aldığı *Cezmi* (1881), Türk edebiyatında tarihî romanın ilk örneği olarak kabul edilmektedir. İki cilt olarak düşünülmüş; ancak bir cildi yayımlanabilmiş Cezmi, konusunu XVI. yüzyıldaki Türk-İran savaşlarından almış; kitapta, İstanbullu bir sipahi olan Cezmi'nin başından geçen olaylar anlatılmıştır (Akyüz, 1995: 77).

İlk telif eserlerin XIX. yüzyılda verilmeye başlandığı Türk çocuk edebiyatında, tarihî roman türünde de eserler verilmiştir. Romanların sağladığı okuma alışkanlığı kazandırma, olayların nedenleri ve sonuçları üzerinde düşünme, hayal gücünü geliştirme, söz varlığını zenginleştirme, dil bilincinin oluşmasını ve

yaygınlaşmasını sağlama, ilişki kurma, problem çözme, yorumlama, eleştirel düşünme, araştırma, sorgulama gibi becerilerin yanında “çocuklarda yurt ve ulus sevgisini uyandırmaya ve geliştirmeye, ulusal bilinci güçlendirmeye” (Oğuzkan, 2006: 107) imkân tanıyan tarihî roman örnekleri Türk çocuk edebiyatında çok fazla yoktur.

Türün ilk örnekleri olarak, her ne kadar roman sayılmasalar da, **Ömer Seyfettin**'in konusunu tarihten alan hikâyeleri kabul edilmektedir. Ömer Seyfettin'in sade bir dil ve canlı bir üslupla kaleme aldığı, çocuklar tarafından ilgiyle okunan *Başını Vermeyen Şehit*, *Büyücü*, *Çanakkale'den Sonra*, *Diyet*, *Ferman*, *Forsa*, *Kaç Yerinden*, *Kızıl Elma Neresi?*, *Kütük*, *Nâdan*, *Pembe İncili Kaftan*, *Teke Tek*, *Teselli*, *Topuz*, *Vire* gibi on beş tarihî hikâyesi (Gürel, 2002: 12) Türk çocuk edebiyatında türün ilk örnekleri arasındadır.

Ömer Seyfettin, oldukça zor bir dönemde yazdığı hikâyelerde, insanlara geçmişten verildiği örneklerle adeta umut aşulamaya, direnme gücü vermeye çalışmıştır. Bu hikâyeler “bir taraftan devrin destan arayışlarını tatmin ederken bir taraftan da savaşın devam ettiği sırada ruhen bir çöküntü yaşayan insanına tarihten getirdiği portrelerle kendine inanma, yeniden doğma arzusunu vermekte ve maneviyatını yükseltmektedir” (Argunşah, 2005: 207).

Eserlerini çocuklar için yazmış olmasalar da çocuklar tarafından okunabilen Ahmet Refik Altınay, Reşat Ekrem Koçu, Murat Sertoğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu gibi tarihî roman yazarları da vardır. **Ahmet Refik Altınay**, “tarih ile edebiyat arasında kurduğu köprüyle tarih türünün sevilmesinde, tarihî eserlerin yayılmasında ve geniş okur kitlelerine ulaşmasında çok emeği geçmiş bir yazardır” (Yalçın, 2003: 39). Yazarın *Türk Akıncıları*, *Türkler ve Büyük Petro*, *Türklerin İstanbul Muhasaraları*, *Viyana Önünde Türkler*, *Eski Türk Zaferleri 1071-1878* (Gökman, 1978: 375-389) gibi eserleri sevilerek okunmuştur.

Reşat Ekrem Koçu, tarih alanında birçok önemli eser verdiği gibi çocuklara yönelik tarihî kitaplar da kaleme almıştır. *Timur ve Oğulları*, *Yusuf'un Borcu*, *Kanuni Sultan Süleyman'ın Beş Fedaisi*, *İstanbul'un Cenginde Fatih Sultan Mehmet'in On Fedaisi*, *Sihirli Şamdan*, *Bağdat Kervanı*, *Balabancık*, *Gizli Yol*, *Kara*

Korsan Peşinde 248 Çocuk, Murat Reis, Murat Reis'in Oğlu, Son Yeniçeri gibi romanlar (Gülgen, 2006: 108) Reşat Ekrem'in çocuklar için yazdığı tarihî romanlardır.

Kara Davut, Deli Deryalı, Karlı Dağlar gibi romanlarıyla **Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu**; *Serhadlerin Çocuğu Sultan Yıldırım Bayezid, Yavuz Sultan Selim Ağlıyor, Barbaros Hayrettin Geliyor, İstanbul Kapılarında, Turgut Reis* gibi romanlarıyla **Feridun Fazıl Tülbentçi**; *Çakırcalı Mehmet Efe, Çakırcalı Mehmet Efe Nasıl Vuruldu?, Teodora, Gedik Ahmet Paşa, Bizanslı Aspasya, Battal Gazi, Battal Gazi'nin Oğlu, Battal Gazi'nin Torunu* gibi romanlarıyla **Murat Sertoğlu**; *Genç Osman, Bizanslı Beyaz Güvercin, Beyaz Atlı Sipahi, Kızıl Elma* gibi romanlarıyla **Ragıp Şevki Yeşim**; *Cehennemden Selam, Cem Sultan, Cengiz Han, Hürrem Sultan, Safiye Sultan* gibi romanlarıyla **M. Turhan Tan** tarihî roman örneklerini vermişlerdir. Bu romanlar, çocuklara yönelik olarak yazılmasalar da “popüler tarihî romanlar” olarak değerlendirilen ve genelde gazetelerde tefrika edildikten sonra kitap olarak basılan romanlardır. Bunun yanında, bu romanlarda amaç okuyucuya tarihi sevdirmektir. Bu nedenlerle sade bir dil ve üslupla yazılan bu romanlar çocuklar için de ilgi çekici olmuş ve onlar tarafından da okunmuştur.

Çocuklara yönelik tarihî roman yazarları arasında *Gazi'nin Gizli Ordusu, Meçhul Asker* romanlarıyla **Aka Gündüz**; *Hızır Paşa* ile **Ümit Kaftancıoğlu**; *Malazgirt* ile **Mustafa Yazgan**; destan roman olarak adlandırılan *Manas, Manas'ın Oğlu, Kırk Kahraman Kız, Ölümsüzlük Pınarı, Anadolu'dan Yükselen Ses* gibi romanlarıyla **Hasan Kallıncı**; *Ben Hasan Tahsin, Ben Mustafa Kemal, Ben Öğretmen Kubilay* romanlarıyla **Aydoğan Yavaşlı**; *Binatlı, Osman Gazi, Çelebi Mehmet, Dağlı, Orhan Gazi, I. Murat, II. Murat, Topal Kasırga, Vatan İçin* gibi romanlarıyla **Yavuz Bahadıroğlu**; *Nihat ile Murat (Kurtuluş Savaşı'nda İki Çocuk Kahraman)* dizisi ile **Derman Bayladı**; *Çatalhöyük Öyküleri (Dünyamızın İlk Şafağı, Ateşin Çocukları, Bolluk ve Savaş)* ile **Bilgin Adalı**; *Midas ve Sihirbaz, Kralın Elçisi, Kaplan Kraliçe, Galat Kalesi Tutsağı* ile **İsmet Bertan** sayılabilir.

Türk çocuk edebiyatında çok fazla görülmeyen tarihî romanın ilk örneklerini Cumhuriyet döneminde Abdullah Ziya Kozanoğlu vermiştir. Özellikle Cumhuriyet sonrasında gelişmeye başlayan çocuk romanı alanında “tarihî romanlarıyla türün

öncüsü durumunda” (Şimşek, 2002: 122) olan Kozanoğlu çocuklara, gençlere millî bilinci aşlamak istemiştir. Eserlerini açık, anlaşılır, akıcı bir dille kaleme alan Kozanoğlu, merak ve heyecan unsurlarını kullanarak anlatımını sıkıcılıktan kurtarmıştır. Yazarın eserlerinde yer verdiği kahramanlar davranışları ve sahip oldukları değerler bakımından çocuklara örnek olabilecek niteliktedir. Abdullah Ziya, hem türe öncülük etmesi hem de kendisinden sonraki tarihî roman yazarlarına, sinemaya ve çizgi romanlara etki etmesi açısından önemlidir.

1.2. Değerler

1.2.1. Değerler Kavramı

Değerler konusu, uzun yıllardır çeşitli bilim dallarının ilgisini çekmiştir. Değerler, doğrudan insanla ve toplumla ilişkili olduğu için daha çok sosyal bilimler içindeki bilim dalları (psikoloji, sosyoloji, sosyal antropoloji, sosyal psikoloji, sosyal antropoloji, eğitim vb.) tarafından incelenmiştir.

Latince “değerli olmak” veya “güçlü olmak” anlamına gelen “valere” sözcüğünden türemiş ve ilk kez Znaniecki tarafından sosyal bilimler literatürüne kazandırılmış olan (Bilgin, 1995: 83) değer kavramının iktisattan etiğe geçmiş bir terim olduğu (Kuçuradi, 2003: 38) kabul edilmektedir.

Toplumunu bir arada tutan, kişilere yol gösteren önemli unsurlardan olan değerler hakkında bugüne kadar çeşitli tanımlar yapılmıştır:

Erdem Artan değerleri “bir toplum içerisinde veya bir inanç ve ideoloji içerisinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü görüş, düşünüş, davranış, kural ve kıymetler” (2005: 14) olarak tanımlarken; Kızılçelik ve Erjem (Akt. Avcı, 2007: 22) “bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlar” olarak tanımlamıştır.

Değerler, “belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya

yarayan anlayışlardır. Değerler, ayrıca bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir” (Erdem, 2003: 56).

Theodorson (Akt. Aydın, 2003: 122) değerleri, “sosyal olguların önemliliği üzerindeki değerlendirmede, özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel ölçü sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleri” olarak tanımlamıştır.

Gökçe’ye (1994: 133-134) göre değerler, “toplumsal nitelikli, kültürel olarak relatif, sosyal yapı ve bireyler itibariyle farklı şekiller alan ve toplumlara göre farklılık arz eden oryantasyon standartlardır (başvuru kriterleridir)”.

Değerler, “insanların, davranışlarını yönlendirmede ve belirlemede, kendileri de dâhil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları ölçütler; ideal ve arzu edilen davranış ve yaşam biçimlerini ifade eden, belirli somut koşulları ve nesnelere aşan üst düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında bireylere yardımcı olan genel ilkeler gibi çeşitli şekillerde ele alınmakta; tutumların, ideolojilerin, ahlaki yargıların ve çeşitli davranışların önemli belirleyicileri olarak düşünülmektedir” (İmamoğlu, Karakitapoğlu Aygün; 1999: 2).

Bu tanım ve düşüncelerden yola çıkıldığında, değerler, insanları ve olayları değerlendirmede kullanılan, bireylerin davranışlarında istenilen ve istenilmeyen durumları belirlemeye yarayan önemli ölçütlerdir. Değerler, içinde bulunulan toplumun ya da grubun çoğu tarafından benimsenmiş ve sürdürülen, bireylere rehberlik eden, onların toplum içinde nasıl hareket etmeleri istendiğini ortaya koyan, toplumu bir arada tutmaya yarayan ve devamlılığını sağlayan, ortak duygu, düşünce ve inanışlarını yansıtan kurallar, inançlardır.

Felsefe tarihi boyunca değerlerin mutlak (değişmez) mi, göreceli (değişebilir) mi olduğu tartışılmıştır. Değerlerin mutlak olduğunu savunanlara göre değerler kesinlikle doğru ya da yanlıştır; insandan insana, toplumdan topluma ya da zamandan zamana değişmezler. Hırsızlık yapmak, adam öldürmek, yalan söylemek bütün insanlar için her zaman kötüdür.

Değerlerin mutlak olduğu görüşünü benimseyenler, değerlerin zaman zaman insandan insana ya da toplumdan topluma değişiklik gösterdiklerinin de farkındadırlar; ancak onlara göre “değişen şey değerler değil, onları algılayan gruplar veya bireylerdir. Nasıl ki renk körlüğü bir insanın renkleri ayırt etmesine engelse, insanların farklı çevreleri, eğitimleri, koşulları nesnel değerleri görmelerine engel olabilir. Ama bundan dolayı değerlerin nesnel olmadıkları söylenemez” (Arslan, 2009: 122).

Değerlerin göreceli olduğunu savunanlara göre değerler, bazen aynı toplumda insandan insana, kuşaktan kuşağa ya da aynı dönemlerde toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Farklı toplumlarda ya da dönemlerde aynı değer için bazen iyi denilip yapılması beklenmiş, bazen de kötü denilip yasaklanmıştır (Kuçuradi, 2003: 10). Bu durum, değerlerin göreceli olduğunun, mutlak değerlerin olmadığına kanıttır.

Değerlerin mutlak olduğunu savunan görüş ile göreceli olduğunu savunan görüşün yanında, bir de değerlerin hem nesnel (mutlak) hem de öznel (göreceli) olduğunu savunan üçüncü bir görüş daha vardır. Bu görüş değerlerin “ne salt olarak nesnel veya olayların kendilerinin bir özelliği olduğunu, ne de salt olarak insanlar tarafından yaratıldığını ileri süren görüştür” (Arslan, 2009: 123). Bu görüşe göre, örneğin altın, yapısı gereği değerli bir madendir. İnsanların onun yapısı için herhangi bir katkıları yoktur. Bu, altının değerinin nesnel yanıdır. Ancak altın, diğer varlıklar için değil de sadece insan için değerlidir. Bu da, onun öznel tarafıdır (Uysal, 2003: 55). Bu görüşe göre, nesnelere verilen değer, onların kendi yapılarından kaynaklanan özelliklerinin nesnellikleriyle; o özelliklere değer veren, onları değerli kılan insanların arasındaki ilişkinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Değerlerle tutumlar arasında da bir ilişki söz konusudur. Psikologlar değerler ile tutumlar arasındaki ilişki hakkında çeşitli görüşler dile getirmişlerdir. Bir kısmı, değerlerle tutumların aynı anlama geldiğini söylerken, bir kısmı da iki kavramın farklı olduğunu söylemiştir. Newcomb (1965) ve Campbell (1963) bu iki terimi neredeyse eş anlamlı olarak kullanırken (Güngör, 1998: 29), “Thomas ve Znaniecki’yi (1927) izleyen sosyologlar da tutumları sosyal değerlerle izaha çalışarak değerlerle tutumları birbirine bağlı olarak tanımlamışlardır” (Yapıcı,

Zengin; 2003: 179). McGurie de değerlerin tutumların bir parçası olduğunu (Kağıtçıbaşı, 1981: 21) söylemektedir. Gökçe de (1994: 134) değerlerin tutumlar içinde rehber rolü oynadıklarını, tutumlarla değerlerin yakından ilişkili kavramlar olduklarını dile getirmiştir.

Rokeach ise değerler ve tutumların birbirinden ayrı kavramlar olduğunu, “tutumun bir inançlar organizasyonu, değer ise tek bir inanca işaret ettiğini” (Güngör, 1998: 29) belirtmiştir.

Yapıcı ve Zengin (2003: 179-180) bu görüşlerden yola çıkarak tutumlar ve değerler hakkında bir sonuca varmışlar, değer sisteminin tutumların işlenmiş ve gelişmiş bir organizasyonu olduğunu; değerlerin, hem kişilerin davranışlarına yön verdiğini hem de çevreyi yargılamalarına zemin hazırladığını, bunun sonucu olarak değerlerin, paylaşılmış ve genelleşmiş tutumlar olduğunu belirtmişlerdir.

1.2.2. Değer-Değerler Kavramlarının Farkı

Değer ve değerler kavramları birbirlerinden farklı kavramlardır. Bugüne kadar birçok alanda kullanılan değer kavramının iktisattan etiğe geçmiş bir terim (Kuçuradi, 2003: 38) olduğu kabul edilmektedir.

“İktisadın bir terimi olan değer insan emeğinin ürünüyle, nesnelere ve parayla ilgilidir; kullanım ve değiş-tokuş değeri anlamlarında kullanılır” (Kuçuradi, 2003: 38). Değerler ise insan davranışlarını belirleyen, yönlendiren; insanın kendisini, içinde bulunduğu grubu ya da başkalarını değerlendirmede ölçüt olarak kullanılan; herhangi bir durumu tercih etmede yol gösteren; topluluk üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilen ve devam ettirilen ideal davranış ya da kurallardır.

Bir şeyin değeri, kendisiyle aynı cinsten olan şeyler arasındaki özel yeridir. Bir şeyin değerleri ise, eserlerle veya kişilerin yaptıklarıyla, yaşamlarıyla gerçekleştirilen insan fenomenleridir; insanın kişilerce gerçekleştirilen varlık yapısı imkânlarıdır (Kuçuradi, 2003: 41-42).

Değer, kendi başına var olmayan, bir kişinin bir şeye değer vermesiyle ortaya çıkan bir kavramdır; ancak değerler kendi başlarına var olan kavramlardır (Tepe, 2002: 347).

“Bir sanat eserinin değerinden bahsedilebilir ancak sanat eserinin değerlerinden bahsedilemez” (Şen, 2007: 3). Bir sanat eserinin değeri, onu yaratan sanatçının esere biçtiği maddî kıymettir. Sanat eserinin değerleri diye bir kavram ise yoktur, o eseri yaratan sanatçının değeri ve değerleri vardır.

Sanatçının (ebru sanatçısı, yazar, hattat, bestekâr vb.) değeri, onu benzerleri arasında farklı kılan, meslektaşlarından ayıran, diğerleri arasında sahip olduğu farklı özelliklerdir. Sanatçının değerleri ise onun benimsediği, öne çıkardığı, yaşamına yön veren, diğer insanlarla ilişkilerinde yer verdiği sevgi, saygı, merhamet, yardımseverlik, hoşgörü gibi unsurlardır.

Başka bir ifadeyle değer, başkaları tarafından verilen, atfedilen; varlığı, oluşumu başkalarına bağlı olan, daha çok maddî unsurlar için kullanılan bir kavramdır. Değerler ise zaten toplum içinde var olan, varlığı için başkalarına ihtiyaç duyulmayan, insanların kendi kendilerine benimsedikleri unsurlardır.

1.2.3. Değerlerin Özellikleri

Toplumların şekillenmesinde, kişilere yol göstermede, toplumu oluşturan bireyleri bir arada tutmada önemli görevleri olan değerlerin çeşitli özellikleri vardır. Bunlardan biri, değerlerin kişisel olmaktan çok *toplumun ortak malı olmasıdır* (Krech 1983'ten akt. Aydın, 2003: 122). Her ne kadar kişisel değerlerden bahsedilse de değerler topluma mal olmuştur ve üzerinde toplumun büyük bir kısmı tarafından kabul edilmiş bir uzlaşma vardır. Değerler, “bir kültürü diğer kültürlerden ayıran ve belli sınırlar içerisindeki kişilerin dağılmasını önleyen, bir başka deyişle bir arada olmasını sağlayan pekiştirici ve kaynaştırıcı faktörlerdir” (Erdem Artan, 2005: 15). Toplumu oluşturan insanların büyük çoğunluğu değerleri benimsemekte, uygulamakta ve devam ettirmektedir; böylece, insanlar ortak duygularda buluşabilmekte, toplumun bir arada olması ve sürekliliği sağlanmaktadır.

Değerlerin devamlılığı da toplum tarafından kabul görmelerine bağlıdır. Toplumun çoğunluğu tarafından kabul edilen, desteklenen değerler devam ederken; toplumun vazgeçtiği, unutmaya başladığı değerler yok olmakta ya da değişmektedir. Dolayısıyla, değerlerin bir özelliği de *değişebilir olmalarıdır*. Değerler zaman içinde yerlerini başkalarına bırakabilmektedir. Ancak değerlerdeki bu değişim, hızlı şekilde

değil yavaşça gerçekleşmektedir. Değerlerin çok hızlı değişmesi durumunda, toplumun ve insanların devamlılığının olamayacağı; hiç değişmemesi durumunda ise toplumda ve insanlarda hiçbir değişikliğin meydana gelemeyeceği söylenebilir (Yapıcı, Zengin; 2003: 179).

Toplumsal değerlerin yanında kişisel değerlerde de değişimden bahsetmek mümkündür. Kişiler, yaşamları içinde bazı dönemlerde belli değerleri öne çıkarırken, zaman içinde bunlar değişebilir. İnsanlar hayatları boyunca çeşitli değerlerle karşılaşmaktadırlar. Yeni karşılaşılan değerlerle önceki değerler arasındaki bir çatışmada bir tanesini tercih etme zorunluluğu ortaya çıkabilmekte, bu zorunluluk sonucunda da değerlerde değişim yaşanabilmektedir (Erdem Artan, 2005: 18). Kişisel değerlerdeki bu değişim, “insanın durağan bir varlık olmadığını, kişiliğinin de statik bir karakter arz etmediğini” (Yapıcı, Zengin; 2003: 185) göstermesi bakımından önemlidir.

Değerler, toplumun geniş bir uzlaşısıyla kabul görmektedir; dolayısıyla *sosyal onay*, değerlerin oluşmasında ve yerleşmesinde son derece önemlidir (Sarı, 2005: 77). Bir değer toplumdaki kabul ve destek görmesi, onun yaşaması ve devam etmesi için etkilidir. Bununla birlikte değerlerin oluşumunda “değişen şartlar, imkânlar, sosyo-kültürel ve ekonomik hayatta meydana gelen gelişme ve değişimler, bireysel ve sosyal açıdan yaşanan buhranlar, krizler, kitle iletişim araçlarının etkileri, propagandalar, farklı yaş dönemlerinde yaşanan farklı tecrübeler, her bireyin kendine has kişilik özellikleri, dünya görüşü, din anlayışı, geleceğe yönelik beklentileri, korkuları, kaygıları, aldığı eğitimin içeriği” (Yapıcı, Zengin; 2003: 185) gibi pek çok faktör etkili olmaktadır.

Değerler, insanlara özgü kavramlar olduğu için *insanlarla değerler arasında karşılıklı bir ilişki vardır*. İnsanlar değerleri yaşatırken, değerler de insanları yaşatmaktadır (Aydın, 2003: 125). Bunun yanında, değerlerin kendi aralarında bir sıralamaları vardır. “Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar” (Kuşdil, Kağıtçıbaşı; 2000: 60). Farklı sosyal gruplar için farklı değerler önemli olabilmektedir. Genç-yaşlı, kadın-erkek, köylü-kentli gibi sosyal gruplarda farklı değerler öncelik kazanmaktadır. Bir din adamı için dinî değerler önemli iken, iş

adamı için ekonomik değerler, bilim adamı için özgürlük, sporcu için başarı, asker için cesaretli olma, fedakârlık gibi değerler ön plana çıkabilmektedir.

Değerler, insanlara kesin olarak neler yapmaları gerektiğini söylememekle birlikte, *yol gösteren unsurlardır*. “Olanı değil, olması gerekeni” (Özlem, 2002: 204) ifade etmektedirler. Dolayısıyla, “davranış ile değer arasındaki açıklık hiçbir zaman tümüyle kapanamaz” (Özensel, 2003: 233). İdeal olanı, olması gerekeni ifade eden değerler, her zaman, insan davranışlarından yukarıdadırlar.

Değerler, *birbirleriyle iç içe geçmiş durumdadır*. Bu nedenle onları, aralarına kesin çizgiler çizerek birbirlerinden ayırmak mümkün değildir. “Değerler birbirlerinden bağımsız değillerdir. (...) Bir değer diğer değerler, yani değerler sistemi ile mutlaka ilişkisi olması gerekir” (Gökçe, 1994: 134). Buna bağlı olarak, değerlerin kendi aralarında bir uyum vardır. Örneğin, “paylaşma”ya değer veren bir kişi, “cömertlik” ve “yardımseverlik” gibi değerlere de önem vermektedir. Dostluğa, arkadaşlığa önem veren bireyde fedakârlık, hoşgörü, sadakat gibi değerler de önem taşımaktadır. Bu gibi değerleri birbirlerinden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Değerlerin öğrenilmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında iki unsur önemlidir. Bunlar, *sosyal öğrenme* ve *eğitim*dir. “Değerlerin öğrenilmesi daha ziyade rol öğrenmesi şeklinde bir sosyal öğrenmedir” (Güngör, 1998: 70). Toplum içinde çeşitli sosyal roller (memur, tüccar, sporcu, bilim insanı, erkek, kadın vb.) ve bu rollerdeki kişilerin davranışları için toplumun onayladığı çeşitli değerler vardır. “Belirli bir sosyal rolde kişilerin neler yapması, neler yapmaması ve nelere kıymet vermesi öğrenilir ve bunlar bir yaptırım da olabilir” (Sarı, 2005: 77). Örneğin, bir memur ya da tüccar için dürüstlük, bilim insanı için bağımsızlık, gençler için anne/babaya, yaşlılara saygı gibi değerler toplumun onayladığı değerlerden bazılarıdır.

Değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında, sosyal öğrenmenin yanında, eğitim de önemli bir unsurdur. Eğitimin amaçlarından birisi de toplumda kabul gören değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Bu amaç, eğitimin “sosyal ve ulusal değerleri tanıtip benimsetme, bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük

değerler, hüneler kazandırma” (Kavcar, 1999: 1) gibi işlevleri çerçevesinde, çeşitli düzeylerdeki eğitim kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir.

1.2.4. Değerlerin İşlevleri

Toplumsal yaşam içinde hem teker teker bireyler hem de genel olarak toplum için önemli görevler üstlenen değerlerin çeşitli işlevleri vardır. Gökçe (1994: 133) değerlerin işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- “Sosyo-kültürel bir değer temelde seçici oryantasyonun standartıdır. Yani bu bağlamda değer(ler), bilinçli ve amaçlı davranışın genel kriterleridir; bir davranışın somut amacı için seçim kriteridir. Bu bakımdan, değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen arzu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.
- Değer(ler) kültürel olarak şekillendirilmiş ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedirler. Belli bir kültürün gelişme süreci içinde değer(ler) belli bir şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değer(ler) kültürün esasını oluşturmaktadırlar.
- Değerler insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısacası, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.
- Değerler sözel bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi-duygusal yönünü belirten ifadelerdir”.

Rokeach de değerlerin işlevlerine değinmiştir: Ona göre “değerler;

- bireyi, sosyal konularda belirli bir pozisyon almaya sevk eder,
- bireyi, belirli bir politik veya dini ideolojinin bir diğerine tercihi yönünde etkiler,
- bireyin kendini sunmasında rehberlik eder,

- bireyin kendini ve diğerlerini değerlendirmesinde ve yargılamasında, kendini ve diğerlerini övmesi veya kusurlar bulmasında kriter rolü oynar,
- karşılaştırma sürecinde merkezî konumu nedeniyle bireyin kendini diğerleri kadar ahlaklı veya yeterli olup olmadığını değerlendirmesinde ölçü olarak kullanılır,
- diğerlerini etkilemede veya ikna etmede kullanılır” (Akt. Bilgin, 1995: 83-84).

Ayrıca Fichter (2006: 176) de değerlerin işlevleri üzerinde durmakta ve onları şu şekilde açıklamaktadır:

- Değerler kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılırlar. Tabakalaşma sistemini olanaklaştırırlar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım ederler.
- Değerler kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde odaklaştırırlar. Çok değerli bir nesne her zaman birey veya grup için ‘en iyi’ olmayabilir. Fakat o nesnenin sosyal olarak değerli görülmesinin, o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.
- Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizer. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini “en iyi” hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.
- Değerler kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirilmesinde rehberlik eder. İlgi yaratır, cesaret verir. Böylelikle kişiler de çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin birtakım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.
- Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, “doğru” şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolaylıkla anlaşılabilmesini sağlarlar.

- Değerler dayanışma aracı olarak da işlevde bulunur. Sosyal bilimcilerin aksiyonlarından biri de grupların yüksek düzeyde bazı değerlerin paylaşılması amacıyla oluştuğudur. Kişiler aynı değerleri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir”.

Yer verilen açıklamalardan yola çıkarak bir değerlendirme yapacak olursak; değerler, kişilerin tercihlerini yönlendiren, etkileyen; bireyin kendisini, içinde bulunduğu grubu ve başkalarını değerlendirmede ölçüt olarak kullanılan; topluma yol gösteren; onaylanan, yapılması istenen davranışları belirten; yapılması istenmeyen, yanlış davranışların gerçekleşmesini engelleyen; aynı değerleri paylaşan kişiler arasında bir yakınlık oluşturduğu için insanların kaynaşmasını ve bir arada olmasını sağlayan; bir kültürü diğer kültürlerden ayıran önemli unsurlardır.

1.2.5. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler, bugüne kadar işlevlerine, içeriklerine vb. unsurlarına göre sınıflandırılmıştır. Bunların sonucunda ortaya amaç değerler/araç değerler, modern değerler/geleneksel değerler, ulusal değerler/evrensel değerler, kişisel değerler/toplumsal değerler gibi farklı tasnifler çıkmıştır.

Özlem, felsefe tarihindeki öznelci ve nesnelci bakış açılarına göre yapılan tasnifleri birleştirmiş ve bunları beş başlık altında toplamıştır. “1. Hazcı (hedonist) değerler (olumlu: haz, olumsuz: acı); 2. Bilgi değerleri (olumlu: doğru, olumsuz: yanlış); 3. Ahlaksal değerler (olumlu: iyi, olumsuz: kötü); 4. Estetik değerler (olumlu: güzel, olumsuz: çirkin); 5. Dinsel değerler (olumlu: sevap, olumsuz: günah)” (2002: 205).

Scheler, değerleri önce kişi değerleri (iyi, kötü, saygı, nefret vb.), yaşam değerleri (sağlam, hasta, bitkin, dinç, asil vb.) ve şeylerin taşıdığı (olgusal) değerler (kültürel, ekonomik, estetik vb. değerler) olarak üçe ayırmış; daha sonra bunları mutlak değerler ve göreceli değerler olarak iki grupta toplamıştır. Bu ayırmada, kişi değerleri mutlak değerlerin içinde yer alırken; yaşam değerleri ve olgusal değerler, göreceli değerler içinde yer almıştır (Mengüşoğlu, 1997: 269).

Fichter ise değerlerin üç açıdan sınıflandırılabilceğini belirtmiş ve bu sınıflamada ölçüt olarak değerlerin işlevlerini kullanmıştır. Ona göre değerler zorlayıcılık derecelerine, süreklilik gösteren ortaklaşa işlevlerine ve kurumsal işlevlerine göre tasnif edilebilir (2006: 170-172). Zorlayıcılık derecelerine göre sınıflanan değerler toplum tarafından dayatılan, kesin çizgilerle belirlenen, yapılmaması suçluluk ve utanma duygusu yaratan değerlerdir. Süreklilik gösteren ortaklaşa işlevlerine göre sınıflanan değerler toplumu bir arada tutmaya yarayan, onun devamlılığını, rahatını sağlayan değerlerdir. Fichter'in en anlamlı sınıflandırma olarak kabul ettiği, değerlerin kurumsal işlevlerine göre sınıflanmasında ortaya çıkan değerler, her kurumun kendi yapısı gereği, kendine özgü olarak yarattığı değerlerdir. Örneğin, aile kurumu içindeki bireyler, aile yapısının gereği anne/babaya saygı, yardımlaşma, paylaşma gibi değerlere sahip olmalıdır.

Değerler konusunda en çok kabul edilen sınıflandırmalardan olan ve Spranger tarafından gerçekleştirilen, Allport, Vernon ve Lindzey tarafından ölçüğe dönüştürülen sınıflamada değerler estetik, teorik (ilmî), iktisadî, siyasî, sosyal ve dinî değerler olarak altı grupta toplanmıştır. Güngör de bu tasnifi kabul etmiş; ancak bu değer gruplarına ahlakî değerleri de ekleyerek (1998: 84, 86) sınıflandırmayı yedi gruba ayırmıştır.

Rokeach değerleri amaç değerler ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler, "yaşamın temel amaçları ile ilgilidir" (Bilgin, 1995: 84). Araç değerler ise temel amaçlara ulaşmak ya da onları koruyabilmek için kullanılan değerlerdir. Rokeach on sekiz amaç, on sekiz de araç değer tespit etmiştir. "Eşitlik, aile güvenliği, kendine saygı, sosyal itibar, mutlu bir hayat, özgürlük, güzellikler içinde bir dünya gibi insanın varlığına anlam veren değerler amaç değerlerdir. Nezaket, sorumluluk, kendini kontrol edebilme, cesaret gibi değerler ise asıl değerlere ulaşmaya imkân hazırlayan vasıta değerlerdir" (Yapıcı, Zengin; 2003: 184). Ayrıca Rokeach amaç ve araç değerleri de kendi içlerinde gruplandırmıştır. Amaç değerleri, kişisel (kendine saygı, iç huzuru) ve sosyal (eşitlik, barış içinde dünya) değerler; araç değerleri ise ahlaki değerler (yardımsever, itaatkâr) ve kişisel yetkinlik değerleri (kendini kontrol edebilme, hayal gücünün kuvvetli olması) olarak ikiye ayırmıştır (İmamoğlu, Karakitapoğlu Aygün; 1999: 2). Kişisel değerler bireyin

kendisiyle ilgili, sosyal değerler ise bireyin dışında, toplumu da ilgilendiren değerlerdir. Ahlaki değerler, yapılmaması bireyde suçluluk ve utanma duygusu uyandıran değerler; kişisel yetkinlik değerleri ise yapılmaması bireyde yetersizlik duygusu uyandıran değerlerdir.

Schwartz, Rokeach'ın değerler listesini temel alarak değerlere farklı bir açıdan bakmış ve değerleri on temel tip üzerinde sınıflandırmaktadır. *Güç* (sosyal güç sahibi olmak, zengin olmak, otorite sahibi olmak vd.) *başarı* (başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak vd.), *hazcılık* (zevk, hayattan tat almak), *uyarılım* (cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak vd.), *özyönelim* (yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek vd.), *evrenselcilik* (açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek vd.), *iyilikseverlik* (yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak vd.), *geleneksellik* (alçakgönüllü olmak, dindar olmak, geleneklere saygılı olmak vd.), *uyma* (itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek vd.) ve *güvenlik* (ulusal güvenlik, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek vd.) olmak üzere on ana değer grubu tespit eden Schwartz, bunları da yeniliğe açıklık/muhafazacı yaklaşım ve özaşkınlık/özgenişletim olarak iki ana gruba ayırmıştır.

Özyönelim ve uyarılım yeniliğe açıklık; güvenlik, uyma ve geleneksellik muhafazacı yaklaşım gruplarının içinde değerlendirilirken evrenselcilik ve iyilikseverlik özaşkınlık; güç ve başarı özgenişletim gruplarının içinde, hazcılık ise hem yeniliğe açıklık hem de özgenişletim gruplarının içinde değerlendirilmektedir (Çukur vd. ; 2004: 615; Kuşdil, Kağıtçıbaşı; 2000: 61-63).

Aydın (2003: 124), değerleri modern değerler ve geleneksel değerler olarak ikiye ayırmıştır. Ona göre modern değerler akla dayanan, kutsallıktan uzak ve dış görünüşün öne çıktığı değerler iken; geleneksel değerler sezgiye dayanan, kutsal, soyut, ahlakî değerlerdir.

Değerler, ulusal değerler ve evrensel değerler olarak da sınıflandırılmaktadır. “Ulusal değerler devlet, millet, vatan, dil, gelenek görenekler, ordu ile milli marş, bayrak ve milli bayramların oluşturduğu ulusal simgelerdir. Demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, barış, hoşgörü, sevgi, saygı, bağımsızlık, bilim, eşitlik, çevre

duyarlılığı gibi değerler ise evrensel değerler olarak belirtilmiştir” (Demircioğlu, Tokdemir; 2008: 72).

Ülken (2001: 359-361) ise değerleri içkin, aşkın ve normatif değerler olarak üçe ayırmıştır. Ona göre içkin değerler bilinç verileri, yani içerik özellikleri üstün değerlerdir. Teknik, sanat ve bilgi değerleri içkin değerlerdir. Aşkın değerlerde bilinç içeriği sadece bir araçtır. Ahlakî değerler, aşkın değerlerdir. Normatif değerler ise birer değer değil, başka değerleri birbiriyle karşılaştırmaya ve ölçmeye yarayan ölçütlerdir.

1.3. Türkçe Eğitimi ve Değerler

1.3.1. Türkçe Eğitiminin Tarihçesi

Binlerce yıllık geçmişe sahip olduğu bilinen Türkçenin, eğitim-öğretim dili olarak geçmişi çok da eski değildir. Türkçe, Tanzimat’a kadar okullarda öğretim dili olarak kabul görmemiş; eğitim, daha çok Arapça ile gerçekleştirilmiştir.

Selçuklu veziri Nizam’ül Mülk tarafından Bağdat’ta açılan ilk medreseden (1065) yaklaşık 300 yıl sonra, Orhan Gazi, Osmanlılardaki ilk medreseyi (1331) İznik’te kurmuştur. Göğüş (1970: 123), medreselerin bir Türk kuruluşu olduğu halde, Türkçeyi bir öğretim konusu olarak almadığını belirtmektedir. Anadolu’da açılan medreselerde “Irak, Mısır ve Türkistan’da gelişen İslâmî öğretim kurumlarının dersleri ve metodları benimsendiğinden daha başlangıçta dinsel eğitimin yanında bir ölçüde de ulusal eğitim verilmesine olanak tanınmadı” (Sakaoğlu, 2003: 14). Medreselerde okutulan kitaplar ve kullanılan öğretim dili Arapçadır. Türkçe sadece konuşmalarda, bazı açıklama ve tartışmalarda kullanılmıştır. Farsça ise medreselere 1720’lerden sonra girmiştir.

Göğüş, Türkçenin medreselerde bir öğretim konusu olarak ele alınmamasının, Arapçanın öne çıkmasının ve kullanılmasının sebeplerini şöyle sıralamıştır: “Türkçe, Türk halkı için öğrenim gerekmeden anlaşılan bir dildi. Bilim dili değildi. Arapça ise, önce Kur’an dili idi; Kur’an’ı anlamak için bu dili öğrenmek gerekti. Din ya da başka bilim konularında hemen bütün kitaplar Arapça yazılmıştı; hatta Türklerden

yetişmiş bilginler bile eserlerini Arapça yazarlardı. Bu nedenlerle Arapça, medreselerde baş köşeyi aldı” (1970: 124).

Osmanlılarda ilköğretim düzeyinde eğitim gerçekleştiren kurumlar sıbyan okullarıdır. 4-7 yaşlarındaki çocuklara okuma-yazma öğretilen bu okullarda, çocuklara, Türkçedeki p, ç, ğ harflerini kapsamayan Arap alfabesi öğretilmekteydi. Türkçe, sadece bazı dinî bilgilerin verilmesinde kullanılmaktaydı (Özkan, 2008: 58; Akyüz, 2009: 90).

Türkçe, medreselerde ve sıbyan okullarında gereken önemi görmemiş, üzerinde çok durulmamıştır. Türkçenin okullarda doğru düzgün yer almayışı, bazı olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göğüş, bu olumsuz sonuçları şöyle sıralamaktadır: “Türkçenin seslerini kapsayan bir alfabe öğretilmemiştir; kelimelerin yazımı (imlâsı) da gösterilmemiştir. Bu nedenle dilde imlâ birliğı doğmamıştır. Dilin bir bilim konusu olarak ele alınmamasından dolayı kuralları saptanamamış, kelimeleri toplanıp anlam incelikleriyle belirtilmemiştir. Bunun sonucu olarak Türkçenin zenginlikleri tanınamamıştır. Ayrıca, Türkçe, öğretim kurumlarında yer alan bir konu değeriyle işlenip geliştirilememiş, bilim dili olmak için gerekli nitelikleri kazanamamış, zenginleşmemiştir. Edebiyatta ise yazarların kişisel zevklerine, fantezilerine göre, yabancı kelimelerle dolu, süslü bir dil olmuştur; bir düşünce, duygu dili olamamıştır” (1970: 126).

Osmanlı Devleti’nde, saraya ve devlete kaliteli ve güvenilir eleman yetiştirmek için Enderun Mektebi açılmıştır. İlk olarak II. Murat tarafından kurulan ve varlığını 1909 yılına kadar devam ettiren (Özkan, 2008: 66), “yüksek medreseler düzeyinde kitabî bir eğitim öğretim”in (Akyüz, 2009: 97) yapıldığı bu okulda medreselerde okutulmayan “Türkçe” de ders olarak okutulmuştur.

Osmanlı Devleti, Gerileme Dönemi’ne girdikten sonra başlattığı yenileşme hareketlerinde, önceliğı askerî eğitime vermiştir. Bu dönemde (18. yüzyıl), Batı örnek alınarak -öncelikle- çeşitli askerî okullar açılmıştır. Açılan okullardan ilki “Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun”dur (1773). Öğretim süresi üç yıl olan bu okulda, “çocuklara önce okuma yazma, Arapça, Farsça, Fransızca öğretilir, sonra matematik ve denizcilik bilgileri verilirdi” (Akyüz, 2009: 144). Bu okulun ilk iki

sınıfında “ilmihal, Arapça, hesap, hendese, cebir, resim; üçüncü sınıfta ise uzmanlık dersleri okutulmuş” (Özkan, 2008: 78), Türkçeye yer verilmemiştir.

Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun’dan kısa bir süre sonra açılan “Mühendishane-i Berrî-i Hümayun”un (1793) programında Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun’dan farklı olarak “Türkçe okuma ve yazma” dersi (Bilim, 2002: 34) yer almıştır.

Osmanlıda, yenileşme hareketleriyle birlikte açılan bir başka okul “Tıbhane-i Amire”dir (1827). Öğretim dili Fransızca olan Tıbhane-i Amire ile 1831’de açılan ve öğretim dili Türkçe olan Cerrahhane-i Mâmure, 1836 yılında birleştirilmiş ve Mekteb-i Tıbbiye adını almıştır. “Burada, Fransızca öğretim 1870’e kadar sürmüş, bundan sonra Türkçe öğretim başlamıştır” (Sakaoğlu, 2003: 57).

Osmanlı Devleti’nde Batı örnek alınarak açılan Harbiye, Bahriye, Tıp gibi okullara gidecek öğrencilerin daha hazırlıklı ve donanımlı olması, daha iyi yetişmesi, yani “ilköğretimle yüksek öğretim arasındaki boşluğu doldurmak için” (Bilim, 2002: 223) sıbyan okullarının üzerine “rüştîye”ler açılmıştır. Bu okullarda Arapça, sarf³ ve nahiv⁴ gibi dersler ile ahlaki ve didaktik kitapların okutulmasının yanında Türkçe inşa (kompozisyon) ve hat gibi dersler yer almıştır. Türkiye’de Avrupa’ya yönelik ilk sivil okul olarak kabul edilen ve bir orta öğretim kurumu olarak nitelenebilecek rüştîyelerin kurulmasıyla yaşanan en önemli gelişme Türkçenin okullara rüştîyelerle girmesi olmuştur. (Sakaoğlu, 2003: 62).

Osmanlı Devleti’nde başlayan yenileşme hareketlerinin neticesinde devlette yeni örgütler kurulmuş ve devlet örgütü merkezîleşmiştir. Oluşan yeni örgütler sonucunda yeni bir yazışma diline ihtiyaç olmuştur. Tanpınar, bu dönem ve “yeni dil” için şunları söylemiştir: “Devletin içinde bulunduğu siyasî güçlük, yabancı devletlerle olan münasebetleri arttırdığı gibi, zaman zaman olsa bile, hükûmeti efkârı umûmiyeden müzâheret istemeğe de sevk ediyordu. Yavaş yavaş ıslahat işinin bu müzâherete ne kadar derinden muhtaç olduğunu anlayan hükûmet sık sık

---

³ Dil bilgisi.

⁴ Sözdizimi, sentaks.

beyannâmeler ve fermanlarla halka mürâcaat ediyordu. Bu suretle ayıklanmış, kolay anlaşılır bir yazı tarzına gittikçe daha fazla ihtiyaç duyuluyordu” (2003: 110).

Tanpınar’ın (2003: 110) da belirttiği gibi, devlet örgütlenmesinde halka ulaşabilmek, halkın desteğini alabilmek için daha sade, açık bir dil ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, Tanzimat’la birlikte çıkarılan gazete ve dergilerin halkı bilgilendirmek, onlara ulaşabilmek amacını taşımaları da Türkçenin Tanzimat Dönemi’nde önem kazanmasını sağlamış ve “Türkçenin öğrenilmesi gerektiği inancı”nı (Göğüş, 1970: 127) ortaya çıkarmıştır.

Tanzimat Dönemi’nde, önceleri ilkokulların belli bir programları yoktur. 1847 Talimatnamesi’yle ilköğretim zorunlu hâle getirilmiştir. Yine bu talimatnamede, sıbyan okulları için hazırlanan programda Türkçe okuma-yazma dersleri yer almıştır (Bilim, 2002: 196).

Osmanlı eğitim tarihi içinde, 1869 tarihli “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi”nin önemli bir yeri vardır. Bu nizamnameyle birlikte, ilkokulların programları oluşturulmaya başlanmıştır. Nizamnamede, Türkçe ile ilgili “ilkokul, Müslüman ve Müslüman olmayanlara göre ayrı ayrı olacak, öteki eğitim kurumları ortak olacak ve Türkçe eğitim yapacaktır” (Çelenk ve Tazebay, 2008: 8) maddesi yer almıştır. Tanzimat’la birlikte, “medrese dışındaki okullarda, Osmanlıca denen Türkçe öğretim dili olarak benimsenmiştir” (Akyüz, 2009: 158).

Selim Sabit Efendi’nin taş mektebi, Nuruosmaniye Taş Mektebi ve Selanikli Abdi Efendi’nin Şemsülmaarif’i “eğitim tarihimizde, Arap elifbası ile Türkçe okuma ve yazma öğretimi veren ilk kurumlar” (Sakaoğlu, 2003: 83-84) olarak eğitim tarihindeki yerini almıştır.

Tanzimat Dönemi ile birlikte “genel orta öğretimin en alt düzeyindeki okullar” (Akyüz, 2009: 164) hâline gelen rüştiyelerin programlarında Türkçe, “I. sınıfta kıraat-i Türkiye⁵, imlâ, sülüs⁶, rik’a⁷, II, III. sınıflarda lisan-ı Türkî (kavait⁸), imlâ, IV. sınıfta da ayrıca inşa” (Göğüş, 1970: 135) olarak yer almıştır.

⁵ Türkçe okuma.

⁶ Arap alfabesiyle yazılan bir tür süslü yazı.

⁷ Arap harflerinin en çok kullanılan el yazısı biçimi.

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile rüştiyelerin üzerine orta öğretim kurumu olarak kurulması kararlaştırılan “idadiye”lerde Türkçe, “Mükemmel Türkçe Kitabet ve İnşa” dersleri ile verilmiştir. Akyüz (2009: 166), nizamnamede idadiyelerin öğretim dili ile ilgili bir bilginin olmadığını; ama bunun Türkçe olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir. Yine aynı nizamname ile rüştiyelerin üzerine vilayet merkezlerinde “sultaniye”ler açılması kararlaştırılmıştır. Fen ve edebiyat olarak iki bölümden oluşan sultaniyelerin edebiyat kısmında Türkçe, “Türkçe Fenn-i Kitabet ve İnşa” olarak yer almıştır.

1913 yılında, Geçici İlköğretim Kanunu olan Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkati çıkartılmış, “o zamana kadar iptidaî ve rüşdî adlarıyla mevcut olan okullar birleştirilmiş ve Mekâtib-i İptidaiye-i Umumiye adını almışlardı” (Akyüz, 2009: 268). İlköğretimin altı yıl olarak belirlendiği bu programda kıraat (okuma), hat ve lisan-ı Osmanî dersleri yer almıştır.

Türkçe, eğitim konusundaki esas aşamayı, doğal olarak, Cumhuriyet’le birlikte kaydetmiştir. 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkedeki eğitim ve öğretim birleştirilmiş, eğitim ve öğretimin yürütücülüğü ve bütün eğitim kurumları Maarif Vekâleti’ne bağlanmıştır.

Türkçe, Cumhuriyet döneminde uygulanan ilkokul müfredat/öğretim programlarıyla okullarda gerekli yeri almaya başlamıştır. Bu dönemdeki öğretim programlarından ilki 1924 tarihlidir. “Harf inkılâbı henüz gerçekleşmediği için ilkokuma yazma öğretiminin Arap harflerine göre düzenlendiği” (Özbay, 2006: 41) programda Türkçe dersi alfabe, kıraat, imla, tahrir⁹, sarf ve yazı (sülüs, rik’a) bölümlerinden oluşmuştur.

1926 tarihli İlk Mektep Müfredat Programı, “Türkçe dersinin genel amaçlarını belirtmesiyle 1924 programından ayrılmaktadır” (Özbay, 2006: 42). Programda, Türkçe dersinin bir bütün olduğu özellikle belirtilmiştir; ancak yine de Türkçe alfabe, kıraat, imla, tahrir, elyazısı gibi başlıklara ayrılmıştır. Binbaşıoğlu,

---

⁸ Dil bilgisi.

⁹ Kompozisyon.

1926 tarihli ilkokul programının Cumhuriyet dönemi programları içinde en önemlisi olduğunu belirtmiştir (1999: 145).

1928 yılı Türkçe için son derece önemli bir yıl olmuştur. Bu yıl çıkarılan Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun ile Arap harfleri bırakılmış, Latin harfleri kabul edilmiştir. Kabul edilen kanun ile “bütün mekteplerin Türkçe yapılan öğretiminde Türk harflerinin kullanılması ve eski harflerle basılmış kitapların öğretimden kaldırılması” yasalaşmıştır (Sakaoğlu, 1992: 46).

1929 öğretim programında Türkçe ve edebiyat dersleri “bütüncü bir yaklaşımla” (Demirel, 2006: 8) ele alınmış ve ortak ders olarak yer almıştır. 1930 programında, Harf Devrimi’nin sonucu olarak elifba bölümü alfabe olarak, kavaid bölümü gramer olarak değiştirilmiş, Arap harfleri ile ilgili bölümler çıkarılmış, onların öğretilmesi yerine Latin harflerinin öğretilmesine geçilmiş ve yazı bölümü el yazısı başlığıyla düzenlenmiştir (Özbay, 2006: 44-45). Programda, konuşma ve yazma ana etkinlik alanı olarak, okuma dolaylı olarak yer alırken, dinlemeyle ilgili herhangi bir hedef belirtilmemiştir (Tazebay ve Çelenk, 2008: 11).

1936 tarihli programda “dil bilgisi dersleri kaldırılmıştır. Türkçe içine giren derslerle bir bütün olarak kabul edilmiştir” (Binbaşıoğlu, 1999: 155). Programda, dört temel dil becerisinden okuma, konuşma ve yazmaya yer verilmiştir.

1948 programında, “anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi özellikle vurgulanmış, Türkçenin doğru kullanımını kazandırarak kelime hazinesinin zenginleştirilmesi amaçlanmıştır” (Özbay, 2006: 45). Programda okuma, yazma ve konuşma becerileri yer alırken, dinleme becerisi yer almamıştır.

1968 programında Türkçe grubu dersler arasına inşat¹⁰ dersi eklenmiş; ayrıca önceki programlarda ayrı bir ders olan yazı da Türkçe dersleri arasında dâhil edilmiştir (Binbaşıoğlu, 1999: 157 ve 163). Bu programın önceki programlardan farkı, dinleme becerisine ilk kez yer verilmesidir.

---

¹⁰ Şiir okuma, şiir söyleme.

1981 programı, önceki programlara göre biraz daha farklıdır; çünkü “en ayrıntılı ve dört temel dil becerisini tam olarak bünyesinde bulunduran program 1981 programıdır” (Özbay, 2006: 47).

15. Millî Eğitim Şurası’nda zorunlu eğitimin kesintisiz olarak sekiz yıl olması kararı alınmış ve 1997-1998 eğitim-öğretim yılında sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim dönemi başlamıştır (Gök, 1999: 169).

2004 yılında pilot olarak uygulanmaya başlanan ve 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanan program, yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde hazırlanmıştır. Kazanımlara, etkinlik örneklerine ve açıklamalara yer vermesi bakımından kendinden önceki programlara göre daha ayrıntılı olan programda “dil becerileri öğrenme alanları adı altında sınıflandırılmıştır. Dört temel dil becerisinden başka görsel okuma ve görsel sunu da bir öğrenme alanı olarak kabul edilmiştir” (Özbay, 2006: 52).

2005 İlköğretim Türkçe Programı (ikinci kademe) birinci kademe programının devamı niteliğindedir. Bu programda, dil bilgisi de okuma, konuşma, yazma ve dinlemenin yanında öğrenme alanı olarak yer almakta; ancak görsel okuma ve yazma öğrenme alanı olarak bulunmamaktadır (Özbay, 2006: 66). Bu programla birlikte öğretime bir yenilik daha girmiştir ve öğretimde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve çalışma kitabı olmak üzere üç kitap kullanılmaya başlanmıştır.

1.3.2. Türkçe Eğitiminde Yer Alan Değerler

Toplumun bir arada tutan, kişilere yol gösteren ve onların davranışlarını yönlendiren, insanları değerlendirmede ölçüt görevi gören değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında en büyük pay eğitime düşmektedir; çünkü eğitimin amaçlarından birisi de toplumda kabul gören değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Eğitimin bu amacı doğrultusunda, hem Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarında hem de bu amaçların özelleştirildiği çeşitli derslere ait öğretim programlarında öğrencilere aktarılması gereken değerlerden bahsedilmiştir.

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre Türk Millî Eğitiminin genel amaçları:

Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır (MEB, 2006: 1).

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları incelendiğinde, Türk milletinin millî, ahlakî, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseme; ailesini, vatanını, milletini sevme; insan haklarına saygılı olma; devletine ve toplumuna karşı sorumluluklarını bilme; birlikte iş görme alışkanlığı kazanma gibi değerlerin öğrencilere aktarılmasının hedeflendiği görülmektedir.

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları, derslere ait öğretim programlarında özelleştirilmekte, her dersin kendine özgü amaçları, genel amaçlara bağlı olarak öğretim programlarında ortaya konmaktadır. “Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır” (MEB, 2006: 3).

Türkçe dersinin, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına bağlı olarak oluşturulan genel amaçları şunlardır (MEB, 2006: 4):

Öğrencilerin;

1. Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
2. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
3. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
4. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
5. Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,
6. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,
7. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri,
8. Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları,
9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,
10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,
11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7, 8. Sınıflar) incelendiğinde, değerlere -genel olarak da olsa- yer verildiği görülmektedir. Türkçe dersinin genel amaçlarıyla birlikte, dilin önemini bilen; Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanıyan ve benimseyen; hoşgörü sahibi, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına karşı duyarlı; millî, manevi, ahlakî değerlere önem veren bireyler yetiştirmenin hedeflendiği görülmektedir.

Değerler konusuna sadece İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları içerisinde değil, programın farklı yerlerinde de değinilmektedir. Programda, öğretim süreci boyunca öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımlar dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi becerileriyle ilgili olarak beş ayrı grupta toplanmıştır. Bu gruplar arasında değerlere yalnızca dinleme/izleme ve konuşma alanlarında yer verilmiştir.

Dinleme/izleme alanında yer alan *“Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.”*, *“Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.”*, *“Dinlenenle/izlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.”* maddeleri ile konuşma alanındaki *“Konuşmasında nezaket kurallarına uyar.”* maddesinde genel amaçlarda değerlerle ilgili olarak belirtilen *“hoşgörülü, insan haklarına saygılı olma”* amacına uygun kazanımlara yer verildiği görülmektedir.

Temel dil becerilerine ait kazanımların dışında, programda *“ara disiplin alan kazanımları”*ndan bahsedilmiş ve burada bazı değerlere yer verilmiştir. *“Düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini fark eder.”*, *“Hakların ihlâl edildiği durumlar karşısında yetkili kurumlara başvurmanın bir vatandaşlık görevi olduğunu belirtir.”*, *“Hakları ihlâl edilenlere karşı yardımcı olmanın insanî bir davranış olduğunu belirtir.”*, *“Verdiği kararın sorumluluğunu üstlenir.”* gibi değer ifadeleri ara disiplin kazanımları arasında yer almıştır.

Programda yer alan *“Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler”* bölümünde metinlerin sahip olması gereken özellikler sayılırken değerlere genel olarak yer verilmektedir:

“Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.

Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır” (MEB, 2006: 56).

“Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümünde de değerlerden genel olarak bahsedilmiştir:

“Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır” (MEB, 2006: 57).

Programda yer alan ana ve alt temalarda değerlerle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Sevgi, millî kültür, hak ve özgürlükler gibi ifadeler ana temada; insan sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi, millet sevgisi, bayrak sevgisi, dil sevgisi, yardımlaşma, konukseverlik, bireysel haklar, insan hakları, hakkını savunma, kendine saygı, sorumluluk, bağışlama, takdir etme gibi ifadeler ise alt temalarda yer almaktadır.

Programda yer alan etkinlik örneklerinde kullanılan metinlerde (Maymun Gözünü Açtı s. 89, Geçmiş Yolculuk s. 152) de yalnızca “kişisel ve sosyal değerlere önem verme” üzerinde durulmuştur.

Değerler, İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda yer almakta; fakat değerlere genel olarak ve örtük bir şekilde değinilmektedir. Programda düzenli bir şekilde yer almayan değerler, özellikle kazanımlar açısından eksik bırakılmış, etkinlik örnekleriyle desteklenmemiştir.

Değerlere genel amaçlarda yer verilirken, kazanımlarda yeterli yerin verilmemesi Türkçe dersi kazanımlarının, dersin “beceriye dayanan anlama ve anlatmaya yönelik genel amaçlarını karşılayabilmekteyken tutuma dayalı değerleri benimsemeye ilişkin genel amaçları karşılayamamakta” (Durukan, 2008: 157) olduğunu göstermektedir.

Türkçe Öğretim Programı'ndaki değerler genel olarak değerlendirildiğinde, bunları evrensel değerler, millî değerler ve ahlaki/manevi değerler olarak üç ana gruba ayırmak mümkündür. Evrensel değerler, sadece bir topluma ait olmayan, bütün toplumlarda hemen hemen ortak anlamlara gelen ve önem verilen, bütün insanlığı ilgilendiren, insanları ortak noktalarda buluşturan değerlerdir. “Evrensel değerler demokrasinin bir anlamda alt yapısını oluşturan sacayaklarıdır” (Somuncu, 2008: 27). Evrensel değerlere örnek olarak; barış, demokrasi, insan haklarına saygı, sevgi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, hoşgörü, adalet, çevreye saygı, başkalarına saygı, sağlıklı olmaya önem verme, tarihî eserleri korumanın gerekliliğine inanma, bilginleri ve sanatçıları takdir etme, bilimin önemine inanma vb. insanlığın tamamını ilgilendiren değerler sayılabilir.

Millî değerler, evrensel değerlerden farklı olarak bir topluma ait, o toplum için önemli olan, o toplumun duygularını yansıtan değerlerdir. “Kendi içinde uyumlu bir toplumun kurulabilmesi ve kendisini yeniden üretebilmesi için o toplumda yaşayan bireylere kazandırılan davranış kalıpları ve eğitsel kodlar” (Demir, Acar; 2005: 84) olarak tanımlanabilen kültürel değerler de millî değerler içinde değerlendirilebilir. Türk toplumu için yurt sevgisi, bayrağa saygı, Türk büyüklerine saygı duyma, dil bilincine sahip olma, Türk büyüklerine değer verme vb. değerler millî değerler içinde değerlendirilebilir.

Ahlakî/manevî değerler ise “iyi” ve “kötü” kavramları etrafında şekillenir. Ahlakî değerler, iyi veya kötü olarak tanımlanabilen şeyler veya davranışlarla ilgili

değerlerdir. Örneğin yalan söylemek kimilerine göre günah, kimilerine göre çirkin, kimilerine göreyse yanlıştır. Yalan söylemenin yanlış olması, bilimsel bir doğruluk ya da yanlışlık değildir; çirkin olması, estetik anlamdaki güzellik ve çirkinlik ile ilgili değildir. Günah olması ise aynı davranışın dinî bakış açısından değerlendirilmesidir. Bunlara genel olarak bakıldığında, yalan söylemenin “iyi olmayan”, “kötü olan” bir davranış olduğu söylenebilir ve bu da ahlakî bir değerlendirmedir (Arslan, 2009: 130-131). Ahlakî değerler, “bireylerden kaynaklanmayıp toplumsal yaşam gereği, çoğunluğun uyması beklenen belli kuralları içerir” (Sevinç, 2006: 207).

“Kişiler arası bir niteliğe sahip olan ahlakî değerler, yanlış yapmaktan dolayı insanda suçluluk duygusuna yol açar” (Turgut, 2010: 20). Ahlakî/manevî değerlere örnek olarak yalan söylememe, dürüst olma, sözünde durma, güvenilir olma, vefalı olma, merhametli olma, sabırlı olma, fedakâr olma, alçakgönüllülük, azimli olma, paylaşma, kanaatkâr olma, cömert olma, takdir etme, yardımseverlik, sorumluluk sahibi olma, misafirperverlik, arkadaşlığın/dostluğun önemine inanma, cesaretli olma, işbirliğine yatkın olma, çalışkanlık, tutumlu olma, geleneklere saygı vb. değerler sayılabilir.

1.4. Problem Durumu

Türkçe dersinin amaçları arasında, öğrencilere okuma, yazma, konuşma, dinleme temel dil becerileri ile sorgulama, araştırma, iletişim kurma, tahmin etme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme gibi becerileri kazandırmanın yanında, toplumda yaşan ve yaşatılan değerlerin öğrencilere aktarılması da vardır.

Toplumun çoğunluğu tarafından kabul gören, yaşatılan, toplumun yaşantısını düzenleyen, kişilere nasıl davranmaları/davranmamalarını gösteren ve gelecek nesillere dil ve edebiyat aracılığıyla aktarılan değerlerin öğrencilere aktarılmasında, ders kitaplarının yanında farklı edebî eserlerden de yararlanılmalıdır.

Romanlar, öğrencilere okuma alışkanlığı ve zevki kazandırma, öğrencilerin söz varlığını zenginleştirme, dil bilincini geliştirme, kişilik gelişimine katkıda bulunma gibi işlevleri ve yararlarıyla birlikte öğrencilere değer aktarımında kullanılacak önemli kaynaklardır. Roman türleri içinde tarihî romanların, romanların

sağladıkları yararların yanında öğrencilerde tarihe karşı merak uyandırma, yurt ve millet sevgisi kazandırma, ulusal bilinci güçlendirme gibi yararları da vardır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu, yazdığı tarihî çocuk romanlarıyla Cumhuriyet sonrasında gelişen türün öncüsü durumundadır. Eserlerini çocuklara ve gençlere tarihi (özellikle Türk tarihini) sevdirmek, tarihe karşı ilgi uyandırmak, millî bir bilinç oluşturmak, kendilerine güvenmelerini, geçmişlerini tanımalarını sağlamak gibi amaçlarla kaleme alan Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerlere yer verdiğinden hareketle şu problem araştırılmıştır:

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer verilen değerler nelerdir ve bu değerler Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim Programı'yla örtüşmekte midir?

1.4.1. Araştırmanın Alt Problemleri

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan evrensel değerler nelerdir?

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan millî değerler nelerdir?

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan ahlaki/manevi değerler nelerdir?

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan değerler Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'yla örtüşmekte midir?

Türkçe eğitiminde değer kazandırmada roman türünün yeri nedir?

1.5. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmamızın amacı, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerlerin tespit edilmesi ve bu değerlerin Türkçe eğitimi açısından incelenmesidir.

Türkçe dersi bir bilgi dersi değil beceri dersidir. Türkçe dersinde başarının sağlanabilmesi için sadece bilgilerin kazandırılması yeterli değildir. Dersin amaçları

arasında, öğrencilere dersle ilgili bilgilerin aktarılması; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, sorgulama gibi becerilerin kazandırılmasının yanında Türkçe öğretim programında belirtilen evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerlerin kazandırılması vardır.

Bu beceri ve değerlerin kazandırılmasında kullanılacak tarihî romanlar, bir yandan öğrencilerde tarihe karşı merak, tarih bilinci, millet ve yurt sevgisi uyandırmaya; bir yandan da, öğrencilerin okuma alışkanlığı ve zevki, dil bilinci ve sevgisi kazanmalarına, sözcük dağarcıklarının gelişmesine, dolayısıyla bilinçli bireyler olarak yetişmesine yardımcı olacaktır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi için Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun seçilmesindeki amaç, yazarın, edebiyatımızda Cumhuriyet sonrası gelişen çocuk romanı alanında hem ilk çocuk romanlarını oluşturması hem de verdiği tarihî roman örnekleriyle türün öncüsü konumunda olmasıdır. Bütün romanlarında tarihî konuları işleyen Kozanoğlu, Cumhuriyetin ilk yıllarından ölümüne kadar tarihî roman örneklerini edebiyatımıza kazandırmış verimli bir yazardır. Her ne kadar edebî değeri çok yüksek yapıtlar meydana getirmese de, gerek eserlerinde çocuklarda bir tarih bilinci ve sevgisi oluşturma amacı, gerekse kendisinden sonraki yazarlara yol açması bakımından önemli bir yazar olan Kozanoğlu'yla ilgili şimdiye kadar yapılan çalışmalara bakıldığında, eserlerinin sadece iç yapı (bakış açısı, anlatım tekniği, şahıs kadrosu, zaman, mekân, dil ve üslup) ve dış yapıları (konu, olay örgüsü, tema) bakımından incelendiği, diğer özellikler üzerinde durulmadığı görülmüştür. Bu da, yazarın seçilmesinde etkili olmuştur.

Yapılan literatür taraması sonucunda, Türkçe eğitiminde klasik yöntem ve tekniklerin dışında masallar, fıkralar, eğlendirici yazınsal türler gibi bazı türlerden yararlanmak amacıyla bazı çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Yine tarih-roman ilişkisinin çeşitli vesilelerle ele alındığı görülmüş, tarihî romanın tarih eğitiminde kullanılması üzerine bazı çalışmalar belirlenmiştir; ancak tarihî romanlarda yer alan değerlerin Türkçe eğitiminde kullanılması üzerine herhangi bir çalışma tespit edilememiştir. Çalışmamızın, bu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Sayılılar

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında Türkçe Öğretim Programı'nda genel olarak bahsedilen evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerlere yer verildiği varsayılmaktadır.

Tarihî romanların, içerdikleri değerler bakımından Türkçe dersini destekleyici nitelikte kullanılabileceği düşünülmektedir.

1.7. Sınırlılıklar

Çalışmamız, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun on sekiz tarihî romanı ve bu romanların içerdikleri evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler ile sınırlandırılmıştır.

1.8. Tanımlar

Roman: İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür (TDK, 2005: 1660).

Tarihî Roman: Daha önce insan veya insan toplulukları tarafından yaşanmış, hatta uzantıları günümüzde de yaşanan hadiseler ve yaşayan insanlar tarafından hissedilen olguların, yazar tarafından edebî ölçüler içerisinde tekrar kurgulamaya tâbi tutularak yeni bir âlem/bütün yaratılması (Argunşah, 2002: 442).

Değerler: İnsanların, davranışlarını yönlendirmede ve belirlemede, kendileri de dâhil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları ölçütler; ideal ve arzu edilen davranış ve yaşam biçimlerini ifade eden, belirli somut koşulları ve nesnelere aşan üst düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında bireylere yardımcı olan genel ilkeler (İmamoğlu, Karakitapoğlu Aygün; 1999: 2).

Öğretim Programı: Eğitim programında gösterilen kazanımların gerçekleştirilmesi için gerekli olan öğretmen, konular, eğitim ortamları, yöntem, teknik, fiziki imkânlar, ders araçları, ölçme ve değerlendirme gibi unsurları kapsayan bir bütündür (Özbay, 2006: 15).

BÖLÜM II

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Çalışmamızın temellerinden birini oluşturan tarihî roman kavramı ve Türk edebiyatında yer alan tarihî romanlar hakkında yararlandığımız başlıca kaynaklar Hülya Argunşah'ın “Tarihî Romanın Yükselişi” ve “Tarihî Roman”; A. Ömer Türkeş'in “Romana Yazılan Tarih”, “Roman Gibi Tarih”, “Cumhuriyet Romanında Cumhuriyet Tarihi (1920-1970)” ve “Darbeler; Sözü Bittiği Zamanlar...”; Osman Gündüz'ün “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı” başlıklı yazıları; Hatice Fırat'ın “Cumhuriyet Sonrası (1960-1980) Türk Romanlarında Sosyal Hareketler ve Eğitime Yansıyan Boyutları”, Mehmet Özger'in “12 Eylül Romanlarında Bellek, Özne ve İktidar Kavramlarının İncelenmesi” başlıklı tezleri ile Berna Moran'ın “Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3”, S. Dilek Yalçın-Çelik'in “Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları”, Sadık Tural'ın “Zamanın Elinden Tutmak” ve Gürsel Aytaç'ın “Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler” adlı kitaplarıdır.

Çalışmamızda, çocuk edebiyatı kavramını ve Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimini konu alan kaynaklardan da yararlanılmıştır. Bunların başında Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytaş'ın “Çocuk Edebiyatı”, A. Ferhan Oğuzkan'ın “Çocuk Edebiyatı”, Sedat Sever'in “Çocuk ve Edebiyat”, Necdet Neydim'in “Çocuk ve Edebiyat” kitapları ile A. Ferhan Oğuzkan'ın “Dünyada ve Bizde Çocuk Yazınının Gelişmesine Toplu Bir Bakış” ve Selçuk Çıkla'nın “Tanzimat'tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler” başlıklı yazılarını saymak mümkündür. Eserlerde genel olarak çocuk edebiyatı kavramı, dünyada ve Türkiye’de çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı ürünleri ve bu ürünlerde bulunması gereken nitelikler, kitapların çocuğun gelişimine etkisi gibi konuların üzerinde durulmuştur. Çıkla'nın yazısında bunlara ek olarak, çocuk edebiyatının gelişimi için bazı öneriler sunulmuştur.

Çalışmamızın değerler kavramı, bu kavramın özellikleri, işlevleri ve sınıflandırılması ile ilgili bölümünün oluşmasında yararlanılan kaynakların başında Ioanna Kuçuradi'nin “İnsan ve Değerleri”, Erol Güngör'ün “Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar”, Nuri Bilgin'in “Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik

Araştırmalar”, Joseph Fichter’in “Sosyoloji Nedir?”, Ahmet Arslan’ın “Felsefeye Giriş”, Doğan Özlem’in “Kavramlar ve Tarihleri I” adlı eserleri sayılabilir.

Kuçuradi, eserinde, değer probleminin felsefedeki yerine, insan realitesini değerlendirmeye ve bu konudaki felsefî görüşlere yer vermiş; Güngör, özellikle ahlaki değerler üzerinde durmuş, ahlaki değerlerin sosyal, iktisadi, estetik değerlerle ilişkisini açıklamıştır.

Enver Sarı’nın Giresun Eğitim Fakültesi öğrencilerinin değer tercihleri ile ilgili yaptığı “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği” adlı araştırma, M. Ersin Kuşdil ve Çiğdem Kağıtçıbaşı’nın Schwartz Değer Listesi’ni Türk öğretmenlere uyguladıkları “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, E. Olcay İmamoğlu ve Zahide Karakitapoğlu Aygün’ün 1970’lerden 1990’lara üniversite öğrencilerinin değerlerinin önem sıralamasındaki değişimleri inceledikleri “1970’lerden 1990’lara Değerler: Üniversite Düzeyinde Gözlenen Zaman, Kuşak ve Cinsiyet Farklılıkları”, Ertan Özensel’in değerlerin sosyolojideki yerini ele aldığı “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”, Orhan Gökçe vd. nin Selçuk Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptıkları “Türk Gençliğinin Sosyal ve Ahlaki Değerleri”, Asım Yapıcı ve Zeki Salih Zengin’in ilahiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercihi sıralamaları ve bunları etkileyen bazı değişkenleri inceledikleri “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercihi Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, Mustafa Aydın’ın değerler ve gençlik arasındaki ilişkinin ne durumda olduğunu tespit etmek ve açıklamak için kaleme aldığı “Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği” adlı makaleleri değerler konusunda yararlandığımız diğer başlıca kaynaklardır.

Bunların yanında değerler konusunda Ülker Şen’in “Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma” ve Beytullah Karagöz’ün “Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği)” adlı tez çalışmalarından da yararlanılmıştır.

Ülker Şen'in çalışmasında, Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği 100 temel eserden 58 tanesi üzerinde çalışmış; bu eserlerde yer alan değerleri tespit etmiş, Türkçe eğitiminde değer aktarımının nasıl olması gerektiğini ortaya koymuştur. Beytullah Karagöz'ün çalışmasında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Muğla'da okutulan ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerleri incelenmiş, bu değerlerin metinlerdeki dağılımları ve oranları tespit edilmiştir.

Çalışmamızı Türkçe eğitimiyle ilişkilendirdiğimiz bölümlerde Türk eğitim tarihinin tamamını ya da belli bir bölümünü ele alan Yahya Akyüz'ün "Türk Eğitim Tarihi", Salih Özkan'ın "Türk Eğitim Tarihi", Necdet Sakaoglu'nun "Osmanlıdan Günümüze Eğitim Tarihi" ve "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi", Hasan Cicioğlu'nun "Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim" adlı eserlerinden ve Türkçe eğitimiyle ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynakların başında Beşir Göğüş'ün "Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış" adlı yazısı sayılabilir. Göğüş, yazısında Türkçenin medreselerde ve sıbyan okullarındaki öğretim sürecinden başlayarak Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerindeki gelişimini konu almıştır.

Anılan kaynakların yanında Attilâ Tazebay ve Süleyman Çelenk'in "Türkçe Öğretimi", Murat Özbay'ın "Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri", Özcan Demirel'in "Türkçe Öğretimi", Cahit Kavcar'ın "Edebiyat ve Eğitim" adlı kitaplarından da çalışmamızın Türkçe eğitimiyle ilgili bölümlerinde yararlanılmıştır.

Çalışmamızda incelediğimiz Abdullah Ziya Kozanoğlu ve tarihî romanlarıyla ilgili kaynaklar sınırlıdır. Yazarın eserleri üzerinde yapılmış iki tez bulunmaktadır. Mustafa Metin tarafından hazırlanan "Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanları (1923-1933)" adlı tezde yazar tarih ve tarihî roman kavramlarına, tarihî romanın doğuşuna ve Türk edebiyatında tarihî romana, tarih-roman ilişkisine ve tarihî roman ile gerçeklik kavramlarına değinmiş, Kozanoğlu'nun hayatına yer vermiş, romanların özetlerine yer vererek Kozanoğlu'nun 1923-1933 yılları arasında kaleme aldığı tarihî romanları dış yapı (bibliyografik künye, konu, olaylar örgüsü, tema) ve iç yapı (bakış açısı, anlatım tekniği, şahıs kadrosu, zaman, mekân, dil ve üslup) açısından incelemiştir.

Mahmut Türkmen de “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun 1933’ten Sonraki Tarihî Romanlarının İncelenmesi” adlı tezinde tarihî roman ve Türk edebiyatında tarihî roman konularına değinmiş, Kozanoğlu’nun hayatına yer vermiş ve romanların özetlerini vererek yazarın 1933’ten sonraki tarihî romanlarını dış yapı ve iç yapı bakımından incelemiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu ile ilgili yararlanılan diğer başlıca kaynaklar arasında A. Ömer Türkeş’in Savcı Bey ve Sarı Benizli Adam romanlarından yola çıkarak Kozanoğlu’nu ve tarihî romanı değerlendirdiği “Tarihi Sevdiren Adam”, Murat Belge’nin “Aptullah Ziya Kozanoğlu: ‘Atlı Han’, ‘Kızıl Tuğ’ vb.”, Muharrem Kaya’nın Kozanoğlu’nun Battal Gazi Destanı romanını ele aldığı “Cumhuriyet Döneminde Bir Battal Gazi Destanı”, Didem Ardalı Büyükarman’ın Abdullah Ziya’nın romanlarını ve özellikle Kolsuz Kahraman’ı değerlendirdiği “Unutulmuş Bir Yazarın Unutulmaz Kahramanı: Kolsuz Kahraman” başlıklı yazıları sayılabilir.

BÖLÜM III

3. ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU’NUN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Bu bölümde, Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun hayatı hakkında bilgi verilmiş ve edebî kişiliği üzerinde durulmuştur.

3.1. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Hayatı ve Eserleri¹¹

Abdullah Ziya Kozanoğlu, 16 Ocak 1906 tarihinde, İstanbul Beşiktaş’ta doğar. İlköğrenimini Nişantaşı İttihat ve Terakki Mektebi’nde, orta öğrenimini Gazi Osmanpaşa Mektebi’nde, yüksek öğrenimini ise Mühendis Mekteb-i Âlisi (Teknik Üniversite) ve Güzel Sanatlar Akademisi’nde tamamlar.

İlkokuldayken bir öğrenci ayaklanmasına önyak olduğu için haftalarca izinsiz kalır, derslerinden kırık notu olmamasına rağmen ahlak notu sıfıra indirilir. Mühendis Mekteb-i Âlisi’nde iken, yüksek okullar talebe birliğini kurmak ister. Bu arada, altı yüz kişilik bir öğrenci grubu, kendi emirlerine vapur verilmediği için Büyükkada’ya gitmek üzere olan bir vapuru işgal edip henüz kuruluş hâlindeki birliğin bayrağını çeker ve vapuru kaldırır. Abdullah Ziya, Mühendis Mektebi’nin temsilcisi olarak sorguya çekilir. Uzun tartışmalar sonucu okuldan ayrılır.

Mühendis Mekteb-i Âlisi’nden ayrıldıktan sonra Güzel Sanatlar Akademisi’nin mimarlık bölümüne girer. Burada öğrenciyken bir yandan da roman yazıp resim yaparak hayatını kazanır. Akademiyi, rekor denebilecek kadar kısa bir zamanda, iki yılda ve birincilikle bitirir.

Abdullah Ziya 18 yaşında gazete ressamı, 19 yaşında yazar, 24 yaşında Adana Belediyesi Fen İşleri Müdürü, 25 yaşında Maarif Vekâleti Kontrol Şefi olur. Bir arkadaşını tavsiyesiyle memurluğu bırakır ve serbest meslek hayatına atılır.

¹¹ Kaynaklarda, Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun hayatı hakkında ayrıntılı bilgi yer almamaktadır. Bu bölümün oluşmasında yazarın bazı romanlarının başında bulunan biyografi bölümünden, bizim çalışmamızdan önce yazar hakkında yapılan Mustafa Metin’in **Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihi Romanları (1923-1933)** ve Mahmut Türkmen’in **Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun 1933’ten Sonraki Tarihi Romanlarının İncelenmesi** başlıklı tezlerden yararlanılmıştır.

Tiyatroyu ve sinemayı seven Abdullah Ziya, bir ara Arena Tiyatrosu'nu yapar, iyi işlemediğini gördüğünde başına geçerek, oranın, İstanbul için bir sanat merkezi olmasını sağlamıştır. Çok yönlü bir kişiliği olan Kozanoğlu sporla da yakından ilgilidir. Voleybol, boks ve tenisle uğraşan Abdullah Ziya, 1940-1950 yılları arasında Beşiktaş Jimnastik Kulübü başkanlığı yapar.

Yazarın ilk yazısı Şairle Ekmekçi adıyla, 14 yaşındayken, Bizim Mecmua'da yayımlanmıştır. İlk romanı “Kızıl Tuğ”u, Resimli Mecmua'nın kapağına yaptığı bir resmi değerlendirmek için kendisiyle alay eden yazarlara kızarak yazar.

29 Mart 1966 tarihinde vefat eden yazarın eserleri şunlardır:

Tarihî Romanları: Kızıl Tuğ, Atlı Han, Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Gültekin, Kolsuz Kahraman, Savcı Bey, Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu, Patronalılar, Battal Gazi, Sencivanoğlu, Fatih Feneri, Dağlar Delisi, Hilâl ve Haç, Kızıl Kadirga, Arena Kraliçesi, Kubilay Han'ın Gelini.

Tiyatro Eserleri: Kozanoğlu, Tavşan Başı, Tokat.

Çizgi romanları: Cengiz Han'ın Hazinesi, Tibet Canavarı, Altın Saçlı Kız, Kız Kulesi Kahramanı, Hülâgu'nun Gözdesi, Ağahan'ın Yüzüğü, Alangoya'nın Ölümü, Altın Hançer, Bozkurt'un İntikamı.

3.2. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Edebî Kişiliği

Abdullah Ziya Kozanoğlu, ilk eserini 1923 yılında (Kızıl Tuğ) vermiş, 1966 yılına kadar (Kubilay Han'ın Gelini) on sekiz tarihî roman kaleme almıştır. Kozanoğlu'nun romanlarını kaleme almaya başladığı dönem, yeni bir devletin kurulduğu, yeni bir bilincin inşa edilmeye, buna bağlı olarak yeni bir benliğin oluşturulmaya çalışıldığı bir dönemdir.

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, imparatorluktan sonra oluşturulan bir ulus devlettir. Ulus devletlerin oluşma sürecinde, bireylerin ulus bilincine ulaşabilmeleri için edebiyat önemli bir unsurdur. Edebiyat, ulus devletin ihtiyacı olan “birey” tipinin oluşmasında etkili olarak kullanılmaktadır.

Osmanlı Devleti yıkılıp yerine ulus-devlet esasına dayanan Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda, yeni ve millî bir ideoloji benimsenmiştir. “Kurulan millî devlete, millî bir benlik kazandırmak için Atatürk, özellikle tarih ve dil alanındaki çalışmaları yönlendirmiştir” (Kaya, 2001: 172). Bu dönemde ortaya koyulan tarih teziyle Türklerin Osmanlıdan önceki tarihlerine yönelinmiş-, Orta Asya’nın medeniyetin beşiği olduğu ve medeniyetin buradan göç eden Türklerle dünyaya yayıldığı belirtilmiş, ümmet tarihi yerine millet tarihi üzerinde durulmuştur (Kocatürk, 1987).

Bu dönemde eser veren yazarlar, romancılar eserlerinde resmî ideolojiyi ve söylemlerini sıklıkla kullanmışlardır. “Roman türü içinde popüler bir tür olarak tarihî-macera romanları, yeni bir tarih ve millet şuuru kurgulamak için en elverişli tür olmuştur” (Kacıroğlu, 2010: 479). Türk Tarih Tezi’ne ve yeni ideolojiye bağlı olarak ortaya koyulan bu dönem eserlerinde ya Osmanlıdan önceki Türk tarihi konu edilmiş ya da Osmanlı “öteki konumunda tutularak kuvvetli bir Osmanlı-Türk ayrımı vurgusu geliştirilmiştir” (Kacıroğlu, 2010: 455).

Abdullah Ziya Kozanoğlu; Kızıl Tuğ, Atlı Han, Gültekin, Kolsuz Kahraman, Battal Gazi Destanı, Hilâl ve Haç, Arena Kraliçesi ve Kubilay Han’ın Gelini romanlarında Osmanlı öncesi Türk tarihinden bir dönemi; Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Savcı Bey, Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu, Patronalılar, Sencivanoğlu, Fatih Feneri, Dağlar Delisi ve Kızıl Kadirga romanlarında Osmanlı tarihinin bir dönemini işlemiştir.

Abdullah Ziya, ilk dönem romanlarında, dönemin hâkim tarih anlayışına bağlı olarak Orta Asya Türklerini konu olarak seçmiştir. Osmanlıyı ele aldığı romanlarında ise eleştirel bir tavır takınmış, Osmanlı-Türk ayrımını özellikle vurgulamış, hatta bazı romanlarında Osmanlı’nın Bizans’ın devamı olduğunu savunmuştur:

“Bizans İmparatorluğu İsa’nın doğumundan 300 yıl sonra kurulmuştu. Ama tarihlerin yazdığı gibi başından birçok Rum, Ermeni, Latin, hatta Türk imparatorlar geçmesine rağmen Fatih Mehmet’in İstanbul’u aldığı 1453 yılında da sonu gelmemiş, sadece imparatorluğun başına bir Türk sülalesi geçmişti” (Kozanoğlu, 1973: 12).

Kozanoğlu, Osmanlı-Türk ayırımında eylem adamı, heyecanlı, cürekâr, cesur ve dobra (Cantek, 2003: 113) olduğunu düşündüğü “Türk”ten yana taraf olmuş, olumlu kahraman tiplerini Türklerden seçmiştir. Ancak Kozanoğlu’nda görülen bu Türkçülük, “sığ bir kafatasçılıktan uzak, yıkılan imparatorluğun yerine kurulacak ulus devlet modelini savunan ve Kemalizme yakın bir tarzdadır” (Türkeş, 2002: 196). Devletin durumunun iyi olduğu, savaşların kazanıldığı dönemlerde hep Türk kahramanlar, Türklükleri de vurgulanarak öne çıkarılmış, “Duraklama ve Gerileme dönemlerine neden aranırken padişah sülalelerine karışan yabancı kandan dem vurulmuş, Yükselme devrinin arkasında Türkçülük, çöküşün arkasında Osmanlılık ve dini kötüye kullanma aranmıştır” (Türkeş, 2004). Yazar, romanlarında, Türk olmanın ayıp sayılmasını, Osmanlı olmanın öne çıkarılmasını eleştirmiştir, bunu bir anlamda Araplaşma olarak görmüştür:

“Zaten devlet kapısında bir yer kapabilmek için, sarayda köle gibi büyümüş, kul terbiyesiyle yetişmiş Sırp, Rum, Yahudi, Hırvat dölünden dönme olmak lazım geliyordu. Taşralı Anadolu uşağı olmak büyük bir kusur sayılırdı. Türk söz bilmez, saz çalmaz, seyran bilmez, ayrılan lık lık içer kaba bir asker sayılırdı. Padişah, canını Türklere emanet edemiyordu” (Kozanoğlu, 2005: 335).

“Bir zamanlar on yedi kişi ile dağa çıkıp koca bir Çin İmparatorluğunu deviren Türk kahramanları artık unutulmuş, adları sanları bile geçmez olmuştu. Türkler, babalarını küçümsüyor ve sefil görüyorlardı, isimlerini ‘Osmanlı’ yapmışlardı. Türklük bir küçüklüktü. Arap, Acem tarihleri, edebiyatı almış yürümüştü. Yapılan camilerin, anıtların kitabeleri, ilim kitapları hep Arapça veya Farsça yazılıyordu. Osmanlı tarihi ise ‘Ertuğrul Gazi’nin Anadolu’ya geçişiyle başlıyordu. Türk tarihi yoktu. Zevkler, duygular Araplaşmış, lisana inceliyor, süsleniyor diye tıpkı Selçuklu camileri gibi cicili bicili sathî bir sanat yönü verilmişti” (Kozanoğlu, 1972: 157).

Osmanlının yanlış yönetildiğini düşünen Abdullah Ziya, devleti yönetenlerin kendi çıkarlarını düşünmekten halkı düşünmediklerini; kendileri zevk ve sefa içinde yaşarken halkın kötü durumda olduğunu romanlarında dile getirmiştir:

“Yıllar boyu Osmanlı İmparatorluğu böyle yönetilegelmişti. Böylece de yönetilip gidecekti. Devlet büyükleri halka değil, kendilerini o yere atayana kölelik, kulluk edecekler, memlekette bir yol mu yapılacak, bu yol padişah sarayına gidecek yol olacaktı. Memlekette bir yapı mı yapılacak, bu yapı padişahın işine yarar bir yapı olacaktı. Hatta memlekette bir köçek mi oynatılacak, bu köçek bile padişahın huyuna, suyuna, latif ve nazlı arzusuna göre göbek atacaktı” (Kozanoğlu, 1981: 35).

“Fakir halkı her gün yeni başlarla soyar, sırtlarında bir gömlek bile bırakmazsınız. Öşür der alır, baş der alır, salma der alır, kudumiye der alırsınız. Sizde hiç iman yok mudur? Sonra da bu paraları gene onlara harcayacağınıza, tek bir İstanbul kasabasını saraylarla süslemeye kalkarsınız. Düğün, dernek, lale, karı, taş parçası gibi zevkinizle ilgili encik boncuğa harcarsınız. Yoksul halk sizleri öyle eğleniyor gördükçe sanki onları siz yaratmışsınız gibi sevinir, alkışlar, bir koyun sürüsü gibi bostancılar ‘Yaşasın Devletlûmuz!’ diye haykırdıkça onlar da arkasından hep birden ‘Yaşasın Devletlû padişahımız’ diye bağırır, niçin bağıldıklarını kendileri de bilmezler. Kan kusar gibi verdikleri vergilerin sizi zevkinize, eğlencenize gittiğini düşünmezler... Düşünseler bile ağızlarını açıp bağırılmazlar... Bu milletin hakkını aramak, sizin bir hiç ve kendilerinin bu milletin padişahı olduğu bir gün akıllarına gelecek? O günden korkunuz; bu koca memleket bir tek kasabanın saraylarını yapmaya, ağalarını doyurmaya çalışırken bir gün yıkılıverecek. Siz o günden korkun, ürkün... Hünkâr, Sadrazam, Şeyhülislâm, hiç biri kalmayacak. Sizi o gün ben bile kurtaramayacağım” (Kozanoğlu, 1972: 22-23).

Abdullah Ziya, romanlarında sade, akıcı, anlaşılır, günlük konuşmayı yansıtan basit bir dil kullanmıştır. Yazarın böyle bir dil kullanımını tercih etmesinde, romanlarını genç okurlara tarihi sevdirmek, onların ilgisini çekebilmek, onlara millî bir bilinç aşılacak amacıyla yazması etkili olmuştur. “Arena Kraliçesi” adlı romanının başında üslubuyla ilgili amacını “Kitaplarımı öncelikle aranır, sıkılmadan okunur, herkesin anlayabileceği biçimde yazmak” (Kozanoğlu, 1979: 9) diyerek açıklamıştır. “Türk Korsanları”nın (2005: 6) ön sözünde “...Türk korsanlarını yetiştiren Anadolu’dan yeniden onlara eş olmasa bile onlara yakın değerde yeni kahramanların yetişmesi için Türk çocuklarının yüreklerinde ufak bir kıvılcım olsun uyandırabilirsem benim için en büyük kazanç olacaktır.” ve “Gültekin”in (2003: 6)

girişinde “Amacım Türk çocuklarının kalbinde kendisine adımızı, dilimizi, bayrağımızı, varlığımızı borçlu olduğumuz bir Türk kahramanın hayalini canlandırmak, kendilerine güvenmelerini, atarıyla övünmelerini, kendilerini başarılı görmelerini sağlamaktır.” diyerek amacının Türk çocuklarının tarihlerine ilgi duymalarını, oradan beslenmelerini sağlamak olduğunu dile getirmiştir.

Kozanoğlu, herkesin anlayabileceği bir dil kullanırken Eski Türkçe sözcüklere de sıkça yer vermiştir. Arpakçı (büyücü, kâhin), uğraş (savaş, kavga), otacı (doktor), acun (dünya), şar (şehir), ıssı (efendi), ağı (zehir), noyan (prens), prinkipis (prens), vasilisya (Bizans imparatoriçesi), vasileas (Bizans imparatoru), varenk (Bizans askeri), cilâsın (savaşçı), uğrulamak (çalmak, zorla almak), uluğlamak (saygı göstermek), bac (vergi), yağı (düşman), don (elbise) gibi sözcükleri çokça kullanmış ve bunları dipnotlarla açıklamıştır. Yazar, Eski Türkçe sözcükleri kullanarak anlattığı dönemin havasını daha iyi yansıtmaya çalışmıştır.

Kozanoğlu, genelde romanlarını aynı tipler etrafında kurmuştur. Belge (2008), bunu, “popüler türün haritasını çıkarmak” olarak değerlendirmiş ve romanlardaki tipleri “kahraman tipi, ona yanacak sevgili tipi (genellikle Türk ya da Müslüman olmayacak, böylece kahramanın ikinci fütuhatını temsil edecek bir genç kadın), tabii çeşitli düşman ve kötü adam, kötü kadın tipleri. Kitabı popülerleştirdiği için çok önemli ve yararlı olan komik tip” olarak sınıflandırmıştır. Romanlar, bu dört tip insan etrafında şekillenmiştir. Örneğin, “Kızıl Tuğ” romanında kahraman Otsukarcı; düşmanlar Hasan Sabbah (Şeyhülcebel), Ömer, Ali Mervan; sevgili Sabiha (Hasan Sabbah’ın kızı), komik ya da yardımcı tip Çakır’dır. “Atlı Han”da kahraman Olcayto Salancı; düşmanlar Konstans, Kara Penses, Yeşil Şövalye, Edegon; sevgili Alangoya; yardımcıları ise Argon ve Balamir’dir. “Kızıl Kadırga”da kahraman Larendeli Cafer; düşmanlar Piyetro Zenon, Sokullu Mehmet Paşa; sevgili Lükres Jagal; yardımcı ise Yandım Ali Reis’tir. “Kubilay Han’ın Gelini”nde kahraman Timur Barak Han, düşman Gökçe Baba, sevgili Altın Çiçek, yardımcı ise Ahmet Turanî’dir.

Abdullah Ziya’nın romanlarında ideal kişiyi simgeleyen kahraman, maceraya ya yardımcısıyla başlar ya da roman içinde bir şekilde kendisinin yardımcısı olacak olan, kendisi kadar üstün niteliklere sahip olmayan kişiyle tanışıp yoldaş olur.

Macera içinde, çeşitli çatışmalardan, gel gitlerden sonra (kavuşamama, ayrılma vb.) sevgili, kahramanın hayatına girer ve onun destekçisi olur. Kahramanın yanındaki yardımcı ve sevgilisi, ona hiçbir zorlukta, hiçbir şekilde ihanet etmez, her zaman onun yanında bulunur. Düşmanlara karşı mücadele eden kahraman, sonunda yaşamını kaybetse bile, mutlaka sonuca ulaşır.

Kozanoğlu'nun romanlarında kurmaca ve gerçek kişiler birlikte yer almıştır. “Kızıl Tuğ”da Timuçin, Ömer Hayyam, Hasan Sabbah gerçek kişilerken Otsukarcı, Çakır, Ömer, Ali Mervan kurmaca kişilerdir. “Atlı Han”da Attilâ, II. Teodos gerçek karakterler; Olcayto Salancı, Argon, Balamir kurmaca karakterlerdir. “Savcı Bey”de Savcı Bey, Paleologoslar gerçek kişiler; Balaban, Mavromati, Laskarides hayalî kişilerdir. “Dağlar Delisi”nde Kara Haydaroğlu Sarı Mehmet kurmaca, IV. Murat gerçektir. “Hilâl ve Haç”ta Kadın han, Tuğ Tekin hayalî karakterler; Selahaddin Eyyubi, Arslan Yürekli Rişar, Kazıklı Voyvoda gerçek karakterlerdir.

Abdullah Ziya'nın romanlarında konular bazen Osmanlı öncesi Türk tarihinden bazen de Osmanlı tarihinden seçilmiştir. Bu nedenle, romanlarda işlenen zaman çok geniş bir aralığı kapsamaktadır. Romanlarda yer verilen zaman V. yüzyıl (Atlı Han) ile XVIII. yüzyıl (Patronalılar) arasında değişmektedir.

Kozanoğlu'nun romanlarında zaman -genelde- bellidir. Yazar, olayların geçtiği zamanı genellikle net olarak belirtmiştir. Örneğin “Kızıl Tuğ” romanı “1199 yılının baharı...” (Kozanoğlu, 2004: 5) diye başlamaktadır. “Atlı Han”ın 441 yılında geçtiği “Olcayto 441 yılında tam yirmi yaşına girmiştir.” (Kozanoğlu, 2003: 5) denilerek belirtilmiştir. “Savcı Bey”de olaylar 1381-1385, “Sarı Benizli Adam”da 1405-1421, “Malkoçoğlu”nda 1526-1529 (Metin, 2007: 133, 147, 161), “Patronalılar”da 1730-1732, “Sencivanoğlu”nda 1547-1548, “Dağlar Delisi”nde 1631-1648, “Arena Kraliçesi”nde 510-535 (Türkmen, 2008: 265) yılları arasında geçmektedir.

Yazar, romanlarında mekân tasvirlerine çok fazla yer vermez; ancak olaylar çeşitli mekânlarda geçer. Örneğin “Kızıl Tuğ”da Alamut Kalesi, Semerkant; “Türk Korsanları”nda Akdeniz, Cezayir, Tarblusgarp; “Gültekin”de Pekin; “Malkoçoğlu”nda Kanije Kalesi, Budin, Viyana; “Patronalılar”da İstanbul; “Kızıl

Kadırğa”da Kıbrıs, Rodos, İstanbul, Akdeniz mekân olarak seçilmiştir. Yazar, özellikle İstanbul’da geçen olaylarda, mekânların bugünkü isimlerine de yer vermiş, özellikle “şimdiki” sözcüğünü kullanarak bugüne atıfta bulunmuştur:

“Şimdiki Yemiş iskelesi kıyılarına geldiler...” (P, s. 144).

“Şimdiki Sultanahmet parkının bulunduğu yerde o zamanlar kahve, manav, kasap dükkânları vardı” (P, s. 137).

“Şimdi Arnavut sahilleri dediğimiz Dük Leopold’un hüküm sürdüğü sahillerden biri...” (HH, s. 320).

“İsac Lange Kulesi denilen bugünhü Toklu Dede Camii’nin önündeki kuleye doğru gidiyorlardı” (FF, s. 214).

“İmparator, bugünkü Ayvansaray üzerindeki surlardan karşıyı seyrediyordu” (FF, s. 304).

Kozanoğlu, bazı romanlarının başında ya da sonunda yararlandığı kaynaklara yer vermiş, zaman zaman o kaynaklardan uzun alıntılar yapmıştır. Yazarın, olayları kaynaklara yer vererek anlatması, anlattıklarının doğru olduğunu vurgulama isteğindedir. Çünkü “Kozanoğlu’nun belgelere/dolayısıyla gerçeklere dayanarak yazması, en önemli yazarlık iddiasıdır” (Cantek, 2003: 60). Yazar bu iddiasına rağmen tarihi kendi bakış açısında göre yorumlamış, olayları olduğu gibi değil de olmasını istediği gibi aktarmaktan (Ardalı Büyükarman, 2000: 72) çekinmemiştir.

Yazar, iki romanını (Sencivanoğlu, Kubilay Han’ın Gelini) kahraman bakış açısıyla, diğer romanlarını hâkim bakış açısıyla kaleme almıştır. Hâkim bakış açısında “anlatıcı figür, adeta ‘Tanrı gibi’, her şeyi bilir, görür, sezer; geçmişten ve gelecekte haberler verir” (Tekin, 2004: 50). Kozanoğlu, bu bakış açısının bütün gereklerini yerine getirmiş, metni sık sık bölerek araya girmiş, bilgiler vermiş, gelecekte bahsetmiştir.

Eserlerde kendi varlığını hissettirmekten çekinmeyen yazar, zaman zaman okuyucuya seslenmiştir:

“Çakır’ın Alamut kalesine nasıl girdiğini anlayabilmek için Kadri’nin hanına geri dönelim” (KT, s.89).

“Bununa beraber ben okuyucularına şöyle karalamadan bir şey söyleyeyim, o da Olcayto’nun yaşının iki misli olan kırktır” (AH, s. 7).

“Bizim kalemimiz, sadece geçen işler üzerinde yürüyor. Biz, kendimizden ne bir şey ekliyoruz ne de kahramanların konuşmalarını, düşüncelerini değiştiriyoruz. Biz olanı yazacağız. Bunun için romandaki kahramanların içlerinden geçeni anlamayı okuyucularımıza bırakarak Argon ve arkadaşlarına geliyoruz” (AH, s. 33).

“Sonunda kerevete Çin’in Yasalar Başbuğu çıktı. Okuyucularımız bu başbuğu çok iyi tanır” (G, s. 146).

“Bunu onun gibi duymak, onun kadar yüreğimizi kabartabilmek için biraz geri gidelim ve onun ağzından dinleyelim” (KK, s. 47).

“Bundan önce Tay’ı Sarı Çiçek’le kolsuz adamın yanında bırakmıştık” (KK, s. 53).

“Sözü burada kesip Patronalının saraydan nasıl kurtulduğunu öğrenmek için biraz geriye gidelim” (P, s. 35).

“Elbise yürümez mi? diye düşünenlerimiz bulunacak ama içinde sahibi bulunmazsa elbise elbette yürümez” (HH, s. 85).

Yazar, hâkim bakış açısının sağladığı imkânla sık sık metnin arasına girerek okuyucuyu bilgi verme yoluna gitmiştir:

“O tarihlerde Marsilya limanının önündeki dalgakıranlar henüz yapılmamıştı. Şehir, gene sağ taraftaydı. Rıhtıma çıkınca bizim eski Galata’yı hatırlatan dar, pis sokaklardaki meyhanelerin arasından geçilir, ondan sonra asıl şara girilirdi” (TK, s. 290).

“O tarihlerde uçurtma çok değerli bir şeydi. Bütün acunda Çinlilerden başka uluslarda uçurtma bulunmazdı” (KK, s. 6).

“Eğrikapı dediğimiz Kaligaria taraflarına rastlayan ve İstanbul’un Haliç’e bakan tepelerine çıkarsanız Valekerna ayazmasıyla Eğrikapı arasında birçok yıkık duvarlar, dehlizler, kemerli hücreler, pişmiş tuğlalarla mozaik şeklinde süslenmiş balkonlar görürsünüz. Burası İmparator Leon’un devrinde Velahernes sarayı harabeleri diye anılırdı. Evvelce çok büyük bir saray olan bu bina, İmparator Birinci Anastas zamanında yanmış, sonradan İmparator Üçüncü Romen eliyle yeniden yapılcaya kadar bir harabe halinde kalmış. Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethine kadar Bizans imparatorlarına saray hizmeti görmüştür” (BGD, s. 115).

“O zamanlarda, başta bulunan bir zatın gördüğü rüyaya göre hareket etmek esastı. Düşünce ve mantıktan fazla, hisleriyle tabir ettikleri rüyalara uyuyorlardı” (FF, s. 240).

“Bu bakımdan tarih boyunca Avrupa’dan Asya’ya geçmek isteyen orduların stratejik yolu üzerinde bir şehir olarak ün salmış ve serpilmiştir” (HH, s. 204).

Yazar, her şeye hâkim olan bakış açısıyla, anlattığı zaman diliminden ileri bir tarihte olanlar hakkında da bilgi vermiştir:

“Yoksul ressam bu tablonun 400 yıl sonra Paris’te Luvr Müzesi’nin şeref salonunu süsleyeceğini aklına bile getirmiyordu” (TK, s. 122).

“Ne yazık ki Hızır Barbaros’u bu şehitlik mertebesine erdirecek düşmanlar arasından bir kahraman çıkamayacak, Hızır Reis yatağında gözlerini kapayacaktı” (TK, s. 209).

“Topkapı Sarayı şimdiki Gülhane parkının sahillerinden başlayarak Ayasofya’nın arka kapısına kadar dayanıyordu” (P, s. 51).

“Şimdiki Yemiş iskelesi kıyılarına kadar geldiler, buralar o zaman ağaçlık ve açıklıktı” (P, s. 144).

“Tarihî İstanbul şehrini sarıp, Büyük Konstantin’in 330 senesinde kurduğu bin yıldan fazla ömrü olan Bizans İmparatorluğuna son verecek olan genç Sultan Mehmet’in ordusu Edirne’den yürüyüşe geçmişti.

Bu ordunun yürüyüşüyle birlikte bu büyük imparatorluk çökecek, tarihin Ortaçağ devri kapanarak aynı imparatorluğun ferman dinlettiği yerlerde Osmanlı İmparatorluğu tekrar dört yüz yetmiş yıl devam etmek üzere kurulacaktı” (FF, s. 145).

“Biri Türk halkının yetiştirmekle övündüğü kahraman, yarın sabah adı ‘Fatih’ diye anılacak olan genç Sultan Mehmet, diğeri yarın sabah bütün Türk milleti gözünde asırlarca evliyalık mertebesine yükselecek ak sakallı, ak elbiseli, ak atlı Ak Şemseddin...” (FF, s. 330).

“Aradan yıllar geçecek, Teodora Caberhan’ın akla yakın düşüncesini hiçbir gün benimsemeyecek, İstanbul’un başına büyük Jüstinyanus’un eşi olarak geçince har vurup harman savuracak, şehri süsleyip püsleyecek, kendisi Ayasofya ve Sen Vital kiliselerinin duvarlarında altın Mozayikler içinde Allah’larla evliyaların arasında yer alacak, sokakta kalan eski Arena arkadaşlarını aç ve çıplak bırakacaktı” (AK, s. 84-85).

“Hiçbir zaman 'yüksek edebiyat' içinde değerlendirilmeyen, eleştirmenlerin, hiç değilse tarihçilerin ilgisini çekmeyen Abdullah Ziya Kozanoğlu” (Türkeş, 2004) Türk edebiyatı bakımından önemlidir. Kozanoğlu’nun Türk edebiyatı açısından önemi, özellikle Cumhuriyet sonrasında gelişmeye başlayan çocuk romanı alanında, “tarihî romanlarıyla türün öncüsü durumunda” (Şimşek, 2002: 122) olmasından gelmektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu, bazı yazarlara göre hedef kitle olarak çocukları seçmemiştir; ancak “romanların taşıdığı serüven, çocukların ilgisini çekmiştir” (Şimşek, 2002: 122). Bazı yazarlara göreyse (Enginün, 1985: 192; Ardalı Büyükarman, 2000: 72) tarih bilinci aşlamak amacıyla, çocuk ve genç okuyucuyu hedef alan romanlar yazmıştır.

Kozanoğlu’nun romanları, zaman zaman içerdiği erotizm ve şiddetle çocuklar için sakıncalı gibi görünse de ideal bir kahraman tipinin etrafında kurulması, kahramanların sahip olduğu değerler, verdiği mesajlar, içerdiği serüven ve kullanılan basit ve anlaşılır dil nedeniyle çocuklara, genç okuyucuya hitap ettiğini, onlar tarafından sevildiğini söylemek mümkündür.

Abdullah Ziya, konularını Türk tarihinden alan romanlarıyla Türk çocuklarına, gençlere tarihi öğretmeye, tarih sevgisi kazandırmaya çalışmış, onlara millî bir bilinç aşılama istemiştir. Eserlerini açık, anlaşılır, akıcı bir dille kaleme alan Kozanoğlu, merak ve heyecan unsurlarını kullanarak anlatımını sıkıcılıktan kurtarmış; davranışları ve sahip oldukları değerler bakımından çocuklara örnek olabilecek nitelikte kahramanlara eserlerinde yer vermiştir. Abdullah Ziya, hem türe öncülük etmesi hem de kendisinden sonraki tarihî roman yazarlarına, sinemaya ve çizgi romanlara etki etmesi açısından önemlidir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizinin nasıl yapıldığı üzerinde durulmuştur.

4.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, var olan bir durumu ortaya koymayı amaçladığı için betimsel tarama modelinde, literatür tarama ve belgesel tarama yaklaşımı kullanılmıştır. Çünkü “tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2007: 77). Bu amaçla, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları, Türkçe eğitimi ve değerler üzerine taramalar yapılmış, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer verdiği değerler tespit edilmiş ve bunların Türkçe eğitimi açısından değerlendirilmesine çalışılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun kaleme aldığı on sekiz tarihî romanı kapsamaktadır. Araştırmada, eserlerin tamamına ulaşıldığı ve tamamı incelendiği için evren ve örneklem uyushmaktadır.

4.3. Veri Toplama Araçları

Çalışma sırasında doküman inceleme yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışma için öncelikle literatür taraması yapılmış; tarama sırasında Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun yazdığı kitaplar ve onun hakkında yazılmış kaynaklardan (kitaplar, makaleler, tezler), Türkçe eğitimi, tarihî romanlar ve değerler üzerine gerçekleştirilen çalışmalardan yararlanılmıştır.

4.4. Verilerin Analizi

Çalışmada betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanılmış, yapılan inceleme sonunda elde edilen veriler açıklama, karşılaştırma, yorumlamaya dayalı olarak sunulmuştur.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUMLAR

5. ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU'NUN TARİHÎ ROMANLARINDAKİ DEĞERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

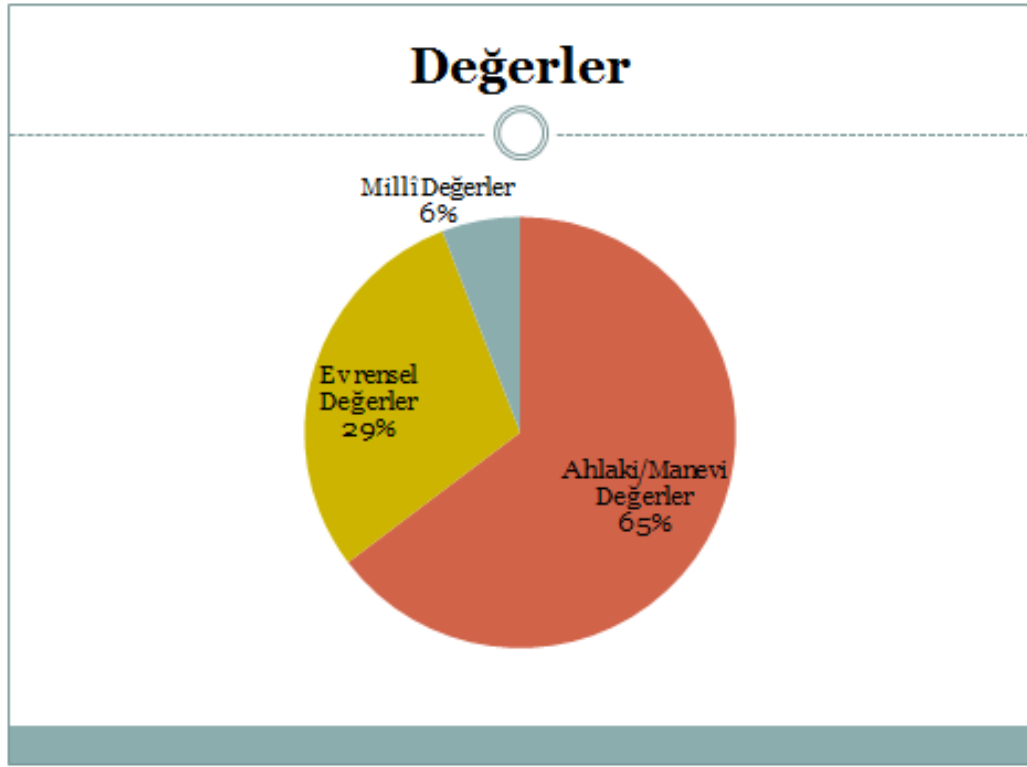
Bu bölümde, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında doğrudan örnekleri tespit edilebilen değerler evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler başlıkları altında ele alınmış, elde edilen bulgular örneklenmiş, haklarında yorum yapılmış ve değer kazandırmada roman türünün yeri ile Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan değerlerin Türkçe Öğretim Programı'yla ilişkisi üzerinde durulmuştur.

5.1. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Değerler

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan değerler evrensel, milli, ahlaki/manevi değerler başlıkları altında incelenmiştir. İncelenen romanlarda on evrensel değer, iki millî değer, yirmi iki ahlaki/manevi değer tespit edilmiştir.

Grafik 1

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Değerlerin Dağılım Oranı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan değerlerin dağılım durumuna baktığımızda, toplam değerlerin %65'ini ahlaki/manevi değerlerin, %29'unu evrensel değerlerin, %6'sını da millî değerlerin oluşturduğu görölmektedir.

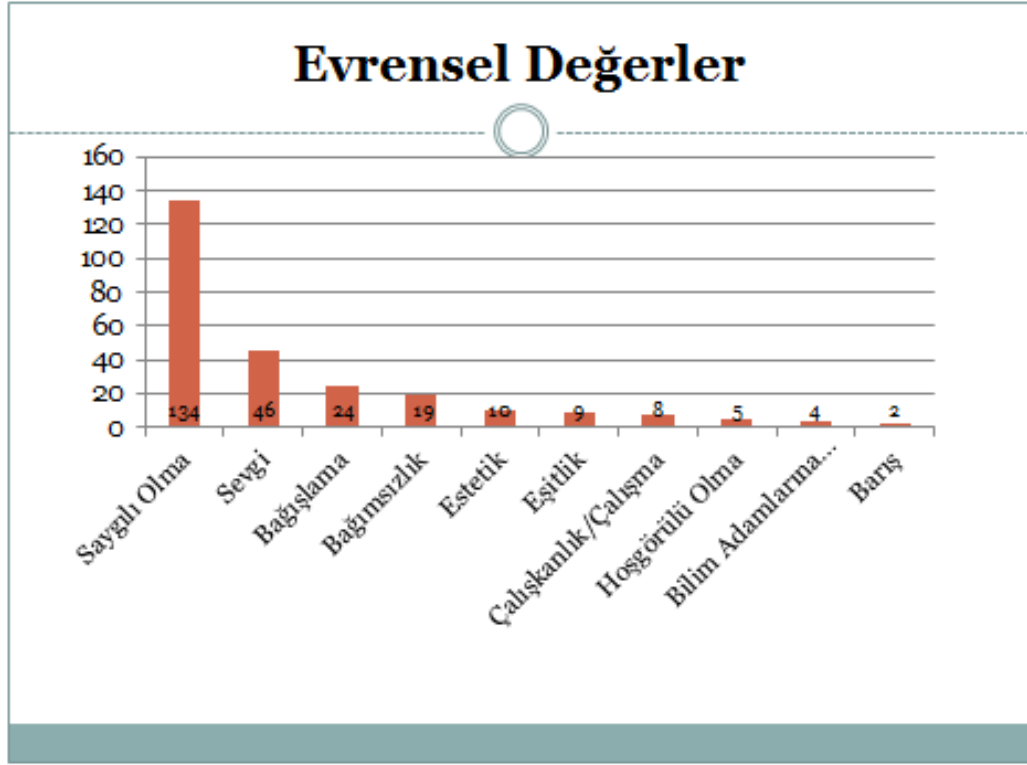
5.1.1. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Evrensel Değerler

Evrensel değerler, sadece bir ulus için geçerli olmayan, hemen hemen bütün toplumlarda ortak anlamlara gelen ve önem verilen, bütün insanları ilgilendiren, insanları ortak noktada buluşturan değerlerdir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında yer aldığı tespit edilen evrensel değerler *bağımsızlık, bağışlama, barış, bilim adamlarına önem verme, çalışkanlık, estetik, eşitlik, hoşgörölü olma, saygılı olma, sevgi* değerleridir.

Grafik 2

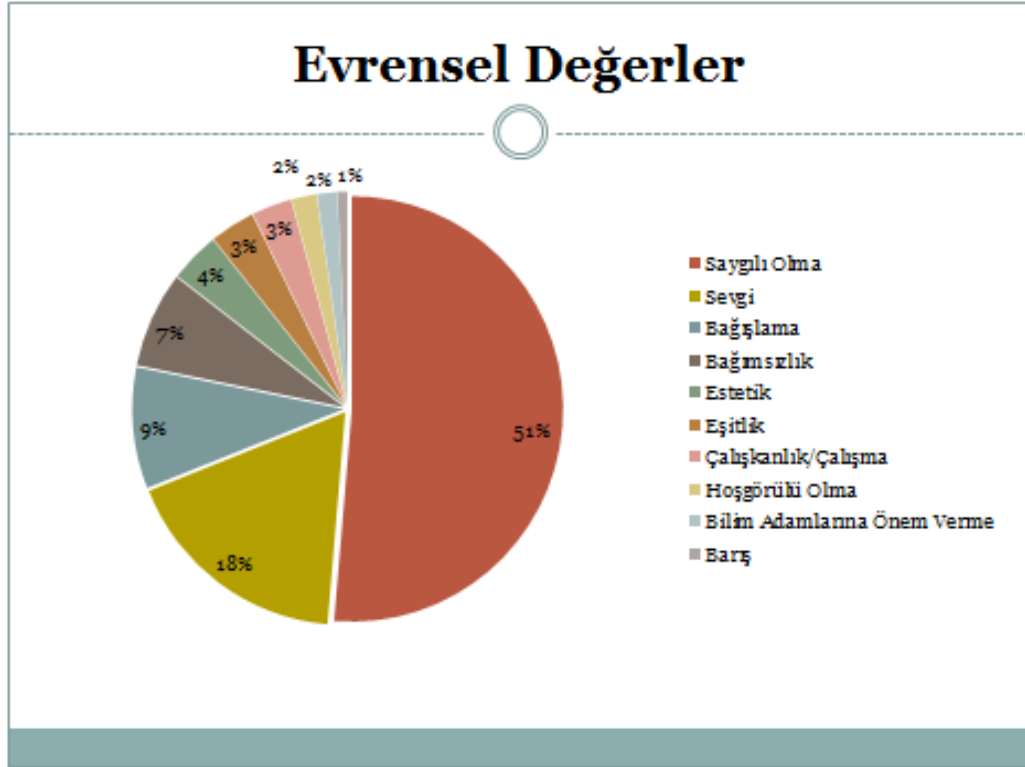
Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Evrensel Değerlerin Sayısı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan evrensel değerleri incelediğimizde saygılı olma değerinden 134, sevgi değerinden 46, bağışlama değerinden 24, bağımsızlık değerinden 19, estetik değerinden 10, eşitlik değerinden 9, alışkanlık/çalışma değerinden 8, hoşgörülı olma değerinden 5, bilim adamlarına önem verme değerinden 4, barış değerinden 2 örnek tespit edilmiştir.

Grafik 3

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Evrensel Değerlerin Dağılım Oranı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan evrensel değerlerin dağılım oranlarına baktığımızda tespit edilen değerlerin % 51'ini saygılı olma, % 18'ini sevgi, % 9'unu bağışlama, % 7'sini bağımsızlık, % 4'ünü estetik, % 3'ünü eşitlik, % 3'ünü çalışkanlık/çalışma, % 2'sini hoşgörülü olma, % 2'sini bilim adamlarına önem verme, % 1'ini barış değerinin oluşturduğu görülmektedir.

5.1.1.1. Bağımsızlık Değeri

“Bir kişi, toplumsal küme ya da toplumun ekonomik, siyasal, ekinsel vb. bakımlardan başka kişi, küme ya da toplumların güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumu” (Ozankaya, 1984: 11) olarak tanımlanan bağımsızlık değerini iki açıdan değerlendirmek mümkündür. Bunlardan biri ulusal bağımsızlık, diğeri kişisel bağımsızlıktır.

Ulusal bağımsızlık, bir toplumun başka toplumların güdümünde olmadan; ekonomik, siyasal ya da kültürel her türlü kararı kendi başına verebilmesi; başka toplumların yönlendirmesiyle değil, kendi iç dinamikleriyle karar alabilmesi ve aldığı bu kararları uygulayabilmesi; başka ulusların yönetimi altında olmaması durumudur.

Grafik 4

Bağımsızlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları üzerine yaptığımız incelemede, bağımsızlık değerine ilişkin en çok örneğin dört örnekle Gültekin'de olduğu görülmüştür. Gültekin'den sonra Patronalılar'da üç örnek; Kızıl Tuğ, Sarı Benizli Adam ve Kızıl Kadirga'da ikişer örnek; Atlı Han, Türk Korsanları, Kolsuz Kahraman, Savcı Bey, Sencivanoğlu ve Fatih Feneri'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun incelenen romanlarında ulusal bağımsızlık değerinin *başka devletlerin boyunduruğuna girmeme, onlara uşaklık etmeme, kimseye boyun eğmeme* anlamlarıyla yer aldığı görülmüştür:

- “Uşak olmaya alışmadık, acuna başbuğ olacağız” (G, s. 11).
- “Bizim sırtımızda yaşamak isteyenlerin sırtlarını biz kılıçlarımızla deleriz” (KK, s. 91).
- “Babalarımız kimseye boyun eğmediler... Dostlarına dost, düşmanlarına düşmandılar” (SBA, s. 45).
- “Bir Mustafa hiçbir zaman bir Bizanslının kölesi olamaz... Biz, hürriyetimizi kılıcımızla aldık. Atalarımızın bana bıraktıkları şan ve şerefi bir pis hayatın hatırı için yerlere seremem...” (SBA, s. 46).

Kişisel bağımsızlık, kişinin kendi kararlarını kendisinin alabilmesi; her koşulda, verdiği kararların arkasında durabilmesi; başka insanların sözleri ya da emirleriyle hareket etmemesi; hiçbir şekilde özgürlüğünden vazgeçmemesi durumudur.

Kozanoğlu'nun romanlarında kişisel bağımsızlık değeri, genel olarak *Allah dışında hiçbir güce boyun eğmeme, kimseye uşaklık etmeme* anlamlarında kullanılmıştır:

- “Fakat ben ant içtim. Benim atımı geçen atın ardından gitmemeye, kimsenin bayrağı altında boyun eğmemeye ant içtim” (KT, s. 15).
- “Bizim Turgut Reis: ‘Dünyada başıboş olmak kadar tatlı şey yoktur’ diyor. Rüzgâr bir, biz iki...” (TK, s. 267).
- “Kendimden başka kimseye boyun eğmem, zorla boyun eğdirdiğiniz bütün Türkleri kurtaracağım” (G, s. 9).
- “... Bana at uşağı olacaksın.
-Uşak olmak için yetiştirilmedim” (G, s. 9).

- “Hayatta kendimden başka kimseye boyun eğmem ve kimsenin işlerime karışmasını da istemem” (SB, s. 97).
- “-Kendimden başka kimseye uşaklık edemem.
-Bir padişah olursa?
-Kim olursa olsun” (P, s. 40).
- “-Peki, ne istiyorsunuz?
-Şartsız şurtsuz isteklerime boyun eğmek.
-Allah’tan başkasına eğmeyeceğime yemin ettim” (P, s. 61).
- “Böyle bir şey bilemiyorum, hem ben kimseye uşak da olmam. (...) Ben uşaklık edemem. Uşak olamam” (P, s. 121).
- “... biz Türk korsanları bu yüce Süleyman Padişahın kapısında dahi kul olmayı kabul etmemiş, dik başlı, başımızın havasında, rüzgârın estiği rotada gezen serdengeçtileriz. Biz hürriyetimizi ne bir kaptan paşalığa, ne bir dünya hazinesine ve saltanatına, ne de...

Kâfir kızı sözümü kesti:

-Ne de bir aşk uğruna bir kariya feda etmezsiniz” (S, s. 89).

- “ ‘Bu yaştan sonra kul olacaksak Allahü azîmüştan ne güne durur?’ der, boyun eğmezdi” (KKa, s. 200).

İncelenen eserlerde, kişisel bağımsızlık değerinin kimseye boyun eğmeme yönünden farklı olarak *kendi kararlarını kendi verme, kimseden emir almama* yönlerine de, az da olsa, değinildiği görülmüştür:

- “Fakat tutsak olarak yaşamak, emir almak, hatta sevdiği bir kadından bile emir almak, herhangi bir şeye bağlanmak istemiyordu” (FF, s. 100).
- “Benim kol, sizin -Yasef Nassi’ye gösterdi- hele bunun beyin olduğunu şimdi öğreniyorum. Benim kolum başkasının beyni ile kalkıp inemez. Ben kukla ibişi değilim” (KKa, s. 91-92).

Bağımsızlık, tarih boyunca özgürlüklerini her şeyin üstünde tutan Türkler için hem ulusal hem de kişisel düzeyde son derece önemli bir değerdir. Bağımsızlık değerinin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında ulusal düzeyde de kişisel düzeyde de Türklük açısından vurgulandığı görülmektedir:

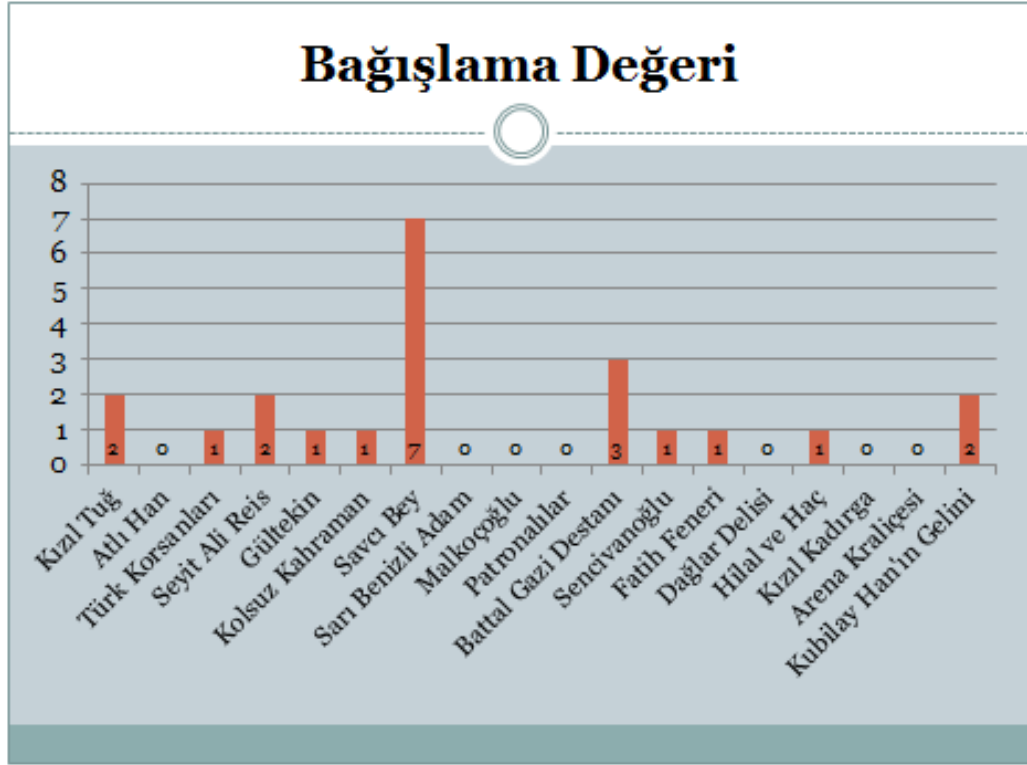
- “Pis uğru! Bu benim sözüme karşılık değildir. Türk olasin da burada işin ne? Türk uşaklık eder mi?” (KT, s. 55).
- “Sen Türk Hakanısın! Senin eğilmen bütün Türk ulusunun eğilmesi demektir. Türk ulusu ise değil bir Çin Hakanına, sırasında cihana bile boyun eğmez” (G, s. 158).
- “Bir Türk, Tanrı’sından başka kimseye boyun eğmez; ancak kılıcı, namusu, sancağı önünde eğilir” (AH, s. 148).

5.1.1.2.Bağışlama Değeri

Bağışlama, yapılan bir kötülüğü cezalandırmama, hatalara karşı hoşgörülü olma, affetmedir. Bağışlama değerine sahip bireyler, ellerinde imkân olduğu hâlde, kendilerine yapılan kötülüğü hataları cezalandırmak yerine, onlara hoşgörüyle yaklaşmayı, büyüklük göstererek onları affetmeyi tercih ederler.

Grafik 5

Bağışlama Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda bağışlama değerine ait en çok örneğin yedi örnekle Savcı Bey'de olduğu görülmüştür. Savcı Bey'den sonra Battal Gazi Destanı'nda üç örnek; Kızıl Tuğ, Seyit Ali Reis ve Kubilay Han'ın Gelini'nde ikişer örnek; Türk Korsanları, Gültekin, Kolsuz Kahraman, Sencivanoğlu, Fatih Feneri, Hilal ve Haç'ta birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî çocuk romanları üzerine yaptığımız incelemede bağışlama değerinin romanlarda çokça kullanıldığı görülmüştür. Bağışlama değeri romanlarda en çok *bir kişinin suçunu, kabahatini bağışlama* anlamlarında kullanılmıştır:

- “Beni affet, senin değerini bilemedim!
Turgut Reis'in de gözleri yaşarmıştı. Öcü alınıyordu:

-Gam çekme, Paşa! dedi. Biz derviş yürekliyiz, kin tutmayız!” (TK, s. 411).

- “Ben de affederek senden daha büyük bir iş başarmış oluyorum, dedi” (KK, s. 112).
- “Fakat sizin gücünüzün benim dileklerim karşısında hiçbir değeri olamayacağından bu seferlik sizi affediyorum” (SB, s. 102).
- “Sana gelince delikanlı. Bu seferlik seni de affediyorum!” (SB, s. 103).
- “Manoel bile ayağına kapandığı zaman, o kadar yaptıklarına bakmayıp bağışlamış, kucaklamıştı” (SB, s. 164).
- “Sen Türk beyisin, büyüsun. Bu yüksek büyüklüğün ceza vermekle değil, affetmekle belli olur. Affet Murat Bey!” (SB, s. 181).
- “Ben seni her zaman affettim, Şövalye...” (BGD, s. 118).
- “Fakat ben Allah’ın bile affetmediği bu maskarayı affettim” (BGD, s. 131).
- “Sümme hâşâ, beni bu kitapsızlar da Tanrı sandıklarına göre, ilk iş olarak ‘af’ ile harekete geçirmeyi maslahata uygun buldum. Ayaklarımın dibinde titreyen yabanînin saçlarını okşadım. Papi’ye:
-Söyle ona, bir daha kaçmasın! Kendisini affettim” (S, s. 157).
- “-Bu cins cezayı her kadı verebilir. Bir de peygamberlere yakışan ayrı bir ceza usulü var.
-O nedir?
-Onu bağışlamak, yani kovmaktır” (HH, s. 147).
- “-...Kızımız Teodora senden af istiyor... Bağışlamak büyüklüğünü göster oğlum!
(...)
-Bağışla oğlum! diye yeniden emretti.
Caberhan bu emre uydu:
-Öyle olsun, dedi.
-Affettim de, oğlum!
-Affettim” (AK, s. 56).

- “-Bilerek, bilmeyerek şeytana uyup günah işleyen burada toplanan kardeşlerinizi isim, cisim seçmeden tümüyle affediyor musun İmparator Anastas?

Anastas çaresiz:

-Ediyorum, dedi. Allah Baba da affetsin!” (AK, s. 160).

- “Ulu Hakanımız, Zümrüdüanka Kuşunun tüyünü ve yumurtasını alıp Hint Padişahı'nın suçunu bağışladılar, dedi” (KHG, s. 125).

Bağışlama değeri bir kişinin suçunu, kabahatini bağışlamak yönünün yanında, *canını bağışlamak* yönüyle de ele alınmıştır:

- “Pars Parçalayan Celme, dedi, senin canını bağışlıyorum. Haydi git!..” (KT, s.11).
- “Onu, bu bahadırların yufka yürekli başbuğu bize bağışlıyor. Adamlarını alıp dilediği yere gitsin” (KT, s. 174).
- “Haydi ne ise... dedi, canınızı bağışladık, kuyruğunuzu toplayıp defolun buradan...” (SAR, s. 9).
- “Şövalye, şimdilik pis canını bağışlıyorum” (SAR, s. 165).
- “Üçünüzü de biraz önce bana zorla öldürttüğünüz tavuk gibi şimdi burada gebertirim. Fakat kendini korumaktan aciz insanlara dokunmak erkeklerin değil, cellâtların işidir. Sizin cezanızı Tanrı ve cellâtlar versin; onlara bırakıyorum. Bir daha gözüme gözükmeyin, haydi!.. dedi” (G, s. 133).
- “Bay pederimizi Manoel'in bu yalvarışı karşısında yumuşadı, onu bağışladı ve sarayına alıkoydu” (SB, s. 131).
- “... canınıza kıymayı da şöhreti cihangirânelerine yediremediğinden hayatınızı size bağışlıyor” (SB, s. 183).
- “Uyuyan düşmana saldırmak erkekliğin şanından olmadığından, canını sana bağışlıyorum” (BGD, s. 73).
- “Söyleyin kendilerine... Bütün Bizanslı Rum halkının hayatlarını bağışlıyorum” (FF, s. 340).

Bağışlama değerinin, anılan noktalarının yanında, bir yerde, *pişmanlık nedeniyle dönenleri bağışlama*, bir yerde de *bağışlanan kişinin sevgisini kazanma* açılarından ele alındığı tespit edilmiştir:

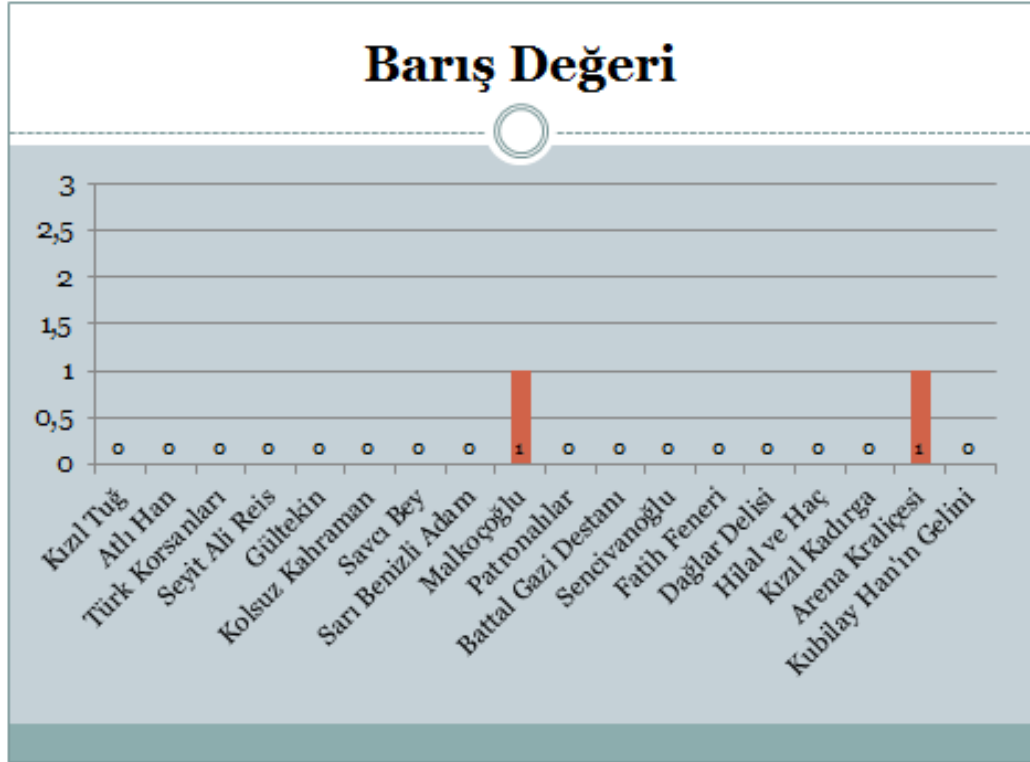
- “Bana gelenleri, tekrar bayrağım altında çarpışmak isteyenleri bağışlayacağım!” (SB, s. 164).
- “Bana doğru yolu öğretti, affetmekle, hoş görmekle benim gibi bir düşmanı kendisine bağladı” (KHG, s. 181).

5.1.1.3. Barış Değeri

“Barışma işi; savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, huzur; böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç; uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” (Türkçe Sözlük, 2005: 201) gibi çeşitli tanımları yapılan barış değeri evrensel değerlerin başında gelmektedir. Barış, toplum ve dünya düzenini, insanlar arasında iletişimi sağlayan önemli bir değerdir ve sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerleri de içermektedir.

Grafik 6

Barış Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

İncelenen eserlerde barış değerine ilişkin çok fazla örnek tespit edilememiş, Malkoçoğlu ve Arena Kraliçesi'nde birer örnek olduğu ve bu örneklerde barış değerinin *kavga istememe* anlamında kullanıldığı görülmüştür.

- “Telaş etme arslanım, sok o teneke oyuncuğu kılıfına... Değil mi canım? Tatlı tatlı görüşmek dururken kılıçlara ne lüzum var” (M, s. 79).
- “Kavga mı istiyorsunuz? dedi. Ben kavgadan hoşlanmam” (AK, s. 13).

5.1.1.4. Bilim Adamlarına Önem Verme

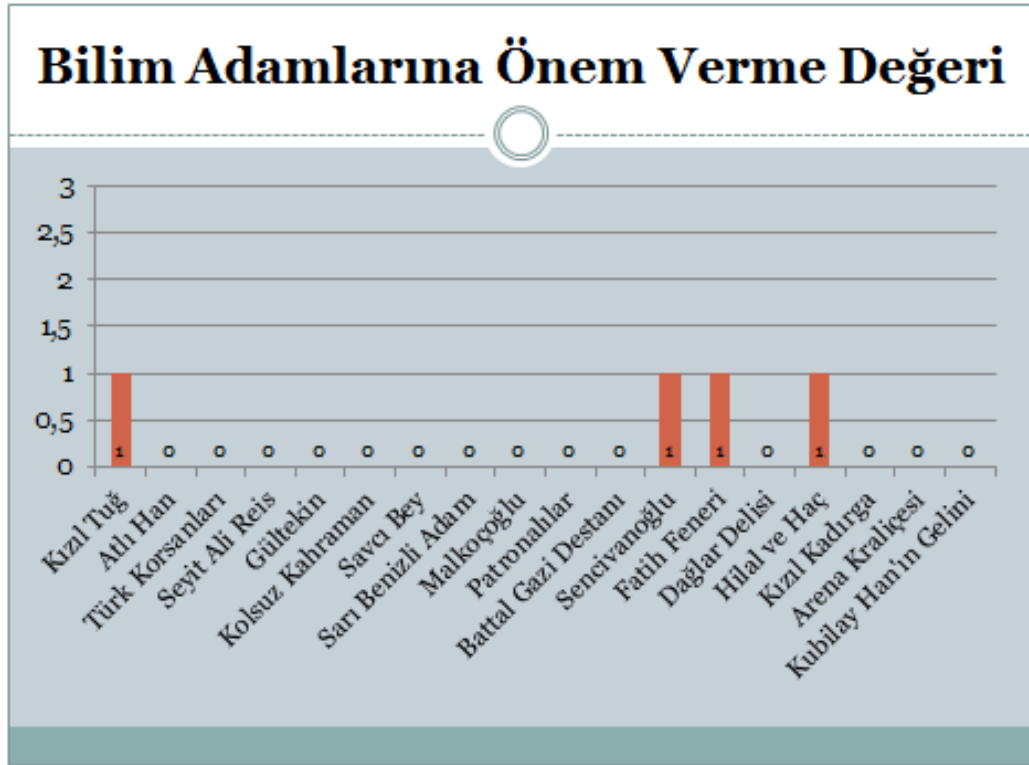
Bir toplumu ayakta tutan, geleceğe taşıyan kişilerin başında bilim adamları (bilginler) gelmektedir. Ortaya koydukları eserler ve düşünceler ile toplumun

birikimini oluşturan bilim adamlarının, toplumu aydınlatma, ona yola gösterme, toplumun vicdanı olma gibi görevleri vardır.

Bilim adamları, bağımsız düşünme ve düşüncelerini her koşulda ifade edebilme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Bir toplum; bilime, bilim adamlarına, düşünürlerine önem verdiği, onlara sahip çıktığı ölçüde yükselir, bağımsızlığını koruyup ayakta kalabilir.

Grafik 7

Bilim Adamlarına Önem Verme Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya'nın romanlarında bilim adamlarına önem verme değerine ilişkin tespit edilen örnekler Kızıl Tuğ, Sencivanoğlu, Fatih Feneri, Hilal ve Haç romanlarına birer örnekle sınırlı kalmıştır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında bilim adamlarına önem verme değeri iki açıdan ele alınmıştır. Bunlardan birincisi, *bilim adamını ve ortaya koyduğu eseri takdir etmek, övmektir*:

- “Hindistan’dan, Arabistan’dan, Tibet’ten, Çin-i Maçin’dan, Serendip’ten, Hâlik-i Azam efendimizin yarattığı şu küçük dünya üzerindeki her hekimin önünde diz çöküp feyz alan... ilm-i simya, usturlap, ilm-i cifir ile keşf-i istikbal, râz-ı derûn eyleyen hakîm-i evvel Aritutâlis’in tilmizi, hâkimülhükema Eflâtun’un şâkirdi, hâkim-i sani Fârâbî’nin yoldaşı hoca-yı sâlis Ebulçakır el-alevî” (KT, s. 123-124).
- “Pir’i Reis Türk korsanlarının ve dahi cihan korsanlarının piri ve üstadıdır. Yazdığı ‘Bahriye’ kitabı bugüne kadar ne Hint’te, ne Kâfiristan’da kimsenin aklına bile getiremediği büyük bir bilgi eseridir. Böyle bir piri sen, ne suç işledi ki hapseyledin?” (S, s. 16).

Bilginlere önem verme değerinin ikinci yönü ise *bilim adamına, kişiliğine, bilgisine, yaptıklarına saygı duymaktır*:

- “Kılıç Abdal eğilerek el öptü. Sultan Mehmet gibi her alanda, her konuda bilgin bir arslana hocalık eden, herhâlde çok âlim, çok akıllı ve çok bilgiç olmalı idi. Ona ne kadar saygı gösterilse azdı” (FF, s. 112).
- “Yiğitlerim, arslanlarım, size her zaman adını saygı ile andığım Kur’an-ı Kerim hocam, kılıç kalkan hocam, dümen hocam, korsanlık hocam, tüm Türk ve Rumeli’nin hocası Kadı Han’ın karşısındasınız. Allah’a şükredin ki bugüne yetiştiniz” (HH, s. 126).

5.1.1.5. Çalışkanlık/Çalışma Değeri

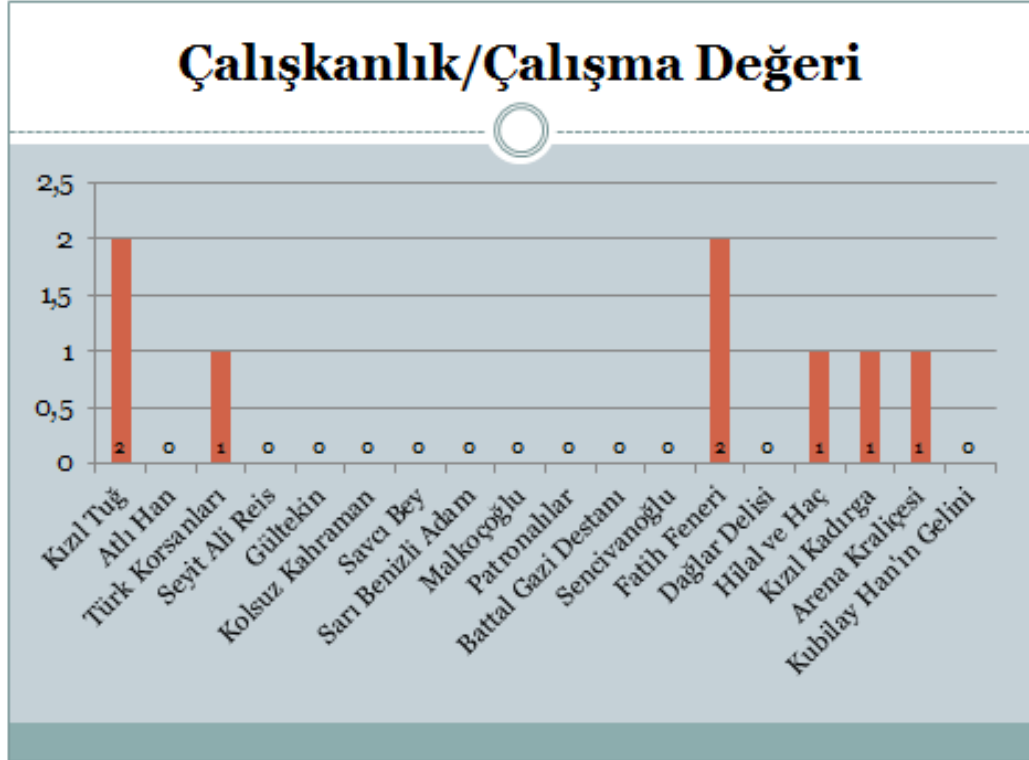
Çalışkanlık/çalışma değeri hem birey hem de toplum açısından önemli bir değerdir. Çalışma değerine sahip bireyler başkalarına yük olmadan, başkalarının sırtından geçinmeden, ellerinden gelen çabayı göstererek başarıya ulaşmayı tercih ederler. Çalışkanlık/çalışma değeri, emek değerini de içeren evrensel bir değerdir. Emek, “mal, hizmet veya düşünce üretmeye yönelik her tür çaba” (Demir, Acar; 2005: 2005: 126); “bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü”dür (Türkçe Sözlük, 2005: 631). Emek, bir şeyi elde etmek, ona ulaşmak için çaba göstermek,

çalışmak, uğraşmaktır. Çalışkan bireyler ya da toplumlar başkalarına muhtaç olmadan, emek vererek çabalarlar ve hedeflerine ulaşırlar.

Grafik 8

Çalışkanlık/Çalışma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Yaptığımız incelemede çalışkanlık/çalışma değerine ilişkin Kızıl Tuğ ve Fatih Feneri'nde ikişer; Türk Korsanları, Hilal ve Haç, Kızıl Kadirga ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örneğe yer verildiği görülmüştür.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında, çalışkanlık/çalışma değeri, *çalışarak, emek vererek başarma ve çalışma sonunda elde edilen başarı* açılarından ele alınmıştır:

- “Üzerimde kimseden çalınmış bir çaput yoktur. Ben sizin gibi at hırsız değilim. Donlarım eski, püskü ama gene de alın terimle alınmıştır” (KT, s. 43).

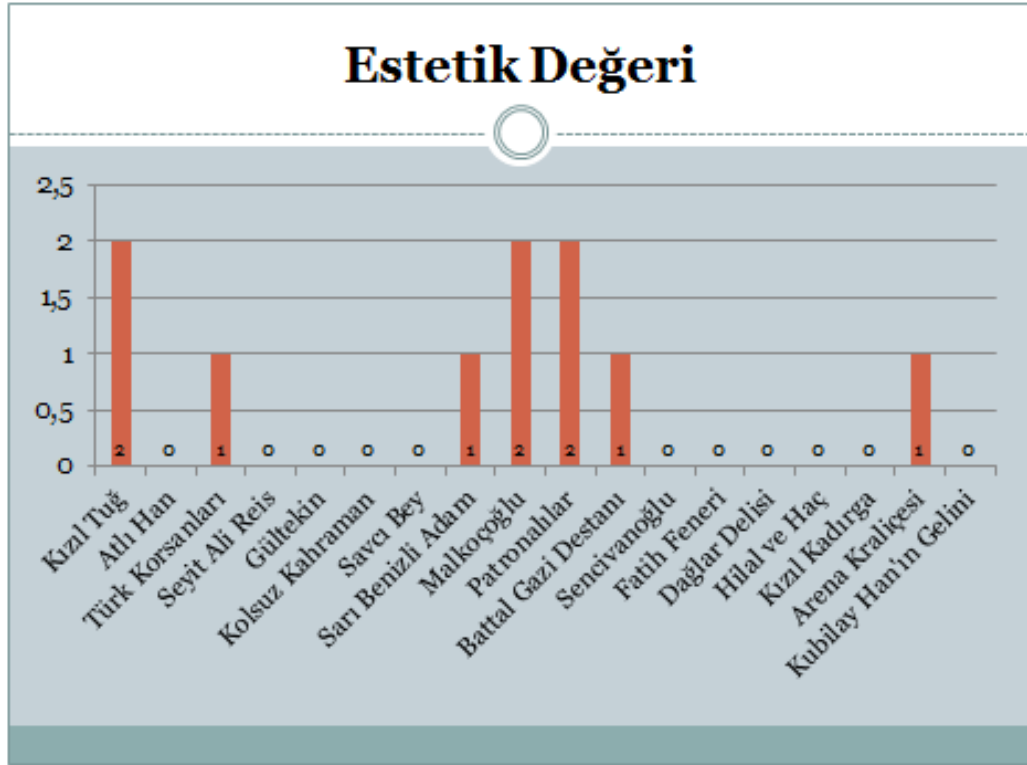
- “Zenginleşip tembelleşen, eğlenceye dalan ulusları, çalışan uluslar bir gün elbet yenecektir ve yener!..” (KT, s. 203).
- “Onlar, Türk leventlerinin başına babadan miras olarak geçmemişlerdi. Atılganlıkları, can yoldaş oluşları ve bilgileriyle reis olmuşlardı” (TK, s. 145).
- “Ben zengin olmak değil, çalışmak, iş başarmak istiyorum. Bilgili bir baş istiyorum” (FF, s. 49).
- “... aylardan beri üzerinde durduğu davasının irade, bilgi ve çalışması sayesinde artık kazanılmış olduğunu anladı” (FF, s. 280).
- “Dayın da olsa bir daha kimseden bir şey dileme, kendi gücünle kazanmayı öğren” (HH, s. 176).
- “Biz babasıyla övünen miskin şehzadelerin yolunu beğenmiyoruz. Bir çıplak levent gibi kendi pazımızın gücüyle yarın bir gemiye el koyacağız” (KKa, s.62-63).
- “Çalışmayan, kolu olmayan, başkalarının sırtından geçinen at sinekleri bulunmaz bizde” (AK, s. 78).

5.1.1.6. Estetik Değeri

Estetik, “üretim, tüketim veya bir ihtiyacın giderilmesinde kullanılmanın gerekliliklerinden öte, uyum, iç düzen, insan algılarına çekici görünme gibi özelliklere sahip olma durumu”dur (Demir, Acar; 2005: 135). Bir anlamda bakış açısını ifade eden estetik; güzellik, göze güzel görünme, birbirine uyumlu, yakışan unsurların birlikte kullanılmasıdır.

Grafik 9

Estetik Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda, Abdullah Ziya'nın romanlarında estetik değerine ait Kızıl Tuğ, Malkoçoğlu, Patronalılar'da ikişer; Türk Korsanları, Sarı Benizli Adam, Battal Gazi Destanı ve Arena Kraliçe'sinde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanları üzerine yaptığımız incelemede estetik değer, iki açıdan ele alındığı görülmüştür. Bunlardan bir tanesi *mimarî güzellik*dir. Oda, çadır, bina ya da bu yerlere ait duvar, kapı gibi unsurların birbirleriyle uyumu, uyumlu şekilde süslenmesi olarak ele alınan mimarî güzellikle ilgili tespit edilebilen örnekler şunlardır:

- “İran halıları ile süslenmiş, Şam'ın sedef kakma işleriyle bezenmiş odasında...” (KT, s. 22).

- “Sonunda büyük, tavanı yıldızlı, ipek kumaşlarla kaplı bir odaya girdiler” (KT, s. 116).
- “Çadır çok süslüdür. İçi sırmalarla süslenmiş, dış tarafı altın yıldızlı başlıklarla bezenmiştir” (M, s. 118).
- “Kanunî Sultan Süleyman, altın sırmalı işlemelerle süslü ipek çadırında oturmuştu” (M, s. 132).
- “... bu gül ve lalelerin arasında ise İncili ve Bağdat köşkleri zarif kubbeleri, ince, narin direkleri ile ayrı bir güzellik yaratmakta idiler” (P, s. 51).
- “Bostancıbaşı sedef kakmalı, süslü, altın yıldızlı kapıyı zorla tuttu, gidiyordu” (P, s. 56).
- “Oyma, fildişi, sedef, altın, gümüş kakmalı kapıları artlarına kadar açtılar” (BGD, s. 9).

Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında estetik değerle ilgili ikinci kullanım, kılıç, kıyafet vb. nesnelerin birbirleriyle uyumlu unsurlarla süslenmesi, güzel görünmesi, yani *nesnelerin güzelliğidir*:

- “Hepsi de sırmalı, ipekli, altın, gümüş düğmeli elbiseler giymişler, bellerine şal kuşaklar sarmışlar, kuşaklarının arasına kabzaları pırlantalı silâhlar sokmuşlardı” (TK, s. 242).
- “Bu kılıcın iki yanı zümrüt, elmas, pırlanta ve yakutla süslenmişti. Altın kakmaları, işçiliği görülmemiş bir şeydi” (SBA, s. 13).
- “Başlarındaki taç, tavus tüyü ile renklendirilmiş altın üstüne yakut, zümrüt kakmalıdır. Gözlerindeki kapaklar Çin ipek kadifesi üstüne inci işlenmiştir” (AK, s. 70).

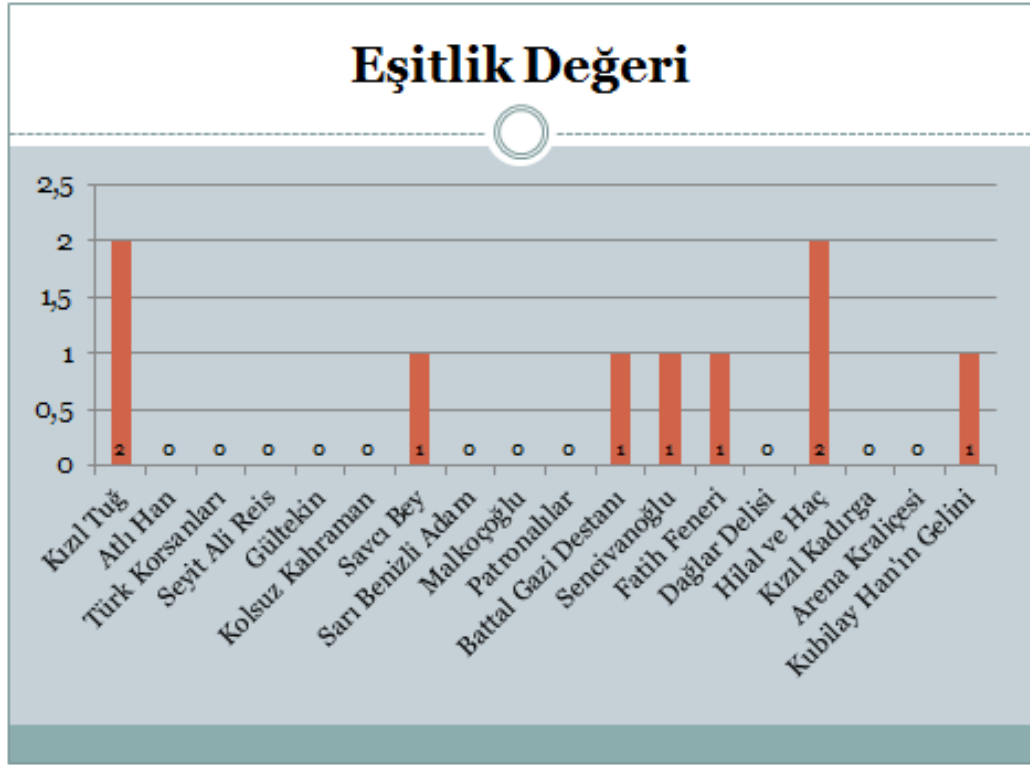
5.1.1.7. Eşitlik Değeri

Eşitlik, “bedensel, ruhsal başlıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasal haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu” (Ozankaya, 1984: 49), “birinin sahip olduğu şeye aynen ötekinin de sahip olması, farklılığın

ortadan kaldırılmış olması hali” (Demir, Acar; 2005: 136) olarak tanımlanan evrensel bir değerdir.

Grafik 10

Eşitlik Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanları üzerine yaptığımız incelemede eşitlik değerine ait Kızıl Tuğ ile Hilal ve Haç'ta ikişer; Savcı Bey, Battal Gazi Destanı, Sencivanoğlu, Fatih Feneri ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örnek olduğu tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya'nın romanlarında eşitlik değeri daha çok *rakiple eşit koşullarda karşılaşma, kavga anında bile eşitliği bozan imkânı reddetme* yönüyle ele alınmıştır:

- “Eski Türk töresince bir düşmanla iki kişi birden dövüşemeyeceği için arkadaşı ölünceye kadar kavgaya giremezdi” (KT, s. 9).

- “-Yoo! Bak peşin söyleyeyim, ben kan dökmesini sevmem! Burada ben yendim. Yendiğim adamı elinde kılıç yokken öldürmek hoşuma gitmez!
-Peki, ne yapacağız? Eline kılıç verelim öyle ise!
-Bırakırız gider,; kılıçla karşımıza kendi çıkarsa savaş alanında vuruşuruz” (SB, s. 102).
- “Cafer’in gürzü şövalyenin kalkanını parçalamış, atını yere yıkmıştı.
Her iki taraftan, acıklı, sevinçli sesler, kavga naraları meydanda uğulduyordu. Şövalye Todori sıçramış, ayağa kalkmıştı. Cafer’in üzerine hücum etmesini bekliyordu. Fakat o atının dizginlerini kasıp düşmanına bir at getirilinceye kadar bekledi” (BGD, s. 52).
- “Maymunun elinde hiçbir silah yokken yamyama bir sopa vermelerini eşitlik bakımından erkeklığe sığdıramadı” (S, s. 108).
- “-İyi ki hatırlattın! dedi. Benim kılıcım bu kavgadaki teraziye hakikaten bozuyor. Her bakımdan müsavi olmamız lâzım!” (FF, s.119).
- “Affedersin, ben kılıcımı atmamışım, sen de şimdi, senin eski köhnemiş usulüne göre benim kılıcımla, senin kılıcsız göğsünü deleceğimi sanıyorsun? Ne sersemlik? Leopold karşımda titreyen sayısı belirsiz adamlardan sonuncusu olarak bil ki Atlı Han’ın kılıcı, silahsız bir serseriye dokunarak kirlenmemiştir ve kirlenmeyecek de” (HH, s. 69).
- “Kalkansız bir düşmana karşı bunca kahramanlık meraklısı önünde kalkan kullanmayı şövalyelik şerefine yediremeyen Yeşil Şövalye de kaldırdı, araba tekerliği döndürür gibi kalkanını yerde yuvarlayarak İslâm ordusuna doğru saldı” (HH, s. 218).

Eşitlik değeri, rakiple eşit koşullarda karşılaşma, kavga anında bile eşitliği bozan imkânı reddetme yönünün yanında, kazanılanı *eşit paylaşma* yönüyle de kullanılmıştır:

- “Dördüncüye gelen Allah-u Teâlâ bu işi gördü; biz namuslu insanlarız, beraber çalıştık, beraber kazandık, bunun da yarısı senin, yarısı benim. Kimse kimsenin hakkını yemesin” (KT, s. 90).

Eşitlik değeri, bahsedilen yönlerinden başka, bir yerde de, *üst rütbedekilerin kendilerini astlarından üstün görmemeleri ve bunun getireceği olumlu sonuçlar açısından ele alınmıştır:*

- “Admiraller ve Sultanlar tayfalar gibi giyindikleri ve eş kaplarda yemek yedikleri gün daha eyi sonuç aldılar ve alacaklar” (KHG, s. 193).

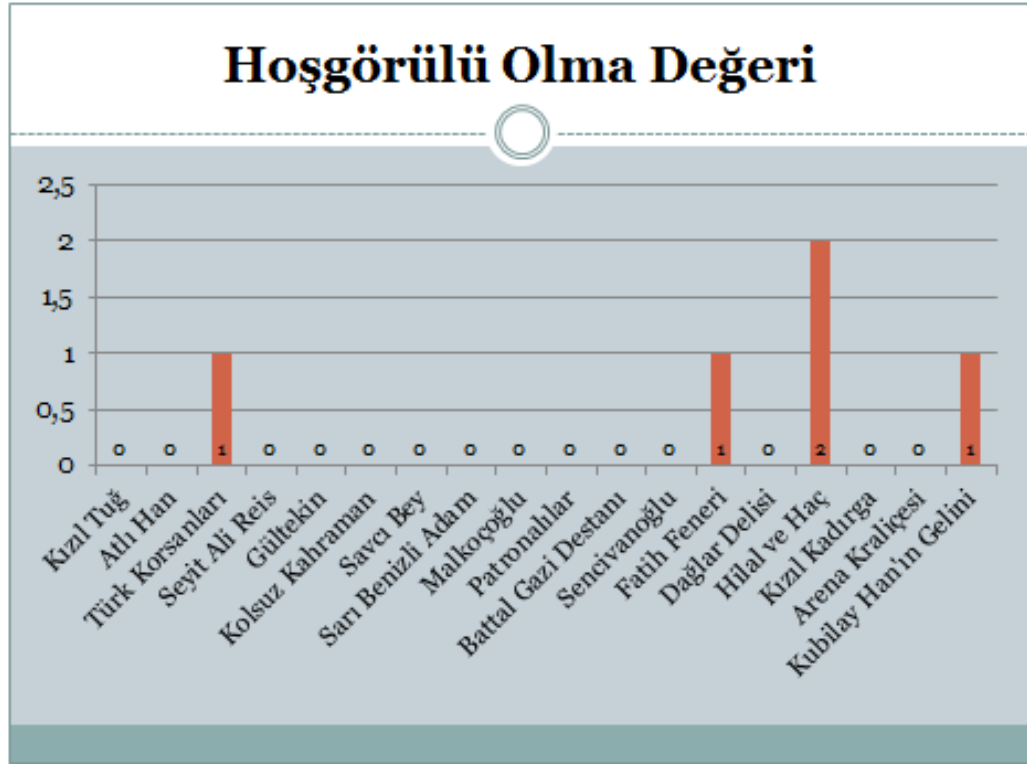
5.1.1.8. Hoşgörülü Olma Değeri

Hoşgörü, “düşünce, davranış ve eylemlerinde farklı, değişik veya zıt olanlara karşı olgun ve anlayışlı davranma, yanlış olduğu düşünülen veya onaylanmayan görüşlerin dile getirilmesine fırsat verme, kendisine tanıdığı hakları başkalarına da tanıma tavrı” (Demir, Acar; 2005: 189) olarak tanımlanan evrensel bir değerdir.

Hoşgörü, kendisine uymayan düşüncelere de saygılı olma, tepki göstermeme, onların dile getirilmesini hoş görme durumudur. Hoşgörü; sevgi, saygı, sabırlı olma, arkadaşlık, iyilik yapma gibi değerleri içermektedir.

Grafik 11

Hoşgörülü Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda, hoşgörülü olma değerine ait Hilal ve Haç'ta iki; Türk Korsanları, Fatih Feneri ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örnek olduğu görülmüştür.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanları üzerine yaptığımız incelemede, hoşgörü değerinin çok sık kullanılmadığı, kullanıldığı yerlerde, *başkalarının inancına karışmama, insanları inanç konusunda serbest bırakma* anlamıyla ele alındığı tespit edilmiştir:

- “Yok, sana zorla İslâm ol diyen yok. İstersen... Bizde her şey istektedir” (TK, s. 124).
- “Şehrin içinde ilân edilsin. Kimseden oç almayacağız; kimsenin dinine, işine gücüne karışmayız” (FF, s. 111).

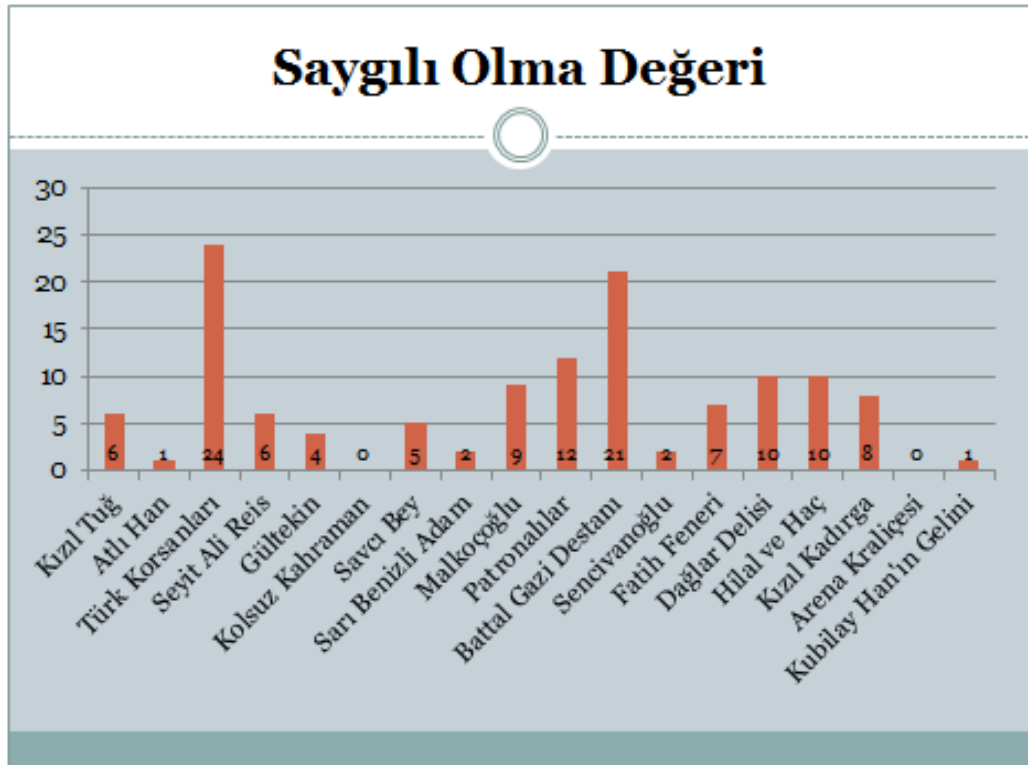
- “İman edilmiş din inanışlarına karşılıklı olarak saygı gösterilirse, pekâlâ bir arada yaşanabilir lordum” (HH, s. 134).
- “Bir serdar görmüşlerdi ki konağında yetmiş iki buçuk milletin çocuğunu kendi evinde pir aşkına büyütüyor, hiçbirisinin dinine, inanışına karışmıyordu” (HH, s. 311).
- “Benim ülkemde herkes dilediği tanrıya dilediği dilde tapar” (KHG, s. 127).

5.1.1.9. Saygılı Olma Değeri

Saygı, “değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu” (Türkçe Sözlük, 2005: 1714); “bir kişiye, bir düşünüşe, bir eyleme, bir başarıya yüksek değer vermekten doğan özel bir duygu” (Akarsu, 1998: 156) olarak tanımlanan; sevgi, alçak gönüllülük, hoşgörü gibi değerleri de barındıran evrensel bir değerdir.

Grafik 12

Saygılı Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Yaptığımız incelemede, saygılı olma değerine ilişkin en çok örneğin 24 örnekle Türk Korsanları'nda yer aldığı görülmüştür. Türk Korsanları'nı 21 örnekle Battal Gazi Destanı; 12 örnekle Patronalılar; 10'ar örnekle Dağlar Delisi ile Hilal ve Haç; 9 örnekle Malkoçoğlu; 8 örnekle Kızıl Kadırga; 7 örnekle Fatih Feneri; 6'şar örnekle Kızıl Tuğ ve Seyit Ali Reis; 5 örnekle Savcı Bey; 4 örnekle Gültekin; ikişer örnekle Sarı Benizli Adam ve Sencivanoğlu; birer örnekle Atlı Han ve Kubilay Han'ın Gelini takip etmektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları üzerine yaptığımız çalışmamızda saygı değerine çokça yer verildiği görülmüştür. Saygı değeri, çalışmamızda tek başlık altında incelenmemiş; genel anlamda *insanlara saygılı olma*, *otoriteye saygılı olma*, *kadınlara saygılı olma*, *büyüklerle saygılı olma*, *dine saygılı olma*, *yasalara saygılı olma*, *bayrağa saygılı olma* gibi başlıklara ayrılarak değerlendirilmiştir.

İncelediğimiz romanlarda saygı değeri, özellikle birisine (kadınlara, komutana, padişaha vb.) saygılı olma olarak belirtilmediğinde, genel anlamda *insanlara saygılı olma* olarak ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Romanlarda, saygılı olma değerinin saygı nedeniyle eğilme, karşıdakinin elini ya da ayaklarını öpme, saygıyla selamlama gibi çeşitli şekillerde yer aldığı görülmüştür:

- “Celme, beni ölümden kurtaran bu bahadıra hiçbir çağda el kaldırmayacaksın!.. Gördüğün yerde bu yavuz boğatırı uluğlamalısın” (KT, s. 13).
- “Zervaktan kırlangıca çıkacakları sırada, bu iki kişi, aynı zamanda gemiye atlamış, korsan gemisindekiler gelenleri saygıyla karşılamışlardı” (TK, s. 72).
- “Köylüler, hiç tanımadıkları bu yabancı soylu kişiye saygı gösterip ayağa kalktılar” (TK, s. 216).
- “Dört iklime söz geçiren hükümdarın Kaptan-ı Derya Ahmet Paşa, bu namlı deniz kurtlarının önünde saygıyla eğildi” (TK, s. 240).
- “Bu ünlü ve yaman adamın karşısında bulunmanın verdiği korku ile yerlere kadar eğilerek ve önceden aldığı talimata uyarak Kaptan Paşa'nın ayaklarını öpüp bir dizini yere koyarak geri çekildi”(TK, s. 285).

- “Balyoz, bu kadar ucuz kurtulduklarını görünce, sevinçle geriledi. Tekrar tekrar etek öptü. Reis’in huzurundan çıktı” (TK, s. 286).
- “Tam bu sırada leventler açılıyor, Salih Reis’e yol veriyorlardı. (...) Uluç Ali Reis, atılıp, Reis’in elini öptü” (TK, s. 379).
- “Genç bir levent ilerleyip Turgut Reis’in elini saygı ile öptü” (TK, s. 382).
- “Meyhaneci bunları görünce saygı ile yerinden fırladı” (SAR, s. 26).
- “Buğday renkli, kapı kadar iri bir Hintli içeriye girdi, saygıyla eğilip selâm verdi” (SAR, s. 235).
- “Raşputlar, bu kutsal adamı görür görmez, önde başbuğları olduğu halde hepsi saygı ve imanla eğildiler” (SAR, s. 262).
- “Bütün bu başarıların Seyit Ali Reis’in varlığı ile olduğunu biliyordu. Aynı zamanda reisin Türkler yanındaki değerini ve kudretini de anlamıştı. Eğilip üstün bir saygı ile ellerini öptü” (SAR, s. 362).
- “Hancı elindeki feneri Savcı Bey’in yüzüne tuttu, bir müddet baktı. Sonra yüzünde bir sevinç dalgası esti, tanımıştı.
-Oooo!.. Hoşgörün kahraman, tanıyamadım, dedi.
Saygı ile eğilerek kapının önünden çekildi” (SB, s. 30).
- “Bu genç Türk cilasını görünce Balaban irkildi, derhal önünü kavuşturup saygı ile yerlere kadar eğildi” (SB, s. 87).
- “Nöbetçiler, sekiz atlı ile gelen bu Bizanslı yolcuyu saygı ile karşıladılar” (SBA, s. 124).
- “Malkoçoğlu saygı ile eğildi” (M, s. 83).
- “Hanın önünde hancı yerlere kadar eğilerek kendilerini karşıladı” (M, s. 89).
- “Uşak geri geri çekilip dışarıya çıktıktan sonra...” (P, s. 50).

- “Kapının önünde bekleşen iki harem ağası saygı ile yerlere kadar eğildiler” (P, s. 104).
- “Nöbetçiler kahramanlarını saygı ile selamladılar” (BGD, s. 53).
- “Cafer hemen koştu. Kocamış keşişi kolundan tutup sedire yerleştirdi. Sonra elini öpüp geri geri çekildi” (BGD, s. 59).
- “Derviş hemen yerinden fırlayıp namı birkaç ay içinde bütün Anadolu’da saygı ile anılan Cafer’in ayaklarını öptü” (BGD, s. 63).
- “Varengler bu sesin tonundan, yüksek çıkışından kalbinde birçok esrar taşıyan büyük bir piskopos ile yüzleşmiş olduklarını sandılar. Hemen eteklerine kapandılar” (BGD, s. 68).
- “Eski arkadaşı, yeni efendisi önünde köpek gibi eğildi” (BGD, s. 91).
- “Kocabaş Yasef, ayaklarını uzatıp çizmelerini çözdüren Kara Yorgi’nin karşısında saygı ile yerleri öptü” (BGD, s. 101).
- “Odaya girdiklerini görünce ayağa kalkmış, önündeki şarap kupasını eliyle iterek büyük bir saygı ile yerlere kadar eğilip onları selamlamıştı” (BGD, s. 133).
- “Bu sırada sesin geldiği tarafa dikkatli bakınca bağ kütükleri arasında Mustafa Bey’in başını gördü. Saygı ile elleri göğsünde birleşti” (FF, s. 95).
- “Sarı Mehmet’in düşünmesine kalmadı, karanlıklar arasından bir adam belirdi. Her ikisini de etekledi.
-Allah aslanlarımıza uzun ömürler versin!” (DD, s. 18).
- “Sarı Mehmet binlerce sipahiye söz geçiriyordu. Padişahı dinlemeyen bu kudurmuş halk onu dinliyordu.
Cadı Osman:
-Bey! diye saygıyla durdu” (DD, s. 39).
- “Harem veya daha doğru deyimle aşk ağası büyük bir saygı ile eğildi” (HH, s. 55).

- “Saygı ile Kadı Han’ın eteklerine doğru sekti” (HH, s. 126).
- “Servantes da la Saadevra kulunuzun sizi saygı ile alkışlamasına müsaade ediniz” (KKa, s.25).
- “Servantes yere kadar eğilmiş, şapkası elinde, ikisini de selamlıyordu” (KKa, s. 61).
- “Servantes yerinden kalktı. Üç sofrada arkadaşlarını saygıyla selamladı” (KKa, s. 63).
- “Levent saygıyla iki elini uzattı. Cafer’in elini çekti, öpüp başına koydu” (KKa, s. 99).
- “Sırça kahvehanesinin sahibi olan Maranne Yahudisi Cafer’i büyük bir saygıyla karşıladı” (KKa, s. 222).
- “Dizi yerde bizi selâmlayarak geri geri çekilip gitti” (KHG, s. 77).

Otoriteye saygılı olma; kişinin, kendisinden üst bir rütbe ya da durumda bulunan kişilere, buldukları makam ve bu makamın sağladığı güç nedeniyle saygılı olmasıdır. Bir askerın komutanına, bir çalışanın amirine, halktan bir kimsenin imparatora, imparatoriçeye, sultana ya da devlet başkanına gösterdiği saygı otoriteye saygıdır. Kozanoğlu’nun romanlarında otoriteye saygılı olma, saygı ile selamlamak, saygıda kusur etmemek gibi anlamlarda kullanılmıştır:

- “Yüzlerce asker, uğruna seve seve can verecekleri başbuğlarını selamladılar...” (KT, s. 178).
- “Anriko, ünlü Dük hazretlerinin karşısında saygı içinde eğiliyordu” (TK, s. 67).
- “Ahçıbaşı, Reis’in geldiğini yeni görmüştü. Anriko’yu bırakıp Reis’i saygıyla selamladı” (TK, s. 95).
- “Yalnız biz Sultanımızı bilelim, çevremize de gösterelim... Biz sayalım ki yabancılar da saysın” (TK, s. 121).

- “Balyoz memleketinde, kıskançlıktan deniz haydudu diye anılan bu denizler sultanı karşısında saygı ile yerlere kadar eğildi” (TK, s. 210).
- “Kendileri için en büyük saygı muamelesi el öpmektir. Sert adımlarla yürüdü. Kanuni Sultan Süleyman’ın elini öpüp geri çekildi. Öteki leventler de kendilerini tatlı bir gülümsemeye süzen Padişah’ın elini öpüp geri çekildiler” (TK, s. 242).
- “Bu sırada Murat Reis, Kaptan Paşa’nın önüne gelip saygı ile etek öptü” (TK, s. 270).
- “Nöbetçi subayı, koşa koşa, hisar kumandanının önüne gitti, saygı ile eğildi” (TK, s. 274).
- “Uluç Ali Reis, Hisar Reis, Kelle Bekir, Sencivanoğlu başta olduğu halde, Turgut Reis de kumsala atlayıp kapının önüne doğru yürüdü. Korsanlar, Reislerine hürmetle eğilip yol açtılar” (TK, s. 298).
- “Meyhaneci iki uşağın arasından geçerek Şövalye Don Diyego dö Vissayi’ye yaklaştı, saygı ile yerlere kadar eğildi” (SAR, s. 26).
- “Komutanlar, Hüseyin Ağa ve Kalafat Memi saygı ile eğilip huzurdan çıktılar” (SAR, s. 99).
- “İmparatoriçe Vu-He-Ü geliyordu. Saygı ile yerlere kadar eğildiler.
(...)
Saygı ile yerlere kadar eğildi, kenara çekilip ihtiyar kadına yol açtı
(...)
Saygıyla başını eğip selamladı” (G, s. 108).
- “İmparatoriçe ne kadar adi olursa olsun bir imparatoriçedir. Kendisine karşı saygıda kusur etmemeliydim” (G, s. 113).
- “Adının Mavromati olduğu anlaşılan adam saygı ile eğildi:
-Yalnız iki at var Kiriya! Onlar da bu yolcularındır. Satmak istemiyorlar” (SB, s. 7).

- “Siz bir prenses iseniz önünüzde saygı ile eğilir, çekilirim” (M, s. 13).
- “Malkoçoğlu saygı ile eğildi, etek öptü” (M, . 42).
- “Kraliçe:
-Benim kim olduğumu biliyor musunuz? diye cesaretle sordu. Malkoçoğlu saygı ile eğildi. Zaten şapkasını elinde tutuyordu” (M, s. 50).
- “Karşıdan da bir subay geliyordu. Komutanı görünce saygı ile selamladı” (M, 116).
- “...Veziriazamın emrine karşı gelmiş olmamak için saygı ile yol verdiler” (P, s. 28).
- “Kadı Zülâli Hasan Efendi, daha kapıdan girerken uzaktan devletlû hünkârı tekrar tekrar eteklemeye ve hüngür hüngür ağlamaya başladı” (P, s. 52).
- “Padişah buyurunca kul gelir” (P, s. 57).
- “Zülâli Hasan Efendi, sanki hanım sultan orada hazırmış gibi önünü ilikleyip yerlere kadar eğildi” (P, s. 69).
- “Fermanınız üzere haddinden fazla söz söyledim. Affımı ayağınızın toprağına sürerim. Kulunuzdan şahane sevginizi eksiltmeyin” (P, s. 93).
- “Fakat karaltı da Sultanın içeriye girdiğini görür görmez ayağına kalkmış, saygı ile yerlere kadar eğilmişti” (P, s. 106).
- “Bostancıbaşı saygıyla yerlere kadar eğildi:
-Ferman Padişahımızındır, dedi” (P, s. 166).
- “Şimdi Patronalı Halil sarayın tek adamı idi. Arkasında yardakçıları, harem dairesine doğru yürüyordu. O yürüdükçe başlar eğiliyor, yeni efendileri saray saygı ile karşılıyordu” (P, s. 174).
- “Vasileas kalkar kalkmaz, odada kim varsa yerlere kadar eğildiler” (BGD, s. 11).
- “... çarşıda yerlere kadar eğilip kendisini uğurlayan tebaasına...” (BGD, s. 12).

- “Padişahın Rum, Ermeni, Acem, Arnavut köleleri o geçerken Allah geliyormuş gibi secde edip yerleri öptüler” (BGD, s. 12).
- “Sarayı koruyan askerlerin komutanı Alyon adıyla tanınmış Arnavut Kara Yorgi koşa koşa geldi. İmparatorun önünde yeri öptü” (BGD, s. 13).
- “Allah’ın evinde, Allah’ın yeryüzündeki sadık kölesi Vasileas’ı yerlere kadar eğilerek selamlıyorlardı” (BGD, s. 20).
- “Malatya serdarı Absüsselâm’ın, Malatya beyi Ömer’in önünde eğilirken...” (BGD, s. 31).
- “Kara Yorgi, yerlere kadar, secde edercesine, kırk varengle birlikte eğildi. Kırk çift göz sanki gökten Hazreti İsa inmiş gibi saygı ve büyük bir imanla mırıldandılar:
-Vasileas!” (BGD, s. 118).
- “Kapısının önünde nöbet bekleyen ağaları, imparatorun gözleri dönmüş, elinde kırbacı dışarıya fırladığını görünce, yerlere kadar eğilip secde ettiler” (BGD, s. 149).
- “Büyük bir insan karşısında bulunmanın verdiği ürperme içinde hep birden saygı ile eğildiler” (FF, s. 30).
- “Orban eğilerek genç padişahın eteğini öptü” (FF, s. 63).
- “Kılıç Abdal elini göğsüne koyup genç padişahın önünde eğilerek...” (FF, s. 64).
- “Laskaridis saygı ile eğilerek:
-Emirleriniz başımla beraber vasileas! dedi” (FF, s. 197).
- “Saygı ile eğilerek imparatoru selâmladı” (FF, s. 320).
- “Hafız Paşa tekrar etek öptü” (DD, s. 34).
- “Bir cesaretle halk sözcülüğünü kendi kendine ele alan Dereler Delisi saygıyla cevap verdi. O padişaha saygı gösterdikçe, adlarına konuştuğu kalabalık da saygıyla susmak zorunda kalıyordu” (DD, s. 95).

- “Murat Han ayağa kalktı. Koçi Bey de hemen ayağa kalktı. Sarı Mehmet, padişah ayaktaiken oturmanın usulden olmadığını anlayıp ayağa kalktı” (DD, s. 115).
- “Herkes ayağa kalktı, birkaç konuşmanı koşup önünde yer öptüler. Hafız kılıklı şaklaban yüzlü bir adam, paytak paytak yürüyerek padişahın önünde yeri öpe öpe geriledi” (DD, s. 144).
- “Sadrazam hemen yere kapandı, Sultan İbrahim’in ayaklarını öptü:
-Cenabı Hak siz padişahımızı başımızdan eksik etmesin! diye dualar ederek elleri göğsünde geri geri çekildi” (DD, s. 176).
- “Evliya, saygıyla ellerini önünde bağladı:
-Siz gibi bir Türk beyinin her buyruğu başım üzerindedir! dedi” (DD, s. 223).
- “Fausta’nın Frederik Barbaros’a baktığını görünce kendisi de o tarafa döndü. Saygı ile eğildi.
-Emriniz majeste?” (HH, s. 71).
- “Fakat ağırları, Kadı Han’ın içirdiği su ile geçen Arslan Yürekli Rişar’ın ayakta bulunuşu herkesin bir saygı için susmasını sağlıyordu” (HH, s.119).
- “Tam Arslan Yürekli Rişar’ın hizasına gelince saygı ile baş kesti” (HH, s. 124).
- “Arslan Yürekli Rişar’ın önünde saygı ile eğildi” (HH, s. 129).
- “Kraliçe geçerken, herkes diz büküp, bel kırarak saygı ile eğildiğinden kendilerini Arslan Yürekli Rişar’ın yattığı odanın kapısında buldular” (HH, s. 170).
- “Başlarından miğferlerini çıkararak Arslan Yürekli Rişar’ın önünde saygı ile dize geldiler” (HH, s. 270).
- “Cağaloğlu Sinan Paşa, Sadrazamın eteğini öpüp başına koyduktan sonra...” (KKa, s. 233).

Kadın, Türkler için çok önemlidir. Oğuz Kağan Destanı, Dede Korkut Hikâyeleri, Orhun Abideleri gibi en eski Türk destanları ve hikâyelerinde kadına yer verilmiş, kadından saygıyla bahsedilmiştir (Sağ, 2001: 12). Türklerin aile yapısına ne

kadar önem verdiği bilinen bir gerçektir. Kadının sadece “analık” rolü ve ailenin temeli, taşıyıcısı olması bile saygı görmesi için yeterli bir sebeptir. Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında, saygı değerinin kadınlara saygılı olma yönü, ayrı bir başlık altında değerlendirilebilecek kadar çok yer almıştır:

- “Argon da baldır-diziyle yeri vurarak bu güzel kadını selamladı” (AH, s. 86).
- “Kadınlara karşı büyük bir saygımız vardır, içimizde de büyük bir sevgi ve saygı taşırız, Düşes hazretleri!..” (TK, s. 168).
- “Biz, adi bir Hıristiyan köylüsünden Şarlken'in zevcesine kadar güzel olmak şartıyla her kadına aynı saygı ve sevgiyi gösteririz” (TK, s. 168).
- “Turgut diz çöküp Düşes'in elini öptü. Geri çekildi” (TK, s. 173).
- “Korsanlar, korkunç uğraş kılıklarından hiç umulmadık kadar ince bel kırıış ve el oynatışlarıyla Kontes'i birer birer yerden selâmlayıp etekleyerek başları havada...” (TK, s. 174).
- “Turgut Reis, derhal kendini topladı ve şapkasını çıkarıp yerlere kadar eğilerek mırıldandı:
-Evet, Düşes hazretleri!.. Emirlerinizi almakla şeref duyacağım!” (TK, s. 222).
- “Affedersiniz, Düşes cenapları, müsaade ediniz de şu soytarının işini bitireyim. Bir kadın önünde bu çirkin zanaatimizi göstermek istemezdim” (TK, s. 251).
- “Genç kadının gözleri parlamıştı. Savcı Bey'i gördüğüne sevindiği belli idi:
-Oh! Siz miydiniz? diye onlara doğru yürüdü.
Savcı Bey ayağa kalktı, saygı ile eğildi:
-Miskin kulunuzum efendim, dedi” (SB, s. 31).
- “Yeniden açıklıyorum, sizin gibi güzel bir Bizanslı hanım kızın hizmetinde bulunmak beni çok sevindirecek. Oturmaz mısınız? Sizi ayakta bekletmekle büyük bir terbiyesizlik etmiş oluyoruz” (SB, s. 31-32).
- “Siz bir prenses iseniz önünüzde saygı ile eğilir, çekilirim” (M, s. 13).

- “Benim için bir kraliçe ile bir hancı kızı aynı derecede hürmete layıktırlar... Kadın olduğunuz için hürmet ediyorum” (M, s. 50).
- “Kasım Bey’in yanında bir kız olduğunu yeni görebilmişti. Üçü de doğruldular, başlarını öne eğdiler. Kavgadan, uğraştan, tüyler ürpertici savaşlardan yılmayan akıncılar bir kadın karşısında başlarını önlerine eğiveriyorlardı” (M, s. 86).
- “Her ne kadar bana başkaları da deli derlerse de kadınlarla güreşe tutulacak kadar zıvanadan çıkmadım ya...” (P, s. 62).
- “Zülâli Hasan Efendi, sanki hanım sultan orada hazırmış gibi önünü ilikleyip yerlere kadar eğildi” (P, s. 69).
- “Bizim gibi iki efendi pehlivana böyle kızlar önünde kavga değil, güreş etmek yaraşır. Hem onu da eğlendirmiş oluruz” (BGD, s. 56).
- “Çavuş imparatorun kızının odaya doğru geldiğini görünce toplandı. Eleriyle birlikte yerlere kadar eğilerek imparatorun kendisine, atına, köpeğine bile esirgemedikleri saygılarını güzel kızının ayaklarına da sundular” (BGD, s. 156).
- “Elinde küçük bir çocukla genç bir Bizanslı içeriye girip Mama Fausta’yı saygı ile selamladı” (HH, s. 75).
- “Cafer ömründe bu kadar güzel bir kadın görmediğini aklından geçirerek saygıyla ayağa fırladı” (KKa, s. 119).
- “Az sonra güzel ve soylu kadınların karşısında saygıyla eğildiler” (AK, s. 24).
- “-...Sizin ülkelerde kadının kendisine mi değer verirler, yoksa kocasına mı, üstündeki çaputa mı?
-Elbette kendisine” (AK, s. 30).

Saygı değerinin bir başka yönü *büyüklere saygılı olmadır*. İnsanın, kendisinden yaş olarak büyük birisine saygılı olması demek olan büyüklere saygılı olma, özellikle Türkler için önemli bir değerdir. Türk geleneklerine göre, yaş olarak büyük olan kişi, akraba ya da bir başkası, kim olduğuna bakılmaksızın, saygı

görmeyi hak etmektedir. Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında da saygı değerinin *büyüklerle saygılı olma* yönüyle ilgili örnekler yer almaktadır:

- “Kahraman!.. Hanım Sultan seni kutlamamı emrediyorlar. Evvela anam, sonra da Harzemlilerin sultanı olması dolayısıyla onun emrine uymak zorundayım” (KT, s. 130).
- “... hiçbir çağda amcasının önünde saygısını bozmadı. Gene saygı ile söze başladı” (G, s. 62).
- “Ellerini karnı üstünde kavuşturdu. Amcasının karşısında, başı yerde, saygıyla durdu. Bütün duruşunda, büyüğünün karşısında terbiyesini bozmak istemeyen bir çocuğun sessiz hali vardı” (G, s. 153).
- “Yiğitlerim, arslanlarım, size her zaman adını saygı ile andığım Kur'an-ı Kerim hocam, kılıç kalkan hocam, dümen hocam, korsanlık hocam, tüm Türk ve Rumeli'nin hocası Kadı Han'ın karşısındasınız. Allah'a şükredin ki bugüne yetiştiniz” (HH, s. 126).

Büyüklerle saygılı olma değerine ilişkin örneklerde bazen Türklük olgusunun özellikle vurgulandığı, büyüklerle saygılı olmanın Türk gelenekleri içinde yer aldığı belirtilmiştir:

- “Hakan onun büyüğü idi. Bir büyüğüne karşı gelmek bir Türk gencine yakışmazdı” (G, s. 157).
- “Ama Türk terbiyesi gereği önce artık yaşı yüze yaklaşan, altı padişah görmüş koca ihtiyar Koçi Bey'e iltifatı uygun buldu” (DD, s. 109).

Her toplum ya da kişi için kabul ettiği din doğru ve kutsaldır. Kabul edilen dinle ilgili kişiler ve kavramlar da (peygamberler, kitaplar, ibadethaneler vb.) aynı oranda kutsallığını korumaktadır. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında saygı değerinin *dine saygılı olma* yönü, Allah'tan başkasına tapılamaması, Hz. Muhammed kadar diğer peygamberlere de saygı gösterilmesi, dine ait kavramların önemli ve kutsal olduğunun belirtilmesi, diğer dinlere, inançlara da hoşgörülle bakılması gibi açılardan ele alınmıştır:

- “Sadece şunu söyleyeyim ki biz, Hazreti İsa’yı da peygamber olarak tanırız.
-Tanısanız bize kâfir demezsiniz.
-O söz cahil sözüdür. Biz Hazreti Meryem’i de biliriz. Kitabımız Kur’an’da Hazreti Meryem için koca sure var, fakat sizin kitapta bizimkiler yazılı değildir” (TK, s. 124-125).
- “Bir Tanrı evi olan şu kutsal yerde yapmış olduğumuz hareketten dolayı, önce Cenabıhakk’ın kudsiyet ve merhametine sığınırız” (TK, s. 131).
- “Kur’an-ı Kerim’i kapadı, öptü, başına koydu, ayağa kalktı” (TK, s. 276).
- “...Muhammed Peygamberi sevdiği kadar İsa ve Musa Peygamberi de seven bir Sarı Yani” (SBA, s. 137).
- “Ben Hazreti Muhammed, Hazreti İsa gibi büyük insanların çok iğrenç buldukları ‘Diğer insanlara efendi olmayı’ nasıl kabullenirim? İnsanların tek efendisi, semaların hükümdarı olan Allah’tır” (BGD, s. 30).
- “Muhammed de İsa gibi, Musa gibi Allah’ın peygamberidir. Müslümanlar da peygamberimizi peygamber olarak biliyor ve tanıyorlar. Onların Tanrısı da bizim Tanrımız gibi semaların tek hükümdarı olan eşsiz Allah’tır” (BGD, s. 132).
- “Laskarides, yalnız din ve kilise adamlarına dokunamaz. Onun gözünde bir rahipten daha kutsal hiçbir şey yoktur. Anasını, babasını bile öldürebilir sırasında. Fakat bir kilise adamına el kaldırmak, emrinden çıkmak asla yapamayacağı bir şeydir” (BGD, s. 135).
- “Allah’ın evinde Allah’tan başkası için eğilinmez. Ayağa kalkınız...” (BGD, s. 187).
- “-Sizin aslan bile öldüreceğinizi söylüyor, size tapıyorlar! dedi.
-Sümme hâşâ! Bizde Tanrı’dan başkasına tapılmaz. Günahtır” (S, s. 36).
- “-Bizim dilimizde Tanrı’ya benzemek, ona işlerinde ortaklık koşmak büyük günahtır ve inancımıza göre de sonu çok acı olur... Bir daha bu sözü saygısızca ağzına alma... Ben büyük Allah ile yarışacak kadar ne imansız, ne bilgisiz, ne de akılsızım” (S, s. 120).

- “Hristos’un bizim de peygamberimiz olduğunu sana kaç kere söyledim. Bizim sizin gibi Allahın peygamberlerini inkar ettiğimiz yok! Bizce İsa da, Musa da, Muhammed de peygamberdir” (FF, s. 45).
- “Ecdadımız Hıristiyan mabetlerini bile yıkmazlardı!” (DD, s. 165).
- “Allah’ı bizim pis dünya işlerimize karıştırmamak! dedi” (AK, s. 54).

Yasalar, toplum hayatını düzenleyen yazılı kurallardır. Yasalara uyulması, bir toplumun sağlıklı, düzenli bir şekilde yaşamasını ve ilerlemesini sağlar. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun tarihî romanlarında, saygı değerinin *yasalara saygılı olma* (uyuma) yönünün çok sık olmasa da yer aldığı görülmüştür:

- “Hakan otağında yalnız Gök Türklerin yasalarını, Gök Bayrağı tanır!” (KT, s. 230).
- “Yalnız Gök Türklerin yasalarından dışarı çıkmaklığımı isteme!” (KT, s. 231).
- “Ne yapalım, her şeyden, hatta dostluk, kardeşlik, analık, babalıktan bile üstün bir şey var. Yasalara boyun eğmek” (KT, 234).
- “-Sayın şövalyeler, büyük kahramanlar. Lütfen avluda vuruşun... Zenta adasının kanunu budur.

Cafer:

-İyi, dedi. Dışarıda vuruşalım. Ben kanun dışı iş yapmaktan hoşlanmam” (KKa, s.136).

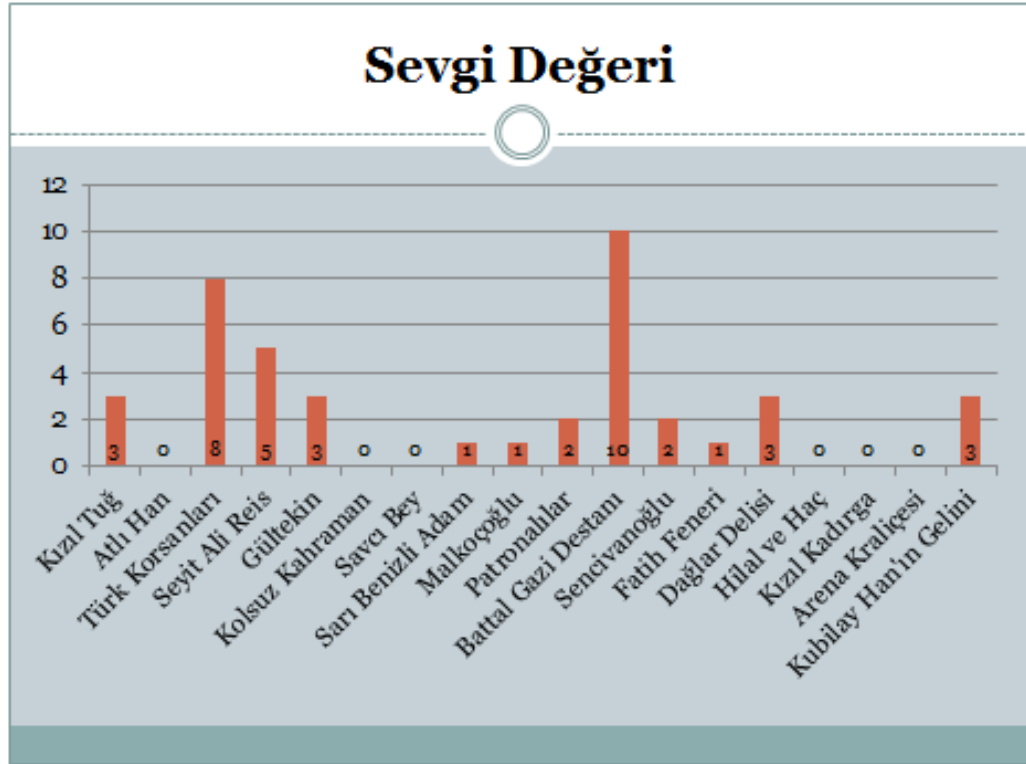
Saygı değerinin *bayrağa saygı* yönü, millî değerler içinde ele alınmıştır.

5.1.1.10. Sevgi Değeri

Sevgi, “insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” (Türkçe Sözlük, 2005: 1742) ve “insanı karşılık beklemeden yakın ilgi dostluk, şefkat, bağlılık göstermeye yönelten ve fedakârlıkları göze aldırarak kadar güçlü olabilen duygu” (Ayverdi, 2005: 2759) olarak tanımlanan evrensel bir değerdir. Sevgi insanlara karşı olabileceği gibi doğaya, hayvanlara, vatana, mesleğe vb. karşı da olabilir.

Grafik 13

Sevgi Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya'nın romanlarında sevgi değerine ait en çok örneğin on örnekle Battal Gazi Destanı'nda olduğu görülmüştür. Sevgi değeri, Battal Gazi Destanı'ndan sonra sekiz örnekle Türk Korsanları'nda; beş örnekle Seyit Ali Reis'te; üçer örnekle Kızıl Tuğ, Gültekin, Dağlar Delisi ve Kubilay Han'ın Gelini; ikişer örnekle Patronalılar ve Sencivanoğlu'nda; birer örnekle Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu ve Fatih Feneri'nde yer almaktadır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında sevgi değeri, insan sevgisi, hayvan sevgisi ve vatan sevgisi olarak üç farklı açıdan ele alınmıştır.

İncelenene romanlarda, insan sevgisinin iki şekilde yer aldığı görülmüştür. Bunlardan birincisi, *karşı cinsten olmayan herhangi birisine, arkadaşlıkla, dostlukla, bağlılıkla duyulan sevgidir*:

- “Salih Reis, öteki arkadaşlarını Dük’ün öldürtmüş olabileceğini anladı. Yüreği sızladı. Fakat korkunç homurtularla solumakta olan Aydın Reis’i daha çok üzmemek için gözlerindeki yaşları sakladı. Başını öbür yana çevirdi” (TK, s. 90).
- “Türklerin gözünde Oruç Barbarossa ile Dragut Reis’ten daha büyük, daha kutsal bir kimse yoktur” (TK, s. 138).
- “Korsanlar, gözbebekleri gibi sevdikleri Hüseyin Reis’in şehit olduğunu duyunca, palalarını sıyırarak İspanyolların üzerinde atıldılar” (TK, s. 205).
- “Fakat buna rağmen korsanların hâlâ içleri sızlıyordu. Hele Salih Reis’in sevgili arkadaşının ölümünü düşündükçe, çeneleri kilitleniyor, ağzını bıçak açmıyordu” (TK, s. 207).
- “Korsanlar, pek sevdikleri ihtiyar reislerinin üzerine kapandılar” (TK, s. 304).
- “Bütün donanma, Turgut’un peşine takılmış gidiyordu. Hakiki kaptan Turgut’tu. Bu garip ve işitilmemiş nümayiş, Turgut’un o sırada Türkler tarafından ne kadar sevdiğini gösterir” (TK, s. 347).
- “... bütün arkadaşları ikisini de gözbebekleri gibi seviyorlardı” (SAR, s. 44).
- “Kelle Bekir’i canları gibi seven leventler...” (SAR, s. 123).
- “Kelle Bekir arkadaşının bu sevincini büyük bir kıvanç ile seyrediyor, başka biri tarafından bu kadar sevilmeğe âdeta kendinden geçiyordu” (SAR, s. 139).
- “Sizi çok sevmiştik. Bu memlekette Türk milletine, hele Rumî Türklerine herkes âşıktır” (SAR, s. 198).
- “Bu kahraman yürekli korsanlar, bu kadar felâketler, bu kadar yoksulluklarla karşılaştıkları, bu kadar tehlikelere girdikleri halde gittikçe güçleşen yollarına devam etmekte hâlâ tereddüt bile etmiyorlar, hâlâ kendisine derin bir saygı ve sevgi ile bağlı bulunuyorlardı” (SAR, s. 288).

- “Koştu. ‘Ben Battal’ım!..’ diyenin ayaklarına kapandı. Yıllardır ismini işitip yüzünü görmediği büyük kahramanın karşısında bulunmanın verdiği heyecanla gözlerinden yaşlar boşanıyordu” (BGD, s.16).
- “Hazine yok Reis! Belki de havaya uçtu. Sen bizim en büyük hazinemizsin. Seni kurtardık” (S, s. 167).
- “Mehmet, İstanbul’da hasret kaldığı candan bir sevgi çemberi içinde sarıldığını gördü” (DD, s. 154).
- “Herkes komutan Jüstin’in yeğenini ne kadar sevdiğini biliyordu” (AK, s. 122).
- “-İkiniz de çok iyi anlaştığınızı görüyorum. Birinizi seksen, öbürünüzü on sekiz yaşında birleştiren kuvvet nedir?
-İnsanlık sevgisi, deyip kesti Başinalcın” (KHG, s. 144).

İnsan sevgisinin ele alındığı ikinci nokta ise *karşı cinse duyulan sevgi, aşktır*:

- “Bir kadın, dünya hazineleriyle aynı değerde bir kadın; hayranlarına, unvanlarına, hazinelerine önem vermeden, yalnız onun için kaçıp geliyordu. Salih Reis bir korsan gibi, esir bir kadına değil; Mecnun gibi bir Leyla’ya kavuşuyordu” (TK, s. 260).
- “Korsanların iki Tanrısı vardır. Siz, benim yeryüzündeki Tanrımsınız” (TK, s. 263).
- “Senin gittiğin gündün beri gözünün yaşı dinmedi. Yollarını gözleyip duruyor. Yemez içmez, dilinde yalnız senin adın” (SBA, s. 106).
- “Fatma Sultan boynuna sarılmak isterken o, bu Karakızı özlemiş, ondan başka hiçbir kadına sarılmayacağını, değil beraber cümbüş etmek, başkalarının yanında bir dakika bile duramayacağını anlamıştı. Gönlü yalnız onu arıyordu” (P, s. 43).
- “Yalnız Battal’ı bir kere gördüğünü, bakışlarının insanın kalbine işlediğini, sesinin çok heybetli olduğunu Prinkipisis, teyzem kızına bir kere anlatmış. O zaman görür görmez Battal’a kim olduğunu bilmeden vurulduğunu, sonradan gördüğü adamın Battal olduğunu öğrendiğini söylemiş” (BGD, s. 83).

- “... Prinkipisis’in kendisine bildirilen bu yazıdan kimseye hiçbir şey açmaması, Battal’ı sevdiğini gösterebilirdi” (BGD, s. 104).
- “Yarışlarda ve Ayasofya’da gördüğü, namı dünyayı tutan bu kahramanı seviyor. Babası Vasileas’ın düşmanı olmasını aklına getirmeden seviyordu” (BGD, s. 106).
- “İçinde aşk bulunduğu için garip bir şekilde buğulaşan bu tatlı ses iki kalbi yeniden birbirine kenetledi” (BGD, s. 107).
- “-Demek bunun için Battal’la Turanî’yi kurtardın?
-Hayır!..
-Ya ne için?..
-Battal’ı sevdiğim için...” (BGD, s. 160).
- “Bu gözlerde renkli kristal bir bardakta dururken insanın boğazını kurutan tatlı bir şerbet serinliği var. İnsan bu renkli aşkı içmek, kendi içinde yanan ateşi bu serin bakışlarda söndürmek istiyordu” (BGD, s. 180).
- “Battal bugün Elenora’nın gözünde tatlı bir sıcaklıkla kendisine yanaşan, erkeğini bulduğunu anlatan bir kadının içi aşktan ıslanmış iki safir taşı gibi parlak gözlerini gördü” (BGD, s. 180).
- “-Emanet! Ben seni çok sevdim, dedi.
-Ben de sizi sevdim bey sultan” (FF, s. 79).
- “Bütün zalimliğine, kan dökücülüğüne bakmadan onu ne kadar seviyordu. Onsuz geçen geceleri artık kendisi için bir cehennemden farksız olacaktı” (DD, s. 152).
- “Teodora ile Caberhan göz göze, el ele aynı bardaktan kırmızı böcekleri sevindirmek için birer kadeh devirdiler” (AK, s. 58).
- “Beni bırakma! Beni artık bırakma! Sensiz yaşayamam... Beni de beraber götür... Götürmeyeceksen öldür! diye hıçkırıyordu” (AK, s. 163-164).

İnsanın kendi türü dışında başka bir canlıya duyduğu sevginin başında gelen *hayvan sevgisi* evrensel bir değerdir. Bir anlamda doğayı sevmek olan hayvan sevgisi, tamamen karşılıksız, beklenti içinde olmadan gerçekleştirilir. İncelenen

kitaplarda tespit edilen hayvan sevgisi değerinin, büyük oranda, Türkler için çok önemli olan hayvanlardan “at”a karşı duyulan sevgiyi dile getirdiği görülmüştür:

- “Payaza, benim hem yoldaşım, hem de arkadaşımdır. Onun gibi at ne Arapta bulunu, ne Çin’de” (KT, s. 61).
- “Omzuna yumuşak bir şey dokunmuştu; döndü. Payaza! Sevgili atı sanki içindeki acıları anlamış gibi ıslak iri gözlerini ona dikmiş, bakıyordu. Başını götürüp yanağına sürdü. Otsukarcı tutup gözlerinden öptü. Zavallı hayvan ısısından bu sevgiyi görünce sevinçli sevinçli kişnedi. Ayaklarını gerdi, burun deliklerini açtı; yelesini kabarttı. Gözlerini kırlara, dağlara dikti” (KT, s. 102).
- “Kendilerini uğurlayanlardan ayrılınca Payaza’yı boynundan öpüp mahmuzlayarak...” (KT, s. 147).
- “Delikanlı atından yere sıçradı. Hızlı hızlı soluyan atının alnından öptü. Dizginlerini hancıya fırlattı. Kesik, tek buyrukla şunları istedi:
-Nereye koyacaksın göreyim!.. İyi bak!.. Şimdi hemen yem vermesinler... Önce gezdir (G, s. 36).
- “Elinde olmayarak gözleri yaşardı. Bu adam kendisinin çok sevdiği iki hayvana da elinden geldiği kadar bakmıştı” (G, s. 116).
- “Zeki hayvan bu garip yolculukla efendisine gideceğini kavramış, hiç kıpırdamıyordu bile. Gültekin onu çekti, pencereden içeriye aldı. Gözlerinden öptü. Tuttu, yattığı otların arkasına yatırdı. Hırkasını çıkardı, üzerine örttü” (G, s. 119).
- “Delikanlı önüne gelen atı tutup okşadı:
-Baykuş, ne oluyorsun? Seni çalmak mı istediler?.. Korkma ben buradayım... diye söylendi” (M, s. 11).
- “Patronalı, şahinin üzüldüğünü sezebildi. Tüneğinden omzuna aldı. Gagasını öperek bir daha pencerenin önüne geldi” (P, s. 43).
- “Cafer küçük yaşından beri bu cins Arap tayının yanından ayrılmamıştı. Onun bir aslan yelesi gibi kalkık duran başına, yerleri süpüren kuyruğuna, ince narin, fakat kendisine göre çok yüksek olan boyuna bakar, ‘Eşkar Devoğlu’ derdi.

Yıllar geçmiş, işte Cafer gibi şimdi Devoğlu'ndan da iri bir bahadır olmuştu. Eşkar'ın boynuna sarıldı. Yola çıkılacağını anlayınca burun deliklerini kabartıp kişneyen cins kısrağın gözlerinden öptü” (BGD, s. 35).

- “İmparator Brysthene, yarışları kazanan atı öldüğü zaman bir Maraton kahramanı gibi ona türbe yaptırdı” (BGD, s. 87).
- “Papi, Fıstık'ı omzunda taşıyor, üstelik birtakım otları kaynatarak yaptığı merhemlerle yaralarını tımar ediyordu” (S, s. 63).
- “Fakat bir gün yararlı bir su yılanının belini ıslak yapraklarla sararken...” (DD, s. 161).
- “... burada Arena'da koşu hayvanları, papazlar ve saray senatörleriyle yarışircasına mermer bölmeli, döşemesi meşe parke kaplı ahırlarda sırtlarına ipek hırkalar geçirilmiş birer prenses gibi besleniyorlardı” (AK, s. 92).
- “Atım Alakuş beni görünce kişnedi. Gözlerinden öptüm” (KHG, s. 12).
- “Allaha şükür... Ya Alakuş?.. Atım nerede?.. Bir kişneme sesi duydum. Alakuş benim kahraman atım” (KHG,s.136).

Sevgi değeri içinde de değerlendirmenin mümkün olduğu *vatan sevgisi*, içerdiği anlam bakımından millî değerler içinde ele alınmıştır.

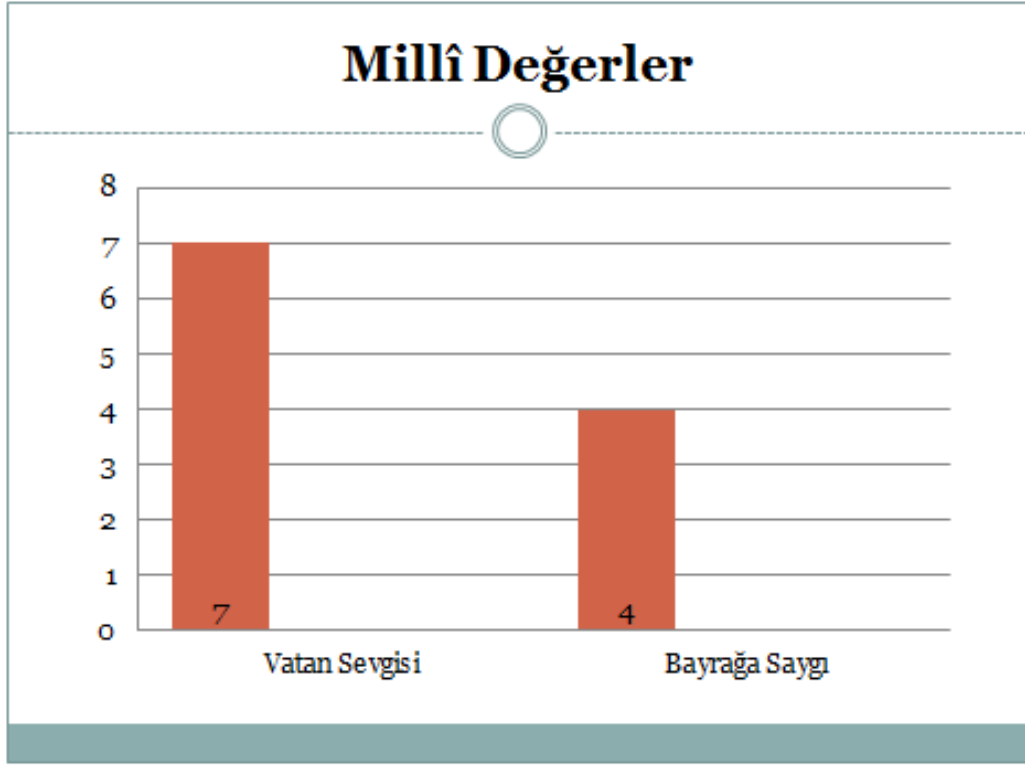
5.1.2. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Millî Değerler

Millî değerler, bir topluma ait, o toplum için önemli olan, o toplumun duygularını, yaşantısını yansıtan değerlerdir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer aldığı saptanan millî değerler *bayrağa saygı* ve *vatan sevgisi* değerleridir.

Grafik 14

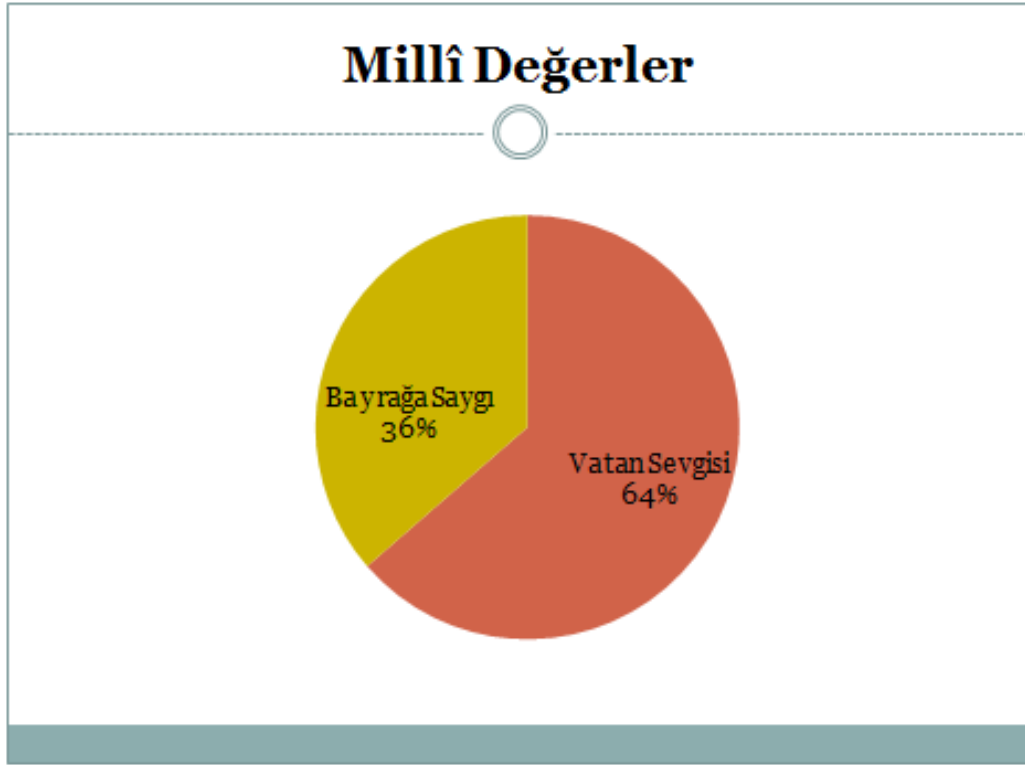
Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Millî Değerlerin Sayısı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan millî değerleri incelediğimizde vatan sevgisi değerinden yedi, bayrağa saygı değerinden dört örnek tespit edilmiştir.

Grafik 15

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Millî Değerlerin Dağılım Oranı

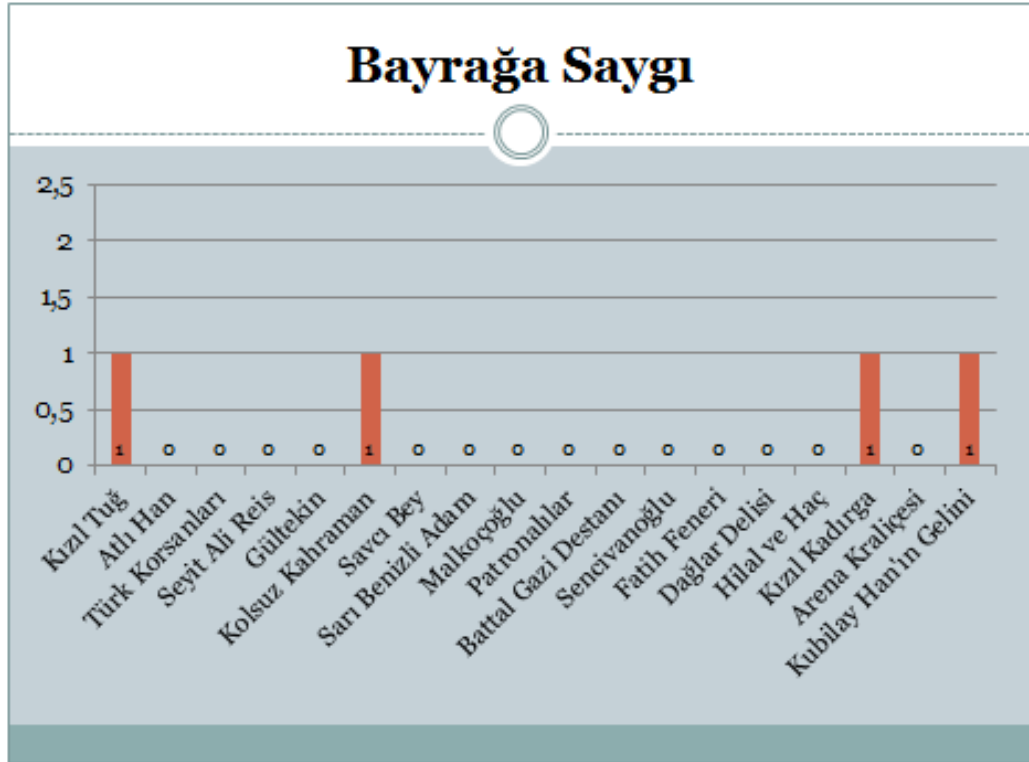
Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan millî değerlerin dağılım oranlarına baktđımızda tespit edilen değerlerin % 64'ünü vatan sevgisi, % 36'sını bayrağa saygı değerinin oluşturduğu görülmektedir.

5.1.2.1. Bayrağa Saygı Değerı

Bayrak, bir devletin bağımsızlık sembollerinden bir tanesidir. Sadece bir bez olarak değerlendirilemeyecek olan bayrak, simgelediği değerlerle, özellikle Türk ulusu için, son derece önemlidir. *Bayrağa saygılı olma*, onun simgelediği bağımsızlık, hürriyet gibi kavramlara da saygılı olmaktır.

Grafik 16

Bayrağa Saygılı Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Yaptığımız incelemede Abdullah Ziya'nın romanlarında bayrağa saygı değerine ilişkin örnekleri Kızıl Tuğ, Kolsuz Kahraman, Kızıl Kadırga ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örnekle sınırlı kaldığı ve bayrağa saygılı olma değerine çok fazla yer verilmediği tespit edilmiştir. Türk ulusunun bayrağa karşı saygısının bir örnekte özellikle vurgulandığı görülmektedir:

- “Bayrağa karşı Türk ulusunun duyduğu saygı, kimsenin soluk almasına bile meydan vermiyordu” (KHG, s.60).
- “Yeryüzünde kardeşlerinin iyiliği için çalışan adamın (...) uğrunda öleceği iman da iki tanedir: Yurdu, bayrağı” (KT, s. 42).
- “Bu adamda o çağlarda kimsede bulunmayan bir şey vardı, o hakana değil, ulusuna, bayrağına tapıyordu” (KK, s. 91).

- “Lala Paşa, şâtırlarının elleri üzerinde duran bayrağı aldı. Öpüp başına koydu. (...)

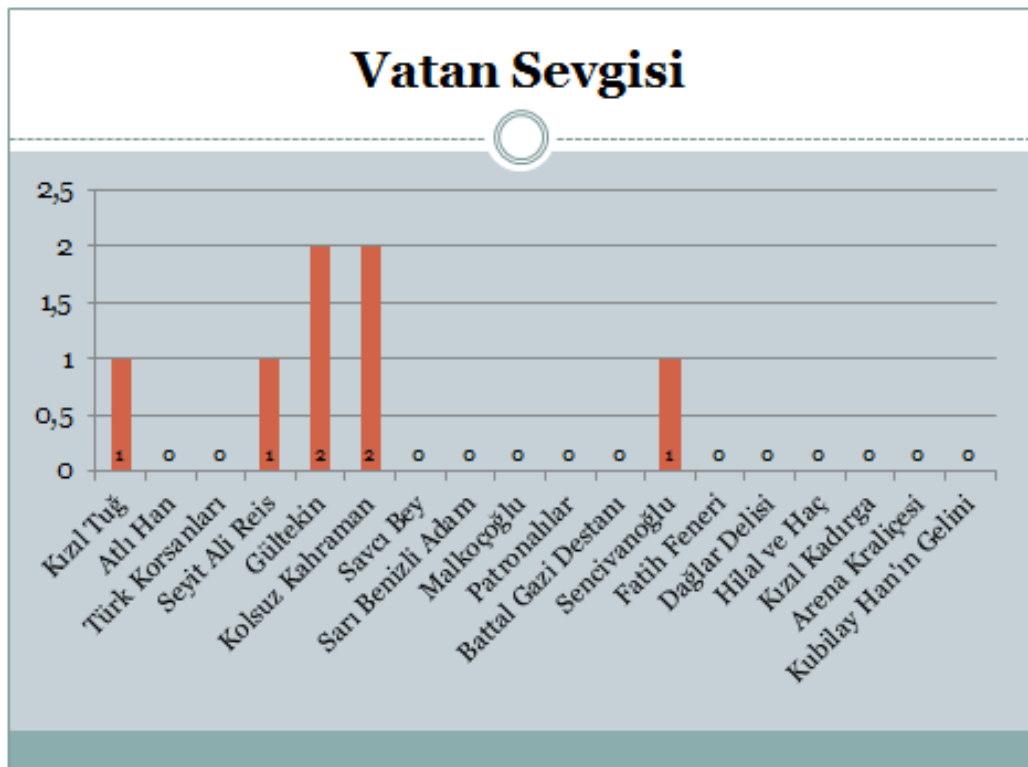
Cafer de bayrağı aldı, öptü, sonra başına koydu” (KKa, s. 259).

5.1.2.2. Vatan Sevgisi Değeri

Vatan sevgisi, Türklerin tarih boyunca önem verdiği millî değerlerden biridir. Sadece bir toprak parçası olarak değerlendirilemeyecek olan vatan, Türkler için kutsaldır. Türk milleti, kurduğu ilk devletlerden bugüne kadar vatana, bağımsızlığına önem vermiş, vatan uğrunda fedakârlık yapmaktan, hatta ölümü göze almaktan çekinmemiştir.

Grafik 17

Vatan Sevgisi Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda, Kozanoğlu'nun romanlarında vatan sevgisi değerinin Gültekin ve Kolsuz Kahraman'da ikişer; Kızıl Tuğ, Seyit Ali Reis ve Sencivanoğlu'nda birer

örnekle yer alığı, vatan sevgisi değerine, çok fazla olmasa da yer verildiği görülmüştür:

- “Yeryüzünde kardeşlerinin iyiliği için çalışan adamın (...) uğrunda öleceği iman da iki tanedir: Yurdu, bayrağı” (KT, s. 42).
- “Kendi öz toprağında yalnız bir levent olarak ölmeyi, Hindistan’ın elmas ve altınlarla süslü tahtlarında yaşamaktan üstün tutuyorum” (SAR, s. 269).
- “Burada Hakan’la çarpışmak yeni kurulan Türk devletinin parçalanması demektir. Bu sebepten memleket sevgisini kendi gururlarına kurban etmek istemeyen iki kardeş de büyük bir saygıyla Hakan’ın önünde eğildiler” (G, s. 160).
- “Gültekin yurdunun, Türk ilinin iyiliğini kendi gönül oyunlarına kurban etmeyecek kadar temiz yürekli bir kahramandı” (G, s. 162).
- “Biz hakani da severiz, fakat bayrağımıza, yurdumuza, ulusumuza olan sevgimiz daha başta gelir” (KK, s. 91).
- “Bu adamda o çağlarda kimsede bulunmayan bir şey vardı, o hakana değil, ulusuna, bayrağına tapıyordu” (KK, s. 91).
- “Doğrusu, insan bu Afrika denen dünya cehenneminde Anadolu’nun yaz-kış tepeleri karlı dağlarını, bu dağların yumrusunda tozan karlı rüzgârları, tahta lülede durmadan akan yaylanın billûr, serin maslak sularını nasıl da özleyiyor” (S, s. 77).

Abdullah Ziya Kozanoğlu, tarihî romanlarında, Osmanlı öncesinde ya da Osmanlı İmparatorluğu döneminde bir zamanı konu almıştır. Türk tarihini konu alan bu romanlarda millî değerlere çok az yer verilmiş olması dikkat çekicidir.

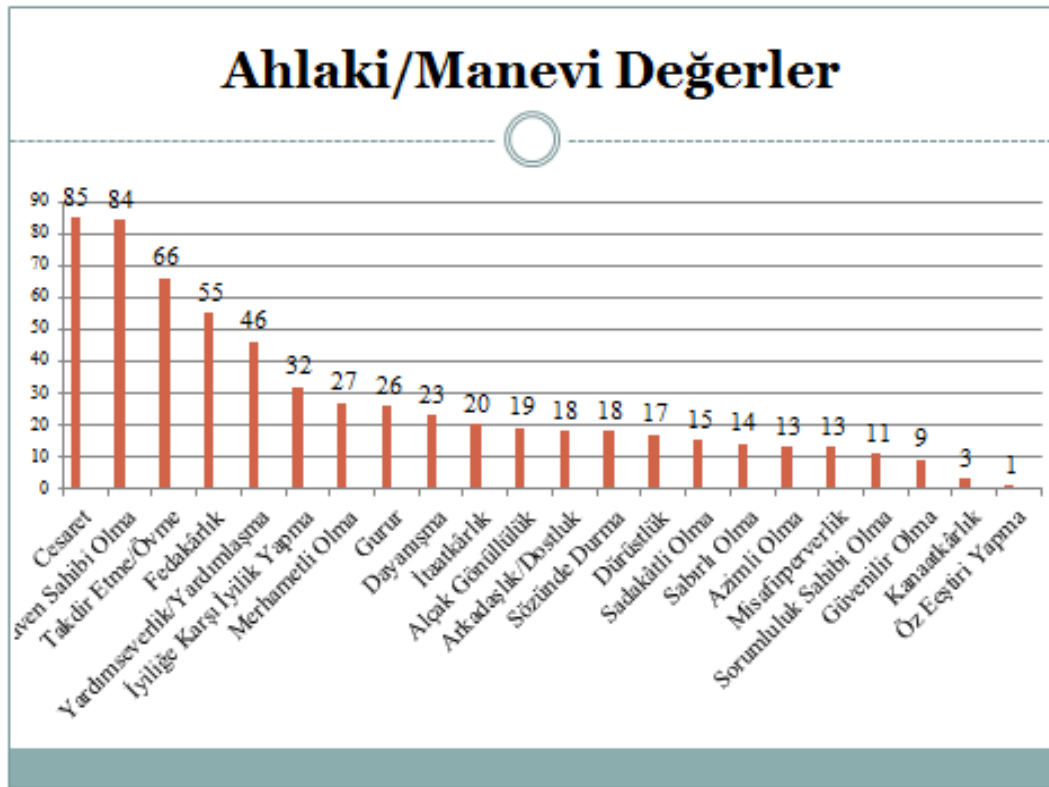
5.1.3. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

Ahlaki/manevi değerler “iyi ve “kötü” kavramları etrafında şekillenen, iyi veya kötü olarak tanımlanabilen davranış şekilleridir. Toplum yaşamı gereği ahlaki/manevi değerlere uyulması beklenir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer aldığı tepsi edilen ahlaki/manevi değerler *alçak gönüllülük, arkadaşlık/dostluk, azimli olma, cesaret, dayanışma, dürüstlük, fedakârlık, gurur, güvenilir olma, itaatkârlık, iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma), kanaatkârlık, merhametli olma, misafirperverlik, öz güven sahibi olma, öz eleştiri yapma, sabırlı olma, sadakâtli olma, sorumluluk sahibi olma, sözünde durma, takdir etme/övme, yardımseverlik* değerleridir.

Grafik 18

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerlerin Sayısı

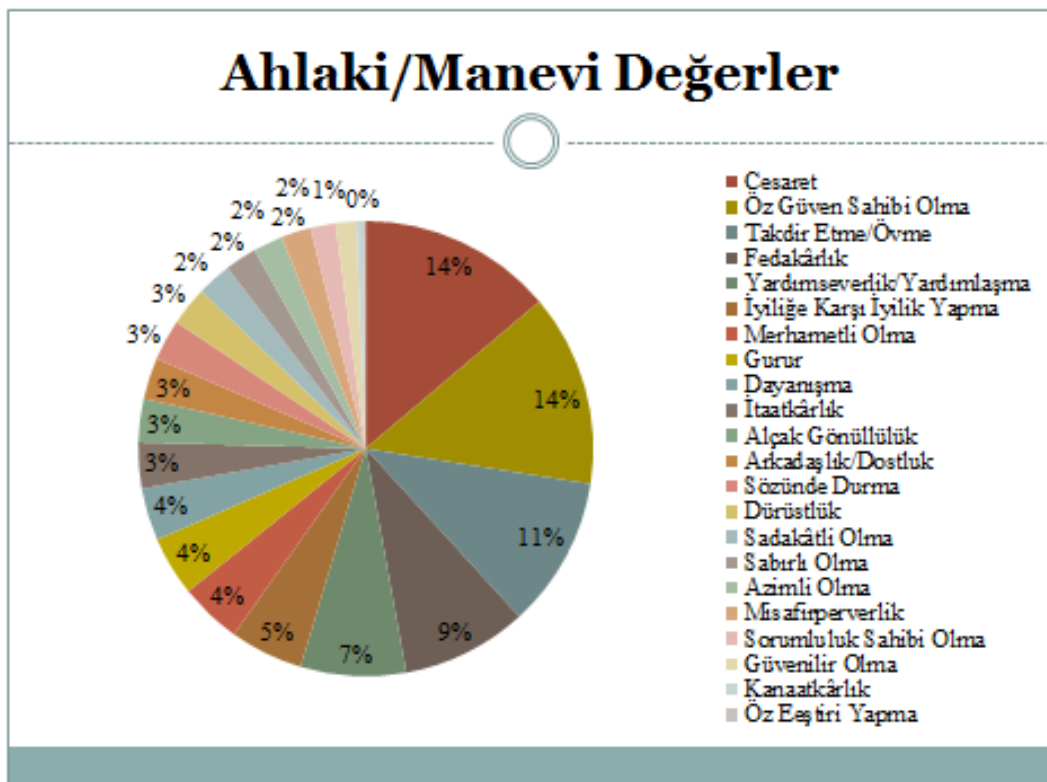

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan ahlaki/manevi değerleri incelediğimizde en çok örneğin 85 örnekle cesaret değerine ait olduğu görülmektedir. Cesaret değerini 84 örnekle öz güven sahibi olma, 66 örnekle takdir etme/övme, 55 örnekle fedakârlık, 46 örnekle yardımseverlik/yardımlaşma, 32 örnekle iyiliğe karşı iyilik yapma, 27 örnekle merhametli olma, 26 örnekle gurur, 23 örnekle dayanışma, 20 örnekle itaatkârlık, 19 örnekle alçak gönüllülük, 18'er örnekle

arkadaşlık/dostluk ve sözünde durma, 17 örnekle dürüstlük, 15 örnekle sadakâtlı olma, 14 örnekle sabırlı olma, 13'er örnekle azimli olma ve misafirperverlik, 11 örnekle sorumluluk sahibi olma, 9 örnekle güvenilir olma, üç örnekle kanaatkârlık, bir örnekle öz eleştiri yapma değerleri takip etmektedir.

Grafik 19

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerlerin Dağılım Oran

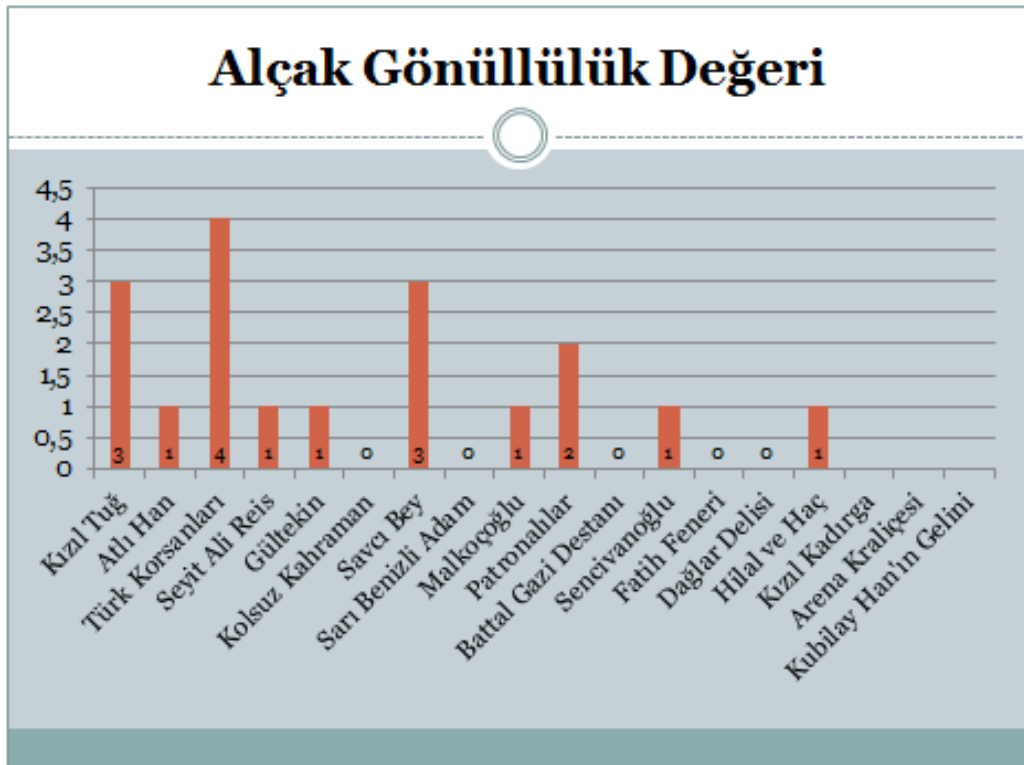
Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan ahlaki/manevi değerlerin dağılım oranlarına baktığımızda ahlaki/manevi değerlerin toplamının % 14'lük iki dilimini cesaret ve öz güven sahibi olma; % 11'ini takdir etme/övme; % 9'unu fedakârlık; % 7'sini yardımseverlik/yardımlaşma; % 5'ini iyiliğe karşı iyilik yapma; % 4'lük üç dilimini merhametli olma, gurur, dayanışma; %3'lük beş dilimini itaatkârlık, alçak gönüllülük, arkadaşlık/dostluk, sözünde durma, dürüstlük; % 2'lik beş dilimini sadakâtlı olma, sabırlı olma, azimli olma, misafirperverlik, sorumluluk sahibi olma; % 1'ini kanaatkârlık değerinin oluşturduğu görülmektedir.

5.1.3.1. Alçak Gönüllülük Değeri

Alçak gönüllülük, “başkasına karşı gelecek ya da onun hoşuna gidecek her tür davranıştan sakınarak, onun önünde kendi benliğimizi silme yönünde bir eğilimdir” (Hökelekli, 2007: 114). Alçak gönüllülük, bir anlamda kibrin karşıtıdır. Bu değere sahip bireylerde büyüklenme, yaptıklarını büyük görme, önemseme duyguları yer almaz. Onların yerine, yaptıkları işleri sıradan bir işmiş gibi görme; başardıklarıyla övünmeme; kendisini, karşısındakinden basit görme; kendisinin gücünün, yeteneklerinin ya da yetersizliklerinin farkında olma vardır.

Grafik 20

Alçak Gönüllülük Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Yaptığımız incelemede alçak gönüllülük değerine ait en çok örneğin dört örnekle Türk Korsanları'nda yer aldığı; bu romanı üçer örnekle Kızıl Tuğ ve Savcı Bey; iki örnekle Patronalılar; birer örnekle Atlı Han, Seyit Ali Reis, Gültekin, Malkoçoğlu, Sencivanoğlu, Hilal ve Haç romanlarının takip ettiği tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında, alçak gönüllülük değerinin farklı açılardan ele alındığı görülmüştür. Bunlardan en çok kullanılanı *yapılan, başarılan işi büyütmeme, başarılan işle övünmemedir*:

- “Yaptığı işin değeri ile övünmek aklına gelmeyen Otsukarcı...” (KT, s. 12).
- “-Hem bu yardımın dostumuz Seyit Ali Reis tarafından...
-Hayır, bu işe benim ismimi karıştırmak niçin? Yalnız kız kurtarılınsın kâfi. Benim başka bir dileğim yok” (SAR, s. 210).
- “-Teşekküre değer bir şey yapmadığımız için asıl biz üzülüyoruz. Elimiz değse de hep sizi emrinizde bulunsak.
-Çok alçakgönüllüsünüz” (SB, s. 31).
- “İhtiyar sendeleyerek yürüdü:
-Bu dört adamla nasıl başa çıktınız?
-Haydi canım, bunlara adam bile denmez! Bunlar kedi yavrusu” (SB, s. 77).
- “Armağan etmiş olduğunuz at beni tam sırasında uğraş meydanına yetiştirdi Padişahım! dedi, keramet bende değil, atınızda” (M, s. 42).
- “Uğru, yaptığı işle övünecek kıratta değildi” (P, s. 22).
- “-Size bu yardımınızı karşılamak için verecek hiçbir şeyimiz yok... Minnetimizden başka...
Bahira:
-Biraz fazla bir ödeme... Yardımım minnettarlığımıza değmeyecek kadar ucuzdur” (AK, s. 168).

Alçak gönüllülük değerinin ele alındığı bir başka nokta konumu ne olursa olsun, *kendini başkalarından büyük, üstün görmemedir*:

- “O, değil böyle bir başbuğla, en küçük bir askerle bile baba oğul gibi konuşur, dertlerini dinler, onların hiçbir vakit haksızlığa uğramalarını istemezdi” (AH, s.100).
- “Artık Reis’e eskisi gibi, korsan selâmı çakma. Sultan oldu, ama Reis hâlâ baba... O, aldırılmaz” (TK, s. 121).

- “Bizim kralımız yoktur. Bir Reisimiz var. Bazıları ona Sultan der, ama o, gene en büyük övünmeyi Reis sözünde bulur. O da tıpkı benim gibi vuruşur, benim gibi giyinir, benim gibi konuşur. Yani uğraş meydanında başka korsanlardan ayıramazsınız” (TK, s. 169).
- “Devletlû hünkâr bugün, Kadı Zülâli Hasan Efendi ile alay edecek kadar alçakgönüllülük göstermişti” (P, s. 19).
- “Bir sultan görmüşlerdi ki arkasındaki hırkayı dahi yoksullara veriyor, kendisi kiralık ev ve at kullanıyordu” (HH, s. 311).

Alçak gönüllülük değeri, bazı örneklerde *yeteneğinin, gücünün farkında olma, haddini bilme* yönüyle ele alınmıştır:

- “Sana akıl öğretmek benim işim değildir, Han! Sen elbet işini benden iyi bilirsin...” (KT, s. 185).
- “Benim kavrayışım, benim zekâm bu kadar eşsiz güzelliğe, bu kadar yüksek bir cesarete hiçbir zaman ulaşamaz, Düşes hazretleri!” (TK, s. 227).
- “Sencivanoğlu'nun elinden aslanlar kurtulamazken... dedi. Gücüm seninle güreşmeye yetmez, Sencivanoğlu! Ben haddimi bilirim” (S, s. 12).

Alçak gönüllülük değeri, bazı örneklerde de *kendini küçük görüp karşıdakini övme* anlamında kullanılmıştır:

- “Siz bir milletin, temiz yürek taşıyan, birbirine bağlı çocuklarıdır. Sizin bir kelimele Barbarossa adınız yanında, benim yüzyıllar boyu dillerde dolaşan dört satırlık soyadımın parıltıları pek sönük kalır” (TK, s. 170).
- “Ben ölürsem, sancağını Akdeniz’de şan ve şerefle dalgalandıracak eşsiz kaptan Turgut’tur. Turgut benden yüksek bir kaptandır” (TK, s. 289).
- “Bilge her çağda Gültekin’in, kendisinden daha yavuz cenkçi olduğunu söyler, ondan önce bir yere gitmek istemezdi. Gül de her yerde Bilge’nin kendisinden yaşça, akılcı büyük olduğunu, tam bir bilge bulunduğunu söyler, onun önüne geçmek istemezdi” (G, s. 57).

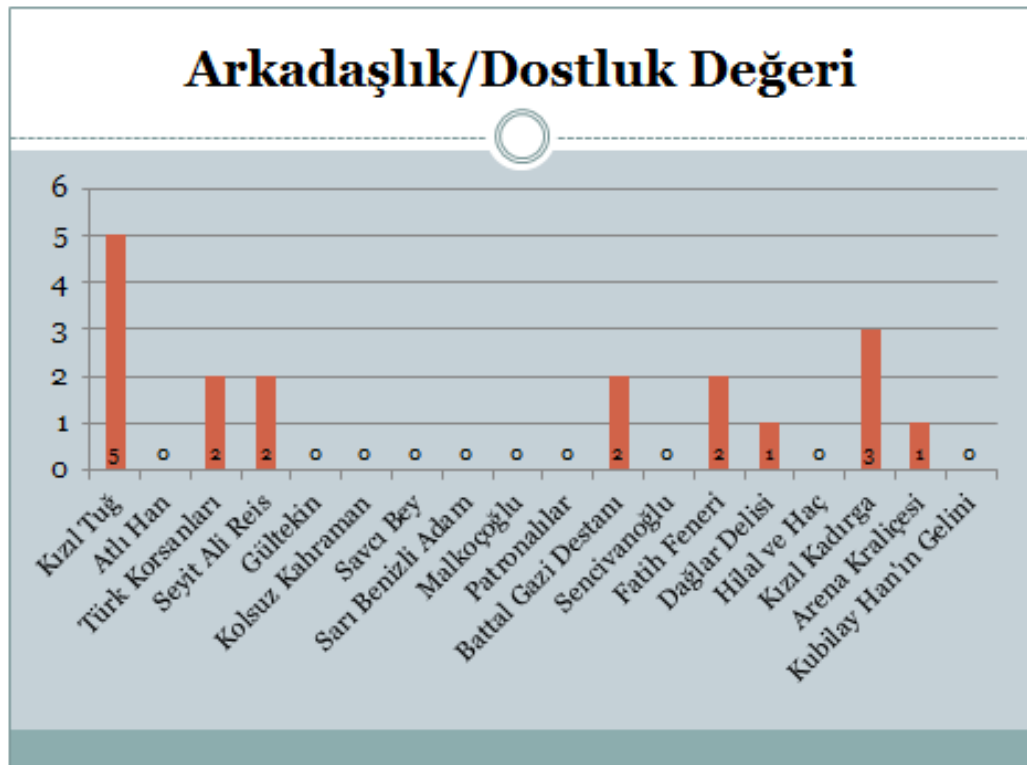
- “Yeryüzünden öyle kahramanlar göçüp gidiyor ki, senin, benim adım onların eşsiz büyüklükleri yanında pek sönük kalacak ve bizi kimseler bu büyük davada bilip tanımayacak” (FF, s. 105).

5.1.3.2. Arkadaşlık/Dostluk Değeri

“Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri” (Türkçe Sözlük, 2005: 120) olan arkadaş ile arkadaşlığın daha ileri, samimi, yakın bir aşaması olan dostluk, insan hayatının önemli ihtiyaçlarından ve parçalarındandır. Toplum içinde yaşayan insanın; dertlerini, kederlerini, mutluluklarını, sevinçlerini paylaşabileceği, zor durumlarında destek alabileceği, güvенеbileceği, birlikte zaman geçirebileceği insanlara, dolayısıyla arkadaşlara, dostlara ihtiyacı vardır. Arkadaşlık/dostluk insanın yaşamdaki yükünü hafifletmeye yarar. Arkadaşlık/dostluk değeri; sevgi, saygı, fedakârlık, paylaşma, iyilik yapma, dürüstlük, yardımseverlik, sadakâtli olma, vefalı olma gibi değerleri barındırmaktadır.

Grafik 21

Arkadaşlık/Dostluk Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda arkadaşlık/dostluk değerine ilişkin Kızıl Tuğ'da beş; Kızıl Kadırga'da üç; Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Battal Gazi Destanı ve Fatih Feneri'nde ikişer; Dağlar Delisi ve Arena Kraliçesi'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında arkadaşlık/dostluk değerinin birkaç açıdan ele alındığı görülmüştür. Bunlardan bir tanesi *arkadaşından ayrılmama, onunla birlikte olmadır*:

- “Ben senin kan kardeşimim, ben senin can yoldaşımım, ölünceye kadar beraber çalışacağız” (KT, s. 6).
- “Adam sen de! Seninle beraber olduktan sonra... Dağ başları saray, deve dikenleri börek oluyor” (KT, s. 147).
- “Bütün bu leventleri, bu arkasında diyar diyar dolaşan memleket çocuklarını bırakıp nereye gidiyordu? Onları Hindistan'ı almaya gidiyoruz diye Mısır'dan yola çıkaran, kendisi değil miydi?.. Şimdi daha seyahatlerinin ilk merhalesinde biçareleri bırakıp kaçacak mıydı?
Ne olursa olsun, başlarına ne gelirse gelsin hep birden olmalıydı” (SAR, s. 244-245).
- “Bir kere Pala'yı kurtarmış olsa o zaman artık arkadaşıyla birlikte ölse gam yemezdi” (SAR, s. 327).
- “Anca beraber kanca beraber. Ben de geliyorum. Herhalde bir yanlışlık oldu, ama madem birlikte yola çıktık” (KKa, s. 99).
- “Sende bu yürek, bende de şu yürek oldukça, biri kendisine atılan kazığı unutamaz, biri arkadaşından ayrılamaz. Koy ki Arena'da ölmüşüz, Sandıklı'da öleceğimize... Yürü... dedi” (AK, s. 82-83).

Arkadaşlık/dostluk değerinin ele alındığı diğer bir nokta, *arkadaşı için kendisini tehlikeye atma, fedakârlık yapmadır*:

- “Şeyh çıkar çıkmaz duvarın perdesi kımıldadı. Benzi bir ölü gibi sapsarı olan Çakır gözükte. Arkasından gelen birisini eliyle çekiyordu. Yoldaşını kurtarmaya gelmişti” (KT, s. 88).

- “Artık kendine karşı saydığı yoldaşını bir yolunu bulup kurtarmayı düşünüyordu” (KT, s. 96).
- “Yaralı arkadaşlarımı düşman kılıcı altında bırakamam! Bu herifleri öldüreceğim!” (TK, s. 185).
- “Kurtarmalıyız, ne yapmak gerekse yapalım. Arkadaşımı kurtaralım. Benim yerime onun zindanlarda çürümesine dayanamam, kurtaralım” (BGD, s. 109).
- “Cafer yerinden fırladı. Servantes’i omzundan geri çekti. Ödevini unutmuş, arkadaşlık gayretiyle sonu belirsiz yeni bir kavgaya girivermişti” (KKa, s. 134).
- “ ‘Önce Cafer karındaşımız bize gerek. Barbaros da büyük savaşa girerken, önce Osmanlı donanmasını Cenova’ya çevirip Turgut Reis’i kurtarmıştı. Biz de Mesina’ya varır onda kardeşimizi buluruz.’ dediler” (KKa, s. 236).

Arkadaşlık/dostluk değerinin bahsedilen bir başka kullanımı *arkadaşlığı/dostluğu önemseme ve arkadaşını/dostunu düşünmedir:*

- “Kendisine göre, Sabiha ile Otsukarcı’yı karşılaştırmak, arkadaşı için yeni üzüntüler, hastalıklar doğuracaktı. ‘Gözden ırak olan gönülden de ırak olur’ derler. Elbet Otsukarcı bir gün bu kızı unutacaktı. Bu yönden, Otsukarcı’yı Sabiha ile görüştürmek istemiyordu” (KT, s. 170-171).
- “Zaten Turgut için, nasıl olsa, ufak bir kalitesini adanın arkasına atıp gemileri bırakıp kaçmak kabildi. Fakat koca kahraman bu zilleti, arkadaşlarını, gemilerini bırakıp kaçmayı nefesine ağır bulmuştu” (TK, s. 333).
- “Benim arkadaşlığıma bağlı bir insan olduğumu herkes bilir” (BGD, s. 137).
- “Ben, dostlarım ve sevdiklerim için her şeyi feda eden bir insanım!” (FF, s. 202).
- “Mahpus, eski ve değerli bir dostumdur. Kendisini aç ve susuz bırakmayınız, sinirlenmemesi için de elinizden ne gelirse yapınız” (FF, s. 273).
- “-Eğer bu üstündeki taşlar bir hazine ise niçin lâıyk olmayasın? Tam lâıyk olduğun yeri bulmuşsun! Ama asıl hazine bu değildir!
-Sizin kalbinizdir!

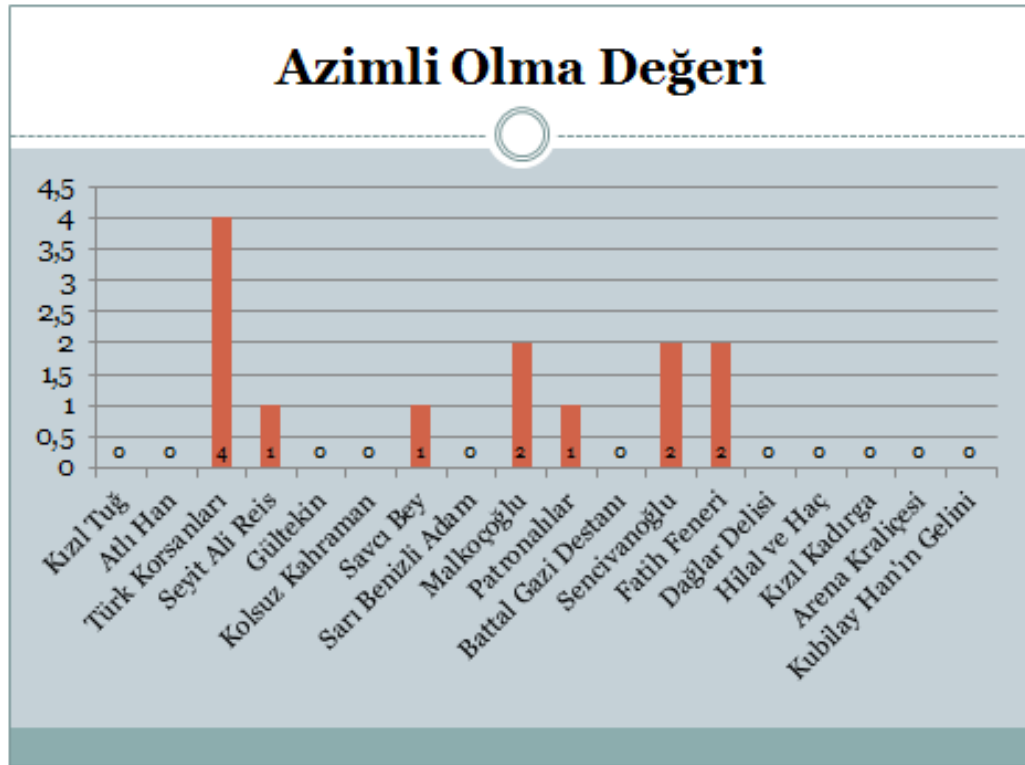
-Bildiğin bir şeyin neye tersini yaparsın? Asıl hazine bir dost kazanmaktır” (DD, s. 195).

5.1.3.3. Azimli Olma Değeri

Azim, “bir işteki engelleri yenme kararlılığı” (Türkçe Sözlük, 2005: 167); azimli olma; zorluklar karşısında yılmama, pes etmeme, verilen kararın arkasında durma, hedefe ulaşmak için çabalama, sabırla çalışma, bıkmadan sonuca ulaşmak için elden geleni yapma kararlılığını göstermektir. Azimli olma değeri aynı zamanda, sabırlı olma, çalışkanlık, öz güven sahibi olma, cesaret, sorumluluk sahibi olma gibi değerleri de içinde barındırmaktadır.

Grafik 22

Azimli Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya'nın romanlarında azimli olma değerine ait en çok örneğin dört örnekle Türk Korsanları'nda olduğu; bu romanı ikişer örnekle Malkoçoğlu,

Sencivanoğlu ve Fatih Feneri'nin; birer örnekle Seyit Ali Reis, Savcı Bey ve Patronalılar'ın takip ettiği görülmektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun incelenen eserlerinde azimli olma değeri, büyük oranda, *güçlükler karşısında pes etmeme, hiçbir şeyden, hiçbir koşulda yılmama* yönleriyle kullanılmıştır:

- “Korsanların kafası, gücü o idi. O, yılamazdı” (TK, s. 117).
- “O, kaybın hiçbir şekli karşısında yılmıyordu. Bir gün elbette kazanacaktı” (TK, s. 117).
- “Bu Türklerin gözü hiçbir şeyden yılmıyor. (...) kaybederler ağlamazlar, üzülmezler. ‘Artık batırdık, bir daha kalkınamazlar!’ dersiniz, bir de bakarsınız ki, daha büyük gemilerle, daha çok ellerle, daha delicesine tekrar geliyorlar” (TK, s. 141).
- “Ölümlle adeta dudak dudağa geçen bu korkunç kavga Türkleri yıldırıyor, sert, yalçın kayaları kopararak kendilerine metris, korugan hendeği yapmaya çalışıyorlardı” (TK, s. 394).
- “... bununla beraber yaradılışındaki irade kuvveti, hiçbir kayıp karşısında kararından dönmeyen inadı onu yıkılmaktan kurtarıyordu” (SAR, s. 115).
- “Gam yeme! dedi. Ne olursa olsun, üst geleceğiz!” (SB, s. 169).
- “Kasım Bey’in bu kadar inatçı, korkunç, hiçbir şeyden yılmaz bir kimse olduğunu ve olacağını anlayamamıştı” (M, s. 127).
- “Her üçü de Malkoçoğlu'nun bu kadar aksi giden işler karşısında yılacağını, hiç olmazsa soğukkanlılığını bırakıp şaşıracağını ummuş, üzölmüşlerdi” (M, s. 131).
- “Fakat gözü hiçbir şeyden yılmayan Deli Mustafa...” (P, s. 16).
- “-Dukakin hergelesinin başını kopartacağıma yemin ettim. Önüme sen değil, Azrail Aleyhisselâm çıksa beni bu yeminimden alıkoyamaz” (S, s. 97).

- “Katiyen hiçbir şeyden yılmıyorlar. Zaferin kendilerinde olacağına öyle iman etmişler ki, bütün toplar uça, bütün gemiler batsa, hatta Allah saklasın bütün ordu şehit olsa, padişah hazretleri tek başına cenge devam edecekler” (FF, s. 232).

Kozanoğlu'nun romanlarında azimli olma değerinin bir başka kullanımı *yılmadan çalışarak hedefe ulaşmadır*. İncelenen romanlarda, bu noktanın, hiçbir şekilde yılmama, pes etmeme kadar yer almadığı görülmektedir:

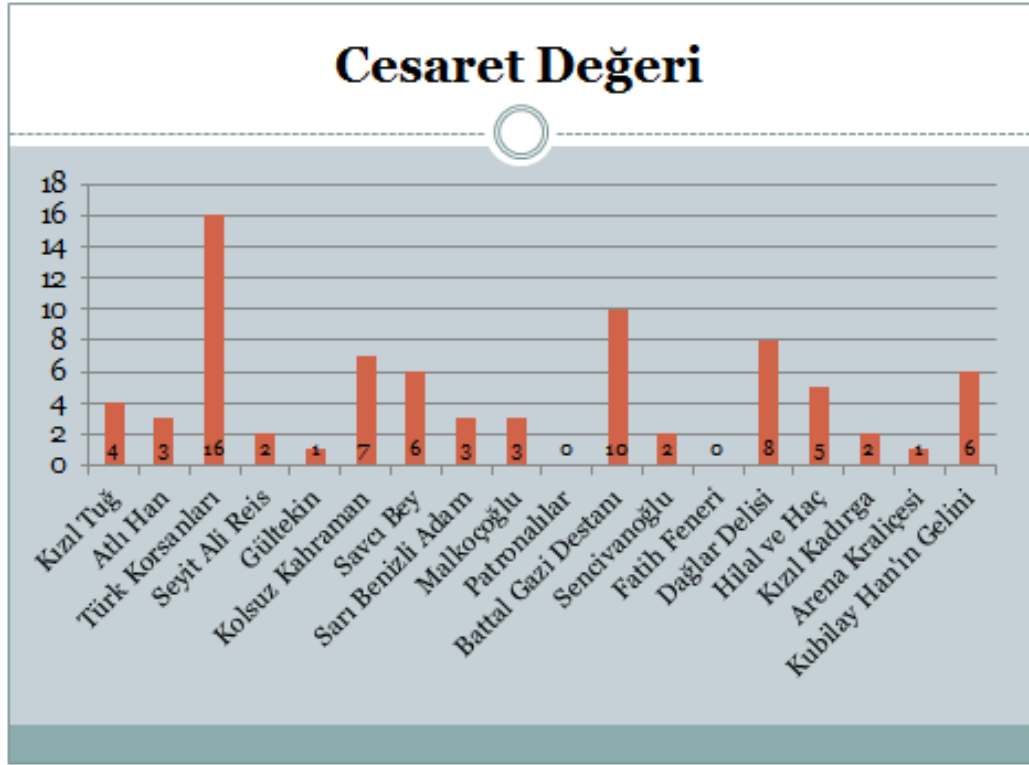
- “Sonunda inatçı kâfir, yüzyıl uğraşp Ümit burnunu da dolaştı” (S, s. 72).
- “... aylardan beri üzerinde durduğu davasının irade, bilgi ve çalışması sayesinde artık kazanılmış olduğunu anladı” (FF, s. 280).

5.1.3.4. Cesaret Değeri

Cesaret, “güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendine bulduğu güven (Türkçe Sözlük, 2005: 361) ya da “insana tehlikeli veya zor bir işe girişme kuvvetini veren duygu, yüreklilik, korkusuzluk, cesurluk” (Ayverdi, 2005: 477) olarak tanımlanmaktadır. Cesaret değerinin, kahramanlıkların, savaşların anlatıldığı, daha çok, toplumların yaşamlarını etkileyen, iz bırakan olayların dile getirildiği tarihî-macera türündeki romanlarda çokça yer alması beklenmektedir. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında da, tespit edebildiğimiz kadarıyla, en çok yer verilen değer, cesaret değeridir.

Grafik 23

Cesaret Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında cesaret değerine ilişkin en çok örneğin 16 örnekle Türk Korsanları'nda olduğu görülmüştür. Battal Gazi Destanı'nda on; Dağlar Delisi'nde sekiz; Kolsuz Kahraman'da yedi; Savcı Bey ve Kubilay Han'ın Gelini'nde altışar; Hilal ve Haç'ta beş; Kızıl Tuğ'da dört; Türk Korsanları, Sarı Benizli Adam ve Malkoçoğlu'nda üçer; Seyit Ali Reis, Sencivanoğlu ve Kızıl Kadırga'da ikişer; Gültekin ve Arena Kraliçesi'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Kozanoğlu'nun incelenen tarihî romanlarında, cesaret değerinin birkaç açıdan ele alındığı görülmüştür. Cesaret değerinin en çok değinilen yönü, *hiçbir şeyden, hiçbir durumda korkmama, cesur olma, tehlikeye atılmaktan çekinmeme, her türlü tehlikeyi göze almadır*. Cesaret değerinin bu yönü, romanlarda, bazen korkmama olarak bazen de doğrudan cesur olma olarak vurgulanmıştır:

- “Onun gözünde ölümün pek öyle korkulacak yönü yoktu...” (KT, s. 45).
- “Benim için kavga etmek, vuruşmak korkulacak, çekinecek bir şey değildir” (KT, s. 50).
- “Biz Tanrı’dan başka kimseden korkmayız!..” (KT, s.186).
- “Otsukarcı kimseden korkmaz!” (KT s. 238).
- “... sonra hiçbir şeyden korku bilmeyen Argon’un öğrencisi...” (AH, s. 58).
- “Gelen düşman tekneleri denizin üstünü kara bulut gibi kaplamıştı. Fakat Rodos şövalyelerinden kaçmak için hiç kimsenin aklından geçmiyordu. Aslan gibi savaşıacaklar, aslan gibi öleceklerdi” (TK, s. 9).
- “Bu Dragut denilen genç Türk korsanı ne kadar cesur, artık ve gücüne güvenen bir kimse olmalıydı ki, Andrea Dorya gibi ünlü bir deniz kurdunun sancağını taşıyan on üç kalyonun demirlediği limana, babasının evine giren bir çocuk şımarıklığıyla kollarını sallayarak bugünü kruvazörleri diyebileceğimiz iki küçük çektiri üstünde giriyordu” (TK, s. 154).
- “Kaşadiyavola, Salih Reis ve Konçini, büyük atılganlık ve cesaret sonucu, Endülüs’e kadar gidip Oruç Reis’in ölümünden sonra oradan çıkmayı göze alamayan Oruç Reis’in katili Marki gö Gomar’ı kaldırmışlar” (TK, s. 199).
- “Bu iş, biraz fazla cüret ve cesarete, aynı zamanda da hile ve zekâyâ da bağlıydı. Bu sebepten cüret ve cesarete eşi bulunmayan Salih Reis, bu işi üzerlerine almışlardı” (TK, s. 215).
- “Her kahramanda bulunmayan bir cesaretle, komutanın arkasından tek başına şatoya daldı” (TK, s. 221).
- “Reis, bu işte kurtuluş olmadığını bir bakışta sezdi. Fakat tehlike ne kadar büyük olursa olsun, Turgut, o nispette kabarmak gibi Allah vergisi bir cesarete sahipti” (TK, s. 276).

- “Türkler bir düşman limanında, kendi Reislerini selâmlamak gibi cüret ve cesaretin en büyüğünü gösteriyorlardı” (TK, s. 288).

- “Turgut Reis’in yanında bulunan Sencivanoğlu ile Kelle Bekir’in böyle yüzerek düşman gemileri arasından kaleye kadar gelebilmeleri, Reis’in, Mehdiye’nin çevresini saran binlerce Hıristiyan gemilerini hiçe sayarak onların gözü önünde sahile yaklaştığını ortaya koyuyordu. (...)

Sencivanoğlu ile Kelle’nin yüzerek büyük bir gayret, ustalık ve cesaretle kaleye kadar gelebilmeleri aklın alacağı bir şey değildi” (TK, s. 301).

- “Kendi çokluklarına güvenen şövalyelerle beraber şu biçareler de görsünler ki, Türkler her yerde, her şekilde, her zaman kendilerini koruyacak cesarete sahiptiler” (TK, s. 307).

- “Bana bir şey yapamazsınız! İşkence, zehir, ölüm beni korkutamaz! Ben, ölümden korkmam!” (TK, s. 315).

- “Önüne geçmek isteyen iç oğlanlarını bir dirsek vuruşuyla yere yıktıktan sonra çadır açıp, yarım asrı aşan bir zamandan beri denizlerde çarpışırken ağaran sakallarını titreterek sırtında yetmiş senelik pür şanü şeref bir ömrün hâlet-i vekarı ile bir gûna merasime, teşrifata lüzum görmeden içeriye daldı.

Bütün devlet erkânı destursuz içeriye girmek cesaretini gösteren Turgut’u görünce...” (TK, s. 352).

- “... kasırganın tehlikesine, dalgaların zoruna aldırmadan, kalitesine atladığı gibi Trablus’tan Malta’ya yüz seksen millik denizi yarıp gelmişti” (TK, s. 355).

- “Böylece, Turgut’u vaktiyle esir almış olan Janetin Dorya, kaç ayda hazırlanırsa hazırlansın, ne yaparsa yapsın, Turgut’un kendisinden korkmayacağını öğrenmiş oldu” (TK, s. 360-361).

- “Onlar, zaman zaman, tepelerinde, sağlarında, sollarında, arkalarında patlayan korkunç, ölüm saçıcı güllerin amansız ateşleri altında yılmadan, çekinmeden, durup dinlenmeden koşuyor...” (TK, s. 410).

- “Kâfir zorlamasa kavga çıkarmam, ama bu can tenden çıkmadıkça da hiçbir kâfirden ürkmem” (SAR, s. 63).
- “Evet kaçabilir, senden, senin bu küstah, haksız hareketlerinden kurtulabilirdim, dedi, fakat, senden korkmadığımı göstermek için kaçmadım!..” (SAR, s. 246).
- “Halbuki korkak adam hayatını kaybetmez ama kulağını, burnunu, bacağı, kolunu, sevgilisini, her şeyini kaybeder belki yüz kere ölür, bin kere ölür, cesur adam ise bir kere ölür” (G, s. 96).
- “Buğra diye azgın erkek deveye derlerdi.
Deve sürdü, geldi. Tay’ın üzerine saldırdı.
Tay, devenin bacakları arasından fırlamak istedi.
Karnına bir bıçak attı.
Buğra bir kere bağırdı. Sıçradı. Art ayağı Tay’ın beline çarptı.
Tay yere yıkıldı. Buğra seyircilere doğru saldırdı.
Bu sırada meydan birbirine girdi.
Ağlayan, bağırان, haykıran, söven sayısızdı. Buğra’dan kaçmak için birbirlerini eziyorlardı.
Tam bu sırada biraz önce konuşan kolsuz adam, bir ok gibi fırladı.
Buğra’nın ardından yetişti.
Sağ bacağıyla art ayağına bir topuk vurdu ki can acısıyla böğürüp sendeleyeyen buğra ters yüzüne dönmek zorunda kaldı...” (KK, s. 18-19).
- “Korkmak mı? Yok, asla aklımdan geçmez” (KK, s. 43).
- “Alpago’ya sımsıkı sokulmuş olduğundan onun bir kılının bile titremediğini hissediyordu” (KK, s. 110).
- “Andronikos’un bu sert buyruğunu bir general duysa korkundan dudağı çatlardı. Fakat iki yolcu hâlâ istiflerini bozmayı yersiz buluyorlardı” (SB, s. 13).
- “Onları yakalamak isteyenler güçlerinin, cesaretlerinin derecesini kestiremediklerinden ellerinden kaçırmışlardı” (SB, s. 23).

- “Andronikos’un buraya girmekle gösterdiği cesaret övünülecek bir şeydi” (SB, s. 40).
- “Savcı Bey, öyle korkacak, yaptığı işten dönecek adamlardan değildi” (SB, s. 114).
- “Murat Bey çok cesurdu. Kendisiyle görüşmek isteyenlerle tek başına görüşür, kimseden çekinmezdi” (SB, s. 179).
- “İçinde iğne ucu kadar bile bir korku yoktu. Cesurdu ama, burada cesaretini kullanmaya hacet kalmıyordu” (SBA, s. 28).
- “Korkuyor muyum? Kimseden korkum olmadığını önceden bildirmiştim” (SBA, s. 36).
- “Musa Bey cesurdu” (SBA, s. 136).
- “Bu kara gözlerde korkuya benzer hiçbir şey görünmüyordu. Bu gözler Mareşalden kırbaç yerken de korkmamıştı” (M, s. 14).
- “Malkoçoğlu yürüyordu. Tek başına şarı basmaya geliyordu” (M, s. 136).
- “Fakat gözü hiçbir şeyden yılmayan Deli Mustafa...” (P, s. 16).
- “Korkmak mı? Kimden? Korku aklımdan bile geçmedi, sizi düşündüm” (P, s. 37).
- “-Belki de Peçeli Uğrudan korkuyorsunuz?
-Allahtan başka kimseden korkmam” (P, s. 40).
- “Patronalı Halil’in gösterdiği cesaret büyük bir şeydi, Peçeli Uğru:
“-Geleceğim!...” demişti, silahlar patlamıştı. Çocuk bu odada yatıyordu. Herhalde Peçeli Uğru ya gelmiş veya gelmek üzere. Kendisiyle tek başına karşılaşmayı Halil göze alıyordu” (P, s. 72).
- “Galata’da çarşıya gerilmekten korkmayacağıma inanmış olmanızı çok isterdim, sayın prenses hazretleri” (BGD, s. 23).
- “Ben Şehit Hüseyin’in oğlu Cafer’im, tek başıma cenge gidiyorum” (BGD, s. 34).

- “Fakat Kayser’in ordusuyla vuruşmak için bir delinin bile cesaret edemeyeceği şekilde tek başına onun yola çıktığını...” (BGD, s. 35).
- “Ben tuzak kurmam. Ben şimdi gördüğün gibi sizin karşınıza nasıl çıktım ve şu sayısı binleri aşan orduya nasıl meydan okudumsa...” (BGD, s. 36).
- “O ölecek, fakat kimseye boyun eğmeyecektir. O düşmandan, kavgadan kaçmaz” (BGD, s. 39).
- “Fakat şu cihanda hiçbir şeyden korkmayan ve korkmayacak olan beni...” (BGD, s. 72).
- “-Sarız çevresini, kıpırdanırsa oklarla delik deşik edin keratayı!
Fakat çayın genişçe bir yerinde yıkanan adamın bu emirlerden korkmuş hali yoktu” (BGD, s. 74).
- “Ben ne senden ne de Battal’dan korkarım” (BGD, s. 120).
- “İyi bir asker olan Leon, bıçak gırtlığına dayansa bile korkmuyordu” (BGD, s. 121).
- “O, arkasında kırmızı imparatorluk mantosu, elmas, yakut kakmalı kılıcıyla başı havada yürüyordu. Buradan ötesi ayaklananların bileceği bir işti. Ya kendilerine güvenir, çarpışmayı göze alırlar yahut bu meydan okuma karşısında dağılır, giderlerdi” (BGD, s. 186).
- “Korkmaya niyetim yoktu. Bu diyarlarda silahsız olarak ‘Cinbazi’lerini bile hakladıktan sonra, yamyamlardan ve yabanî hayvanlardan korkmuyordum. Hoş, hayatımda ne zaman korku nedir bilmişim ki?” (S, s. 122).
- “-Hayır, düşman içine gireceğim, beni tanımasınlar. Yoldaşları oradan idare edeceğim. (...)
-Çok cesursun Reis! dedi. Bir Niyam Niyam kralı kadar cesur” (S, s. 161).
- “Ölmekten gam çeken kimselerden değiliz” (DD, s. 33).

- “Sultan Osman da genç, cesurdu ama o böyle bostancıları silahlayıp divana asilerin arasına çıkacak kadar gözüpeklik göstermemişti” (DD, s. 36).
- “Kanlı bir yoldan geçerek yağlı bir ip sonunda hayata gözlerini yummak pahasına bile olsa sadrazam olacaktı” (DD, s. 40).
- “... hiçbir şeyden, hatta ölümden bile ürkmeyen Sarı Mehmet...” (DD, s. 56).
- “Dördüncü Murat Han (...) ne kardeşleri gibi yeniçeri ve sipahi isyanlarından korkan bir yiğitti” (DD, s. 75).
- “Dereler Delisi’nin kimseden korkacak hali yoktu. Murat Han’ın yanında bir alay asker bile olsa yine Davut onunla konuşacak, aslanını soracaktı” (DD, s. 84).
- “Saray, başlarında zehir katil padişahla birlikte kavgaya hazır olduğunu ilân ediyor ve korkmuyordu” (DD, s. 93).
- “Fakat ikisi de soğukkanlılıkla bu ölüm çemberini kırmak için tek çare olan çıplak cesaretlerine sarılmış, seslerine sahte bir ataklık vermiş, ölüme meydan okuyorlardı” (DD, s. 94).
- “-Korkmuyorsun ama?
-Senin yanında korkulmaz.
-Ben de Kadı Han’ın yanında korkulmayacağını bilenlerdenim” (HH, s. 63).
- “Arslan Yürekli Rişar’ın kardeşi, bir dişi arslan kadar yırtıcı ve cesurdu” (HH, s. 85).
- “Korsanların savurdıkları ok ve verdikleri emir vız geliyordu papaza” (HH, s. 125).
- “Raymond çok cesur ve kararlı yürüyordu.
Fırtına, açlık, yorgunluk, ölüm, hiçbir şey gücünü ve cesaretini kısınamamıştı” (HH, s. 331).
- “-Tek başınıza dragonun ağzına başınızı sokuyorsunuz. Canınızdan korkmuyor musunuz?”

-Hayır, korku canımı kurtarmamı sağlayamaz. Bir imparator ne kadar çok korkarsa o kadar çok ölüme yaklaşır” (AK, s. 140).

- “Cadılar benden korkar. Ben kimseden korkmam” (KHG, s. 9).
- “-Sen cadıdan korkar mısın sayın bay Zodiyağ?
-Cadılar benden korkar, dedim ve güldüm” (KHG, s. 12).
- “Hiç korkmadan konuşuyorsunuz Bay Timur? diye kekeleydi” (KHG, s. 73).
- “Timur Bey, sen hiçbir şeyden korkmuyorsun. Yoksa fala baktın da öleceğin günün çok uzaklarda olduğunu mu gördün de hiçbir şeyden korkmuyorsun?” (KHG, s. 130).
- “-Demek korkmuyorsun?
-Hayır!.. Hiçbir şey karşısında korkmayacağımı daha önce söylemiş olmalıydılar” (KHG, s. 166).

Cesaret değerinin romanlarda değinilen bir başka yönü, *kişinin kendisinden güçlü, kalabalık ya da üstün durumdakilere meydan okuması, karşı koymasısıdır*:

- “Bu kahramanlık kolay değil, bir kadını koruyor. Hem de üç kişiye karşı” (AH, s. 27).
- “Tüysüz, yoluk çehreli, ancak yirmi yaşında görünen bu genç, sekiz Romalı askeri önünde titreterek geriletiyordu. O ne atılış, o ne cesaret!” (AH, s. 29).
- “Bu ne büyük bir cesaretti ki, sayısı topu topu bir düzine bile tutmayan Türk korsanları, çevrelerini saran yüzlerce kişiye ve şövalyeye meydan okuyorlardı” (TK, s. 157).
- “Ufacık kaması, bacak kadar boyu ile kendi uzunluğunda kılıç taşıyan Çin beyinin karşısında sıçan gibi kalıyordu.
Bu durumdan korkmuyor, kahkahalarla gülüyordu” (KK, s. 12).
- “Türklerin Çin ülkesinin her yerinde baş kaldırdıkları, Gültekin’in bütün Türk uluslarını bir araya toplamak için cenk ettiği bir sırada, böyle başı havada gece yarısı bir Çin hanına girmek ve kafa tutmak çok korkunç bir şeydi” (KK, s. 48).

- “Bu tek adamın böyle kapalı bir yerde sekiz kişiye birden meydan okuması korkunç bir şeydi. Bu adam yaman bir erkekti” (KK, s. 52).
- “Bu genç delikanlının, yıllardan beri dağlarda, kırlarda, savaş alanlarında at koparmış beş Türk akıncısına karşı koyması, kafa tutması aklın alacağı işlerden değildi” (M, s. 15).
- “-Devletlûnun fermanını duymaz mısın? Ona kim karşı koyabilir?
-Ben” (P, s. 14).
- “Bu adam kendisine, Veziriâzama, Padişaha meydan okuyordu” (P, s. 14).
- “Sayıları on-on beş kadar vardı. Fakat bu sayı çokluğu ne Kadı Han’ı ne Frederik Barbaros’u ürkütmüyordu” (HH, s. 65).
- “Kuduran denizlere, kuduz korsanlara, kahpe tuzaklara size kavuşmak için meydan okuyan bir oğlan” (KKa, s. 44).
- “Cafer sırttı:
-Tek başına vuruşmaya korkuyorsan adamların da gelsin. Sayınızın benim için pek önemi yok” (KKa, s.136).

Cesaret değerinin, romanlardaki diğer kullanımı, *zor ve tehlikeli durumlarda soğukkanlı olma, soğukkanlılığını yitirmemesidir:*

- “Dorya emir vermiş, Turgut’un kalitesine ateş ve top yağdırmışlardı. Fakat koca korsan, hiç istifini bozmadan, aynı kahraman haliyle sanki bu ateşler, gülleler, havada uçuşan kurşunlar kendisini selâmlayan bir donanma eğlencesiymiş gibi soğukkanlılıkla işini bitirmiş, tekrar limana dönmüştü” (TK, s. 326).
- “Herkesin korkudan yüzü sapsarı idi. Fakat kolsuz adamın kılı bile kıpırdamıyordu. Yürüyor, geziyor, her nöbetçiyi ayrı ayrı yokluyor, sarayın duvarlarını bile bir delik olmasın diye yumrukluyordu. Bu işleri yaparken eli bile titremiyordu” (KK, s. 60).

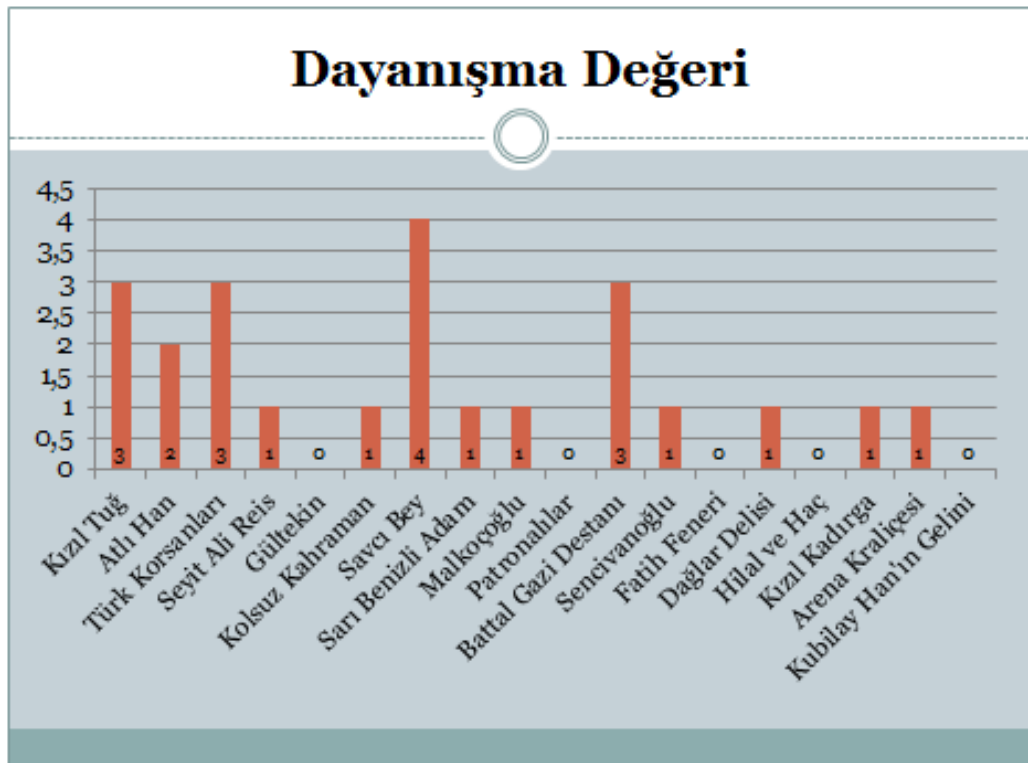
- “Yabancıların bu cesaretleri gerek hancının, gerek Apokavkos’un şimdiye kadar görüp işittikleri bir şey değildi. Bizans imparatorunun oğulları geliyor, onlar yerinden bile kıpırdamıyorlardı” (SB, s. 11).
- “En öndeki gemide uzun boylu, pos bıyıklı bir başbuğ tepesinde uçuşan oklara aldırmadan, geminin ucuna çıkmış, elinde bir kılıç Seyhun çayına gerilen zincire bakıyor” (KHG, s. 72).

5.1.3.5. Dayanışma Değeri

Dayanışma, “bir grup içinde yer alan bireylerin aralarında veya grupların birbirleriyle olan ilişkilerinde, karşılıklı yardımlaşma, işbirliği, ortak tavır ve eyleme bağlı olarak gelişen bağlılık duygusu” (Demir, Acar; 2005: 83) olarak tanımlanmaktadır. Dayanışma; insanlar arasındaki güveni, ilişkiyi üst düzeye çıkaran; sevgi, yardımlaşma, arkadaşlık, fedakârlık, işbirliği gibi değerleri içeren manevî bir değerdir.

Grafik 24

Dayanışma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında dayanışma değerine ait Savcı Bey'de dört; Kızıl Tuğ, Türk Korsanları ve Battal Gazi destanı'nda üçer; Atlı Han'da iki; Seyit Ali Reis, Kolsuz Kahraman, Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu, Sencivanoğlu, Dağlar Delisi, Kızıl Kadirga ve Arena Kraliçesi'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun incelenen romanlarında dayanışma değerinin birkaç açıdan ele alındığı görülmüştür. Bunlardan birincisi ve en çok değinileni, *zorluklar karşısında işbirliği yapma ve birlikte hareket etmedir*:

- "... Pars Parçalayan Celme, Yiğit Buğurçi, Çoçi el ele verdiler, durmadan çalışıyorlar. Taciyutları, kâfir Kirayitleri, Kitapsız Coyratları altüst ettikten sonra Timuçin hakan olacak" (KT, s. 40).
- "Askerler hep birden kalkanlarını kaldırarak bir tunç duvar gibi Otsukarcı'nın üzerine yürüdüler" (KT, s. 86).
- "Otsukarcı burada arkadaşlarına işlerini anlattı. Ayrı ayrı ikişer üçer şara girecekler, sonra akşamları şar dışında buluşarak gördüklerini anlatacaklardı" (KT, s.195).
- "İçlerinden bir ikisinin hakkını yedik diye çarçabuk birleşip üstümüze çullandılar" (AH, s. 65).
- "Tek bir kavga için tek bir kalp halinde burada çarpıştık" (TK, s. 180).
- "Leventler hazırlandılar, yoldaşlarını kurtarmaya gitmek için can atıyorlar" (SAR, s. 46).
- "Saymakla Türk ilinde pehlivan bitmez, adıyla öğündükleri yiğit Alpago'nun darda olduğunu duyan Türk cilâsınları yetiştiler. Karadere içinde bir tek Pasimi sağ komadılar" (KK, s. 111).
- "-Savcı Bey! dedi, başımızdan geçenler bizi birbirimize bir kardeşten çok bağladı... Eğer kardeşlerin sana bir şey yaparlarsa seni ve çocuğunu korumak için elimden geleni esirgemeyeceğime Hristos önünde yemin ediyorum
-Ben de yemin ediyorum! Eğer sana bir şey olursa seni ve çocuklarını koruyacağım" (SB, s. 133).

- “... sırasında birbirlerinin en büyük düşmanları kesilecek olan bu iki şehzade, müşterek düşman karşısında birleştiler” (SB, s. 145).
- “Beyim, dedi. Birleşen ve birlikte çalışan iki kişi birleşmeyen ve ayrı ayrı uğraşan yüz binlerce hasmı her zaman yenebilir” (SB, s. 146).
- “Fakat varenkler arkadaşlarının yaralandığını görünce dayanamadılar, kılıçlarını çektiler.
-Vuralım!.. Öldürelim!.. Bu haini gebertelim!.. diye haykırarak atıldılar” (SBA, s. 20).
- “Cafer bizim kardeşimizdir. Düşman karşısında onu tek başına bırakmak ancak alçaklara yaraşır. Biz dört kardeş ve babamız Cafer’in ardından gidiyoruz” (BGD, s. 40).
- “Bizim de gitmemiz gerek, dedi. Bütün Beyler adamlarını toplayıp yola düşün. Nakkareler dövülsün, davullar çalınsın, bahadırlar toplansın, kardeşlerimize yardıma gitme boynumuza borçtur. Ya devlet başa ya kuzgun leşe” (BGD, s. 40).
- “Yanınıza Murat Reis’i de alın! dedi. Senin cesaretin gücün onun tecrübesiyle birleşsin! Allah yolunuzu açık etsin” (S, s. 21).
- “-Ya senin gücün tek başına buna yeter mi?
-Tek başıma değilim. Cümle valiler söz birliği ettiler, namus ve erkeklik sözüyle birbirimize bağlıyız” (DD, s. 206).
- “Belizer:
-Maviler buraya! diye haykırdı.
Bir anda sahnenin önü çalkalandı, az önce ikiye ayrılan seyirciler ‘Maviler buraya!’ komutasını alır almaz:
-Zito Venetoi, yaşasın Maviler... Yeşiller’e ölüm! diyerek sahnede Belizer’in çevresinde yer aldılar. Kiminde bıçak, kiminde matrak dedikleri davul tokmağına benzer sopa, kiminde de fil derisinden yapılmış ucu kurşunlu kırbaç vardı.
Belizer’le Caberhan’ın arasına etten bir kalkan gibi gerildiler” (AK, s. 47).

Kozanoğlu'nun romanlarında dayanışma değeri, ikinci olarak *arkadaşlarını, dostlarını yalnız bırakmama, onların yanında olma* anlamında kullanılmıştır:

- “Leventler, Reis’in yüzünün alacağı savaş tanrılarına vergi kutsal ululuğu görmek için çevresini sarmışlar, ona hayatta, kavgada, ölümden beraber olduklarını anlatmak istiyorlardı” (TK, s. 114).
- “Bununla beraber, korsanlar Kaptan Paşanın, Avrupa’ya yapacağı her sefere gönüllü olarak katılıyor, eski reislerini düşman karşısında yalnız bırakmıyorlardı” (TK, s. 336).
- “Andronikos onun koluna yapıştı:
-Seni yalnız bırakmam! diye haykırdı” (SB, s. 120).
- “Fakat yapacağın her işte ben de seninle beraberim. Ahmet Turanî için kılıcım kırılıncaya kadar çarpışabilirim” (BGD, s. 111).
- “Anca beraber kanca beraber. Ben de geliyorum. Herhalde bir yanlışlık oldu, ama madem birlikte yola çıktık” (KKa, s. 99).

Yaptığımız incelemede tespit ettiğimiz bazı örneklerde dayanışma değerinin Türk milletinin hayatında yer ettiğini vurgulayan bazı örnekler tespit edilmiştir:

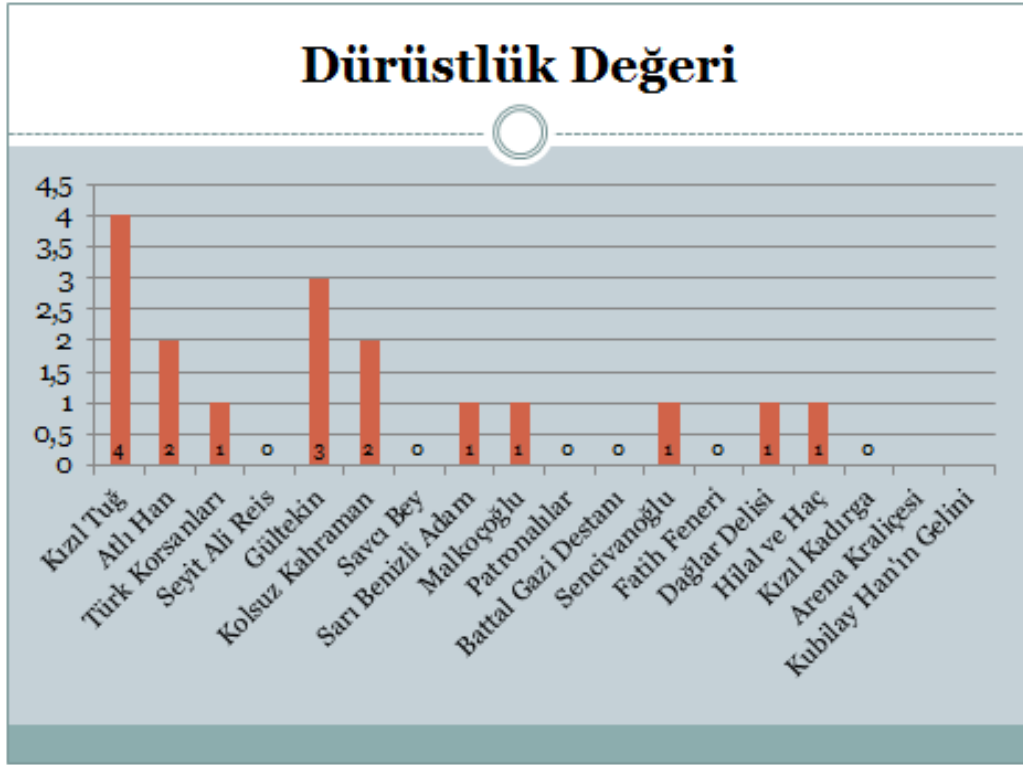
- “Türkler birbirlerini pek fazla koruyorlardı” (M, s. 90).
- “Hiçbir Türk arkadaşlarını kavga meydanında bırakıp kaçmaz” (AH, s. 16).

5.1.3.6. Dürüstlük Değeri

Dürüstlük, yalan söylememek, doğru olmaktır. Evrensel bir değer olan dürüstlük, zor durumlarda dahi yalan söylememeyi, her durumda doğru söylemeyi gerektirir, içerir. Dürüstlük, insanın toplum içindeki yeri için, toplumda kazanacağı saygınlık için önemli bir değerdir ve sevgi, saygı, cesaret, sorumluluk, güvenilir olma gibi değerleri de içermektedir.

Grafik 25

Dürüstlük Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Yaptığımız incelemede dürüstlük değeriyle ilgili Kızıl Tuğ'da dört; Gültekin'de üç; Atlı Han ve Kolsuz Kahraman'da ikişer; Türk Korsanları, Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu, Sencivanoğlu, Dağlar Delisi, Hilal ve Haç'ta birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında dürüstlük değeri, büyük oranda hiçbir durumda *yalan söylememe*, *yalan söylemeyi sevmeme* anlamlarında kullanılmıştır:

- “Fakat bu tok ve doğru sözlü, yalan nedir bilmeyen Türk'ü kendi halinde bırakmayı kendi çıkarına daha uygun buldu” (KT, s. 40).
- “Yeryüzünde kardeşlerinin iyiliği için çalışan adamın inanacağı iman bir tanedir: Doğruluk, çalışmak, kardeşlere yardım” (KT, s. 42).

- “Ünlü Sezar’ın kölesi olan bizler hiçbir vakit yalan söylemeyiz” (AH, s. 21).
- “Ben yalan söylemem, koca, kendine gel!..” (AH, s. 59).
- “Adım Gültekin’dir. Sizin pis isteklerinize uysun diye başka ad takamam” (G, s. 39).
- “Ben yalan söylemem...” (G, s. 128).
- “Fakat kahramanlığı kurnazlığa değişmeyen Gültekin, büyü süttten bir tesadüf eseri kurtulduğunu söylemekten çekinmiyordu” (G, s. 135).
- “Alay etmeyi, yalan söylemeyi hiç sevmem” (KK, s. 50).
- “Dostlarına dostturlar. Bir kimseye düşman da oldu mu yüzüne söyleyiverirler. ‘Ben sana düşmanım, seni vuracağım; kendini kolla!’ derler” (KK, s. 78).
- “-Doğru söylemiyorsun!..
-Ben yalan söylemem. Sen bir yer söyle, geleyim... Hatta istersen Valekarna sarayına bile gelirim” (SBA, s. 53).
- “Hafız her haltı yiyip yalan söylemeyeceğimi bilirdi” (S, s. 29).
- “-Muhabbet işinde bile yalan söyler misin?
-Ben hiçbir şeyde yalan söylemem!” (DD, s. 54).
- “Fakat çalmak ve yalan söylemek en tiksindiğim iki şeydir” (HH, s. 133).

Dürüstlük değeri, Kozanoğlu’nun romanlarında iki yerde de *başkalarını kandırmama* yönüyle ele alınmıştır:

- “Fakat ben; adsız Otsukarcı, dölünden gelmediğim oğullarımdan olduğumu zorla veya kandırarak kimseye söylemeyecek kadar dik kafalıyım...” (KT, s. 15).
- “Benim için kavga etmek, vuruşmak korkulacak, çekinecek bir şey değildir. Fakat başkalarını aldatmış olacağız, onu düşünüyorum” (KT, s. 50).

Yaptığımız incelemede, romanlarda, Türk milletinin genelini kapsayan genellemelerle dürüstlüğünün doğrudan vurgulandığı bazı örnekler olduğu da görülmüştür:

- “Dragut sözünde durur. Yoldaşını gönderirseniz bir şey yapmaz, çekilip gider. Türk yalan bilmez” (TK, s. 108).
- “Hiç Türk askeri yalan söyler mi?” (M, s. 121).

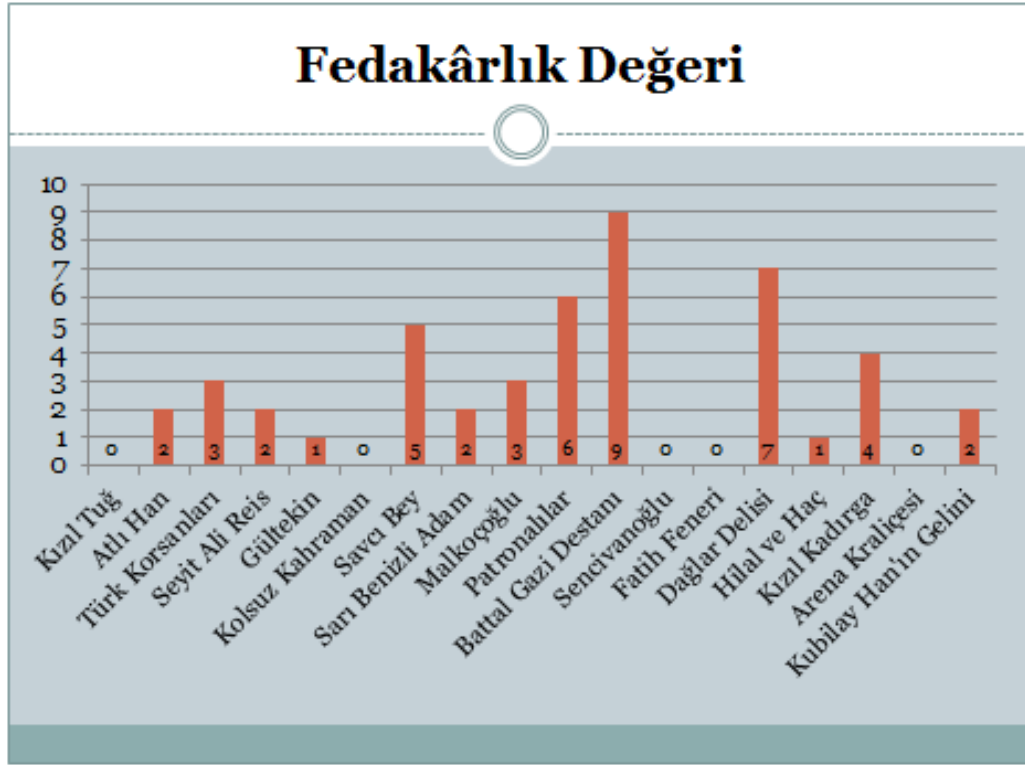
5.1.3.7. Fedakârlık Değeri

Fedakârlık, “sıkıntıya katlanma pahasına bir şeyin veya bir kimsenin menfaati için göze alınan hareket, fedakârca davranış” (Ayverdi, 2005: 929); “kendisini diğer insanlar için feda etmekten mutluluk duyma; başkalarının yararı söz konusu olduğu yerde kendi çıkarından vazgeçme anlayışı” (Demir, Acar; 2005: 97) olarak tanımlanmaktadır.

Başkası için bazı şeylerden vazgeçme, başkalarını kendisinden önceye koyma, öncelikle kendini değil onları düşünme anlamlarına gelen fedakârlık; sevgi, saygı, bağlılık, itaatkârlık, cesaret gibi değerleri de içermektedir.

Grafik 26

Fedakârlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda, fedakârlık değerine ilişkin en çok örneğin dokuz örnekle Battal Gazi Destanı'nda olduğu; bu romanı yedi örnekle Dağlar Delisi; altı örnekle Patronalılar; beş örnekle Savcı Bey; dört örnekle Kızıl Kadırga; üçer örnekle Türk Korsanları ve Malkoçoğlu, ikişer örnekle Atlı Han, Seyit Ali Reis, Sarı benizli Adam ve Kubilay Han'ın Gelini; birer örnekle Gültekin ile Hilal ve Haç'ın takip ettiği görülmektedir.

Fedakârlık değeri, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun, romanlarında sıkça yer verdiği değerlerden biridir. Abdullah Ziya'nın romanlarında, fedakârlık değeri en çok, birisi uğruna, bağlılık, sevgi vb. nedenlerle *canından vazgeçmeyi göze almak*, *canını feda etmek* yönüyle ele alınmıştır:

- “Yoldaşlarımı kurtarmak için canımı bile uğurda vereceğime ant içiyorum. Hiçbir kötü düşünce beni yolumdan alıkoyamaz” (AH, s. 17).
- “Elindeki kemanı gerdi, bir ses işitildi, vız diye bir ok Olcayto’ya doğru uçtu. Kleo acı bir feryatla birlikte Olcayto’nun önüne siper almak için atıldı” (AH, s.42-43).
- “Oruç Reis, başını salladı:
-Beni öldürmek istiyorlar.
-Hepimiz uğruna can, baş veririz, Reis! Sana vuracak el nasıl yaklaşır?” (TK, s. 122).
- “Leventler, onun yapacağı kahramanlığı anlamışlar, karşı koymak şöyle dursun, arkadaşlarının ellerini kanlarıyla kirletmektense barut fiçılarını ateşleyip parça parça olmayı cana minnet bilmişlerdi” (TK, s. 369).
- “Şüca’nın kendi hayatı pahasına efendisini kurtarmaya veya sultanın Seyit Ali Reis tarafından kurtarılmasına mâni olmaya karar vermiş olduğu anlaşılıyordu” (SAR, s. 176).
- “Şüca arabanın tekerleri üstünde beyni patlamış omzu yarılmış yatıyordu. Efendisi uğruna canını vermişti” (SAR, s. 183).
- “Gültekin bütün sertliğine rağmen çok cesur, atılgan, yurdu, ulusu için canını ateşten sakınmaz bir kahramandı” (G, s. 68).
- “Canımı bile uğruna vereceği şehzâdesi ne yaparsa doğru idi” (SB, s. 35).
- “Sümme hâşâ! Siz emredin yapamayacağım şey yoktur, Beyim! dedi. Bütün Dimetokalılar da sizi sever, inşallah galip gelirsiniz. Hanım sultana ben ölmeden kimse el uzatamaz” (SB, s. 170).
- “Bir emriniz varsa, uğrunuzda ölmeye hazırım!” (SB, s. 192).
- “Sen bizim pirimizsin, bütün akıncıların başbuğusun. Canımız yoluna kurban olsun” (M, s. 64).

- “Osmanlı ordusunun rahatça çekilmesi için yürüdük ve öldük” (M, s. 137).
- “Başım Devletlû Hünkârın yoluna kurban olsun, dedi. Ben ne can ne mal kaygısındayım, korkacak bir şeyim yoktur Uğru” (P, s. 134).
- “O kaç kere halk için kavga etmiş, halkın hakkını aramak için canını ateşe atmıştı” (P, s. 143).
- “Aman efendimiz, ferman sizindir. Ne buyurursanız, içinizden ne doğarsa buyurunuz, canım yolunuza kurban olsun, dedi” (P, s. 151).
- “Halit’i kurtarayım derken kendi canına kıymıştı” (P, s. 175).
- “Bana gelince, ben her zaman sizinle beraberim. Ateşe bile atılırım. Toderi’yi kardeşim gibi severim. Hayatım onun uğruna kurban olsun...” (BGD, s. 110).
- “Ne yazık ki bu şeytanın oğlu kendi canını ortaya atarak onu kaçırttı” (BGD, s. 119).
- “Kiryos Piskopos ne buyururlarsa, böyle hayırlı bir hizmet yolunda can vermeye hazırım, diyebildi” (BGD, s. 139).
- “Kiliseye, imparatora canım kurban olsun. Onlara hizmet bizim için kutsal bir ödevdir, diye inledi” (BGD, s. 140).
- “-Benim onu idam ettireceğimi bilmiyor muydunuz?
-Evet, fakat kurtardım. Şimdi o kurtuldu, sizi idam edecekler.
-O halde, demek onun yerine ölmeyi de üzerinize aldınız?
-Evet” (BGD, s. 160).
- “Emret şehzadem! Canım her zaman yolunuza kurban olsun!” (FF, s. 35).
- “Emriniz yolunda başım kurban olsun padişahım!” (FF, s. 62).
- “Üzerine aldığı vazife uğrunda canını bile sakınmayacak kadar büyük bir kahramandı” (FF, s. 284).
- “Devletlû padişahımız! Canımız yoluna kurban olsun!” (DD, s. 25).

- “Halk, bağıra çağıra taş atarak veziriazam atından aşağı yıktılar. Fakat şâtırları paşalarının koltuğuna girip kendisini hastalar odasına kaçırdılar. Diğer iki şâtırı da sipahilerin veziriazamı kovalamaması için yol kestiler. Bu iki fedakâr uşaktan birini sipahiler hançerle göğsünden yaraladılar” (DD, s. 34).
- “Padişahım! Ben nasıl olsa gittim. Beni kurtarmak yolunda bari sen gitme! dedi. Ricam budur ki, ben kulunu sen padişahım cellâtlara katlettirme. Ko, bu zalimler kanımı akıtsınlar ki, şehit olayım!” (DD, s. 43).
- “Buyur Beyim! Canım yoluna kurban olsun!” (DD, s. 66).
- “Padişahım! Baş ağrınıza deva olacaksa kanımı ben kendi elimle size bakraç bakraç sunayım” (DD, s. 85).
- “Her ne olursa olsun, Musa kulunun senin yolunda sevine sevine kurban gideceğini bilesin, padişahım! dedi” (DD, s. 108).
- “Çıkası bir can için bunca arkadaşımı, yoldaşımı ele verip, ateşe yakıp onlarda saklı ve bellerde gömülü olan malları hiç diyemem” (DD, s. 263).
- “Bu sefer de Servantes, Cafer’in kavgaya girerek arada kaynayıp gitmesini istemiyor; az önce kaybetmekten korktuğu tatlı canını şimdi öne sürüyordu” (KKa, s.134).
- “... kızını kurtarmak için koca korsan Jagala’nın kendisini feda etmesi...” (KKa, s. 162).
- “Benim canım kurban olsun Cafer Reis’e!” (KKa, s. 236).
- “... Yeşiller’in Arena’da başta gitmesi uğruna canını bile verebiliyordu” (AK, s. 75).
- “... burada Mavi renk uğruna seve seve ölmeyi göze alıyordu” (AK, s. 115).
- “... Uğraşa bilse de bilmese de hep halkın hakkını korumak için girer, kendi canıma önem vermem. Bugün de tek önem verdiğim şey çıkarının nerede olduğunu bilmeyen bu yoksul halkı uyarmak ve kurtarmaktır” (AK, s. 144).

- “Canım Aragon Han’ın yoluna kurban olsun, dedi” (KHG, s. 21).
- “Beni öldürebilirsin Get Boğa Noyan, ama kapıdan içeriye giremezsin, dedi” (KHG, s. 103).

Fedakârlık değerinin bir başka yönü olan *başkaları için tehlikeleri göze alma* da Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun romanlarında kullanılmıştır:

- “Genç kadın:
-Geliyorlar, diye haykırdı:
Mavromati denilen dev yapılı adam kılıcını kavradı, kadının önüne geçti:
-Bir şey yapamaz, diye homurdandı. Ben ölmeden bir şey yapamaz” (SB, s. 7).
- “Beni teslim et! Yazacağın ve gerçeği bildireceğin mektubu da bana ver. İrini ve sen Edirne’de yalnız kalınız! Yapılacak en doğru hareket budur. Gidip konuşmaktan başka çıkar yol yok. Sonra sen nasıl olsa beni kurtarırısın.
Andronikos, kendisini feda ediyordu” (SB, s. 142).
- “Destur verirseniz, ben ve arkadaşlarım düşman içerilerine girip şehirlerini basalım ki sizin salimen avdetiniz mümkün olsun. Düşman can, mal kaygısına düşüp ardınızdan gelmesin” (M, s. 133).
- “Her yerde, kâh Galata’da bir meyhanede, kâh hakkı elinden alınan, her gün sarayın gösteriş ve süsüne para yetiştirmek için varını, yoğunu veren halkı korumak için kavga ettiğini biliyorlardı” (P, s. 15).
- “... kardeşlerim için konuşacak, sırasında dövüşeceğim. Onlardan bir şey almadan ve onların başında bir şey olmak istemeden nem varsa onlara verecek, onlar için dövüşeceğim” (BGD, s. 23).
- “Gene Ahmet Turanî yakalandı. Bu tilki yavrusunun beni kurtarmak için ikide bir kendisini öne sürmesi...” (BGD, s. 106).
- “Battal’ı kurtarmak için bir çare vardı. O da Kara Yorgi’yi peşine takmak, başka bir yana sürüklemek” (BGD, s. 116).

- “Kendi yandığı yetmiyormuş gibi Şimdi Battal da kapana sıkıŐmıŐtı. Hem de kendisini kurtarmak için” (BGD, s. 147).

Fedakârlık değerinin bir diğer anlamı, başkaları için *her Şeyi geride bırakmayı göze alma, bir Şeylerden (özgürlüğünden, sevdiğinden vb.) vazgeçmedir.* Kozanoğlu'nun romanlarında fedakârlık değerinin bu yönüne de değinildiği görölmektedir:

- “Baba Oruç'un gazasına yardım için köylerinde niŐanlılarını, evlerinde analarını, tarlada babalarını bırakıp Cezayir'in kızgın çölllerine, Akdeniz'in vahşi dalgalarına koŐuŐan bu yiğitler...” (TK, s. 240).
- “-Bırakınız öyle ise Őansını denesin!
-Fakat kazanırsa ben onu kaybedeceğim.
-Böyle elinizde mi kalır sanıyorsunuz?
-Hayır, ruhunun başka bir yerde olduğunu biliyorum. Bırakıyorum komutan; alınız, götürünüz. Yüreğindeki ateşi söndürsün, varsın gitsin!” (SBA, s. 162).
- “-Demek kız kapatıldığı yerden kurtulmadan buradan sen de çıkmazsın.
-Evet” (P, s. 125).
- “Ben, dostlarım ve sevdiklerim için her Şeyi feda eden bir insanım!” (FF, s. 202).
- “... ben âciz kardeŐiniz de gerçekleri size burada bildirmek için baŐımı bu kürsüye koydum. Konuşacak ve size Allah'ın gerçek buyruklarını bildireceğim. Kanımı akıtmam pahasına bile olsa” (HH, s. 112).
- “Artık onun için her Őeyimi geride bırakmayı göze aldım. Sevdiğim arkadaşları, gemimi, bayrağımı, yurdumu, anama, babamı, her Őeyimi bir daha geri dönmemek üzere bırakıyor, ona doğru gidiyorum...” (KKa, s. 57).
- “Çalmadım, hesaplaŐmak istiyorum... Ben bu kalo pedyi Maviler adına kazanmak istiyorum... Her Şey Maviler için... Gerekirse hırsızlık yapar, gerekirse adam da öldürürüz, dedi. Her Şey Maviler için!” (AK, s. 48).

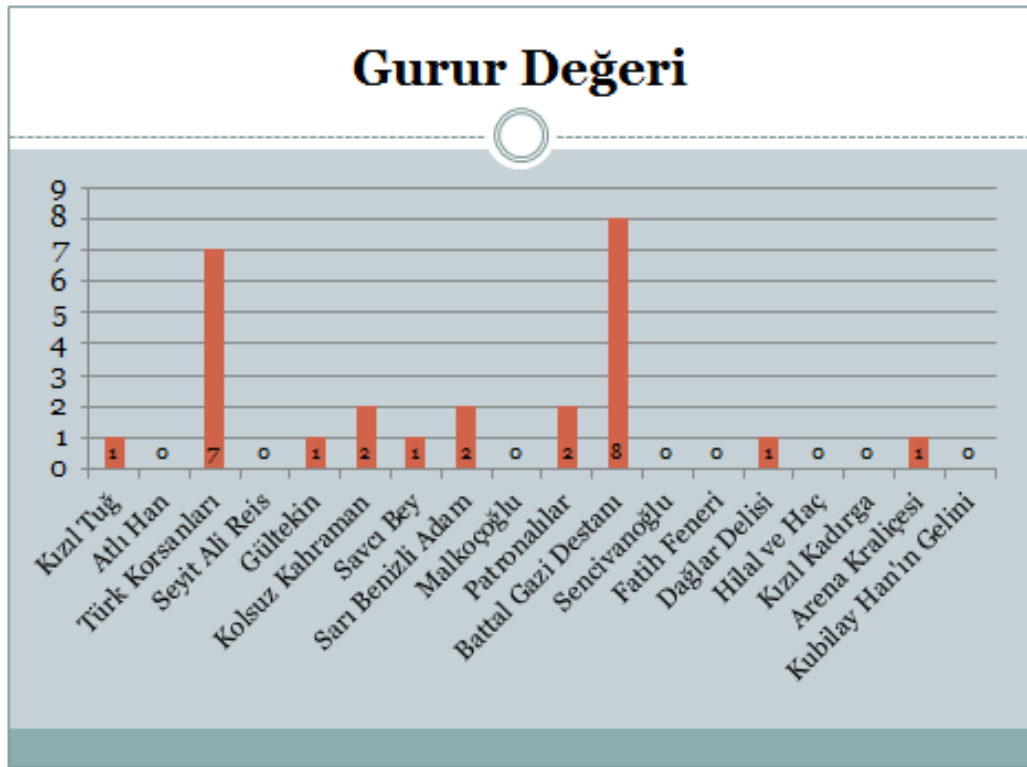
- “Aman, dedi. Sana ne yapılsa yaranılmıyor. Tek atlarına kavuşasın diye elin kokmuş moruğuna öpücük veriyoruz da gene değerimiz anlaşılmıyor” (AK, s. 90).

5.1.3.8. Gurur Değeri

Gurur, “kendini beğenme, büyüklenme, benlik, kibir” (Türkçe Sözlük, 2005: 801) olarak tanımlanabileceği gibi “kendine güvenmekten gelen iftihar, övünç” (Ayverdi, 2005: 1101) olarak da tanımlanabilmektedir. Gurur değeri başı dik gezmek, boyun eğmemek, işlerini kendi başına görmek, başkasına muhtaç olmamak gibi anlamlara gelmektedir.

Grafik 27

Gurur Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Yaptığımız incelemede gurur değerine ait Battal Gazi Destanı'nda sekiz; Türk Korsanları'nda yedi; Kolsuz Kahraman, Sarı Benizli Adam, Patronalılar'da ikişer; Kızıl Tuğ, Gültekin, Savcı Bey, Dağlar Delisi ve Arena Kraliçesi'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında gurur değeri çeşitli açılardan kullanılmıştır. Gurur değeriyle ilgili tespit edilen örnekler, gurur değerine sahip olmanın sonucu ortaya çıkan durumlarla ilgilidir.

Gurur değeriyle ilgili en çok yer verilen nokta, gururuna dokunmak olarak da değerlendirilebilecek olan *yaşanılan olay, yapılan muamele ya da söylenen sözün kişinin ağırina gitmesidir*:

- “İçlerinden biri bir aralık yaklaşıp da bizimkilerden birisinin kavuğunu başından alarak alaya başlamaz mı? Bizimkiler kızdı. Anadolu uşağı bu, alay ettirir mi?” (TK, s. 24).

- “Hiç olmazsa böyle bir kahramanın karşısında kendisinden kat kat fazla bir kuvvete tutsak olduğunu düşünerek avunuyordu. Fakat Janetin Dorya ile karşılaşp da bu tüysüz gencin bütün kibriyle yaldızlı tahta kurulup kendisine:

-Yaklaş bakalım, koca korsan! demesi izzetinefsine ağır geldi. Birdenbire, bir deli gibi köpürdü, kabardı, elinde olmayarak haykırdı. Karşısındakinin yüzüne tükürdü:

-Tuh! Yazıklar olsun! Ben böyle bir oğlana mı tutsak oldum?” (TK, s. 278-279).

- “Bir Türk! Öyleysen bir Çin kölesi! diye haykırdı.

O çağlarda Türkler Çinlilere köle olmuşlar, hanlıklarını, bayraklarını, yurtlarını ellerinden kaçırmışlardı.

Karaoğlan'a bu sözler de çok ağır geldi. Aralarında duran Tay'ı bir omuzla sağa savurdu. Koştı. Ming Çeu'nun oğlunun gırtlığına el uzattı” (KK, s. 6).

- “Fakat böyle zerre kadar insaniyet ve mertliğe sığmayacak şekilde yaka paça götürülmeliğim erkekliğime dokundu” (P, s. 68).

- “Şövalye Filipoküs Mişel Löbeg'e bir temiz dayak attıktan sonra kafasından aşağı iki kova da soğuk su döküp kapı dışarı attırdı. Bu bayağı ve çirkin olay aslında içli, dik başlı ve cesur olan Mişel Löbeg'e çok dokundu” (BGD, s. 130).

- “-Bir Kocabaş Yasef'in zindana kapayabildiği ve güçsüz bir kadının da kendisini kurtardığı adam, Bizans'ta artık askerlere emir veremez.

Ahmet Turanî de kızmıştı:

-Fakat Battal, herkes zindana girebilir, herkesi de zindandan bir kadın veya bir erkek kurtarabilir.

-Ben herkes değilim, Ahmet!.." (BGD, s. 158).

- "O, kimsenin yenemediği adam, yalnız sen çağırdın diye gözü kapalı saray bahçesine girdiği için arkadaşının ve kendisinin bileklerine zincir vurulduğunu gördü. Bu yetmiyormuş gibi, kendisinin kıramadığı zincirleri de bir kadın kırdı, sen kırdın. Bir Malatyalı Türk bunu erkekliğine yediremez" (BGD, s. 159).
- "Cellât Çingene Kara Ali ile güreştirilmek istenmesi çok ağırına gitmişti. 'Ne sarayın yatağı, ne padişahın yüzü' diyordu" (DD, s. 154).

Kozanoğlu'nun romanlarında gurur değerinin bir başka kullanımı gururu nedeniyle *kimseye boyun eğmemek, kimsenin önünde eğilmemektir*:

- "Hiç kimseye karşı boyun eğmek âdeti değildi. Mağrur bir tavırla başını doğrulttu. Babası Yıldırım Bayezıt, Timurlenk'e gururu yüzünden mağlup olmuş, gene de gururu yüzünden kahrından kendi kendini yemişti... Fakat boyun eğmemişti" (SBA, s. 117).
- "Padişahın yerle bir etekleneceğini duymuştu. Fakat gönlü çok yüksekti. Herhangi bir âdemoğlunun önünde secde etmek arına giderdi" (P, s. 66).
- "Eğilmeyen Türk halkı Anadolu'ya çekildi" (BGD, s. 12).
- "O ölecek, fakat kimseye boyun eğmeyecektir" (BGD, s. 39).
- "Mundos:
-Ya imparatora kim gidecek? diye sordu.
Belizer büyük, pek büyük bir komutan edasıyla:
-İmparator buraya gelsin, dedi. Biz kimsenin ayağına gidicilerden değiliz" (AK, s. 120).

İncelenen romanlarda gurur değeriyle ilgili değinilen diğer bir nokta, kişinin yapması beklenen davranışı gururu nedeniyle *kendisine yakıştıramaması ve yapmamasıdır*:

- “O, böyle kendilerinden çok az olan leventlerin önünden kaçmayı şövalyelik haysiyet ve mesleğine yediremiyordu” (TK, s. 309).

- “Yalnız genç, şan ve şöhrete pek hırslı bulunan Don Garsiya, babası Napoli dükünün sarayına böyle Turgut’un karşısında yenik olmuş, başı önde dönmeyi bir türlü kahramanlığına yediremiyordu. Dükün sarayındaki dilber genç kızların, prenslerin arasına: ‘Dragut’u yenemedik, ne yapalım; o, bizden daha kahraman!’ diye küçülmüş ve hakarete uğramış olarak dönmektense, ölmeyi dahi yeğ buluyordu” (TK, s. 312).

- “Zaten Türkler, öyle siperde kalıp düşmanın hücumunu karşılamayı her zaman askerlik ve erlik gururuna yediremediklerinden, hep birden dışarıya uğramışlardı” (TK, s. 362).

- “Siperlerde durup üzerlerine gelen düşmanı beklemeyi, yıllardan beri ağaran sakalıyla gür bakışlarının harelediği alınının ifade ettiği mertliğe ve kazandığı nam ve şana yediremeyen Turgut Reis, top gibi güreledi. (...)

Düşmanı siperde karşılamayı onlar da millî gururlarına ağır buluyorlardı” (TK, s. 368).

- “ ‘Sultanım, var aramızda kal; biz seni koruruz; akşam olur, dağlara çekiliriz; gece vakti bir salim yere varmak elbette nasip olur. Var, aramızdan çıkma!.. Sonra gene öcünü alırsın’, dedik. Gururu cenk meydanından kaçmasına müsaade etmedi” (SBA, s. 85).

Kozanoğlu’nun romanlarında, gurur nedeniyle *yardım kabul etmemek* ve *başkasına muhtaç olmamak*, *el açmamak* da gurur değerinin başka bir kullanımınıdır:

- “Eloğlunun verdiği eti, ekmeği yiyerek yaşamaktansa, dağlarda açlıktan kendi avladığımız kargalarla yetinerek ölmek bizim için bundan yekti” (KT, s. 144).

- “Gültekin hâlâ gururunu bırakmıyordu:

-Bir Türk noyanı bir Çin büyücüsü ile birleşemez” (G, s. 105).

- “Ben karı yardımıyla imparator olamam” (BGD, s. 30).

- “ ‘Kapıyı aç, Bizanslılarla vuruşmaya gideceğim’ dedi. ‘Onlar çoktur, bekle sabah olsun, hep birden gideriz’ dedim. ‘Olmaz, ben tek başıma vuruşacağım, benim için başkalarının kan dökmesini istemem’ dedi” (BGD, s. 39).
- “Sırasında hamallık eder, taş kırar, gene karınlarını kimseye avuç açtırmadan beslerler” (BGD, s. 132).

Romanlarda yer alan bazı örneklerde Türk milletinin gururuna düşkünlüğünün özellikle vurgulandığı görülmüştür:

- “Padişah, dönme kullarına iş veriyor, sonra kızınca da bu kölelerini cellatlarına boğduruyordu. Anadolu Türk’ü bu köleliği kabul edemiyordu” (TK, s. 339).
- “Türk, başı yerde gezmeyi sevmez” (KK, s. 79).
- “Oğlunuz gibi bir gün gelip Türklerin başına geçecek olan bir babayiğidin, velev babasına bile olsa ayaklarına kapanmasını nasıl doğru buluyorsunuz? Savcı Bey, eğer sizin ayaklarınıza kapansaydı, asıl o zaman en büyük suçu işlemiş olurdu. Bir Türk beyi bir can pahasına bile olsa, başını yere sürer mi?” (SB, s. 180).

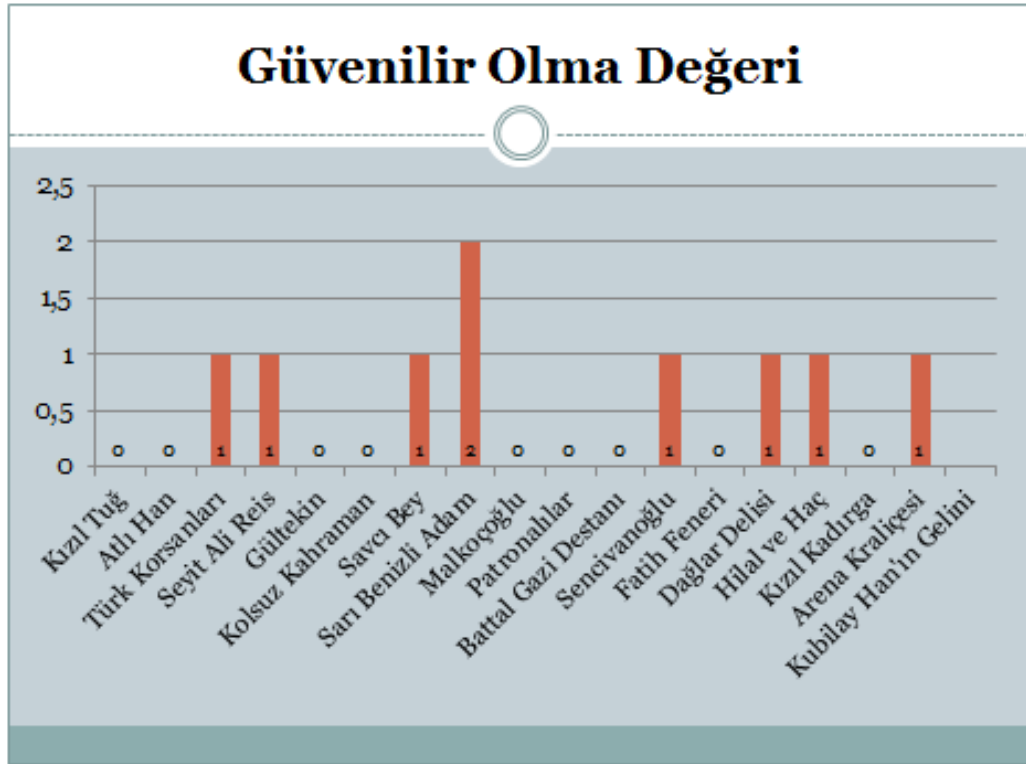
5.1.3.9. Güvenilir Olma Değeri

“Bir toplumda yaşayan bireylerin birbirlerine, içinde yaşadıkları sistemlerin kuralına ve kurumlara yönelik olarak, söz konusu birey, kurum veya kuralların rollerini ve işlevlerini belirlenen doğrultuda en iyi şekilde yapacaklarına duyulan inanç” (Demir, Acar; 2005: 177) olarak tanımlanan güven, bir toplumda bireyler arasında ya da bireylerle kurumlar arasında sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için önemli ve gerekli bir unsurdur.

Güvenilir olma değeri, “Güvenilir olma hali. Kendisine can ve mal emanet edilebilir olma. Bir kişinin, kendisinden zarar gelmeyeceğine ve emanete hıyanet etmeyeceğine dair çevresinin güvenini kazanmış olması”dır (Demir, Acar; 2005:178).

Grafik 28

Güvenilir Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda, güvenilir olma değerine ilişkin Sarı Benizli Adam'da iki; Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Savcı Bey, Sencivanoğlu, Dağlar Delisi, Hilal ve Haç, Arena Kraliçesi'nde birer örnek olduğu görülmüştür.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında güvenilir olma değeri, daha çok, *kişiliği, yetenekleri nedeniyle güvenilir olma* yönüyle ele alınmıştır:

- “Mustafa Paşa, artık onun kudretli görüşüne, keskin zekâsına teslim olmuştu: -Sen bilirsin, Turgut Paşa! İsteddiğin gibi harekette serbestsin!” (TK, s. 409).
- “Evelallah reis... dedi. Sen başımızda oldukça bizim için hiçbir güçlük yoktur! Her zorluğu yener İstanbul'a varırız” (SAR, s. 318)

- “Hayır, Vasilisya büyük bir haber bekliyor... Yarın gece gelecek... Benden başkasına inanmaz. Haber ben alacağım ve Valekerna sarayına götüreceğim...” (SBA, s. 54).
- “Sana inanıyor, güveniyorum! dedi. Bu inanişımın sonu bir ölüme varacak bile olsa sana inanıyorum” (DD, s. 78).
- “-Korkmuyorsun ama?
-Senin yanında korkulmaz.
-Ben de Kadı Han’ın yanında korkulmayacağımı bilenlerdenim” (HH, s. 63).
- “... genç erkek, gözü pek denince aklına Caberhan geliyor, delilikle aklı, cesaretle bilgiyi uğraş alanında kullanmasını bilen arkadaşına çok güveniyordu” (AK, s. 140).

Güvenilir olma değerinin ele alındığı bir başka açı ise *sır verilecek kadar güvenilir* olmadır:

- “-Size bir sır vereceğim.
-Tamamıyla gizli kalacağına inanabilirsiniz” (SB, s. 33).
- “Kimseye açmadığım sırrımın bir yarısını sana açtım Sencivanoğlu...” (S, s. 97).

Güvenilir olma değerinin, tek bir örnekte *emanete sahip çıkma* yönüyle kullanıldığı görülmüştür:

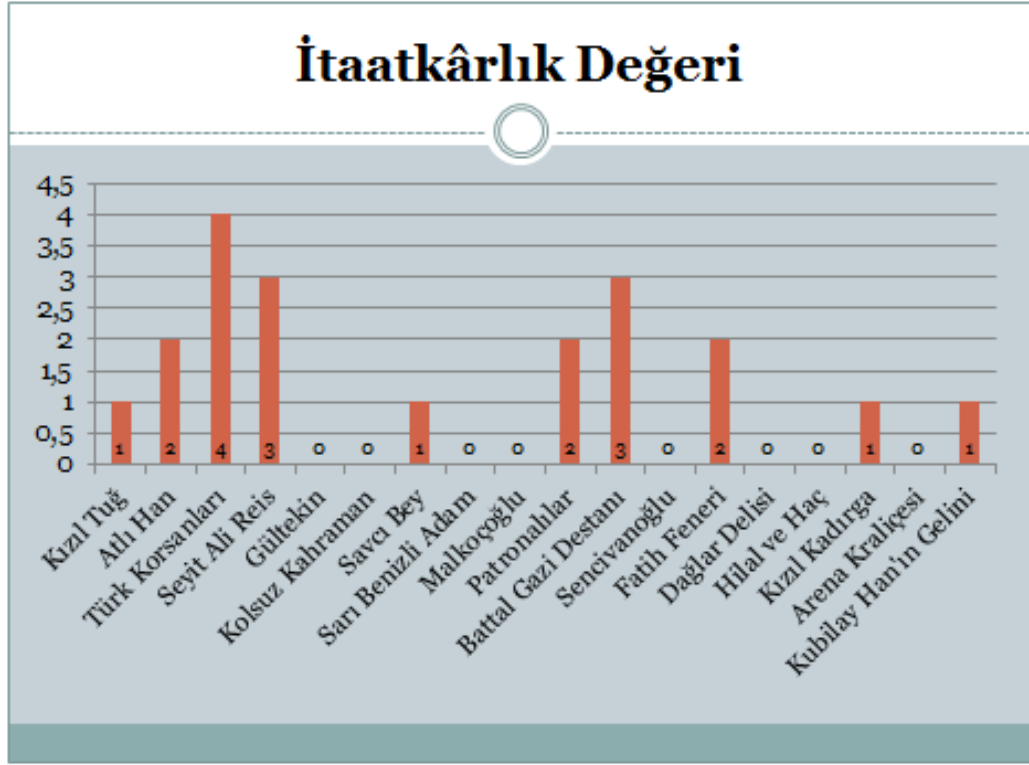
- “Bana bırakmadın mıydı hani! Ben emanete ihanet etmem. Bıraktığın gibi duruyor...” (SBA, s. 106).

5.1.3.10. İtaatkârlık Değeri

İtaat, “hiyerarşik bir ilişki düzeninin bulunduğu ortamlarda üstün söz ve talimatlarını tutma, onlara uyma, onların gereğini yapma” (Demir, Acar; 2005: 218) olarak tanımlanmaktadır. İtaatkârlık, rütbe ya da konum olarak üst durumda olan birinin isteklerini yerine getirmek, emirlerine uymak, sözlerini koşulsuz kabullenmektir. İtaatkârlık; sevgi, saygı, fedakârlık, bağlılık, sorumluluk, cesaret gibi değerleri de barındıran bir değerdir.

Grafik 29

İtaatkârlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Kozanoğlu'nun romanlarında itaatkârlık değeriyle ilgili Türk Korsanları'nda dört; Seyit Ali Reis ve Battal Gazi Destanı'nda üçer; Atlı Han, Patronalılar ve Fatih Feneri'nde ikişer; Kızıl Tuğ, Savcı Bey, Kızıl Kadırga ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında itaatkârlık değerinin *üst rütbedeki kişinin emirlerine uyma, ona koşulsuz boyun eğme* yönüyle kullanıldığı tespit edilmiştir:

- “Kahraman!.. Hanım Sultan seni kutlamamı emrediyorlar. Evvela anam, sonra da Harzemlilerin sultanı olması dolayısıyla onun emrine uymak zorundayım” (KT, s. 130).

- “Delikanlı önce gitmek istemedi. Fakat Hakanın buyruğundan çıkmak istemediğinden eşyalarını toplamaya başladı” (AH, s. 101).
- “Söyle, şimdi şu gördüğün gökyüzüne yükselen dağları yıkayım. Söyle, şimdi gökyüzünde uçan kartalları ayağının altına sereyim. Bütün Sirmik ahali gelip sana köle olsun. Söyle, bütün Roma’yı baştan başa yarıp sana eşsiz hazineler getireyim. Yalnız hiçbir gün Hakan’ın buyruğundan çıkmaklığımı isteme benden!..” (AH, 164).
- “Biliyorum, hepiniz erkek yürekli, cesur, benim buyruklarım uğrunda kavgaya gözlerinizi bile kırpmadan girecek Anadolu uşaklarısınız” (TK, s. 52).
- “Türklerin gözünde Oruç Barbarossa ile Dragut Reis’ten daha büyük, daha kutsal bir kimse yoktur. Bunları ulusal kahraman sayar, onların kutsal buyrukları, onların bir işaretleri uğrunda can vermekle övünürler” (TK, s. 138).
- “Alınan emirler hemen yerine getiriliyordu. Hiç kimsenin ağzından bir yılgınlık sesi bile çıkmıyordu” (TK, s. 177).
- “Beyler, hiddetten dudaklarını ısırma ile beraber, Kaptan Paşa’ya bir şey söylemeyeceklerinden, başlarını önlerine eğdiler ve:
-Paşamız bizden daha iyi bilir, dediler” (TK, s. 269).
- “Diğer yandan Jirar ile Şivel de ellerinden geldiği kadar çabukluk ve ihtiyatla efendilerinin emirlerini yerine getirmeye çalışıyorlardı” (SAR, s. 34).
- “Kurnazlık etmek isteyen şövalye, reis ile adamlarının arasını açmak istiyordu. Fakat leventler, daima, reislerinin her sözünü yerine getirmeye alışmışlardı” (SAR, s. 69).
- “Fakat komutanına körü körüne boyun eğmeye mecburdu” (SAR, s. 86).
- “Önce söylediğimiz gibi, Savcı Bey’in her sözüne, olmayacak bir şey olsa bile körü körüne boyun eğdi. Canını bile uğrunda vereceği şehzâdesi ne yaparsa doğru idi” (SB, s. 35).
- “Padişah buyurunca kul gelir” (P, s. 57).

- “Türkler başlarında temiz, mert, cesur bir başbuğ buldukça her zaman canla başla ona hizmet etmiş, onun arkasından ölüme kadar bile gitmişlerdir” (P, s. 123).
- “Bundan sonra emirlerinizi yerine getirmek için yaşayan bir kölenizim” (BGD, s. 57).
- “Ben sizden değil, yalnız Vasileas’tan emir alırım” (BGD, s. 74).
- “Mihal yerlere kadar eğildi:
-Sevgili Vasileasımızın her buyruğu başımızla beraber! dedi” (BGD, s. 100).
- “Emret şehzadem! Canım her zaman yolunuza kurban olsun!” (FF, s. 35).
- “Emriniz yolunda başım kurban olsun padişahım!” (FF, s. 62).
- “Fakat emirlerindeki kesinlikle çabukluk kaptanın emrine uymaya alışık Türk leventlerinin aşk ve şevkle çırpınmalarını kösteklemiyordu” (KKa, s. 186).
- “Bu mührü elinde bulunduranın her buyruğuna baş eğmeye alıştılar” (KHG, s. 21)

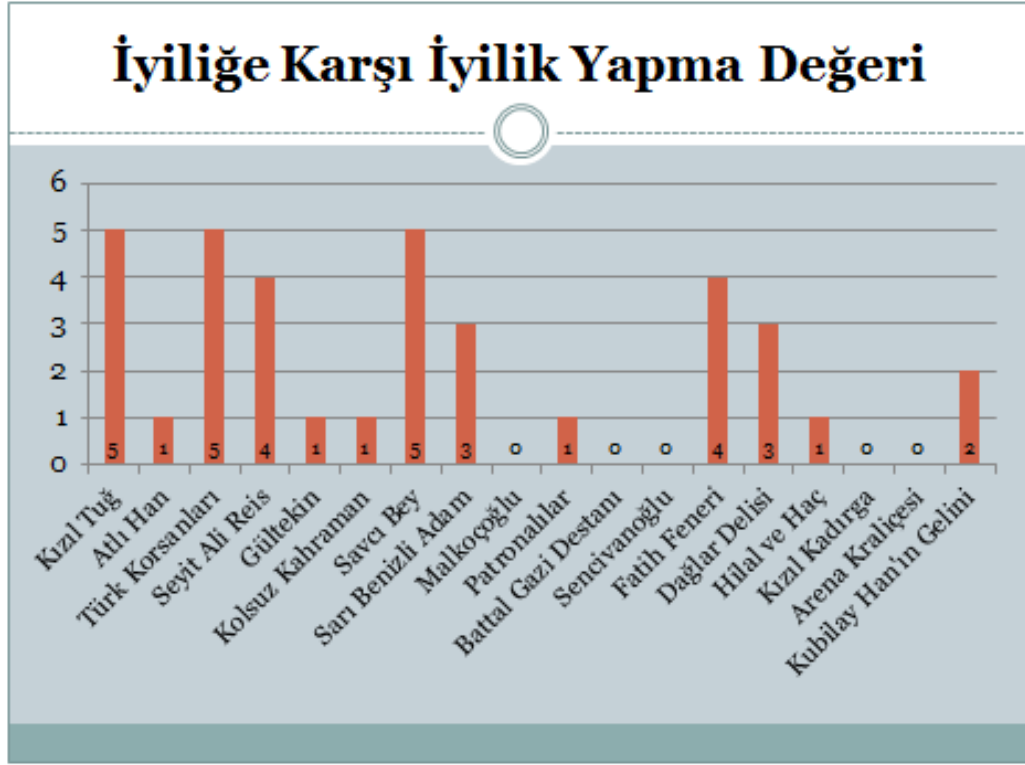
5.1.3.11. İyiliğe Karşı İyilik Yapma (Vefalı Olma) Değeri

İyilik, Türkçe Sözlük’te (2005: 1007) “karşılık beklenilmeden yapılan yardım” olarak tanımlanmıştır. Yardım etmek, yararlı işler yapmak anlamına gelen iyilik, sevgi, saygı, paylaşma, fedakârlık, hoşgörü, alçak gönüllülük gibi değerleri içeren önemli bir değerdir.

İyilik her ne kadar karşılık beklenmeden yapılsa da, yapılan iyiliğin altında kalmamak, eldeki imkânlar dâhilinde, hemen ya da daha sonra iyiliğe karşılık vermek vefalı olmak olarak tanımlanabilir. Vefalı olmak, insanın karşısındaki kişiye, onun yaptığı iyiliğe verdiği değeri göstermesi bakımından önemlidir.

Grafik 30

**İyiliğe Karşı İyilik Yapma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya
Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı**

Abdullah Ziya'nın romanlarında sıkça yer verilen değerlerden biri olan iyiliğe karşı iyilik yapma değerine ait Kızıl Tuğ, Türk Korsanları ve Savcı Bey romanlarında beşer; Seyit Ali Reis ve Fatih Feneri'nde dörder; Sarı Benizli Adam ve Dağlar Delisi'nde üçer; Kubilay Han'ın Gelini'nde iki; Atlı Han, Gültekin, Kolsuz Kahraman, Patronalılar ile Hilal ve Haç'ta birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında yapılan iyiliği unutmamak ve er ya da geç karşılık vermek sıkça yer verilen değerlerdendir:

- “Eğer bunları ona iletirsen bize büyük bir iyilik edersin, çünkü yapacağımız büyük işler için önce altın harcayacağız. Biz bu iyiliği unutmuyoruz. Elbet bir gün sıra gelir, karşılığını öderiz” (KT, s. 18).

- “...yalnız bu dik kafalı, kendini beğenmiş, dünyayı kendine dar gören çıplak Türkün kılıcı, yardımını altında da kalamazdı. Ona bir şeyler vererek ödeşmek istiyordu” (KT, s. 19).
- “Kahraman, hayatımı kurtardın... Bu iyiliğini unutmayız, karşılığını görürsün!” (KT, s. 112).
- “Mehmed Töküş efendimizin sarayından bir gece eğlencesinden dönerken beni o haydutların elinden kurtaran bu bahadırıdır. Kardeşlerim kendisine benim kadar saygı gösteriniz!” (KT, s. 115).
- “Aklımda kaldığına göre, Deligün Buldaklı Otsukarcı nam kahraman... Beni bir gece ölümden kurtarmıştı... Buyurunuz bahadır, evvela istirahat ediniz... Biz kendimize iyilik edenleri unutmayız...” (KT, s. 130).
- “Yüce bahadır, dedi. Anam beni kurtardığınız görmüş, sizi ağırlamak istiyor” (AH, s. 83).
- “Ağam, dedi. Sen beni nişanlıma kavuşturdu, bu iyiliğini unutmam, sana bir sandal vereyim, başka şeye karışmam, kaçabilirsen kaç” (TK, s. 17).
- “Sana bir şey yapmayacağım. Sen de benim canıma dokunmamıştın” (TK, s. 91).
- “Kendisine yardım eden bu yabancıları hoşnut etmek kaygısıyla:
-Kalede ne bulursanız alınız, size verdim, dedi” (TK, s.115).
- “Endüslüleri, kendilerini İspanyolların elinden Oruç Reis’in kurtardığını unutmamış, yerli Berberilerle birleşmeyip, peşlerini bırakmayan İspanyollara karşı çarpışmak üzere, Oruç Reis’in yanına koşmuşlardı” (TK, s. 144).
- “Büyük kahraman!
Hayatını iki defa kurtardığın kimse, karşılık olarak, sana bir iyilik edebilmek için uğraşiyor” (TK, s. 260).
- “Bize yaptığımız iyilikleri, fedakârlıkları hiçbir zaman unutmayacağız” (SAR, s. 198).

- “Raşputların rahibi, Seyit Ali Reis’in kendisine hiç karşılık beklemeden yaptığı iyiliği unutmuyacak kadar temiz yürekli ve bu iyiliği her şeye rağmen ödemek gerektiğine inanan cesur bir gençti” (SAR, s. 261).
- “Bizim reis sihirbazın hayatını kurtarmıştı. O da reise karşılıkta bulunmuş...” (SAR, s. 377).
- “Sen önce benim hayatımı kurtarmıştın. Bu bakımdan almayı düşüklük saydığın iyiliğinin karşılığını ben kendiliğimden sana vermek zorunda idim” (SAR, s. 382).
- “Yasalar Başbuğu, kendini ölümden kurtaran adamı kendi eliyle ölümün ağzına veremeyecek kadar erkek yaradılışlıydı” (G, s. 147).
- “Bana gelir, beni kulübemde görür! Bana iyiliğimi unutmadığımı söyler, para verir, gönlümü alır; alnımdan, elimden öper, gider, dedi” (KK, s. 34).
- “Teşekkür ederim, dedi. Hayatımı kurtardınız. Bu iyiliğinizi ölünceye kadar unutmayacağım” (SB, s. 47).
- “Karşınızda sade bir kadın değil bir vasilisya var ve bir vasilisya minnet altında kalmaz; siz beni kurtardınız, ben de sizi...” (SB, s. 127).
- “Ben hayatımı Savcı Bey’e borçluyum! Benim onu kurtarmak için harcayacağım gücü, benden başka kimse harcayamaz” (SB, s. 177).
- “-Evet! Kızımı bu menhus herifin elinden kurtardınız! Teşekkür etmek borcumuzdur!
-Ya, demek küçük sizin kızınızdı?
-Buranın yabancısısınız!
-Öyle!
-Bizim konakta bugün istirahat buyurmanızı rica edecektim” (SB, . 203).
- “-Benim canım sizin uğruna adanmıştır.
-Sebep?!..
-Hayatımı siz kurtardınız dedim ya” (SBA, s. 60).

- “Bana birçok iyiliklerin dokundu. İnşallah yakın bir zamanda bütün bu iyiliklerini öderim. Seni Bizans’a imparator yapmak niyetindeydim. Görürsün” (SBA, s. 80).
- “Siz, bize iyilik ettiyseniz, iyiliğinizi iyilikle karşılız” (SBA, s. 169).
- “...Hayatın işte şimdi elimde bulunuyor. Fakat sen benim levent iken hayatımı kurtarmıştın. Bu iyiliğini unutmuyorum. Kaptan paşalığı gene sana veririz” (P, s. 170).
- “ ‘Delikanlı’ demişti. ‘Hayatımı kurtardın, bir düşman, bir Müslüman da olsan, sana borçlu kalamam. Lordun hizmetine girmeyeceğimize göre.. Bu hediyemi hayatımın karşılığı alınız. Ve kim olursanız olun hayatınız bizim için kutlu kılınmıştır” (HH, s. 101).

- “Beni yenmen, benim erlerimin de ardına katılması sana ve gök bayrağa öylesine ün sağlayacak ki, yüzyıllar boyu dünya Kurt Cebbe adını saygı ile anacak... Sana bu ünü sağlayana karşı sen de bir şeyler yapmalı, borcunu ödemelisin!” (KHG, s. 62).

Vefalı olmak değeri, yapılan iyiliği unutmamak olarak ele alınmasının yanında, iyilik görülen kişiye *ihane etmeme* olarak da ele alınmıştır:

- “Hâşâ, ben babanızın ekmeğini yedim. Size nankörlük edemem” (DD, s. 45).
- “Biz yediğimiz tuz ve ekmeğin hakkını ne pahasına olursa olsun satmayız! Sen gam yeme!” (DD, s. 66).
- “Babam, babanın babası Çin Hakanı Çeğen’in buyruğunda çalışmışlar. Ekmeğini yemişler. Benim bu gelenekleri tepip ayrılmam doğru olmazdı” (KHG, s. 73).

İncelediğimiz romanlarda, iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma) değerinin Türk milletinin özelliklerinden olduğunu vurgulayan örnekler de görülmüştür:

- “... Türklerin hiçbir iyiliğin altında kalmayacak kadar kendini beğenmiş...” (SB, s. 28).
- “Türk çocuğudur, padişahım! Bir bardak ayranın hatırını kırk yıl sayar. Dün akşamki yoldaşlığınızı unutmamıştır” (DD, s. 42).

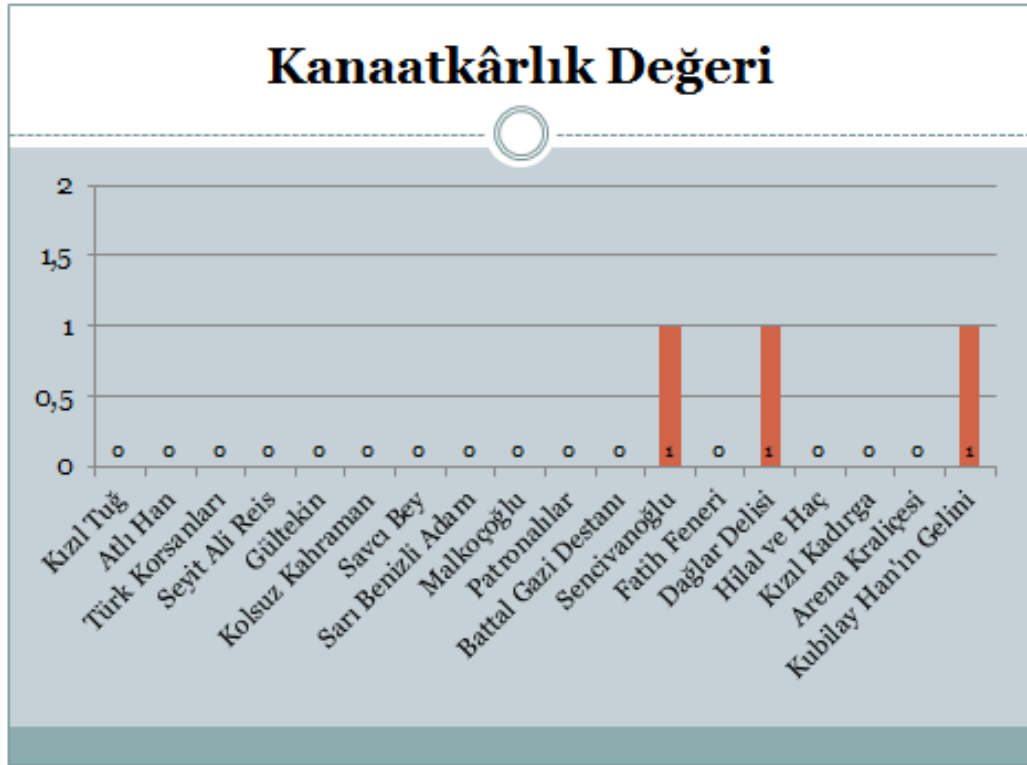

5.1.3.12. Kanaatkârlık Değeri

Kanaatkârlık, azla yetinme, elinde olanla idare etme, elinde olana razı olma anlamlarına gelen manevi bir değerdir. Her ne kadar insanların ulaşmak istedikleri, elde etmek istedikleri hedefleri olsa da kanaatkârlık değerine sahip kişiler, ellerinde olanla yetinmeyi bilip bununla mutlu olmayı başarabilirler.

Grafik 31

Kanaatkârlık Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya'nın romanlarında çok fazla yer verilmeyen kanaatkârlık değerine ilişkin örnekler Sencivanoğlu, Dağlar Delisi ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örnekle sınırlı kalmıştır:

- “Benim, bana yetecek kadar dünyalığım var... Hem ben dünya nimetlerine boyun eğip kör nefsimin elinde para için, karı için, şarap için, nam olsun diye köle olamam” (S, s. 93).

- “Sen bilirsin! Bana kuru bir ekmekle kara zeytin yeter!” (DD, s. 67).
- “Tanrı ne verdiyse onunla yetiniriz, dedim” (KHG, s. 69).

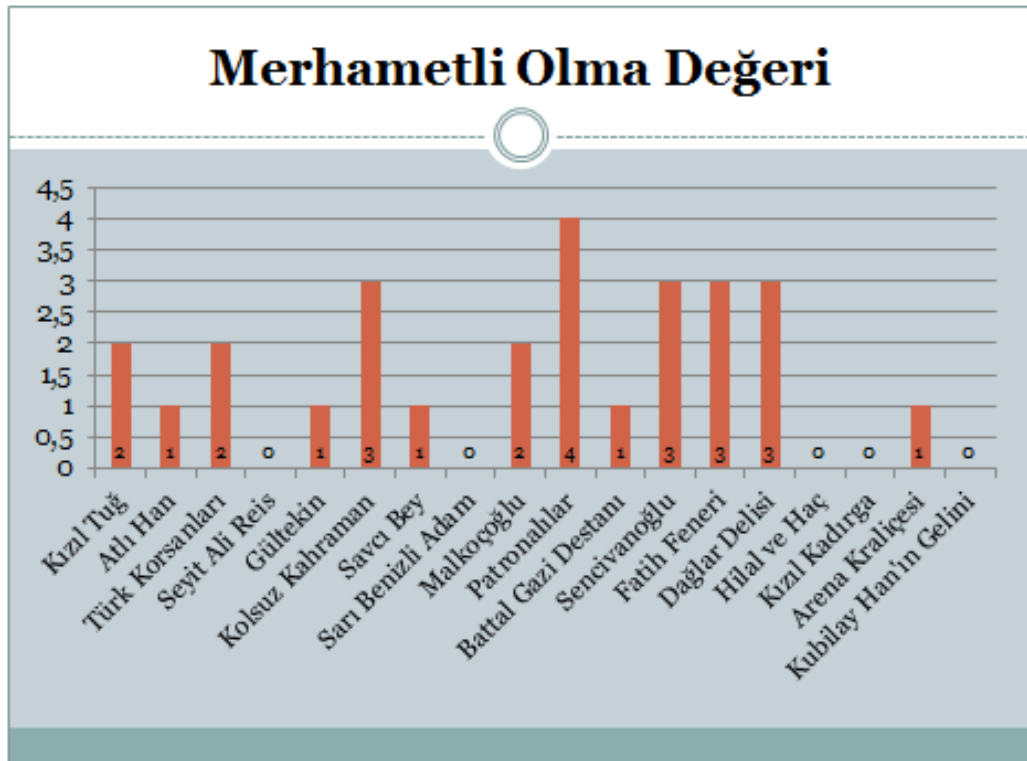
5.1.3.13. Merhametli Olma Değeri

Merhamet, “başkasının güçsüzlük, sıkıntı ve derdine ilgi duyma, onun durumuna acıma ve şefkat gösterme, onunla birlikte ıstırap çekme” (Hökelekli, 2008: 78); “herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma” (Ayverdi, 2005: 2014) olarak tanımlanmaktadır.

Merhametli olma değerine sahip kişiler, karşılarında zor durumda kalmış kişilerin dertleriyle dertlenip onlarla üzürlüler, onların içinde buldukları zor durum karşısında onlara acırlar ve bu acıma sonunda yardım etme isteği ya da onları affetme gibi bir tutum sergileyebilirler. Merhametli olma değeri; sevgi, bağışlama, yardımseverlik, hoşgörü gibi değerleri de içeren manevi bir değerdir.

Grafik 32

Merhametli Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

İncelediğimiz romanlarda, merhametli olma değeriyle ilgili Patronalılar'da dört; Kolsuz Kahraman, Sencivanoğlu, Fatih Feneri ve Dağlar Delisi'nde üçer; Kızıl Tuğ, Türk Korsanları ve Malkoçoğlu'nda ikişer; Atlı Han, Gültekin, Savcı Bey, Battal Gazi Destanı ve Arena Kraliçesi'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Merhametli olma değeri, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında iki farklı açıdan ele alınmıştır. Bunlardan birincisi *güçsüz olana acıma, onun durumuna üzülme* veya *dayanamamadır*:

- “Oğlunu ben öldürtmedim. Benim bu işte ilgim yoktu. Biz, bir çocuğu öldürtecek kadar kahpe yürekli değiliz. Ben katil değilim” (KT, s. 83).
- “Böyle yerde sürünen yoksullara dokunmayı erkeklğine yediremeyen Cafer...” (BGD, s. 44).
- “Tanımadığı, kendine düşman saymadığı bu yoksul ve düşüncesiz insanları öldürmek istemeyecek kadar kabadayı ruhliydu” (AK, s. 47).
- “Bunlar kendilerini koruyamaz yoksullardır. Bizim kılıcımız bunlara nice kalkar? Biz katil mi olduk, Reis? diye mırıldandı” (TK, s. 91).
- “Gelir, paşa! Bir padişah günahsız, suçsuz birkaç zavallıyı nasıl parolasınlar diye bu kudurmuş halka teslim eder?” (DD, s. 40).
- “Onun yufka yüreği, haklı da olsa, böyle bir zavallının kanının akıtılmasına dayanamıyordu” (DD, s. 43).
- “Küçük yaşından beri gözyaşına, hele bu yaşlar bir kadın gözlerinden dökülürse dayanamaz, yumuşardı” (DD, s. 60).
- “Emrediyorum, bu Türk casusuna el sürülmeyecek gayri... Çok acıklı bağılıyor, yüreğim kabardı. Söylediklerin doğru gibi... Kocayınca insanın yüreği yufkalaşıyor” (FF, s. 11).
- “Şeftali pembesi yanaklarından aşağı, iki iri yaş damlası kaydı. Çocuk ağlıyordu. Sarı Yani, onun bu haline dayanamayarak yumuşadı” (FF, s. 59).

- “Mustafa Bey’in gözyaşına hele böyle genç bir delikanlının gözyaşına, ne yüreği dayanabildi ne de kafası; böyle bir şey düşünürken baş ağrısız durabilirdi, fakat Emanet’in bu durumu karşısında yüreği sızladı, başı ağrıdı” (FF, s. 82).
- “-Benim yüreğim yufka, senin gibi yabanî olamadım. Gözlerimin önünde bir kadın yenirken görürsem içim kabarıır... Üzülürüm...” (S, s. 138).
- “Patronalının yoksullara karşı çok yufka olan yüreğini yumuşatıverdi” (P, s. 45).
- “Gerçekten Murat Bey, çok yufka yürekli, iyi bir beydi” (SB, s. 164).
- “... ben sana yardım eden değil, fenalığı dokunmayan da ulusumu kurtarmak pahasına bile olsa yere vuramayacak kadar yufka yürekliyim” (KT, s. 15).

Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun incelenen tarihî romanlarında, merhametli olma değerinin ele alındığı ikinci açı ise acıma ve genellikle bu acıma neticesinde ortaya çıkan *yardım etme*, *affetme* gibi durumlardır:

- “-Ben düşmanımın bile ne ölüsünü, ne de dirisini bu yamyamlara pastırma ve dahi biberli yahni yapıp yesinler diye vermem” (S, . 147).
- “-Kelle! dedim. Bana yardım et, bu kâfir Duromega’yı burada kan kokusu içinde yaralı bırakmayalım... Karıncadan, sırtlana kadar yoksulun kanını gören tepesine biner, kemiklerine varıncaya kadar kemirirler” (S, s. 177).
- “Onu orada, bu durumda bırakıp kaçmaya gönlü kanmıyordu” (M, s. 21).
- “Onu burada, kendi kendisine ölmeye bırakamazdı” (M, s. 21).
- “Bırak o çocuğu, dedi. O, kimsesiz bir Türk’tür. Uçurttuğu uçurtma da benimdi. Dokunma yoksula!” (KK, s. 6).
- “Yaralı bir çocuk benden beş altı adım ötede yere düştü. ‘Ah anacığım yandım...’ diye inledi. Bu söz yüreğime işledi. Yanına gittim, gücüm yerinde idi. Kendisini tuttum, odama aldım, yarasını sardım. Askerler neden sonra gelip kulübenin kapısına dayandılar. Anladım ki, askerler bu çocuğu arıyorlar. Yoksul yavrucak: ‘Yanıyorum... Su veriniz! Susadım... Yanıyorum... Anacığım beni sen aldattın’, diye sayıklayıp duruyordu. Bu çocuğu askerlere verirsem parçalayacaklarını sezdim.

-‘Burada kimse yok’ dedim, onlar da gittiler” (KK, s. 32).

- “Benim de bu yaşta bir çocuğumun elinden çıkan bir kaza yüzünden başını kesmişlerdi, kocam ölmüştü. Yüreğim ölüme karşı çok yufka idi. Acıdım, çocuğu yatağıma yatırdım, tam bir hafta besledim, sonra bir gece art kapıdan kaçırdım” (KK, s. 33).

- “- Öldürmeyeceksin!..

-Acımak damarların kabardı!.. Ama biz buraya gireceğiz. Girmek için de bu nöbetçinin susması, susturulması için de ölmesi gerek.

-Bu zavallıya yazık değil mi? Bir şeyden haberi yok, şarkı söyleyip duruyor. Bak ne adar yanık sesli, anasını mı, babasını mı düşünüyor, nedir?

(...)

- Önümüze geleni öldürmekliğimiz doğru değil, ben onu öldürmeden susturabileceğimizi sanıyorum” (AH, s. 69).

- “Üçünüzü de biraz önce bana zorla öldürttüğünüz tavuk gibi şimdi burada gebertirim. Fakat kendini korumaktan aciz insanlara dokunmak erkeklerin değil, cellâtların işidir. Sizin cezanızı Tanrı ve cellâtlar versin; onlara bırakıyorum. Bir daha gözüme gözükmeyin, haydi!.. dedi” (G, s. 133).

- “-...Yeter ki sen iste... Şimdi cellâda söyler, onu boğdururum.

Patronalı soğukkanlı ve terbiyeli, onun kollarını tutup itti:

-Kendinize geliniz. Büyük bir günaha girmiş oluyorsunuz...” (P, s. 38-39).

- “-Çocuğun ne suçu var? Kuzum, bırakınız!

-Peki, bırakırım” (P, s. 116).

- “Öyle körü körüne yüzlerce Müslüman canına kıymak doğru değildir. Belki içlerinde bu işte günahı olmayanlar da vardır. Onları bağışlarız” (TK, s. 130).

- “-... Eğer şimdi fermanınız var ise meclis dağılmadan Halil’in başını koparıp eşkıyayı dağıtalım, devletlüm?

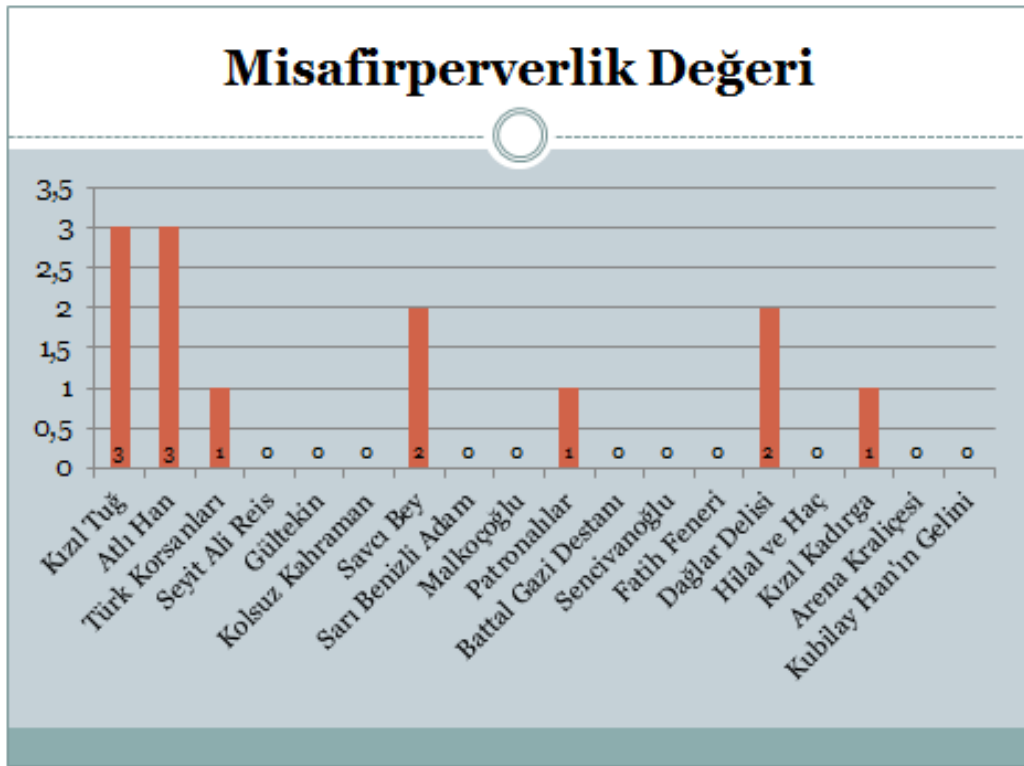
-Meclis kalabalıktır. Bu arada birçok günahsızın da kanına girmiş olursunuz. Tenha bir güne alın!” (P, s. 180).

5.1.3.14. Misafirperverlik Değeri

Misafir gelmesinden hoşlanmak, gelen misafiri iyi şekilde ağırlamak, ağırlamak için çabalamak, misafirlerin hoş vakit geçirmesini sağlamak anlamlarına gelen misafirperverlik, özellikle Türk milleti için önemli olan değerlerden biridir. Türk insanı, davetli ya da davetsiz, tanışın ya da tanımasın gelen misafiri ağırlamak, ona hizmet etmek için elinden geleni yapar. Eldeki imkânların en iyileri, güler yüzle misafire sunulur. Misafirperverlik; sevgi, saygı, hoşgörü, iyilik yapma, yardımseverlik gibi değerleri içermektedir.

Grafik 33

Misafirperverlik Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda, misafirperverlik değerine ilişkin Kızıl Tuğ ve Atlı Han'da üçer; Savcı Bey ve Dağlar Delisi'nde ikişer; Türk Korsanları, Patronalılar ve Kızıl Kadırga'da birer örnek olduğu görülmüştür.

Abdullah Ziya Kozanoğu'nun romanları üzerine yapılan incelememizde misafirperverlik değerinin üç açıdan ele alındığı tespit edilmiştir. Bunlardan bir tanesi ve en çok kullanılanı, kim olursa olsun *gelen misafire saygılı olma* dir:

- “...Hakan elçilerin konuk olduklarını, kendilerine el kaldırılamayacağını söyleyince nöbetçiler kaldırılmıştı” (AH, s. 197).
- “Misafirim olmasan ben o ‘Satılmış.’ sözünü boğazına tıkardım” (P, s. 142).
- “Safa geldiniz, Bizans’ı sevindirdiniz. Bizim konuğumuzsunuz. Önce kendinizi bildirmediğiniz için size karşı saygıda eksik kaldık; hoş görün! diye haykırdı” (SB, s. 16).
- “Şehrimize gelen her misafir bizim için değerlidir” (SB, s. 202).
- “Burada bizim tutsağımız değil, konuğumuzsunuz. Çeriler bilmemişler, sizi birine benzetmişler, dedi” (KT, s. 35).
- “Bey, hiç benim konağıma Kara Haydar Bey ve Katırcıoğlu gelir de sorgu olur mu? Buyurun içeri, başımla beraber!” (DD, s. 214).

Misafirperverlik değerinin yer verildiği başka bir yönü gelen misafiri *iyi ağırlama, ona hizmet etmedir*:

- “Bu bahadır konuğumuzdur. Sarayı gezdirin. Gönüllerini hoş tutun. Buyruklarını yerine getirin! dedi” (KT, s. 138).
- “Otsukarcı bu sarayda tam üç ay kaldı. Mehmed Töküş onu bırakmak istemiyordu. Otsukarcı'nın bir dediği iki olmuyordu. Ayağını sıcak sudan soğuk suya koymuyorlardı” (KT, s. 141).
- “Dük, elindeki küçük çekiçle önündeki gümüş çana vurdu. Bir uşak içeriye girdi:
-Senyör Anriko'nun karnını doyurup dinlenmesine yardım ediniz.
-Teşekkür ederim, efendimiz, diyerek Anriko, Dük'ün yanından ayrıldı” (TK, s. 70).
- “Sonra kendisini yan gözle süzen yolcuya:

-Buyurmaz mısın evlat, dedi. İstavrit gözleyen istakozlar gibi yan yan bakma. Yüreğim kabarıyor. Gel yahu, sıcak bir çorbamızı iç” (KKa, s. 11).

Misafirperverlik değerinin romanlardaki son kullanımını ise ihtiyacı olana *evini açma, onu evinde misafir etmedir*:

- “Evet, bahadır, yatacak yer arıyorsanız evim açıktır!” (AH, s. 55).

Misafirperverlik değeri, Türklerin önem verdiği değerlerdendir. Türk milleti evine gelen misafiri en iyi şekilde ağırlamak için çaba harcar. Evine gelen kişiyi tanımasa da, sevmese de ona en iyi şekilde hizmet etmek için bütün imkânlarını kullanır, elinde olanları paylaşır. İncelediğimiz romanlarda, Türklerin misafirperverliğinin özellikle vurgulandığı örnekler de tespit edilmiştir:

- “Bir Türk hakanı kendisini öldürmek için de gelmiş olsalar, konuklarına el kaldırmak küçüklüğüne düşmez” (AH, s 192).
- “Eyvallah! Garibi konuklamak Türk’ün şanındandır” (DD, s. 12).

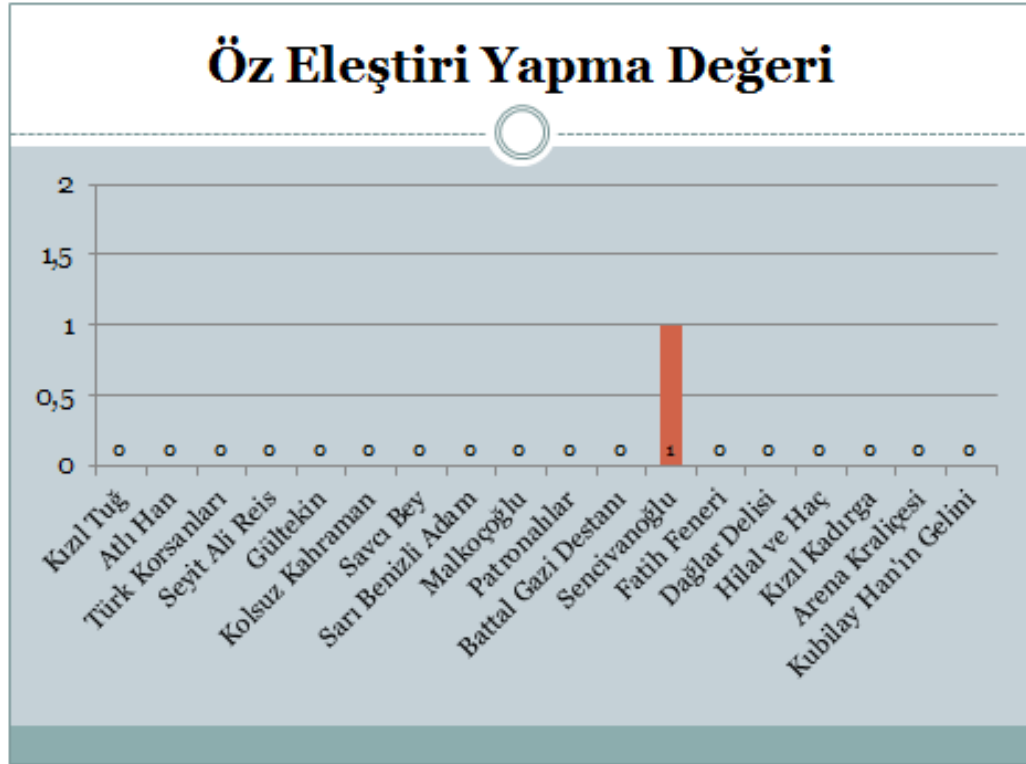
5.1.3.15. Öz Eleştiri Yapma Değeri

Öz eleştiri, “kişinin, düşüncelerini, eylemlerini ve çevresiyle kurduğu ilişkiler düzenini belirli ölçütlere göre değerlendirip sorgulaması; hatalarını açıklıkla ifade etmesi”dir (Demir, Acar; 2005: 320). Öz eleştiri; kişinin kendini bilmesi, kendisinin farkında olması, hatalarını dile getirme dürüstlüğüne sahip olması açısından önemli bir değerdir.

Grafik 34

**Öz Eleştiri Yapma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun
Tarihî Romanlarındaki Dağılımı**

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun incelenen romanlarında, öz eleştiri değeriyle ilgili tespit edilen tek örnek Sencivanoğlu'ndadır:

- “Sonra birden aklıma geldi, bu nefesine düşkün sersemlerden biri de benim. Kendi halimi görmüyor da çevremde benim gibi irade yoksulu, uçkur düşkünü sarhoşları suçlandırıyordum. Bir ufacık ‘Mibahlı’ uğruna koca bir bölük korsanı yaban diyarında düşman karşısında yalnız, başsız bıraktığımı unutuyor, kavgadan sonra esir yaban karıları ile evlenen ve bu evlenmeden çok memnun olmaları lâzım gelen yoksul Kelle ve Pala’yı ayıplıyordum” (S, s. 168).

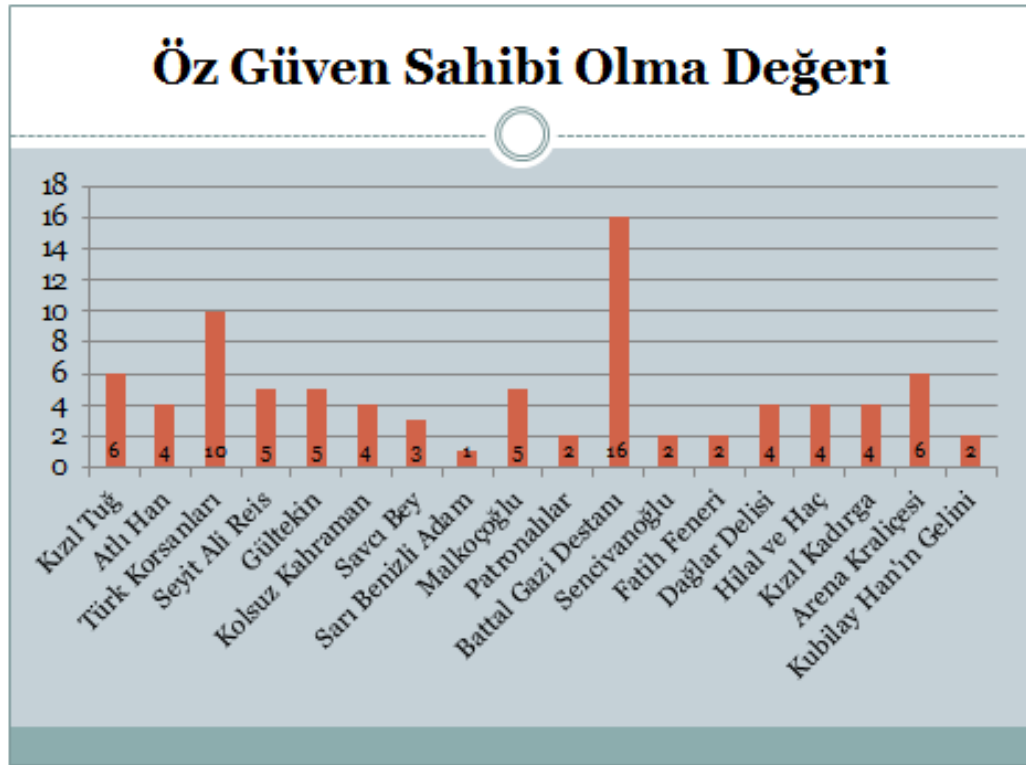
5.1.3.16. Öz Güven Sahibi Olma Değeri

Öz güven, “bir kimsenin kendisine karşı duyduğu güvenme, itimat etme duygusu”dur (Ayverdi, 2005: 2441). Öz güven sahibi bireylerin bir işi

başarabileceklerine; istediklerini, düşündüklerini gerçekleştireceklerine dair inançları tamdır. Bu inançlarını ifade etmekten çekinmeyen öz güven sahibi bireyler, hedeflerine ulaşmak için gereken çabayı gösterirler.

Grafik 35

Öz Güven Sahibi Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Yaptığımız incelemede, öz güven sahibi olma değerinin Kozanoğlu'nun romanlarında en çok yer verilen ikinci değer olduğu görülmüştür. Öz güven sahibi olma değerine ait Battal Gazi Destanı'nda on altı; Türk Korsanları'nda on; Kızıl Tuğ ve Arena Kraliçesi'nde altışar; Seyit Ali Reis, Gültekin ve Malkoçoğlu'nda beşer; Atlı Han, Kolsuz Kahraman, Dağlar Delisi, Hilal ve Haç ve Kızıl Kadırga'da dörder; Savcı Bey'de üç; Patronahılar, Sencivanoğlu, Fatih Feneri ve Kubilay Han'ın Gelini'nde ikişer; Sarı Benizli Adam'da bir örnek tespit edilmiş, incelenen bütün romanlarda öz güven sahibi olma değerine ilişkin en az bir örnek bulunmuştur.

Öz güven değeri, incelenen romanlarda, *bir kişinin ya da topluluğun kendine, gücüne güvenme; bir işi yapabileceğine, başarabileceğine inanma* anlamlarında kullanılmıştır:

- “Kahramanlarımızdan her biri kendisini beş altı adamı haklayacak kadar güçlü gördüğünden geriye dönmeye lüzum bile görmediler” (AH, s. 104).
- “Biz kılıcına yaslanarak asırlardan beri acuna boyun eğdiren ve daha şu acunda âdemoğulları yaşadıkça kimseye, hiçbir güce boyun eğmeyecek olan Türklerin ulu Tanjusı Attilâ'nın oğullarıyız” (AH, s. 153).
- “Bilmiyor mu ki ben bir dileğimle onun sığındığı ülkeyi baştan başa yakar, taş üstünde taş bırakmam. Bilmiyor mu ki ben bugün milyonlarca zavallının yersiz yurtsuz kalmasına gönlüm razı olsa, onun sığınyorum dediği Roma imparatorunun tacını başına geçirir, memleketinde bir tek sağ insan bırakmam” (AH, s. 166).
- “-Şu şatoyu almak için iki kişi geldiğimizi duysa ünlü Hakan çok kızardı! dedi.
Olçayto güldü:
-Neye, çok mu azız?
-Yook! Birimiz yeterdi de” (AH, s. 174).
- “... zorla boyun eğdirdiğiniz bütün Türkleri kurtaracağım” (G, s. 9).
- “Hiçbiriniz yerinden kıpırdamasın, yoksa canına, bir tavuk kadar paha biçmez, tümünüzü de gebertirim” (G, s. 20).
- “... ben kuvvetliyim, ben her şeyi yapabilirim” (G, s. 128).
- “O, kendisinin yumruklarındaki, pazısındaki kuvvet büyüüne ve kafasındaki zekâ ve cesaret derecesine çok güveniyordu” (G, s. 135).
- “Ben Türk'üm ve adım Asena oğullarından Gültekin'dir. Bana kalkan eller kırılır, bana vurmak isteyen kılıçlar parçalanır” (G, s. 149).
- “Eğer! dedim. Bunlara güvenip beni korkutmak istersen bil ki bunca on beş sekban bir Sencivanoğlu'nu tutmaya yetmez. Boşa kurşun atma” (S, s. 16).

- “Şimdilik otuz yaban adamıyla başa çıkacak kadar diriylim” (S, s. 80).
- “Yalnız bir gece uğraşmaklığım yeter. Yarın taç benim elimde olacaktır” (M, s. 62).
- “Babacığım, bir akıncı için Verböçi şatosunun lafı mı olur? Dilemiş olsak, alimallah, Viyana şehrine girer, Ferdinand’ın bacağından çakşırını alır, bayrak diye mızrağa geçiririz de kimseler duymaz” (M, s. 70).
- “Bana bir şey olmaz. Ben onların elinde kalacak adam mıyım paşam? Kaçar kurtulurum...” (M, s. 108).
- “Biz bir yere sahibi olmakla şeref vermeyi arzu ettik mi eski sahibine haber vermeye lüzum görmeyiz. Ordumuz gelir, o yeri alır. Ev sahibi biz oluruz” (M, s. 122).
- “Ben senin bildiğin bir sürü Avusturya soylu kişilerine tanıttığın adamlardan çok yükseğimdir. Ben istersem Viyana bir gün dayanmaz...” (M, s. 127).
- “Hiç kimseden medet umma. Boşu boşuna iş görmüş, vaktini yok etmiş olursun. İsteklerime kimseler karşı duramaz. Bunu da böylece bilesin vesselâm” (P, s. 53).
- “Ben senin güvendiğin bu sarayı yıkmayı, sığındığın o herifleri birer köpek gibi ayaklarıma kapatıp yalvartmayı bilir ve yapabilirim” (P, s. 84).
- “Taze horozları kesmeye kıyamadım, senin gibi kart horozları kesmek istiyorum. Savaşalım, boy ölçüşelim der misin? Yoksa korkuyor musun, aman ver mi diyorsun? dedi” (KK, s. 10).
- “Onu yeryüzünde öldürebilecek bir tek adam varsa o da benim” (KK, s 81).
- “-Bizans’ta bir kılıcın hatırı sayılması için çok usta olması gerekir. Burada ne kılıçlar, ne gözüpek kabadayılar erir gider.
  - Benim kılıcım çok ustadır...
  - Yok canım? Bir örnek gösterseniz.
  - Bir örnek mi? Sizi yerinizden bile kıpırdatmadan olduğunuz yere çivileyebilir kılıcım” (SBA, s. 9).

- “Her şeyden önce şurası bilinmelidir ki, benim her dilediğim şey yerine gelir. Ve buyurduğum işin de hiç kimse tersini yapamaz” (SB, s. 45).
- “Bana yalnızken yaklaşmaktan çekinin, o zaman gücümün derecesini görürsünüz ve bu size pek pahalıya mal olur” (SB, s. 103).
- “Gam yeme! dedi. Ne olursa olsun, üst geleceğiz!” (SB, s. 169).
- “Ben avul başbuğu değil ulus hakanı olacağım. Bilirim bu zor iştir. Çok kan dökülecek... Fakat sonunda kurulacak Göktürk Hakanlığı kardeşlerin kardeşlere, komşuların birbiriyle ikide bir cenk etmelerinin, kan dökmelerinin önüne geçecek” (KT, s. 6).
- “Bana gelince, benim özüm o kadar yavuz bir bahadır değilim; beni Çingene hancılarla, çöl hırsızlarından başka kimseler tanımaz; fakat kılıcım her kötü sözü temizleyecek kadar zorludur. Ateş gibi yakar, gün gibi kurutur” (KT, s. 8).
- “Ben, bana söz verilen şeyi zorla da alabilirim. Ben Otsukarcı’yım! diye haykırdı” (KT, s. 87).
- “Ben kolları bükülmeyen bahadırların kollarını bükür, adları yenilmez olan hakanlara önümde diz çöktürürüm” (KT, s. 207).
- “Benim askerim bir buyruğumla bütün acunu bile silip geçer” (KT, s. 214).
- “Bana bu acunda kimse karşı duramaz. Benden üstün buğadır yoktur yeryüzünde” (KT, s. 224).
- “Yalnız onların bilmediği bir şeyi de ben biliyorum.
-O nedir?
-Onlardan çok kuvvetli, onlardan çok cesur, onlardan çok erkek olduğumu” (BGD, s. 16).
- “Pederim Bizanslıların, birleşmesi birbiriyle kavga eden kötü niyetli politika cambazlarının ellerinde köle gibi inlememeleri için elimden geleni yapacağım. Bunu ben de başaramazsam benden sonra başarılması çok güç olacaktır” (BGD, s. 18).

- “Kendini sıkı tutsun, üzerine tek başıma geliyorum. Beni görünce elinden geleni ardına koymasın. Bakalım kim kimi alt eder?” (BGD, s. 34).
- “Korkmayın, bir şey olmayacak, ben bu sözleri önce Allahtan, sonra pazımdan başka kimseye güvenerek söylemedim” (BGD, s. 34).
- “Ben on oluyor, babamın kızıl kana boyanmış atı önünde yemin etmiştim. Kayser’in tacını başına geçirip bütün Bizans’ı yakıp yıkacağım. Daha bir şey yapmadım. Asıl bundan sonra öyle işler yapacağım ki yüzyıllar boyu bütün cihan namımı korku ile anacak” (BGD, s. 36).
- “Var mı başka kahraman? Böyle ağzı süt kokan çocukları istemem. Kendine güvenen varsa dördünü, beşini birden gönderin, bana bir kişi yetmez” (BGD, s. 41).
- “Ben, benden önce gördükleri öbür serdarlara benzemem, onların hayalleri bile benim gücümün yettiği yere varamaz. Bunu da böylece biliniz” (BGD, s. 44).
- “Bu çocuk her işini peşin söylüyor. Kendi gücüne güveniyor, istediği her şeyi de yapıyordu” (BGD, s. 52).
- “Bence hepsi hoş Şövalye Efendi, dedi. Ha bugün, ha yarın, yakını benden kurtaramazsın” (BGD, s. 52).
- “Fakat orada bir meyve eksik, bu pis herifin, bu katilin, bu Kara Yorgi’nin kendi başı. Ben de bu başı oraya asacağım. Hiç üzülmeyin, Kara Yorgi’nin gözüne bile gözükmeyen başını alıvereceğim, dedi” (BGD, s. 66).
- “Ben arabanızı kullanabilir ve eğer arabanızın bana lâıyk bir değeri varsa, yarışı da size kazandırabilirim” (BGD, s. 80).
- “-Kazanacak mısınız? Seni tutalım mı?
-Ben kendi hesabıma Edirne’deki şatomu ortaya koyuyorum” (BGD, s. 91).
- “Ben gidiyorum. Bütün Bizans şehri bir kale, bütün Bizanslılar bir ordu olsalar Ahmet’i yine kurtaracağım. Önüme hiçbir şey geçemez” (BGD, s. 112).

- “Ben kılıcımın gücü ile çıktığım bu yeri tek başıma kendi kılıcım ile koruyabilirim” (BGD, s. 120).
- “Fakat bilmelisin ki bir Şövalye Todori, kırk varene öldürülemez. Bunların sayısını çoğalt!” (BGD, s. 118).
- “Battal kiliseye girdi. Kendisine güvendiği belli oluyordu” (BGD, s. 187).
- “Mavilerin satın alamayacağı hiçbir şey yoktur...” (AK, s. 12).
- “Bunları aradan çek Belizer! diye haykırdı. Seni elimden bunlar değil tüm cehennem zebanîleri birleşseler kurtaramazlar...” (AK, s. 48).
- “Bizim içip gevşediğimize kanmayın, yarın gün doğarken atçıları alamazsak, bu kahpe Bizans şehrinde yakmadık ahır komayız” (AK, s. 59).
- “Caberhan:
  - Yarın atlar imparatora verilecek, dedi. Akıtılacak kanlarla, yıkılacak Bizans şarı bana vız gelir” (AK, s. 62).
- “Teodora, Caberhan’a yaklaştı:
  - Siz Hıristiyan olmadığınız göre, dedi, yarışlarda kime güvenebilirsiniz?
  - Caberhan dalgın, kaşları çatık, kalın bileklerini uzattı, kıllı parmaklarını açıp kapadı:
  - Bunlara güveniriz, dedi. Ne şeytan, ne azizler yaşayamaz bizlere” (AK, s. 95).
- “-‘Kendini beğenmiş Türk’ derler Bizans’ta ama bu kendini beğenmekten de büyük bir şey var değil mi?
  - Evet.
  - Unutmuşum nasıl derlerdi Türkçede daha büyüğüne?
  - Kendine güvenen Türk” (AK, s. 102).
- “Elbette kurtuluruz. Ben, Rodos zindanlarından bile kurtuldum” (TK, s. 75).
- “Yürüyüşlerinde öyle korkusuz bir kendine güveniş vardı ki, bu, kendilerinden çok üstün İspanyol ordusunu bir anda silip süpüreceklerine inandıklarını anlatıyordu” (TK, s. 150).

- “Aslında Andrea Dorya’nın bir veya birkaç dakika daha serbest kalmasından ne çıkacak? Eninde sonunda düşeceği yer, gene Türk gemilerinin forsası değil mi?” (TK, s. 172).
- “... önlerine bir çıkan olsa bile, iş çelik ve kuvvet meselesi olduğundan, pek aldırış ettikleri yoktu” (TK, s. 225).
- “Daha iyi ya! Düşman ne kadar çok olursa, biz de o kadar kıyak cenk ederiz!” (TK, s. 229).
- “Onun da sırası gelecek, Salih! Sırası geldiği zaman bütün Avrupa’da kardeşlerimin öcünü ve bu Dorya’dan cihan amiralliği forsunu nasıl alacağını görecekler!” (TK, s. 235).
- “Biz yüz, onlar bin olsa bile ne çıkar? Dorya’nın altmış bin askeri olduğunu da söylüyorlar ama gene bize sökmez” (TK, s. 267).
- “Şimdi yarım saate kadar, Andrea Dorya’nın forsasında kürek çeken yoldaşım Turgut Reis serbest bırakılacaktır! Yarım saate kadar Turgut’u baştardanın güvertesinde göremezsem, İsm-i Celâlullah namına yemin ederim ki, Cenova şarı da dâhil olduğu halde, bütün İtalya sahillerini yakacağım!” (TK, s. 286).
- “Asla! Dorya, bir ikinci defa, beni eline geçiremez! Kollarım, forsanın sonu gelmeyen azaplı işkencelerinin ağrısını hâlâ çekiyor! Buradan kurtulacağız. Hem bu, öyle bir kurtuluş olacak ki, buna asırlarca bütün cihan gülecek! Dorya’ya gülecek!” (TK, s. 323).
- “Kaptan-ı Deryalığın bana lüzumu yok. Leventlerim ve kâfir gemicileri, kendilerine güvenirlerse, Akdeniz’de başka bir kaptan seçsinler. Evvelallah, ben sağ ilen, denizler benimdir” (TK, s. 352).
- “Benden bir şey alamazlar, valide, ben adamı kırarım. Siz gam çekmeyesiz!” (DD, s. 32).
- “Biz istediğimiz şeyi almasını biliriz. Alamazsak da yakarız” (DD, s. 65).

- “Ben silah kullanmamaya söz verdim! Dileklerimi sipahi takımı silah görmeden de kabullenir, sen gam çekme!” (DD, s. 125).
- “Az! Beş kişi beni vuramaz! Kasımpaşa korsanları daha da çoktular ama bu işi başaramadılar...” (DD, s. 138).
- “-Dizginler kas! İkinci buyruğumda yeri öpersin yoksa.
-Beni yere vuracak kısrağı anası doğurmadı, diye seslendi kaçak canavar” (KHG, s. 47).
- “-...Elimden seni şeytanlar bile kurtaramaz.
‘Ama ben Timur Barak Han kurtarırım’ diye sırttım” (KHG, s. 62).
- “Bir anda masanın çevresinde dev gibi dört serseri ortaya çıktı. Her biri bir yarım dünya. Cafer meyhaneciye kızdı:
-Bunlara mı güvenir de diklenirsin? Bunlar bana yetmez!” (KKa, s. 23).
- “-Bu küçücük şebek üzerinde mi ‘Kızıl Kadirga’yı yeneceksiniz?
-Biz şebek üstünde Gale Ruvayyal sancağı almanın ilmini biliriz, sen gam çekme” (KKa, s. 179).
- “Gözünü aç Paşa! Bize Larendelu derler. Bizim kim olduğumuzu cümle haşarat tayfası bilirler. Bunda kimse kıpırdayamadan biz senin başın alırsın” (KKa, s. 253).
- “Benim yenemeyeceğim adamı analar doğurmadı daha” (KKa, s. 314).
- “Adamların bir adım atarlarsa, yeryüzünde hepsini bir çırpıda temizleyecek tek adam olduğumu kendilerine lütfen söyle!” (FF, s. 24).
- “Gam çekmeye değmez. İstanbul’u alınca kiliseyi nasıl olsa cami yapar karındaşlarımızın ruhunu şadederiz” (FF, s. 110).
- “Gidiniz, başkomutanınız Barbaros’a bildiriniz. Benim topraklarımdan ordusunu geçirmek için müsaade almamış olmasını cahilliğine veriyorum. Fakat bu ordu bana ayakbastı parası ödemedi bir adım dahi ilerleyemez, ben bu ülkenin fatihi Attilâ’nın torunu Kadı Han’ım” (HH, s. 13).

- “Savaşta Kadı Han’ı yenecek hergeleyi daha anası doğurmadı” (HH, s. 30).
- “İki bin varenk? Bizans imparatoru muhafız alayı hep burada demek. Az değil mi? İki bin asker bizi tanıdığına göre az gelir... Yazık olacak yoksullara” (HH, s. 65).
- “Üzülme yeneceğim, Yahudi kaybedeceği kavgaya girmez. Tevrat böyle yazmış, enayi değiliz, yeneceğim dedik ya” (HH, s. 213).
- “Evelallah, hepsinin üstesinden geleceğiz! Bu aç, dinsiz çakallar, ben Gucerat’ta dururken bir dakika bile yaşayamayacaklar” (SAR, s. 25).
- “Yedi kalyon... Biraz büyükçe ama biz böylelerini çok gördük... Seksen pare grap... Onları da geç!.. Sancaklardan anlaşılıyor ki elimizden tazı gibi kaçan Dö Vissayi dostumuzu da hesaba katarsak beş kaptanları var; âlâ... Beş tane dişli domuz avlayacağız demek” (SAR, s. 67).
- “Biz 700 kişi ile eyaletler alır, padişahlıklar kurarız” (SAR, s. 98).
- “Biz öyle kafası kolayca kırılacak adamlardan değiliz... Biz, kelleimizi almak için havaya kalkan elleri tutar, bir kuru dal gibi koparır atarız...” (SAR, s. 253).
- “Evelallah reis... dedi. Sen başımızda oldukça bizim için hiçbir güçlük yoktur! Her zorluğu yener İstanbul’a varırız” (SAR, s. 318).

Yaptığımız incelemede, öz güven sahibi olma değerinin Türk milletinin özelliklerinden biri olduğunu vurgulayan örnek de görülmüştür:

- “Türkler, güçlerine güvenirler” (KK, s. 79).

5.1.3.17. Sabırlı Olma Değeri

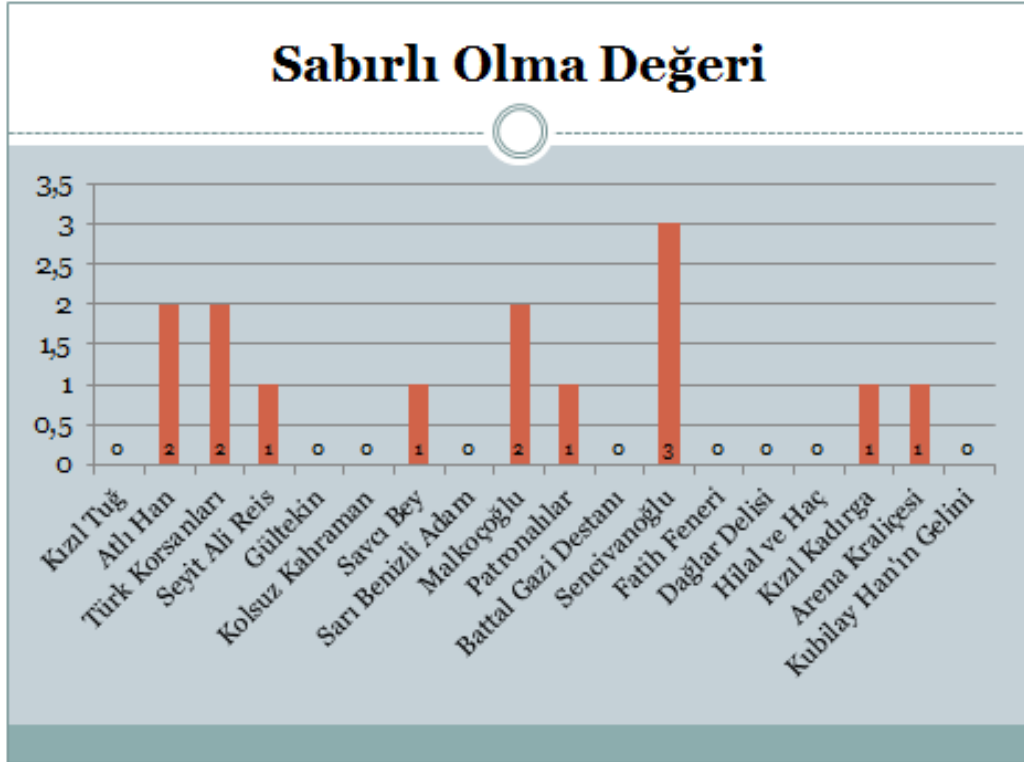
Sabır, “katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felaket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme” (Ayverdi, 2005: 2616) olarak tanımlanmaktadır.

Sabırlı olma; azimli olmayı, sakin olmayı, beklemeyi, sinirlenmemeyi, pes etmeden çalışmayı barındıran manevi bir değerdir. Sabretmenin sonunda ulaşılan

nokta, çekilen sıkıntıların karşılığını alma ve başarmanın tadı, verilen emeğin karşılığını almak olarak değerlendirilebileceği için çok önemlidir.

Grafik 36

Sabırlı Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanlarındaki Dağılımı

Sabırlı olma değeri Abdullah Ziya'nın romanlarında Sencivanoğlu'nda üç; Atlı Han, Türk Korsanları ve Malkoçoğlu'nda ikişer; Seyit Ali Reis, Savcı Bey, Patronalılar, Kızıl Kadirga ve Arena Kraliçesi'nde birer örnekle yer almıştır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihi romanları üzerine yaptığımız incelemede, sabırlı olma değerinin en çok *başarıya ulaşmak için uygun zamanı bekleme* yönüyle ele alındığı görülmüştür:

- “Daha önümüzde beş saat var. Biraz düşünelim...” (AH, s. 70).

- “Daha başındayız... Düşmanımızı iyi tanımazsak ona göre savaşamayız... Hele bir dışinizi sıkın, dedim. Geldik hikâyemizin zorlu yerlerine... Sonunda seksen yıllık bir araştırmamanın kârı olarak...” (S, s. 72).
- “Ben Karaman erkeğiyim, yarınki büyük kazançlar için bugünkü sıkıntıya, yenilmiş görünmeye aldanmam...” (S, s. 111).
- “Beklemenin en kestirme çözüm yolu olduğunu biliyordu” (M, s. 33).
- “Sarayın karşısında büzüldü. Tam yarım saat bekledi. Mareşalin çıkması için sabaha kadar da bekleyecekti” (M, s. 116).
- “Ben her şeyin zamanını kollarım Reis. Sen gam çekme” (P, s. 147).
- “Gemideki bütün korsanlar, bu haberi işitince, hemen kıyıya çıkıp kaleye girilerek, arkadaşlarının kurtarılmasını istemişlerdi. Fakat bu, pek kolay olacak bir şey değildi. Salih Reis, elindeki kozun son olduğunu biliyordu. (...) Salih Reis, av bekleyen bir sansar gibi, düşmanı uykuda basmak için gemiyi geceleri sahile yakın dolaştırıyor, arada sırada kaleyi topa tutuyordu. Elbette bir şeyler olacak, bir çürük yer bulacaktı” (TK, s. 82).
- “Cafer ‘Ortaya çıkmanın tam zamanı. Bu at hırsızına iyi bir ders vermek gerek.’ diye düşündü. Sonra gözünün önüne, Andalya dolaylarında kendini bekleyen ‘Kara Cehennem’deki arkadaşları geldi. ‘Son vuran iyi vurur.’ dedi. Dışını sıktı” (KKa, s. 159).
- “Pala Hüseyin, geceyi hiç kıpırdamadan, olduğu yerde bekleyerek geçirdi” (SAR, s. 124).

Kozanoğlu'nun romanlarında sabırlı olma değerinin *kişinin sinirlenmemesi* yönüyle kullanıldığı da görülmüştür:

- “Gemici hiç kızmayarak onun yanına daha çok yaklaştı” (AH, s. 37).
- “Fakat yapacağı işi iyi bilen Balaban, sinirlenmeden, acele etmeden uğraşıyordu” (SB, s. 191).
- “Upravada, sinirlenecek tipte insanlardan değildi” (AK, s. 13).

Sabırlı olma değeri, başarıya ulaşmak için uygun zamanı bekleme ve sinirlenmeme yönlerinin yanında, *sonuca ulaşmak için çalışma* yönüyle de ele alınmıştır:

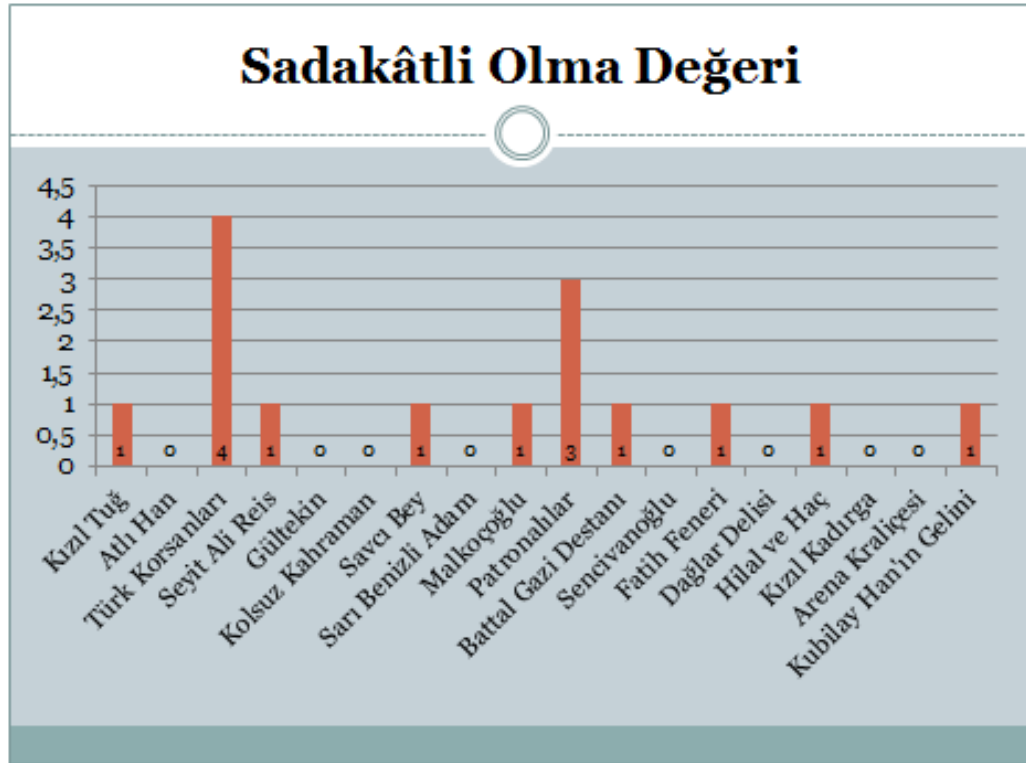
- “Sonunda inatçı kâfir, yüzyıl uğraşp Ümit burnunu da dolaştı” (S, s. 72).
- “Salih Reis büyük bir sabırla, zincirlerini eğelemeye başladı” (TK, s. 260).

5.1.3.18. Sadakâtli Olma Değeri

Sadakât, “kendisine iyilik edene, lütufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır şekilde davranma, hainlik ve döneklik etmeme, vefakârlık gösterme” (Ayverdi, 2005: 2622) olarak tanımlanmaktadır. Sadakâtli olma, içten şekilde bağlanma, vefalı olma, sevgi, saygı, arkadaşlık gibi değerleri de içeren manevi bir değerdir.

Grafik 37

Sadakâtli Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Çalışmamızda, sadakâtli olma değerine ait Türk Korsanları'nda dört; Patronalılar'da üç; Kızıl Tuğ, Seyit Ali Reis, Savcı Bey, Malkoçoğlu, Battal Gazi Destanı, Fatih Feneri, Hilal ve Haç ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları üzerine yaptığımız incelemede, sadakâtli olma değerine yer verildiği görülmüş, değer, özellikle üst rütbedeki ya da hizmetinde bulunan kişiye *bağlılık* ve *ihanet etmeme* yönünün vurgulandığı tespit edilmiştir:

- “Yüzlerce asker, uğruna seve seve can verecekleri başbuğlarını selamladılar...” (KT, s. 178).
- “Ben efendime ihanet edemem” (TK, s. 78).
- “Efendimi aldatamam” (TK, s. 85).
- “Leventler, Reis'in yüzünün alacağı savaş tanrılarına vergi kutsal ululuğu görmek için çevresini sarmışlar, ona hayatta, kavgada, ölümden beraber olduklarını anlatmak istiyorlardı” (TK, s. 114).
- “Onların gözünde hayatın, ölümün değeri yoktu. Reis önde koşarken geri kalmak Türk levendinin yapacağı iş değildi. Onlar da atıldılar” (TK, s. 194).
- “Bu kahraman yürekli korsanlar, bu kadar felâketler, bu kadar yoksulluklarla karşılaştıkları, bu kadar tehlikelere girdikleri halde gittikçe güçleşen yollarına devam etmekte hâlâ tereddüt bile etmiyorlar, hâlâ kendisine derin bir saygı ve sevgi ile bağlı bulunuyorlardı” (SAR, s. 288).
- “Murat Bey'e, halkın kendisine sadık kaldığı, iki asi prensi tutup teslim ettikleri haber verildi” (SB, s. 172).
- “En kabadayımız bile beşer onar gezerken sen yanına kimseyi almadan kâfir memleketlerinin her köşesini gezer durursun! Seni bir ele geçirdik, bir daha bırakır mıyız? Hayır, peşinden ayrılmayız. Yattığın odanın kapısında büzülür, bekleriz (...) -Yanımdan ayrılmayacağız, at uşağın olacağız!..” (M, s. 65).

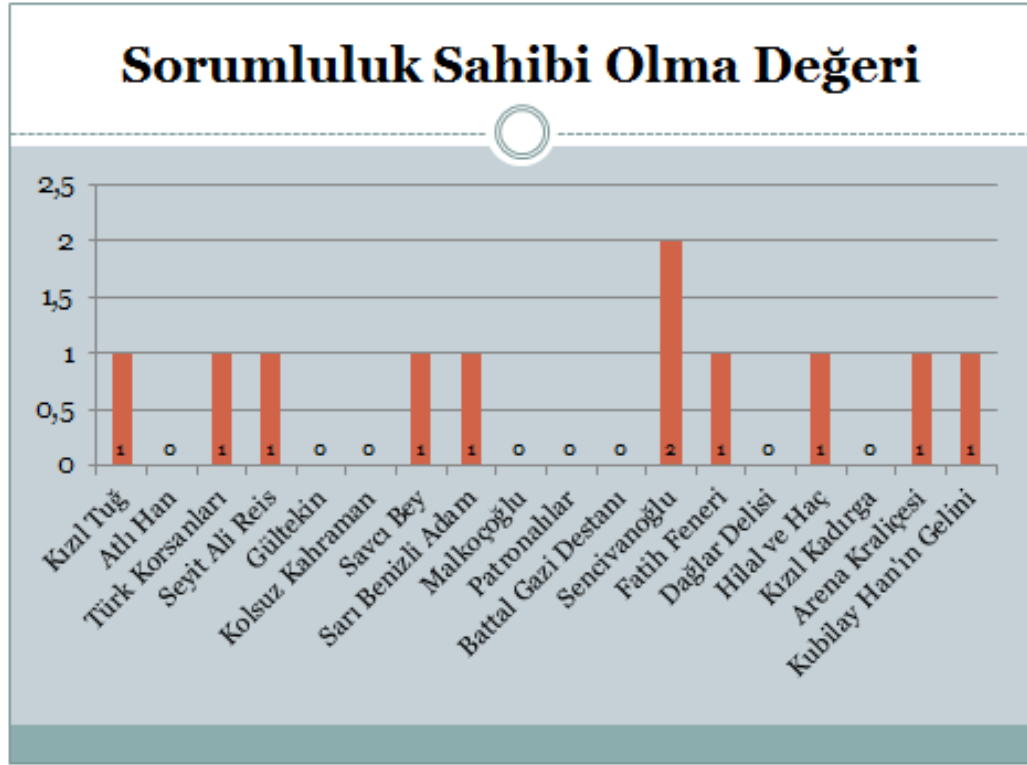
- “Devletlum, benim nem varsa, üzerimdeki samur kürkten içimdeki gömleğe kadar, sizin lütfunuzla olmuştur. Ben azat bulmaz bir kölenizim” (P, s. 96).
- “Türkler başlarında temiz, mert, cesur bir başbuğ buldukça her zaman canla başla ona hizmet etmiş, onun arkasından ölüme kadar bile gitmişlerdir” (P, s. 123).
- “Size bir köpek gibi sadıkız. Âciz kullarımızdanız, size ne duyduksa, ne bildikse ne öğrendikse getirdik” (P, s. 148).
- “... tam otuz senedir imparatora canımı bağışladım, zindanlarını beklerim. Hristos’a onun sağlığı için dua ederim. Babalarım da yüzyıllar boyu bu zindanları bekledi. Benim çocuklarım, bütün Laskarides’ler de bu zindanları bekleyecekler” (BGD, s. 134).
- “Padişahım! Bizim de canımız yolunuza kurban olsun, biz de başımızı sizin mübarek ayağınızın yoluna koyduk” (FF, s. 111).
- “Biz senin ardında baş koyduk, ya devlet başa, ya kuzgun leşe...” (HH, s. 19).
- “Kırılmayın Hakanım. Sizin azat kabul etmez kulunuzum” (KHG, s. 100).

5.1.3.19. Sorumluluk Sahibi Olma Değeri

Sorumluluk, “kişinin kendi davranışlarını veya yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir” (Türkçe Sözlük, 2005: 1794). Sorumluluk sahibi bireyler, kendilerine güveni olan bireylerdir. Sorumluluk sahibi kişiler, kendilerinden önce, üstlendikleri işi ya da sorumlu oldukları kişileri düşünürler. Üstlendikleri görevi (sorumluluklarını) yerine getirebilmek için ellerinden gelen her şeyi yapan sorumluluk sahibi insanların hayatta başarıya ulaşma ihtimalleri oldukça fazladır. Sorumluluk; sevgi, saygı, fedakârlık, hoşgörü, yardımseverlik, cesaret gibi değerleri içermektedir.

Grafik 38

**Sorumluluk Sahibi Olma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya
Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı**

Kozanoğlu'nun romanlarında sorumluluk sahibi olma değerine ilişkin Sencivanoğlu'nda iki; Kızıl Tuğ, Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Savcı Bey, Sarı Benizli Adam, Fatih Feneri, Hilal ve Haç, Arena Kraliçesi ve Kubilay Han'ın Gelini'nde birer örnek tespit edilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları üzerine yaptığımız incelemede, sorumluluk sahibi olma değerinin *görev sorumluluğuna (bilincine) sahip olma* yönüyle ele alındığı görülmüştür:

- “Önce yeni yoldaşlarım olan esirlerin ve siper başında bekleyen yoldaşların su ve yiyecek işlerini yoluna koydum” (S, s. 158).
- “İçimde vazifesini, üstüne farz olan hizmeti yapan bir insanın duyduğu tatlı bir ferahlık vardı” (S, s. 161).

- “Olmaz!.. dedi. Benim işim var!.. Evvelâ iş, sonra...” (SBA, s. 128).
- “Genç kadın:
-Geliyorlar, diye haykırdı:
Mavromati denilen dev yapılı adam kılıcını kavradı, kadının önüne geçti:
-Bir şey yapamaz, diye homurdandı. Ben ölmeden bir şey yapamaz” (SB, s. 7).
- “Biz şimdi bu kadar adamın başbuğuyuz. Bu yoksul kişilerin diyarlarında karısı, kızanı, dölü, döşü var. Gün doğarken böyle dört yüz sırtlanın üstüne seksen eri saldırtarak içlerinden birkaçını, belki de hepsini körü körüne öldürtmek doğru değildir” (KT, s. 156).
- “Ödevinin, benim kızmama aldırılmayıp üstünde durduğun için, imparator seni Bölükbaşı Officier yaptı” (AK, s. 141-142).
- “İstirahate lüzum yok. Vazife her şeyden kutsaldır. Bekliyoruz, komutan efendi!” (TK, s. 220).
- “-Ödevim Argon Han’a bir gelin götürmektir. Ödevimi bitirince Argon Han’dan destur alabilirsem geri gelirim. (...)
-Ne yapalım Timur Bey, ille de bizi bırakıp yurduna dönecek misin?
-Evet Ulu Hakan’ım ödevim budur” (KHG, s. 191).
- “Bu işte Karun gibi zengin olmak var. Fakat görev de her şeyden üstündür” (FF, s. 246).
- “Burada sadece bir hekim olarak bulunuyorum hemşire, dedi. Hasta insanlara yardımı en önde gelen bir ödev olarak tanıyan bir hekim” (HH, s. 226).
- “O tek başına da kalsa üzerine aldığı görevi yarıda bırakmak istemiyor, İstanbul’a dönüp Mısır’ın, Hint’in ahvalini bildirip hazineyi nerede ve niçin bıraktıklarını anlatmak istiyordu” (SAR, s. 205).

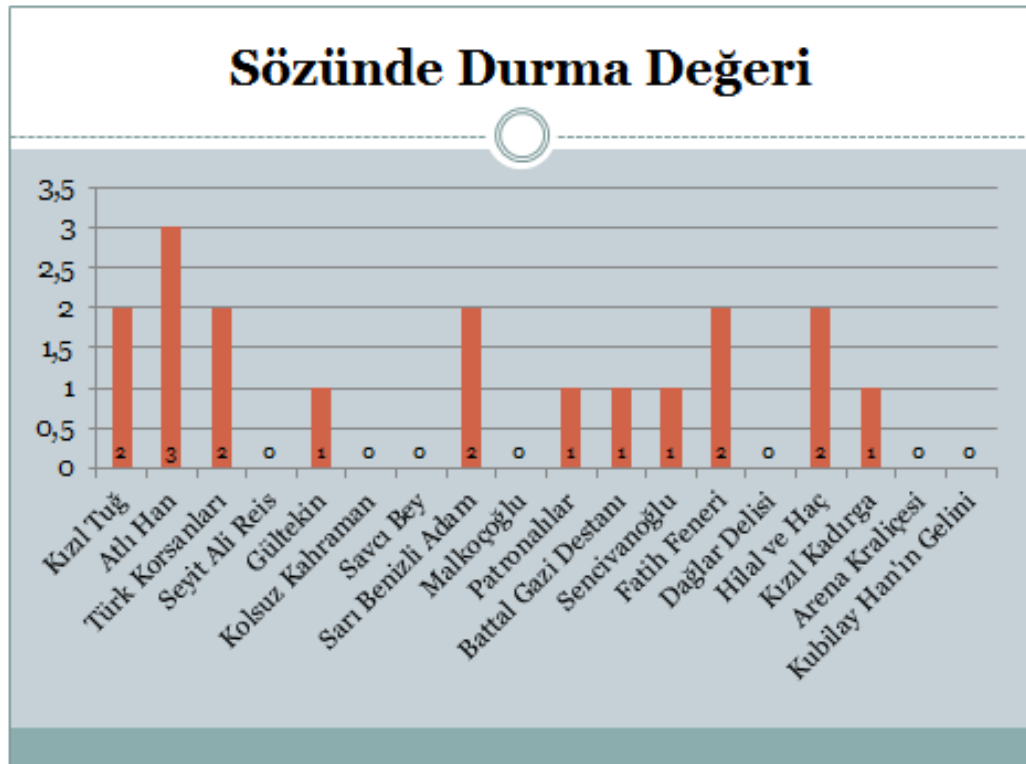
5.1.3.20. Sözünde Durma Değeri

Söz vermek, bir işi kesinlikle yapacağını dile getirmek; sözünde durmak, “verdiği sözün gereklerini yerine getirmek, verdiği sözden dönmek”tir (Türkçe

Sözlük, 2005: 1804). Söz verme ve bu sözün gereklerini yerine getirme, insanın güvenilirliğini ve saygınlığını arttıran önemli bir değerdir. İnsanlar, yaşamları boyunca birçok söz vermek zorunda kalabilirler. Önemli olan, verilen sözlerin zamanında yerine getirilmesidir. Aksi bir durum, kişinin toplum içindeki itibarının zedelenmesine, zor durumda kalmasına, ona olan güvenin sarsılmasına neden olabilmektedir.

Grafik 39

Sözünde Durma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında Atlı Han'da üç; Kızıl Tuğ, Türk Korsanları, Sarı Benizli Adam, Fatih Feneri ile Hilal ve Haç'ta ikişer; Gültekin, Patronahılar, Battal Gazi Destanı, Sencivanoğlu ve Kızıl Kadırga'da birer örnek tespit edilen sözünde durma değeri *verilen sözü tutma ve yerine getirmek için çaba harcama* anlamlarında kullanılmıştır:

- “... ben ant içtim, seni yetiştirip büyüteceğim; kim olduğunu, seni niçin böyle bir oğul gibi bağrıma basarak büyüttüğümü tam yirmi yaşına bastığın gün öğreneceksin” (AH, s.7).
- “Argon efendisinin dediğini yaptı. Çocuğu aldı, büyüttü, yetiştirdi” (AH, s. 44).
- “Gerçekten üç arkadaş sözlerinde durup, hatta Attilâ’ya bile piskoposun kendi ayağı ile gelip teslim olduğunu söylediler” (AH, s. 92).
- “Hakanların karı gibi iki türlü konuştukları ne zaman görülmüş delikanlı? Elbette gerçektir! Çinlilere söz verdim, dedi” (G, s. 69).
- “-... Dost kalacağımıza söz vermiştik ya!..
-Hâlâ o sözü tutuyor musunuz?
-Ben tutuyorum. Fakat öz erkek işidir.
Sultan pişkindi:
-Ben de tutuyorum” (P, s. 120).
- “Çünkü Laskaridis senelerden beri onun sözüne ne kadar sadık olduğun denemişti. Bu adam sözünden dönmezdi” (SBA, s. 168).
- “-Ben bir kere söz veririm!
-Yani?!
-Seninle birliğim!
-Benimle birlik olmak için isyan edilir.
-Ediyorum!” (SB, s. 152).
- “Ama onu bu gece, yarın gece, bu ay, yıllarca her gece bekleyeceğim... Ona, seni bekliyorum! dedim. Sözümde duracağım...” (KT, s. 178).
- “Sözümde duruyorum, dedi. Bundan sonra emirlerinizi yerine getirmek için yaşayan bir kölenizim” (BGD, s. 57).
- “Türk korsanları korkunç adamlardır, fakat verdikleri sözde dururlar, mertlik gösterirler” (TK, s. 72).

- “Dragut sözünde durur. Yoldaşını gönderirseniz bir şey yapmaz, çekilip gider” (TK, s. 108).
- “Gam çekme bey amca! dedi. Size söz vermiştik ya. Bu sözümüzde duruyoruz” (FF, s. 102).
- “Mama Fausta kan istemiyor. Söz verdik, erkek sözünde durur” (HH, s. 69).
- “Söz verirse yapmaz, Arslan Yürekli Rişar sözünden dönmez” (HH, s. 329).
- “Bir kere söz verdim, altınları bulup dayım Pirî Reis’i zindanlardan kurtaracağım... diye bu söz uğruna buralara düştüm” (S, s. 117).
- “Ben bir kere söz verdim. Dört gün sonra ya erkek gibi dövüşüp sözümü, namusumu temizleyecek veya ödle bir köpek gibi geberecek” (KT, s. 26).
- “Hayır, sermayesine kaldıracığım. Bunca hergele, karı, kızın önünde bir kere ağzımdan kaçtı. Tükürdüğümü yalayamam” (KKa, s. 39).
- “Sözümde durmak için her şeyi yapacağımı bilirsin!” (FF, s. 24).

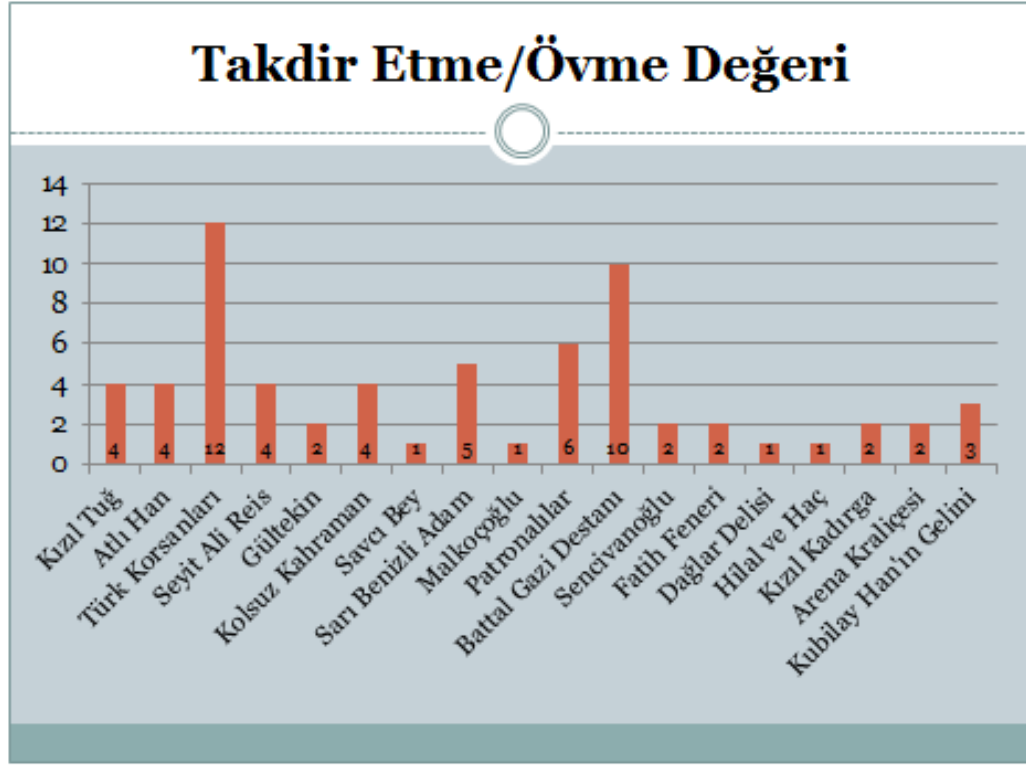
5.1.3.21. Takdir Etme/Övme Değeri

“Bir çalışmayı, bir işi, bir davranışı beğendiğinde bunu açıkça belirtme, bir kimseye değer verme” (Püsküllüoğlu, 1999: 1443) anlamındaki takdir ile “birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek” (Türkçe Sözlük, 2005: 1552) anlamına gelen övmek birbirini tamamlayan, birbiriyle iç içe geçmiş iki değerdir.

Takdir etme ve övme, kişinin kendine olan güvenini yansıtan değerlerdendir. Bu değerlere sahip bireyler, başkalarının yaptığı davranışları, onların özelliklerini ya da ortaya koyduklarını beğenerek dile getirme gücüne sahiptirler. Takdir görmek ve övülmek, gerçekleştirilen davranışın kalıcı hâle gelmesini, pekiştirilmesini; sahip olunan özelliğin korunmasını ve iyileştirilmesini sağlar.

Grafik 40

**Takdir Etme/Övme Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun
Tarihî Romanlarındaki Dağılımı**

Abdullah Ziya'nın bütün romanlarında yer alan değerlerden biri olan takdir etme/övme değerine ait Türk Korsanları'nda on iki; Battal Gazi Destanı'nda on; Patronalılar'da altı; Sarı Benizli Adam'da beş; Kızıl Tuğ, Atlı Han, Seyit Ali Reis ve Kolsuz Kahraman'da dörder; Kubilay Han'ın Gelini'nde üç; Gültekin, Sencivanoğlu, Fatih Feneri, Kızıl Kadırga ve Arena Kraliçesi'nde ikişer; Savcı Bey, Malkoçoğlu, Dağlar Delisi ile Hilal ve Haç'ta birer örnek tespit edilmiştir.

Yaptığımız incelemede takdir etme/övme değerinin iki açıdan ele alındığı görülmektedir. Bunlardan birincisi ve en çok kullanılanı *kişinin kişiliğini, gücünü ya da bir özelliğini övme/takdir etmedir*:

- "... bir kaplanla dövüşecek kadar cesur ve kuvvetlidirler" (AH, s. 65).

- “Başbuğ Argon; sizin gibi düşmana teslim olmak da çok büyük bir kahramanlıktır” (AH, s. 92).
- “Vay!.. Bu ne kuvvet?! Arkadaşınız çok yaman dövüşüyor, dedi” (AH, s. 126).
- “- Siz Türksünüz! dedi.
Argon güldü:
- Türk olmak suç değilse Türküz!
- Siz iyiliği seversiniz!
- Severiz!
- Siz kuvvetliyi ezer, güçsüze yardım edersiniz” (AH, s. 172).
- “Siz temiz yürekli, doğru sözlü bir Türk Hakanısınız!..” (G, s. 65).
- “Biz adamı çalıştığı, işe yaradığı kadar alkışlar, yükseltiriz” (G, s. 105).
- “Aleyke avnullah ya Hazreti Ali, diye haykırarak gelip elimi öptü. Böyle pehlivan, Hazreti Ali’den bu yana gelmedi. Hem erkek, hem dişi parsı bir solukta öldürdünüz” (S, s. 68).
- “Seni çok beğenirim...” (S, s. 97).
- “Cem’in oğlu, Kasım Bey’in ellerine sarıldı:
-Çok mert ve cesur bir kahramansınız! Hayatımı size borçluyum!” (M, s. 54).
- “... halk can ve gönülden kendisini cefaya, zulme karşı her zaman koruyan bu bahadırı alkışlıyordu” (P, s. 16).
- “Gücünüz, kimsede göremediğim çevikliğiniz, olayları ince bir sezikle ve çabuk kavrayışınız sizin ölüme değil, yaşamaya lâyık olduğunuzu gösteriyor” (P, s. 26).
- “Saygı ile karışık korkak bir yürüyüşle ona yaklaştı.
-Fakat siz çok değerli, çok cesur, çok kuvvetli bir cilasınısınız, dedi” (SBA, s. 14).
- “Bozkurdun bütün kurnazlığı, cesareti, atılganlığı, Alpago’ya toplanmıştır, dedi” (KK, s. 36).

- “Tek kolunuzla siz iki kollu Tay’ın yere seremediği buğrayı durdurttunuz. Tek başınıza yıllardır binlerce bilginin çözemediği sırları bir bakışta çözüverdiniz. Kimsenin bileğini bükemediği pehlivanı tek elle havaya kaldırdınız. Güçlü bir kol, ışıldayan bir beyin, arı bir düşünce...” (KK, s. 45).
- “Onda başkalarında bulunmayacak kadar çok değerler var ki, her biri bin kola bedel... Bir kol neye yarar? Bir şeyi tutmaya, bir adamı vurmaya değil mi? O, istediği her şeyi kafasıyla tutabiliyor, bir bakışıyla istediğini de yer vurabiliyor, istediğinin de kalbini kazanabiliyor” (KK, s. 61).
- “Çok yakışıklı, gösterişli olan bu bahadır:
Bir aslan kadar güçlü.
Bir kolsuz adam kadar kurnaz, bilgiç.
Bir Tay kadar güzel, yakışıklı.
Bir han kadar ünlü, ağırbaşlı.
Bir bozkurt kadar korkunç ve yırtıcı idi” (KK, s. 90).
- “İmparatoriçe onun soğukkanlılığını, bir çırpıda en zor durumlardan sıyrılışını bir kere daha alkışladı. Bu adamda imparator olmak için her şey vardı. Çok cesurdu, çok kurnazdı. Kavrayışı, gücü çok yüksekti” (SBA, s. 38).
- “Eğer Musa, babasının yerine geçmiş olsaydı... Ona, pek o kadar kafa tutmak istemezdi. Musa, çok cesur, ağır başlı ve namuslu bir kahramandı. Babasının yerini ancak o tutabilirdi” (SBA, s. 58).
- “Merhum pederiniz çok cesurdu. Kosova Muharebesinde olsun, Niğbolu’da olsun, Ankara’da olsun, onu cenk ederken yüz binlerce askerin içinde seçerdiniz. Bir yıldırım gibi cenkçilerin arasından geçtiği zaman çevresinin boşaldığı, düşmanın fırtınaya tutulmuş kamış sapları gibi yere serildiği gibi görülürdü. O, ne hücumdu o?!..” (SBA, s. 83).
- “Çünkü daima ve her zaman zekânızın, cesaretinizin hayranıyım...” (SBA, s. 151).

- “İki buçuk öküzle, dört buçuk dönüm tarla onu avutacak iş değil... O kalelere, şehirlere, memleketlere, hatta dünyalara sığmayacak kadar içi kaynayan bir kahraman” (SBA, s. 162).
- “Yaman bir adam!.. babam görse saraya alırdı!” (SB, s. 15).
- “Acunu dolaşırken bütün büyük cıvasınları, buğatırları, alp kişileri yenen, kimsenin kolunu bükemediği Deligün Buldak’lı kardeşimiz ‘Otsukarcı’; Tokta Beg’i yüzlerce adamıyla bir tazı gibi önünde, tâ Harzem diyarlarına kadar süren buğatır!.. Onu uluğlayınız arkadaşlar” (KT, s. 182).
- “-Tanrı bilir, öyle yaman buğatırdır ki, koca Çin ülkesine kollarını sallaya sallaya girdi de kimse kılına bile dokunamadı.
-Buna hiçbir kılıç para etmez; rüzgâra benzeyen atına bindiği gibi önünde yüce bir ordu olsa silip geçer” (KT, s. 244).
- “Ne yavuz buğatırlar... Şunların dövüşüne bakın! Şu acemi, derme çatma şar uşaklarını nasıl düzmüşler, nasıl sürüp, nasıl yürüyorlar? Ben oğullarımı işte böyle görmek istedim. Ancak bir Türk, bu kadar az zamanda böyle bir orduyu yoktan var edebilir” (KT, s. 249).
- “Bu sırada arkadaşları da yetişip boynuna sarıldılar. Durmadan söylüyor, onun kahramanlığını övüyor, cihana kendisi gibi bir erin bin yılda bir gelemeyeceğini anlatıyorlardı” (BGD, s. 41).
- “Bir solukta karşısına çıkan her pehlivanı yere yıkan bu kahramanı, o çağlarda yalnız kuvvete ve cesarete önem verildiğinden Bizanslılar da, Malatyalılar da alkışlamak istiyorlardı” (BGD, s. 47).
- “Bu delikanlı çok zorlu bir şey. Pazısı çok kuvvetli, kılıç, kargı, gürz kullanımında büyük bir ustalık var. Hem kavgalarında erkekliği de elden bırakmıyor” (BGD, s. 53).
- “Ben şimdiye kadar ne bu kadar usta bir kavgacı gördüm, hatta ne de düşünebildim. Bu çocukta büyük bir kuvvet var. Bu bir Tanrı vergisidir. Normal bir insan değil” (BGD, s. 54).

- “Doğrusu çok tatlı bir diliniz, iyi bir aklınız var” (BGD, s. 82).
- “Bizans’ta borcunu tanıyan tek namuslu adam sensin Mihal’ciğim...” (BGD, s. 101).
- “... bugün erkek ruhlu, zindana giden arkadaşını kurtarmak için canını vermek isteyen bir kahramanla yan yana bulunduğuma bir türlü inanamıyorum” (BGD, s. 115).
- “Sen çok kuvvetli ve arkadaşlığına gücenilir bir insansın” (BGD, s. 136).
- “-Bizim sarayda böyle erkek yok.
-Değil bizim sarayda, değil Bizans’ta, dünyada bile böyle erkek yok” (BGD, s. 159).
- “Ben seni sevdiğim ve beğendiğim için alkışlıyorum. Sen doğarken bir savaş adamı olarak doğmuşsun, Tanrı senin yalnız bileğine Allah kuvvetini değil, kafana da kendi ışık ve nurunu vermiş, uğraşa girmeden kavga meydanını görmek istemekliğinin, benden aldığı birkaç sözle Bizans halkını nerede ayaklandırabileceğine karar verebilmen, bunlar hep senin şimşek gibi çakan zekânın meyveleridir” (BGD, s. 165).
- “Hem yakışıklı, hem de akıllı, dedi. Ne güzel konuşuyor!” (AK, s. 25).
- “-Hem yakışıklı, hem de güzel konuşuyor...
Onlar da imparatoriçeye uydular. Caberhan’ı yağladılar:
-Hem yakışıklı, hem akıllı, hem erkek...” (AK, s. 28).
- “Sen bayağı yaman bir adammışsın, yahu! dedi. Bu elbiselerle öyle heybetlisin ki, korkarım, ağandan da yavuz bir korsan olacaksın. Tanrı alkış versin” (TK, s. 23).
- “Bunlar Türk korsanlarıymış. Amma zorlu düşmana çattık. Yaman korsanlardır, iyi dayanırlar ve zorlu dövüşürler” (TK, s. 36).
- “Sende bu kurnazlıkla bu kahramanlık varken, evelallah, her işin hakkından gelirsın” (TK, s. 61).

- “Aferin oğlum Turgut, dedi. Görülüyor ki büyük bir Reis olmuşsun. Gençlikte yapılan bir yanlışlığı çabuk ve ustalıkla iyiliğe çevirişin ilerisi için bizi de sevindiriyor. Seninle her Türk gibi ben de övünüyorum” (TK, s. 112).
- “Sen bir kaplan kadar cesur, bir tilki kadar kurnazsın, var ol!” (TK, s. 145).
- “Dragut, kıyıya beş-on korsanla çıkıyor. Yaman adam, eşi az bulunur, tam korsan! dedi” (TK, s. 155).
- “Bu korsana da Dragut derler! dedi. Evet, yalnızca Dragut. Kendinin değeri için söz söylemek, ‘geneş’e ‘ay’ı övmeye benzeyecek. Denizlerin ‘güneş’i bizlerde ise, gecelerini aydınlatan ay da Türklere aittir. Dragut, sancağındaki mavi, yarım aylar gibi, göklerde parlayan bir hilâldir” (TK, s. 165).
- “Aydın Reis’in ardına takıp getirdiği kalyonları sevinç ve gururla seyrediyorlar, koca kahramanı alkışlıyorlardı” (TK, s. 207).
- “Yaşa vallahi, hani bu, kimsenin aklına gelmezdi Salih! Sen, Reis’in güvendiği kadar varmışsın” (TK s. 219).
- “Salih Reis cevap verdi:
-Piyale, Padişahın vezirleri içinde en temiz ve en cesur olanıdır” (TK, s. 385).
- “Çok şey yapar! dedi. Kuvveti Zaloğlu Rüstem Pehlivanında yoktur!” (DD, s. 170).
- “İşte size anlattığım, hayatımı borçlu olduğum cihan pehlivanı, altın yürekli, arslan pençeli yiğit burada. Çabuk ayağına kapanın... Dünya kurulduğundan bu yana böyle yavuz bir pehlivan gelmemiştir” (KHG, s. 67).
- “Timur Bey, arslanları, kaplanları yendin! Yiğitlik nasıl olur, dosta düşmana gösterdin. Yaşa var ol! diyerek beni bağrına bastı” (KHG, s. 136).
- “Sen insanların yetiştirdiği en akıllı; en ileri görüşlü bir yalvaçsın, seni kıskanıyorum” (KHG, s. 141).
- “ ‘Yaparım’ dediğini yapan gayretli, cesur, akıllı bir korsandır” (KKa, s. 255).

- “Sırasında kızmasını, sırasında susmasını, sırasında bağırmasını, sırasında avutmasını, sırasında da düşmanlarına yedi cephesiyle birden gözükmesini bilen bir arslan yavrusu...” (FF, s. 35).
- “Sizde hata bulunur mu beyim? Sizin cesaretiniz, sizin aklınız, sizin iradeniz kimde var? Bakın biz maşallah birer ifrit olduk, sizse hâlâ dipdiri, elde kılıç ayaktasınız... Sizin ne hatanız olabilir ki?” (FF, s. 177).
- “Bakıyorum, kılıcınız kadar zekânız da pırıl pırıl” (HH, s. 41).
- “Böyle cesur, atılgan, bahadır bir korsan daha Gucerat benderleri yakınında görülmemiştir” (SAR, s. 41).
- “Bu Seyit Ali Reis’i ben şu gözlerimle gördüm senyör... Zor bulunur insanlardan biri... Cesur... Tek başına on beş insanın birden üstüne atılmaktan çekinmiyor!.. İnatçı da... Giriştiği işi öldüm Allah, kafası kopmadan bırakmaz! Zeki... Hiçbir hileye, tuzağa düşmez!.. Kuvvetli... Herhangi birimizi, mazur görünüz, meselâ zatialini bir koluyla tutunca havaya kaldırabilir” (SAR, s. 88).
- “Sizin gibi kuvvetli, kurnaz, cesur adamlara ben rast gelmedim” (SAR, s. 193).
- “Çok cesursun, aferin... dedi, fakat galiba bizi tanımadın” (SAR, s. 253).

Takdir etme/övme değerinin Kozanoğlu’nun romanlarındaki diğer kullanımı yapılan işi övme/takdir etmedir:

- “Aferin, her şeyi sırasında öğreniyorsun, dedi” (P, s. 40).
- “Aferin! Çok memnun oldum, deyip bir kese altını, sedef kakmalı konsolundan çıkarıp ayaklarının dibine attı” (P, s. 58).
- “Aferin size, dedi. Çok iş yapmışsınız...” (P, s. 80).
- “Aferin Seyit, dedi. Çok güzel olmuş” (P, s. 92).
- “Benim askerim bir buyruğumla bütün acunu bile silip geçer. Sen buraya kadar gelebildin! Demek çok işler gördün! Yiğit bir adamsın!” (KT, s. 214).

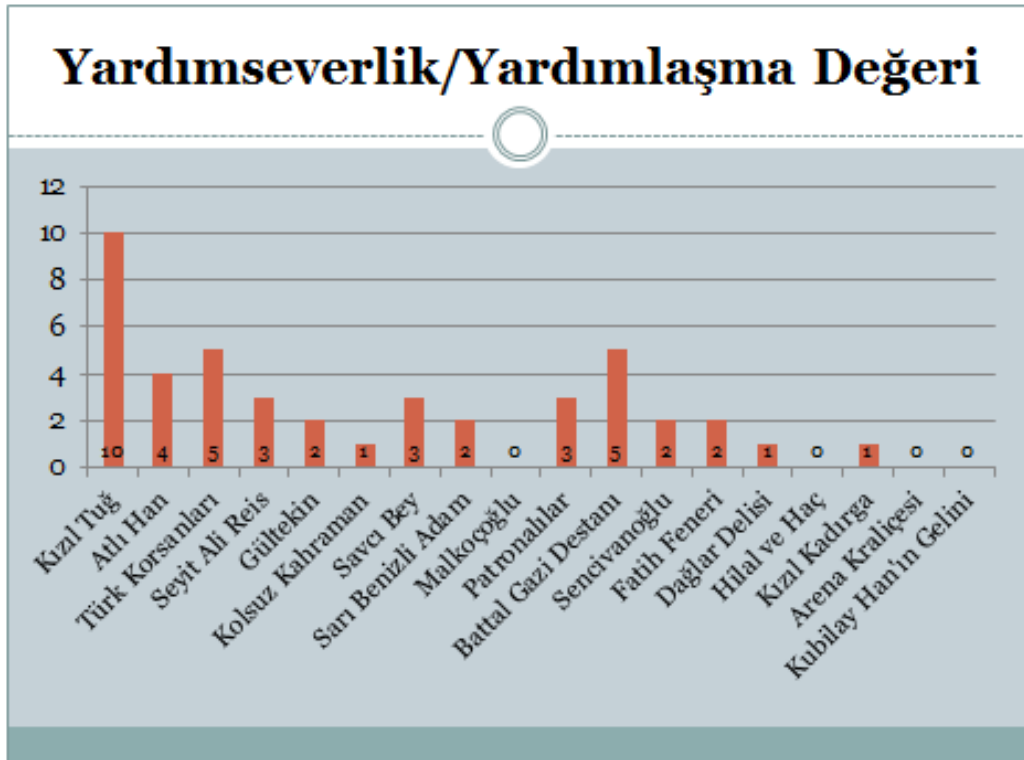
- “Aferin! Gönlüm hoş oldu! Huda da sizden hoşnut olsun! Ağamın ruhunu sevindirdiniz, öcünü kâfirlere bırakmadınız! dedi” (TK, s. 209).
- “Aferin adaş. Tam istediğim gibi levent bir yiğit bulmuşsun, dedi” (KKa, s. 110).

5.1.3.22. Yardımseverlik/Yardımlaşma Değeri

“Kendi gücünü, imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanmak” (Türkçe Sözlük, 2005: 2134) anlamına gelen yardım etme/yardımseverlik değeri, ihtiyaç sahibi insanlara, karşılık beklemeden maddî, manevi olarak destek olmaktır. Yardımseverlik; dayanışmayı, sevgiyi, işbirliğini, iyilik yapmayı, arkadaşlığı, fedakârlığı, merhameti barındıran manevi bir değerdir.

Grafik 41

Yardımseverlik/Yardımlaşma Değerine Ait Örneklerin Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanlarındaki Dağılımı

Yardımsızlık/yardımlaşma değeri, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında en çok yer verilen değerlerden biridir. Kızıl Tuğ'da on; Türk Korsanları ve Battal Gazi Destanı'nda beşer; Atlı Han'da dört; Seyit Ali Reis, Savcı Bey ve Patronalılar'da üçer; Gültekin, Sarı Benizli Adam, Sencivanoğlu ve Fatih Feneri'nde ikişer; Kolsuz Kahraman, Dağlar Delisi ve Kızıl Kadırga'da birer örnek tespit edilen yardımsızlık/yardımlaşma değeri *ihtiyacı olana, zor durumda kalana yardım etme, yardım isteğine karşılık verme* yönleriyle kullanılmıştır:

- “İşin kötülediğini gören Argon, kılıcını yerden kapıp Balamir'i korumak için hayırdı” (AH, s.14)
- “Bizim burada olduğumuzu ve öldürölmek üzere bulunduğumuzu söylesin. Hakan tez çağda yardımcı gösnderir...” (AH, s.17).
- “Nereye gidecektiniz? Söyleyiniz, sizin yerinize ben gideyim” (AH, s. 31).
- “Evet, bahadır, yatacak yer arıyorsanız evim açıktır!” (AH, s. 55).
- “-Yetişin! Adam öldürüyorlar!
(...)
Birdenbire, tepeden bir ses duyuldu. Uluyan canavarları, haykıran kırgızları, boğuk çelik seslerini sindirdi:
-Çal kılıcını ağam, yettim! Çal kılıcını! Korkma! diye bağırdı (G, s. 8).
- “Yoksulları korur, zorbalara aman vermezdi” (G, s. 68).
- “Portugal'dan Hint'e yol açan kâfir Şap denizindeki sahilleri basıp soymaya kalkışınca, halkı ‘Bre medet Türk korsanları’ diye bize haber salıncak... Osmanlı padişahı, Hadım Süleyman Paşa'yı Mısır kaptanı eyleyip Portugal kâfiri üzerine saldı” (S, s. 73).
- “-Kelle! dedim. Bana yardım et, bu kâfir Duomega'yı burada kan kokusu içinde yaralı bırakmayalım... Karıncadan, sırtlana kadar yoksulun kanını gören tepesine biner, kemiklerine varıncaya kadar kemirirler” (S, s. 177).

- “Bazen beş on sarhoş yeniçeriyi bir ehlirz kadının evine girmek istedikleri için pataklar, bazen bostancıları halkın zorla evlerinden eşya çalarken yakalayıp gebertirdi” (P, s. 15).
- “Mustafa hana girerken, Hafız Silik Selim’i yere yatırıp zorla bacağını kırmaya savaştan karakollukçulara rast gelince, dayanmamış, üzerine atılmıştı” (P, s. 42).
- “-Gerekirse bana yardım, kulluk değil, yardım edeceksiniz.
-Kimsenin kötülüğüne olmayacaksa övünerek yaparım” (P, s. 63).
- “Yaralı bir çocuk benden beş altı adım ötede yere düştü. ‘Ah anacığım yandım...’ diye inledi. Bu söz yüreğime işledi. Yanına gittim, gücüm yerinde idi. Kendisini tuttum, odama aldım, yarasını sardım. Askerler neden sonra gelip kulübenin kapısına dayandılar. Anladım ki, askerler bu çocuğu arıyorlar. Yoksul yavrucak: ‘Yanıyorum... Su veriniz! Susadım... Yanıyorum... Anacığım beni sen aldattın’, diye sayıklayıp duruyordu. Bu çocuğu askerlere verirsem parçalayacaklarını sezdim.
-‘Burada kimse yok’ dedim, onlar da gittiler” (KK, s. 32).
- “Kalabalığa doğru koştu. Bir atılıştta iki varengi tuttuğu gibi iki yana savuruverdi. Omzuyla yardı, dirsekleriyle devirdi. Kalabalığı çil yavrusu gibi dağıttı. Ortada dayak yiyen yoksul, cascavlak meydana çıkmıştı” (SBA, s. 18).
- “Kılıcını yalnız yoksullara yardım için çeken, atını yalnız açlara yiyecek, susuzlara su yetiştirmek için koşturan, Muhammed Peygamberi sevdiği kadar İsa ve Musa Peygamberi de seven bir Sarı Yani” (SBA, s. 137).
- “Kiriya, dedi. Efendim Savapolos diler, buyurursanız, size yardımı kendisine ün sayacaktır” (SB, s. 8).
- “Ben yalnız bir kadına yardım için atımı verdim, dedi. Bu kadını tanımadığım gibi niçin kaçtığını da bilmiyordum” (SB; s. 14).
- “Fakat Mavromati’nin, Beyi ile olan kavgasını duyan Balaban, tam sırasında yetişmiş, biçarenin kocaman kulaklarına yapışmış, havaya kaldırmıştı” (SB, s. 64).

- “Görüyorum ki şimdi size kahpecesine yirmi kişi birden saldırmışlar; istersen ölünceye kadar beraber vuruşalım, kılıcım sizin gibi iki alpla birlikte dövüşebilecek kadar temizdir” (KT, s. 11).
- “Otsukarcı tam son dakikada elinde sabırsızlıkla çevirdiği kamasını bir yay gibi fırlatmış, boğazından Bekter’i vurarak Timuçin’i kurtarmıştı” (KT, s. 12).
- “Söylediklerini anlamadım ama, dileğini yapmaktan çekinmem” (KT, s. 47).
- “Şeyh çıkar çıkmaz duvarın perdesi kımıldadı. Benzi bir ölü gibi sapsarı olan Çakır gözüktü. Arkasından gelen birisini eliyle çekiyordu. Yoldaşını kurtarmaya gelmişti” (KT, s. 88).
- “Artık kendine karşı saydığı yoldaşını bir yolunu bulup kurtarmayı düşünüyordu” (KT, s. 96).
- “Bize ne, ne demek? Sen bu kadar yüreksiz misin? Bir kadına uğrular saldırır da bir Türk seyirci kalır mı?” (KT, s.110).
- “Atlardan ikisi sağlamdı, onları arabaya koştular, gece yarısı kurtardıkları kadını dileğiyle Ulu Cami’nin önünde bırakıp iki yoldaş hanlardan birine yatmaya gittiler” (KT, s. 113).
- “Fakat uğraşın tam ateşli yerinde Çinli zindancı birdenbire acı acı hırlayarak Çakır’la Otsukarcı’yı kollarından tutup zorla yan taraftaki bir kapı aralığına doğru çekti. Tam bu sırada büyük bir gürültüyle cenk ettikleri tavan direkleri alttan oynayarak çökmüştü” (KT, s. 205).
- “Belinden uzun bir ip çıkarıp Otsukarcı’ya verdikten sonra duvarın altına gelip durdu:
  - Ne olacak Çakır?
  - Üstüme basıp duvara tırmanırsın, sonra bizi iple çekersin! İpi öbür tarafa sarkıtırsın, biz bekleriz” (KT, s. 213).
- “Bana çok iyiliğin dokundu. Senin yardımın sebebiyle namımıza leke sürülmedi” (KT, s. 247).

- “Battal, bir hemşerisini ölümden kurtarmadan durabilir mi?” (BGD, s. 16).
- “Söylediklerim duyduklarımdır. İstemem ki en büyük kahramanımız olan senin başına bir zarar gelsin. Geldim, bildiriyorum ki, bu yıllarda Malatya’dan çıkıp Bizans sınırlarına girmeyesiniz, deriniz yüzülmesin” (BGD, s. 64).
- “... bir gece Mihengi Hindû’nun yardımıyla İstanbul’un kapılarından içeriye - Hipodrom yarışlarına gelen yüzlerce seyis ve arabacının arasında- geçivermişlerdi” (BGD, s. 79).
- “Eğer böyle zorda kalır da başın sıkışırsa her Perşembe akşamı Valans kemerinin Aya Todora kilisesine giden yola rastlayan kapısı altında bir dilenci görürsün, ona ‘Mişel Löbeg’ diye bir parola vermen yeter, dedi” (BGD, s. 101).
- “Fakat o herkese yardımı sever, insan dostudur. Ne araba yarışçısı olup alkış toplamak, ne imparator olup kardeşlerini ezmek, ne de komutan olup adam korkutmak istiyor. O insanlara yardım etmek, köle olmak istiyor” (BGD, s. 132).
- “Caberhan artık kan döküleceğini, Belizer’in bir adım daha atarsa, koca Bizans İmparatorunu gırtlığından deleceğini sezince uzun, eğri kılıcını çekmiş, İmparator’la Belizer’in arasına atılmış ve:
  - Ben bu yandayım, Yeşiller arasında Belizer, demişti. Önce benimle vuruşacaksın” (AK, s. 71).
- “Artık o insanları, yoksul, koruyucusuz, kimsesiz insanları koruyacak” (AK, s. 169).
- “İspanyollar Endülüs Müslümanlarını İspanya’dan atmışlar, başta Aydın Reis olmak üzere Türk Korsanları İspanyol kılıcı altından kurtardıkları bu göçmenleri Afrika kıyılarına taşımışlardı” (TK, s. 94).
- “-Vuruldun, ha?
  - Dur, seni omzumuza alalım.
  - Kelle’nin yüzü sararmıştı:
  - Beni bırakın! diye inledi. Siz kurtulun, bırakın beni!
  - Arkalarından kurşunlar, oklar vızlayıp duruyordu.

Turgut ile Kurtoğlu Kelle'yi omuzlarına aldılar. Bir kayalığın arkasına sindiler” (TK, s. 105-106).

- “İspanyolların dil ve eli altında yaşamak canlarına tak edince Oruç Reis'e mektup ilettiler, yardıma çağırdılar. Mektup Ceycil'e varıp okundukta, Oruç Reis gaza kaydına düşüp, Ceycil hisarına kardeşi Hızır'ı koyup Cezayir'e gitti” (TK, s. 119).
- “Nitekim, Preveze savaşı Turgut'un yardımıyla kazanılmıştı. Onun Dorya'yı arkadan vuruşu ince bir görüş eseri idi” (TK, s. 226).
- “Senelerin topladığı kin ve intikam arzularıyla göğüsleri dolu hapisteki Türk korsanları, şövalyeleri arkadan vurup, arkadaşlarına yardım için, bütün kuvvet ve kudretleriyle yokuştan aşağıya kaydılar” (TK, s. 356).
- “İşte böyle baş döndürücü bir hava içinde Çemberlitaş'a geldiği zaman iki yeniçeri dayısının istakoz satan bir Rum oğlancığını dövdüklerini gördü. Araya girdi” (DD, s. 9).
- “Uluç Ali Reis gerek bu emre, gerek Cezayir, Trablus, Fas ve Tunus halkının kaynaşma halinde bulunan duygularına uyararak Endülüs'e asker yollayıp kendi din kardeşlerini öldüren İspanyollarla birleşen Tunus Sultanlığı davasını güden Mevlâ-Hamit üzerine yürüdü. Tunus'u da, Tunusluları da, İspanyolların elinden kurtardı” (KKa, s. 235).
- “Bugünden tezi yok, bu ödevi sana bir iyilik olmak üzere üç ay için ben üzerime alıyorum” (FF, s. 13).
- “İmparatorun askerleri, kendisinin Türk olduğunu anlamışlar, dövüyorlardı. İşte o zaman her şeyi bitmiş, ölüm gelip çatmıştı. O anda şimdi yanında duran şu ince, narin elli Sarı Benizli Adam bir yıldırım gibi bitmiş, bir fırtına gibi esmiş, onu döven on, on beş askeri darma dağın etmiş, belindeki uzun kılıçla hepsini tepelemişti” (FF, s. 99).
- “Yüreğimde garip bir sıkıntı var, dedi, bir kimsesizin, yoksulun kanı dökülecek gibi! Erkeklik ölmedi ya?.. Sürün atları, kavga meydanına biz de yetişelim, belki bir işe yararız” (SAR, s. 17).

- “Halbuki Türkler evvelce merhum Gucerat padişahı Bahadır Han’ın, kendisini kurtarmaları için rica etmesi üzerine Gucerat’a gelmişler, iç ihtilâllerden faydalanarak Gucerat sahil kalelerini almak isteyen Portekizlilere karşı koymuşlardı” (SAR, s. 43).
- “Sonra iki yüz levent ayırıp korsan Hacı Memi’nin kumandasına verdi ve bunları alıp Sultan Ahmet’in yardımına götürmesini Hüseyin Ağa’ya söyledi” (SAR, s. 66).

Yaptığımız incelemede, Türklerin yardımseverliğinin doğrudan vurgulandığı örneğe de rastlanmıştır¹²:

- “- Siz Türksünüz! dedi.
Argon güldü:
- Türk olmak suç değilse Türküz!
- Siz iyiliği seversiniz!
- Severiz!
- Siz kuvvetliyi ezer, güçsüze yardım edersiniz” (AH, s. 172).

5.2. Değer Kazanımında Roman Türünün Yeri ve Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanlarındaki Değerlerin Türkçe Öğretim Programıyla İlişkisi

Türkçe eğitiminde temel hedef, öğrencilerin okuduklarını, dinlediklerini anlaması; düşüncelerini sözlü ya da yazılı olarak ifade edebilmesidir. Sadece bilgi aktarımının yapıldığı bir ders olarak nitelenemeyecek olan Türkçe dersinde, “Türkçe Öğretim Programı’yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duyu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikiminden hareketle araştırma, sorgulama, eleştiri ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır” (Karagöz, 2009: 22).

¹² Bu örnek, Türk yardımseverliğinin takdir ediliği bir örnek olduğu için takdir etme/övme değerinde yer verilmiştir; ancak içerik olarak yardımseverlik vurgulandığından burada da yer vermek uygun görülmüştür.

Türkçe dersinin temelini yazılı metinler, dolayısıyla kitaplar oluşturmaktadır. Türkçe dersinde kullanılan metinler, bir yandan anılan becerilerin öğrencilere kazandırılmasında, çocukların okuma alışkanlığı ve zevki kazanmalarında, dil bilinci oluşturmalarında ve geliştirmelerinde, hayal dünyalarının gelişmesinde, kişiliklerinin oluşumunda ve bunların yanında millî, manevî, kültürel, ahlakî vb. değerleri kazanmalarında yararlanılan etkili araçlardır.

Çocuk edebiyatı türleri içerisinde romanlar, diğer türlerden farklı bir yerde durmaktadır. “Roman bir hayatı bütünüyle anlattığı, geçmişle gelecek arasında bağ kurduğu için diğer türlerden daha özel ve önemli bir yere sahiptir. Çocuklar roman yoluyla bir oluş ve oluşumu rahatlıkla izleyebilirler” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 144). Çocukların, romanlardaki olayların oluşu ve devamı üzerinde düşünmeleri, eleştirel okuma ve yaratıcı, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektedir.

Romanların okuma alışkanlığı ve zevkini geliştirmesi, çocuğun söz varlığının zenginleşmesini, çocukta dil bilincinin oluşmasını, güçlenmesini ve dili kullanma becerisinin gelişmesini sağlamaktadır. Çocuklarda dil bilincinin gelişmesi, onların, dilin millî birlik ve bütünlüğün temellerinden biri olduğunu anlamalarına, duygu ve düşüncelerini doğru, etkili bir şekilde yazılı ve sözlü olarak ifade edebilmelerine yardımcı olmaktadır.

Romanlar, çocuklara kurgulanmış dünyalar sunmaktadır. Çocuklar, o dünyadaki kahramanların yaşadıkları ile kendi yaşadıklarını karşılaştırabilmekte, sorunlarla başa çıkabilme konusunda ipucu elde edebilmektedir. “Çocukların romanlarda gördükleri durumlarla kendi hayatlarında karşılaşmaları hâlinde, bu olaylara nasıl tepki verebileceklerini önceden kestirebilmeleri, hata yapma ihtimallerini zayıflatmakta, onlara hayatla ilgili deneyimler kazandırmaktadır” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 142). Romanlarda yer alan kurgulanmış dünyalar bazen gerçeğe yakın bazen de hayalî dünyalar olabilmektedir. Özellikle hayalî dünyalar, çocuklardaki yaratıcı düşünmenin, hayal gücünün gelişmesinde son derece önemlidir.

Romanlar, çocukların kişilik gelişimlerinde de etkilidir. Bu kitaplar, “sunduğu yaşantı örnekleriyle çocukların kendilerini, yaşam ve insan gerçekliğini

tanımalarına ve böylece kendi kişiliklerini oluşturmalarına yardımcı olur; çocukların olumlu birer kişilik olarak gelişmelerini sağlar” (Aslan, 2007: 193). Kitaplarda yer alan olumlu/olumsuz insan tipleri, çocuğun kendisini ve başkalarını tanımada, olumlu ve olumsuz karakterleri ayırt etmesinde, olumlu karakterlerin davranışlarını kabul edip olumsuz karakterlerin davranışlarını reddetmesinde, dolayısıyla kendi kişiliğini oluşturmada etkilidir.

Roman türü konularına göre sınıflandırıldığında ortaya çıkan çeşitlerden biri de tarihî romanlardır. Tarihî romanlar, romanların çocukların gelişimine sağladığı ve yukarıda sayılan katkıların yanında, çocuklarda “yurt ve ulus sevgisi uyandırmaya ve geliştirmeye, ulusal bilinci güçlendirmeye” (Oğuzkan, 2001: 105) de yaramaktadır.

Edebiyat eserlerinin, dolayısıyla romanların anılan özelliklerinin yanında, çok önemli ve üzerinde durulması gereken bir özelliği daha vardır. Bu eserler, toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin sahip oldukları değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında başat rolü oynamaktadır. Bir toplumun yaşadıkları, âdetleri, gelenekleri, görenekleri ve bunların birleşmesiyle ortaya çıkan değerleri zaman içerisinde edebî eserlerde birikmekte ve bu eserler vasıtasıyla gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Özellikle yazının kalıcılığının sağladığı yararlar yazılı edebiyat eserleri değerlerin gelecek nesillere ulaşmasında etkilidir.

Bir milletin kültürü içinde önemli bir yer tutan değerler, kültürün temel unsurları olan dil ve edebiyat aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Türkçe eğitiminin ana unsurları olan dil ve edebiyat, “toplumun değerlerinin kabul görmesinde ve devamının sağlanmasında ihtiyaç duyulan unsurlardır” (Kaplan, 2006: 39). Çünkü “kültürü meydana getiren millî, ahlakî ve insanî değerler dil ve edebiyat vasıtasıyla tanıtılır, benimsetilir ve böylece millet hayatının devamı sağlanır” (Özbay, 2002: 115).

Dil, bir milleti millet yapan unsurların başında gelmektedir. “Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü, dildir. Bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar; kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin bir halkası durumuna getirir” (Aksan, 2007: 13). Kültürün temel ögesi olan dilin, kişiler arasında iletişim sağlama, ortak düşünme yapısı kurma,

insanları bir arada tutma, geçmişle gelecek arasında köprü kurma gibi özelliklerinin yanında, “millî değerleri gelecek nesillere aktarma aracı olma” (Kavcar, 1999: 141-142) gibi çok önemli bir özelliği daha vardır; çünkü dil, “bir milletin milli ve manevi değerlerinin ifade edildiği temel iletişim aracı”dır (Karadüz, 2008). Toplum yapısında zaman içerisinde oluşan değerler dildeki kelimeler, kavramlar aracılığıyla gelecek kuşaklara taşınmaktadır.

Kültürün temel unsurlarından olan edebiyat da tıpkı dil gibi toplumdaki kabul gören/görmeyen değerlerin taşınmasında bir aracıdır. “Değerler oluşturur, değerler aşılır edebiyat. Çocuğun kalbine, ruhuna, zihnine toplumsal ve insani değerler kazır” (Alver, 2005: 308). Edebiyat, çocuğun çağlar boyunca toplum içinde biriken, kabul gören ve paylaşılan değerleri tanımasına, öğrenmesine yardımcı olmaktadır.

Edebiyat eserlerinin, üretildikleri toplumdan bağımsız düşünülmeleri mümkün değildir. Değerler de bir toplumun yaşadıklarıyla bağlantılı olarak yıllar içinde edebî eserlerde yer etmektedirler. Dolayısıyla edebî eserler, o toplumda kabul gören/görmeyen değerleri de barındırmakta ve bu değerlerin taşıyıcılığını yapmaktadır. Kısacası “edebî eserler, bir yandan değerleri koruyucu ve gelecek nesillere aktaran bir işlev üstlenirken diğer yandan aynı değerler okuyucusuna kazandıran bir işlev” (Yaman vd., 2009: 108) üstlenmektedir. Örneğin “masal, öykü, roman gibi yaratılardaki kahramanların kendisiyle, çevresiyle, doğa ve toplumla yaşadıkları çatışmalar, toplumun benimsenen ya da karşı çıkılması gereken değerlerini okura sezdirir” (Sever, 2008: 65).

Edebî eserler, toplumun ve o toplumu oluşturan insanların sahip oldukları değerlerin aktarılmasında, benimsetilmesinde aracılık yapmakta ve sonuçta “hem bireysel hem de sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulun[makta], insanları bunlar doğrultusunda eğit[mektedir]” (Kavcar, 1999: 6). Geçmişle gelecek arasında bir köprü görevi gören edebiyat; adil olma, çalışkanlık, dürüstlük, işbirliğine açık olma, misafirperverlik, hoşgörülü olma, kanaatkârlık, yardımseverlik, vatan sevgisi, insan sevgisi, büyüklere saygı, sorumluluk sahibi olma, takdir etme gibi insanı diğer canlılardan ayıran ve gerçek anlamda insan yapan özelliklerin (değerler) yerleşmesinde, geliştirilmesinde ve pekiştirilmesinde etkili olmaktadır.

Değerlerin aktarımı için, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin yanında farklı edebî eserlerden de yararlanılmalıdır. Romanlar, bu konuda önemli bir rol üstlenmektedir. Romanlar, okuma alışkanlığı kazandırma, söz varlığını zenginleştirme, dil bilincini geliştirme, kişilik gelişimine katkıda bulunma, öğrencileri gerçek hayata hazırlama, hayal gücünü geliştirme gibi yararlarıyla birlikte evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerlerin kazandırılmasında önemli bir materyaldir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer verilen değerler evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler ana başlıkları altında incelenmiştir. Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer verildiği saptanan evrensel değerler bağımsızlık, bağışlama, barış, bilim adamlarına önem verme, çalışkanlık, estetik, eşitlik, hoşgörülü olma, saygılı olma ve sevgidir.

İncelenen romanlarda en çok örnek tespit edilen evrensel değer, 134 örnekle, “saygılı olma ” değeridir. Abdullah Ziya'nın romanlarında saygılı olma değerinin genel anlamda insanlara saygılı olma , otoriteye saygılı olma , kadınlara saygılı olma , büyüklere saygılı olma , dine saygılı olma , yasalara saygılı olma yönleriyle ele alındığı görülmektedir.

Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde, saygılı olma değerine dersin genel amaçları içinde “insan haklarına saygılı olma” (MEB, 2006: 4) yönüyle yer verildiği görülmektedir. Bunu yanında, dinleme/izleme alanına ait amaç ve kazanımlarda “Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.”, “Başkalarını rahatsız etmeden dinler.”, “Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.” (MEB, 2006: 13) maddelerinde saygılı olma değerinden saygıyla dinleme, karşıdaki kişiye saygılı olma yönüyle bahsedilmektedir.

Kozanoğlu'nun romanlarında saygılı olma değerinin “insan haklarına saygılı olma” yönüne değinilmemiştir; ancak programdaki ve romanlardaki saygılı olma değeri “insanlara saygılı olma ” yönüyle birbiriyle örtüşmektedir.

Abdullah Ziya'nın tarihî romanlarında yer verildiği tespit edilen evrensel değerlerden bir başkası “sevgi” değeridir. Romanlarda sevgi değerinin insan sevgisi, hayvan sevgisi ve vatan sevgisi yönlerinin yer aldığı saptanmıştır. Türkçe Öğretim Programı'nda, ana ve alt temaların belirtildiği bölümde (MEB, 2006: 58) ana tema

olarak sevgi değerinden ve ona bağlı alt temalar olarak insan sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi, millet sevgisi, bayrak sevgisi ve dil sevgisinden, sadece isimleri anılarak da olsa, bahsedilmiştir. Bahsedilen değerlerden vatan sevgisi, millet sevgisi, bayrak sevgisi, dil sevgisini millî değerler içinde değerlendirmek mümkündür.

Buna bağlı olarak programda yer alan sevgi değeri ile romanlarda tespit edilen sevgi değerinin “insan sevgisi” yönüyle birbiriyle örtüştüğü görülmektedir.

Romanlardan yer alan şu örneklerde insan sevgisinden söz edilmektedir:

- “Korsanlar, gözbebekleri gibi sevdikleri Hüseyin Reis’in şehit olduğunu duyunca, palalarını sıyırarak İspanyolların üzerinde atıldılar” (TK, s. 205).
- “... bütün arkadaşları ikisini de gözbebekleri gibi seviyorlardı” (SAR, s. 44).
- “Hazine yok Reis! Belki de havaya uçtu. Sen bizim en büyük hazinemizsin. Seni kurtardık” (S, s. 167).
- “Mehmet, İstanbul’da hasret kaldığı candan bir sevgi çemberi içinde sarıldığını gördü” (DD, s. 154).

Programda belirtilen “aile sevgisi” değerine ilişkin bir örnek de romanlarda bulunmaktadır:

- “Herkes komutan Jüstin’in yeğenini ne kadar sevdiğini biliyordu” (AK, s. 122).

Abdullah Ziya’nın romanlarında bulunduğu görülen bir başka evrensel değer “bağışlama”dır. Romanlarda, daha çok bir kişinin suçunu, kabahatini bağışlama veya canını bağışlama yönleriyle yer verilen bağışlama değeri, programda, ana ve alt temaların belirtildiği bölümde (MEB, 2006: 58) yer almaktadır. Bu bakımdan, romanlarda tespit edilen bağışlama değerinin programda da yer aldığı görülmektedir. Romanlarda, bağışlama değerine ait tespit edilen örneklerden bazıları şunlardır:

- “Ben de affederek senden daha büyük bir iş başarmış oluyorum, dedi” (KK, s. 112).
- “Sana gelince delikanlı. Bu seferlik seni de affediyorum!” (SB, s. 103).

- “Fakat ben Allah’ın bile affetmediği bu maskarayı affettim” (BGD, s. 131).
- “Pars Parçalayan Celme, dedi, senin canını bağışlıyorum. Haydi git!..” (KT, s.11).
- “Söyleyin kendilerine... Bütün Bizanslı Rum halkının hayatlarını bağışlıyorum” (FF, s. 340).

Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun romanlarında “hoşgörülü olma” evrensel değerine yer verildiği örneklerden görülmektedir:

- “Yok, sana zorla İslâm ol diyen yok. İstersen... Bizde her şey isteklidir” (TK, s. 124).
- “Şehrin içinde ilân edilsin. Kimseden öç almayacağız; kimsenin dinine, işine gücüne karışmayız” (FF, s. 111).
- “İman edilmiş din inanışlarına karşılıklı olarak saygı gösterilirse, pekâlâ bir arada yaşanabilir lordum” (HH, s. 134).
- “Bir serdar görmüşlerdi ki konağında yetmiş iki buçuk milletin çocuğunu kendi evinde pir aşkına büyütüyor, hiçbirisinin dinine, inanışına karışmıyordu” (HH, s. 311).
- “Benim ülkemde herkes dilediği tanrıya dilediği dilde tapar” (KHG, s. 127).

Türkçe Öğretim Programı’ndan da hoşgörülü olma değerinden, dersin genel amaçlarında “Öğrencilerin hoşgörülü olmaları amaçlanmaktadır” (MEB, 2006: 4) denilerek bahsedilmektedir. Dolayısıyla hoşgörülü olma değeri hem romanlarda hem de programda yer almaktadır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun tarihî romanlarında tespit edilen bir başka evrensel değer “estetik”tir. Romanlarda, bazı örneklerde mimarî güzellik bazı örneklerde de nesnelerin güzelliği olarak kullanılan estetik değeri, Türkçe Öğretim Programı’nda, “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümünde, “Metinler ... onlara estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.” (MEB, 2006: 56); “Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümünde “...onlara estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.” (MEB,

2006: 57) denilerek vurgulanmıştır. Programda, estetik değeri ayrıca, ana ve alt temaların belirtildiği bölümde (MEB, 2006: 60) “kavramlar ve çağrışımlar” ana temasının alt teması olarak yer almaktadır.

Kozanoğlu'nun romanlarında yer aldığı tespit edilen bağışlama, estetik, hoşgörülülük olma, saygılı olma, sevgi değerleri, Türkçe Öğretim Programı'nda açıkça bahsedilen evrensel değerlerdir. Programda, bunların dışındaki evrensel değerlerden açıkça söz edilmemiştir; ancak öğrencilerin evrensel değerleri tanımaları ve kazanmaları Türkçe dersinin genel amaçları içinde yer alan “Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları” (MEB, 2006: 4) maddesiyle özellikle vurgulanmıştır.

Romanlarda var olan bağımsızlık, barış, bilim adamlarına önem verme, çalışkanlık, eşitlik evrensel değerleri Türkçe Öğretim Programı'nda açıkça belirtilmemiştir; fakat elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında yer verilen evrensel değerlerle programda bahsedilen evrensel değerlerin büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Bu bilgiler, evrensel değerlerin öğrencilere aktarılmasında tarihî romanlardan yararlanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında tespit edilen millî değerler bayrağa saygı ve vatan (millet) sevgisidir. Saygı ve sevgi evrensel değerlerinin alt grupları olarak değerlendirilebilecek olan bu değerler, içerdikleri anlamlar nedeniyle (bir millete ait olma, o milletin duygularını yansıtma vb.) millî değerler olarak değerlendirilmiştir.

Kozanoğlu'nun romanlarında, bayrak sevgisi olarak da değerlendirmenin mümkün olduğu, bayrağa saygı değerine ilişkin şu örnekler tespit edilmiştir:

- “Yeryüzünde kardeşlerinin iyiliği için çalışan adamın (...) uğruna öleceği iman da iki tanedir: Yurdu, bayrağı” (KT, s. 42).
- “Bu adamda o çağlarda kimsede bulunmayan bir şey vardı, o hakana değil, ulusuna, bayrağına tapıyordu” (KK, s. 91).

- “Lala Paşa, şâtırlarının elleri üzerinde duran bayrağı aldı. Öpüp başına koydu. (...)
Cafer de bayrağı aldı, öptü, sonra başına koydu” (KKa, s. 259).
- “Bayrağa karşı Türk ulusunun duyduğu saygı, kimsenin soluk almasına bile meydan vermiyordu” (KHG, s.60).

Türkçe Öğretim Programı’nda bayrağa saygı değerine (bayrak sevgisi olarak) ana ve alt temaların belirtildiği bölümde (MEB, 2006: 58) “sevgi” temasının alt teması olarak yer verilmiştir.

Vatan (millet) sevgisi, Kozanoğlu’nun romanlarında yer alan bir başka millî değerdir:

- “Burada Hakan’la çarpışmak yeni kurulan Türk devletinin parçalanması demektir. Bu sebepten memleket sevgisini kendi gururlarına kurban etmek istemeyen iki kardeş de büyük bir saygıyla Hakan’ın önünde eğildiler” (G, s. 160).
- “Gültekin yurdunun, Türk ilinin iyiliğini kendi gönül oyunlarına kurban etmeyecek kadar temiz yürekli bir kahramandı” (G, s. 162).
- “Biz hakani da severiz, fakat bayrağımıza, yurdumuza, ulusumuza olan sevgimiz daha başta gelir” (KK, s. 91).
- “Bu adamda o çağlarda kimsede bulunmayan bir şey vardı, o hakana değil, ulusuna, bayrağına tapıyordu” (KK, s. 91).

Vatan sevgisi değeri de, tıpkı bayrağa saygı (bayrak sevgisi) değeri gibi, Türkçe Öğretim Programı’nda ana ve alt temaların belirtildiği bölümde “sevgi” ana temasının alt teması olarak yer almaktadır.

Abdullah Ziya’nın romanlarında yer verilen millî değerlere (bayrağa saygı ve vatan (millet) sevgisi) Türkçe Öğretim Programı’nda da yer verildiği ve bu değerlerin birbiriyle örtüştüğü görülmektedir.

Millî değerlerden programın başka yerlerinde de bahsedilmektedir. Türkçe dersinin genel amaçlarında dile getirilen “Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler

aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları”, “Millî, manevî ve ahlakî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.” maddeleri Türkçe dersinin amaçları içinde millî değerleri kazandırmanın da olduğunu göstermektedir.

Programın “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” ve “Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümlerinde (MEB, 2006: 57-58) metinlerde ve dinleme/izleme materyallerinde millî değerlere aykırı unsurların yer almaması özellikle vurgulanmıştır.

Kozanoğlu'nun tarihî romanları incelendiğinde, romanların tamamının konusunu Türk tarihinden almasına rağmen, millî değerlere evrensel ve ahlaki/manevi değerler kadar yer verilmediği görülmektedir. Bu, konusunu Türk tarihinden alan romanlar açısından dikkat çekicidir. Amaçlarının birisinin de “millî değerlere duyarlı bireyler” (MEB, 2006: 3) yetiştirmek olan Türkçe dersinin programında millî değerlerden söz edilmiştir; ancak bu söz ediş, genellikle, millî değerler ana başlığı ile sınırlı kalmış, millî değerlerden ayrıntılı olarak bahsedilmemiş, millî değerlere açık olarak değinilmemiştir. Yine de Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında örneklenen millî değerler ile programda bahsedilen değerlerin örtüştüğü, dolayısıyla millî değerlerin aktarımında tarihî romanların kullanılabileceği görülmektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer verildiği tespit edilen ahlaki/manevi değerler alçak gönüllülük, arkadaşlık/dostluk, azimli olma, cesaret, dayanışma, dürüstlük, fedakârlık, gurur, güvenilir olma, itaatkârlık, iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma), kanaatkârlık, merhametli olma, misafirperverlik, öz güven sahibi olma, öz eleştiri yapma, sabırlı olma, sadakâtli olma, sorumluluk sahibi olma, sözünde durma, takdir etme/övme, yardımseverliktir

Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alan ahlaki/manevi değerlerden biri “arkadaşlık/dostluk” değeridir:

- “Ben senin kan kardeşimim, ben senin can yoldaşımım, ölünceye kadar beraber çalışacağız” (KT, s. 6).

- “Yaralı arkadaşlarımı düşman kılıcı altında bırakamam! Bu herifleri öldüreceğim!” (TK, s. 185).
- “Bir kere Pala’yı kurtarmış olsa o zaman artık arkadaşıyla birlikte ölse gam yemezdi” (SAR, s. 327).
- “Kurtarmalıyız, ne yapmak gerekse yapalım. Arkadaşımı kurtaralım. Benim yerime onun zindanlarda çürümesine dayanamam, kurtaralım” (BGD, s. 109).
- “Ben, dostlarım ve sevdiklerim için her şeyi feda eden bir insanım!” (FF, s. 202).
- “-Eğer bu üstündeki taşlar bir hazine ise niçin lââyık olmayasın? Tam lââyık olduğun yeri bulmuşsun! Ama asıl hazine bu değildir!
-Sizin kalbinizdir!
-Bildiğin bir şeyin neye tersini yaparsın? Asıl hazine bir dost kazanmaktır” (DD, s. 195).

Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde, arkadaşlık/dostluk değerinin ana ve alt temaların belirtildiği bölümde “toplum hayatı” ana temasının alt teması olarak geçtiği (MEB, 2006: 58), dolayısıyla romanlarda yer verilen bir değer programda da yer aldığı görülmektedir.

Abdullah Ziya’nın romanlarında kullanılan ahlaki/manevi değerlerden bir başkası “dayanışma”dır:

- “Hiçbir Türk arkadaşlarını kavga meydanında bırakıp kaçmaz” (AH, s. 16).
- “İçlerinden bir ikisinin hakkını yedik diye çarçabuk birleşip üstümüze çullandılar” (AH, s. 65).
- “Bununla beraber, korsanlar Kaptan Paşanın, Avrupa’ya yapacağı her sefere gönüllü olarak katılıyor, eski reislerini düşman karşısında yalnız bırakmıyorlardı” (TK, s. 336).
- “Saymakla Türk ilinde pehlivan bitmez, adıyla öğündükleri yiğit Alpago’nun darda olduğunu duyan Türk cilâsınları yetiştiler. Karadere içinde bir tek Pasimi sağ komadılar” (KK, s. 111).

- “Türkler birbirlerini pek fazla koruyorlardı” (M, s. 90).

Kozanoğlu'nun romanlarında zorluklar karşısında işbirliği yapma, arkadaşlarını yalnız bırakmama yönleriyle kullanılan dayanışma değeri, Türkçe Öğretim Programı'nda ana ve alt temaların yer aldığı kısımda “toplum hayatı” ana temasının alt teması olarak geçmektedir (MEB, 2006: 58).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında ve Türkçe Öğretim Programı'nda ortak olarak yer aldığı tespit edilen diğer bir ahlaki/manevi değer “konukseverlik”tir. Yazarın romanlarında misafire saygılı olma , misafiri iyi ağırlama, ihtiyacı olanı evinde misafir etme yönleriyle kullanılan misafirperverlik (konukseverlik) değerinin, programda “toplum hayatı” ana temasının alt teması (MEB, 2006: 58) olarak yer aldığı görülmektedir.

Abdullah Ziya'nın romanlarında evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler içinde en az örneği bulunan (bir örnek) değer, ahlaki/manevi değerlerden “öz eleştiri” değeridir:

- “Sonra birden aklıma geldi, bu nefesine düşkün sersemlerden biri de benim. Kendi halimi görmüyor da çevremde benim gibi irade yoksulu, uçkur düşkün sarhoşları suçlandırıyordum. Bir ufacık ‘Mibahlı’ uğruna koca bir bölük korsanı yaban diyarında düşman karşısında yalnız, başsız bıraktığımı unutuyor, kavgadan sonra esir yaban karıları ile evlenen ve bu evlenmeden çok memnun olmaları lâzım gelen yoksul Kelle ve Pala'yı ayıplıyordum” (S, s. 168).

Öz eleştiri değeri, programda yine ana ve alt temaların belirtildiği bölümde (MEB, 2006: 59) “kişisel gelişim” ana temasının alt teması olarak geçmektedir.

İncelenen romanlarda yer aldığı saptanan ahlaki/manevi değerlerden bir başkası “sabırlı olma”dır. Romanlarda, sabırlı olma değerinin uygun zamanı bekleme, sinirlenmeme, sonuca ulaşmak için çabalama açılarından ele alındığı tespit edilmiştir. Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde, sabırlı olma değerine, programın dinleme/izleme alanına ait amaç ve kazanımlarda “Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.”, “Dinlenenle/izlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.” (MEB, 2006: 13) maddelerinde değinildiği

görülmektedir. Romanlarda ve programda yer alan sabırlı olma değeri, özellikle “uygun zamanı bekleme” yönüyle birbirleriyle örtüşmektedir.

“Sorumluluk sahibi olma”, Kozanoğlu’nun romanlarında yer verdiği ahlaki/manevi değerlerden bir diğeridir. Programda, Türkçe dersinin “sorumluluk üstlenen” bireyler yetiştirmeyi amaçladığı (MEB, 2006: 3) özellikle vurgulanmıştır. Bunun yanında, sorumluluk değerine, ana ve alt temaların belirtildiği bölümde (MEB, 2006: 59) “kişisel gelişim” ana temasının alt temalarından biri olarak ve “Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Ara Disiplin Kazanımları”nda (MEB, 2006: 54) “Verdiği kararın sorumluluğunu üstlenir.” maddesiyle yer verilmiştir.

Abdullah Ziya’nın romanlarında sıkça yer verilen ahlaki/manevi değerlerden bir tanesi de “takdir etme/övme” değeridir:

- “Benim askerim bir buyruğumla bütün acunu bile silip geçer. Sen buraya kadar gelebildin! Demek çok işler gördün! Yiğit bir adamsın!” (KT, s. 214).
- “Vay!.. Bu ne kuvvet?! Arkadaşınız çok yaman dövüşüyor, dedi” (AH, s. 126).
- “Siz temiz yürekli, doğru sözlü bir Türk Hakanısınız!..” (G, s. 65).
- “Onda başkalarında bulunmayacak kadar çok değerler var ki, her biri bin kola bedel... Bir kol neye yarar? Bir şeyi tutmaya, bir adamı vurmaya değil mi? O, istediği her şeyi kafasıyla tutabiliyor, bir bakışıyla istediğini de yer vurabiliyor, istediğinin de kalbini kazanabiliyor” (KK, s. 61).
- “Saygı ile karışık korkak bir yürüyüşle ona yaklaştı.
-Fakat siz çok değerli, çok cesur, çok kuvvetli bir cılasınızdır, dedi” (SBA, s. 14).
- “Aferin size, dedi. Çok iş yapmışsınız...” (P, s. 80).
- “Aferin adaş. Tam istediğim gibi levent bir yiğit bulmuşsun, dedi” (KKa, s. 110).

Romanlarda, bir kişinin gücünü, kişiliğini ya da bir özelliğini takdir etme/övme ve yapılan bir işi övme/takdir etme yönleriyle ele alınan takdir etme/övme değeri, Türkçe Öğretim Programı’nda “duygular” ana temasının alt teması olarak (MEB, 2006: 59) yer almaktadır.

Abdullah Ziya'nın romanlarında yer alan bir başka ahlaki/manevi değer “yardımseverlik/yardımlaşma”dır. Romanlarda ihtiyacı olana, zor durumda kalana yardım etme, yardım isteğine karşılık verme yönleriyle kullanılan yardımseverlik/yardımlaşma değeri, programda, “toplum hayatı” ana temasının alt teması olarak yer almıştır (MEB, 2006: 58). Bunun yanında, “Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Ara Disiplin Kazanımları” bölümünde yer alan “Hakları ihlâl edilenlere karşı yardımcı olmanın insanî bir davranış olduğunu belirtir.” (MEB, 2006: 54) kazanımında da yardımseverlik/yardımlaşma değerinden söz edilmektedir.

Ahlaki/manevi değerler, bahsettiğimiz ahlaki/manevi değerlerin dışında, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın farklı yerlerinde de, açık olarak olmasa da yer almaktadır. Dersin genel amaçları içinde “Öğrencilerin millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.” (MEB, 2006: 4) maddesinde; “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümünde “metinlerde... ahlaki değerlere aykırı unsurlar yer almamalıdır” (MEB, 2006: 56) maddesinde ve “Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümünde “...ahlaki değerlere aykırı unsurlar bulunmamalıdır” (MEB, 2006: 57) maddesinde ahlaki/manevi değerlerden bahsedilmektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında tespit edilen yirmi iki ahlaki/manevi değerinin sekiz tanesinin (arkadaşlık/dostluk, dayanışma, misafirperverlik, öz eleştiri yapma, sabırlı olma, sorumluluk sahibi olma, takdir etme/övme, yardımseverlik/yardımlaşma) Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda açık olarak geçtiği görülmektedir. Programda, ahlaki/manevi diğer değerler açık olarak belirtilmese de, dersin amaçlarında öğrencilerin ahlaki ve manevi değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri vurgulandığı için programın, açık olarak belirtilmeyen ahlaki/manevi değerleri de kapsadığı görülmektedir.

Abdullah Ziya'nın romanlarında yer verildiği tespit edilen ahlaki/manevi değerlerin bir kısmı Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan ahlaki/manevi değerlerle uyuşmakta, bu değerlerle ilgili programda yer alan genel ifadeler, programın, adı geçmeyen diğer değerleri de içerdiğini göstermektedir. Romanlar ve program

arasında oluşan bu örtüşme, ahlaki/manevi değerlerin aktarımında tarihî romanlardan yararlanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" bölümünde "Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir." (MEB, 2006: 56) denilmektedir. Bir dilin zenginliğini, güzelliğini yansıtan en önemli göstergeler deyimler ve atasözleridir. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun, romanlarında atasözleri ve deyimleri kullanması, programla romanlar arasında bu açıdan da bir uyum olduğunu göstermektedir.

Kozanoğlu'nun romanlarında yer verdiği deyimlerden bazıları "canını dizmanlar alsın, tazı görmüş tavşan gibi yılmak, köküne kibrit suyu ekmek, armut toplamak, ağızından girip burnundan çıkmak..." (Metin, 2007: 52, 82, 109); atasözlerinden bazıları "Kurbağa ile danışan göle gider, denize düşen yılan sarılır, üzümünü ye bağı sorma, yalancının mumu yatsıya kadar yanar, kazın bıraktığı gölde ördekler hakan olur, öksüz oğlak göbeğini kendi keser"dir (Türkmen, 2008: 130, 158, 257).

Yine programın "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" bölümünde "Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli..." (MEB, 2006: 56) denilmektedir. Kozanoğlu'nun romanlarında hem günümüzde pek kullanılmayan "canını dizmanlar alsın, tazı görmüş tavşan gibi yılmak, kurbağa ile danışan göle gider, kazın bıraktığı gölde ördekler hakan olur" gibi atasözü ve deyimler kullanması hem de "arpakçı, şar, ıssı, cilâsın, don, uğrulamak, uluğlamak, bac, yağı..." gibi Eski Türkçe sözcüklere yer vermesi, romanların, öğrencinin söz varlığının zenginleşmesinde katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu, romanlarında akıcı, anlaşılır ve sade bir dil kullanmıştır. Üslubunu "kitaplarımı öncelikle aranır, sıkılmadan okunur, herkesin anlayabileceği biçimde yazmak" (Kozanoğlu, 1979: 9) olarak belirten yazarın romanları merak, heyecan, kahramanlık, aşk öğeleriyle süslüdür. Bu unsurların birlikte yer alması, öğrencinin okuma alışkanlığı ve sevgisi kazanmasına katkı

sağlayabilir. Kozanoğlu'nun tarihî romanları bu açıdan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan "Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır." (MEB, 2006: 56) maddesiyle örtüşmektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları; yer verilen evrensel, millî, ahlaki/manevi değerlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bahsedilen değerlerle bazen örtük bazen açık bir şekilde uyuşması, programda geçen değerlerin Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer alması; programda belirtilen özelliklerden, metinlerin Türkçenin anlatım zenginliklerini yansıtmaya, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek söz ve söz gruplarını içermeye, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirme, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırma gibi özelliklerle örtüşmesi nedeniyle Türkçe eğitiminde yararlanılabilecek kaynaklardır.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Araştırmamızda, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun on sekiz tarihî romanı içerdikleri evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler bakımından incelenmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında on tanesi evrensel, iki tanesi millî, yirmi iki tanesi ahlaki/manevi olmak üzere toplam otuz dört değer olduğu saptanmıştır.

İncelemenin sonucunda, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında *bağımsızlık, bağışlama, barış, bilim adamlarına önem verme, çalışkanlık/çalışma, estetik, eşitlik, hoşgörülü olma, saygılı olma, sevgi* evrensel değerlerinin; *bayrağa saygı ve vatan sevgisi* millî değerlerinin; *alçak gönüllülük, arkadaşlık/dostluk, azimli olma, cesaret, dayanışma, dürüstlük, fedakârlık, gurur, güvenilir olma, itaatkârlık, iyiliğe karşı iyilik yapma (vefali olma), kanaatkârlık, merhametli olma, misafirperverlik, öz güven sahibi olma, öz eleştiri yapma, sabırlı olma, sadakâtli olma, sorumluluk sahibi olma, sözünde durma, takdir etme/övme, yardımseverlik* ahlaki/manevi değerlerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Romanlarda tespit edilen değerler sadece evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler başlıkları bakımından değerlendirilmemiş, örneklerin içerdikleri anlamlar dikkate alınarak gruplandırmanın mümkün olduğu görülünce bu açıdan bir gruplandırmaya da gidilmiştir.

Evrensel değerlerden bağımsızlık değeri *ulusal bağımsızlık* ve *kişisel bağımsızlık*; bağışlama değeri *bir kişinin suçunu, kabahatini bağışlama, canını bağışlama, pişmanlık nedeniyle dönenleri bağışlama* ve *bağışlanan kişinin sevgisini kazanma*; barış değeri *kavga istememe*, bilim adamlarına önem verme değeri *bilim adamını ve ortaya koyduğu eseri takdir etmek, övmek* ve *bilim adamına, kişiliğine, bilgisine, yaptıklarına saygı duymak*; çalışkanlık değeri *çalışarak, emek vererek başarma* ve *çalışma sonunda elde edilen başarı*; estetik değeri *mimarî güzellik* ve *nesnelerin güzelliği*; eşitlik değeri *rakiple eşit koşullarda karşılaşma, kavga anında*

bile eşitliği bozan imkânı reddetme, eşit paylaşma ve üst rütbedekilerin kendilerini astlarından üstün görmemeleri ve bunun getireceği olumlu sonuçlar; hoşgörülü olma değeri başkalarının inancına karışmama, insanları inanç konusunda serbest bırakma; saygılı olma değeri insanlara saygılı olma, otoriteye saygılı olma, kadınlara saygılı olma, büyüklere saygılı olma, dine saygılı olma ve yasalara saygılı olma; sevgi değeri karşı cinsten olmayan herhangi birisine, arkadaşlıkla, dostlukla, bağlılıkla duyulan sevgi, karşı cinse duyulan sevgi, aşk ve hayvan sevgisi olarak gruplandırılmıştır.

Ahlaki/manevi değerlerden alçak gönüllülük değeri yapılan, başarılan işi büyütmeme, başarılan işle övünmeme, kendisini başkalarından büyük, üstün görmeme, yeteneğinin, gücünün farkında olma, haddini bilme ve kendini küçük görüp karşıdakini övme; arkadaşlık/dostluk değeri arkadaşından ayrılmama, onunla birlikte olma, arkadaşı için kendisini tehlikeye atma, fedakârlık yapma, arkadaşlığı/dostluğu önemseme ve arkadaşını/dostunu düşünme; azimli olma değeri güçlükler karşısında pes etmeme, hiçbir şeyden, hiçbir koşulda yılmama ve yılmadan çalışarak hedefe ulaşma; cesaret değeri hiçbir şeyden, hiçbir durumda korkmama, cesur olma, tehlikeye atılmaktan çekinmeme, her türlü tehlikeyi göze alma, kişinin kendisinden güçlü, kalabalık ya da üstün durumdakilere meydan okuması, karşı koyması ve zor ve tehlikeli durumlarda soğukkanlı olma, soğukkanlılığını yitirmeme; dayanışma değeri zorluklar karşısında işbirliği yapma ve birlikte hareket etme ve arkadaşlarını, dostlarını yalnız bırakmama, onların yanında olma; dürüstlük değeri yalan söylememe ve başkalarını kandırmama; fedakârlık değeri canından vazgeçmeyi göze almak, canını feda etmek, başkaları için tehlikeleri göze alma ve her şeyi geride bırakmayı göze alma, bir şeylerden (özgürlüğünden, sevdiğinden vb.) vazgeçme; gurur değeri yaşanan olay, yapılan muamele ya da söylenen sözün kişinin ağırına gitmesi, kimseye boyun eğmemek, kimsenin önünde eğilmemek, kendisine yakıştıramaması ve yapmaması, yardım kabul etmemek ve başkasına muhtaç olmamak, el açmamak; güvenilir olma değeri kişiliği, yetenekleri nedeniyle güvenilir olma ve sır verilecek kadar güvenilir olma; itaatkârlık değeri üst rütbedeki kişinin emirlerine uyma, ona koşulsuz boyun eğme; iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma) değeri yapılan iyiliği unutmamak, er ya da geç yapılan iyiliğe karşılık vermek ve ihanet etmeme; merhametli olma değeri güçsüz olana acıma, onun durumuna

üzülme veya dayanamama ve yardım etme, affetme; misafirperverlik değeri gelen misafire saygılı olma, misafiri iyi ağırlama, ona hizmet etme ve evini açma, onu evinde misafir etme; öz güven sahibi olma değeri bir kişinin ya da topluluğun kendine, gücüne güvenmesi ve bir işi yapabileceğine, başarabileceğine inanması; sabırlı olma değeri başarıya ulaşmak için uygun zamanı bekleme, kişinin sinirlenmemesi ve sonuca ulaşmak için çalışma; sadakâtli olma değeri bağlılık ve ihanet etmeme; sorumluluk sahibi olma değeri görev sorumluluğuna (bilincine) sahip olma; sözünde durma değeri verilen sözü tutma ve yerine getirmek için çaba harcama; takdir etme/övme değeri kişinin kişiliğini, gücünü ya da bir özelliğini övme/takdir etme ve yapılan işi övme/takdir etme; yardımseverlik değeri ihtiyacı olana, zor durumda kalana yardım etme ve yardım isteğine karşılık verme olarak gruplandırılmıştır.

Evrensel değerlerde en çok örnek tespit edilen değer 134 örnekle *saygılı olma* değeridir. Saygılı olma değerini 46 örnekle *sevgi*, 24 örnekle *bağışlama*, 19 örnekle *bağımsızlık*, 10 örnekle *estetik* değeri takip etmektedir. Romanlarda *eşitlik* değerinden dokuz, *çalışkanlık/çalışma* değerinden sekiz, *hoşgörülü olma* değerinden beş, *bilim adamlarına önem verme* değerinden dört, *barış* değerinden iki örnek olduğu belirlenmiştir. İncelenen eserlerde evrensel değerlerden toplam 261 örnek tespit edilmiştir.

Romanlarda en çok yer verilen evrensel değer *saygılı olma* değeri olmasını, bu değer *saygılı olma* değerinin yazarın içinde bulunduğu toplumda sıkça görüldüğünün bir göstergesi olarak yorumlamak mümkündür. İncelenen romanlarda, genel olarak insanlara *saygılı olma* değerinin yanında; otoriteye, büyüklere, kadınlara, dine, yasalara *saygılı olma* değerinin de örneklenmiş olması, bu değerlerin toplumda yaşadığını göstermektedir.

Bağımsızlık değerine ilişkin hem kişisel hem de ulusal düzeyde örneklerin bulunması, bu değer *saygılı olma* değerinin Türk toplumu için önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Romanlarda, millî değerlerden olan *vatan sevgisinden* yedi, *bayrağa saygı* değerinden ise dört örnek olduğu görülmüş; millî değerlere ilişkin toplam 11 örnek bulunmuştur.

İncelenen romanların tamamında konu olarak Türk tarihinin bir dönemi seçilmiştir. Türk tarihini konu alan bu romanlarda millî değerlerin daha fazla yer alacağı düşünülmüştür, “Büyük Türk Romanı” olarak nitelenen bu romanlarda millî değerlere az yer verilmesi dikkat çekicidir.

Abdullah Ziya'nın romanlarında bulunan ahlaki/manevi değerlerden en çok örnek tespit edilen değer 85 örnekle *cesaret* değeridir. Cesaret değerini 84 örnekle *öz güven sahibi olma*, 66 örnekle *takdir etme/övme*, 55 örnekle *fedakârlık*, 46 örnekle *yardımseverlik/yardımlaşma*, 32 örnekle *iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma)*, 27 örnekle *merhametli olma*, 26 örnekle *gurur*, 23 örnekle *dayanışma*, 20 örnekle *itaatkârlık*, 19 örnekle *alçak gönüllülük*, 18'er örnekle *arkadaşlık/dostluk* ve *sözünde durma* değerleri takip etmektedir. Romanlarda *dürüstlük* değerine ilişkin 17, *sadakâtli olmaya* ilişkin 15, *sabırlı olmaya* ilişkin 14, *azimli olma* ve *misafirperverlik* değerlerine ilişkin 13'er *sorumluluk sahibi olmaya* ilişkin 11, *güvenilir olmaya* ilişkin dokuz, *kanaatkârlık* değerine ilişkin üç, *öz eleştiri yapmaya* ilişkin bir örnek olduğu belirlenmiştir. İncelenen romanlarda ahlaki/manevi değerlere ait toplam 615 örnek tespit edilmiştir.

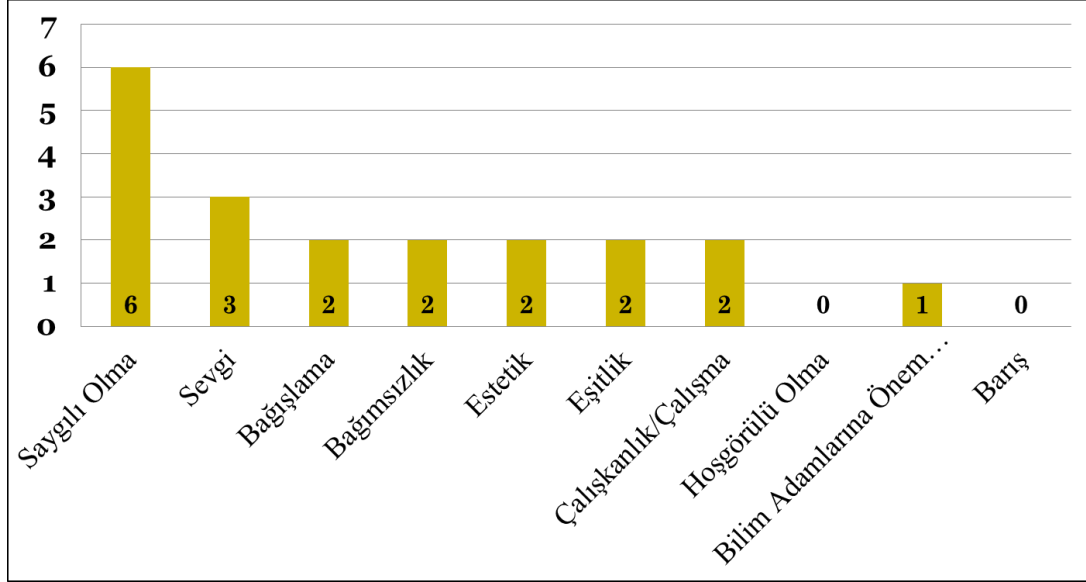
Tarihî romanlar, bir anlamda kahramanlık romanlarıdır. Romanlarda yer alan maceralara, roman karakterlerinin yaşadıkları okurların ilgisini çeker. Kahramanlığın gerçekleşmesini sağlayan cesaret; cesaretin oluşmasına yardımcı olan öz güven sahibi olma, fedakârlık; fedakârlığın içinde yer alan yardımlaşma, iyiliğe karşı iyilik yapma, arkadaşlık/dostluk gibi değerler, birbirleriyle bağlantılı olarak Kozanoğlu'nun romanlarında yer almaktadır.

Yaptığımız incelemede Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında evrensel değerler içinde en çok örnek tespit edilen değerler sırasıyla *saygılı olma*, *sevgi*, *bağışlama* ve *bağımsızlık*; millî değerler içinde *vatan sevgisi* ve *bayrağa saygı*; ahlaki/manevi değerler içinde ise *cesaret*, *öz güven sahibi olma*, *takdir etme* ve *fedakârlıktır*.

Romanlarda, en az örnek tespit edilen evrensel değerler sırasıyla *barış*, *bilim adamlarına önem verme* ve *hoşgörülü olma*; ahlaki/manevi değerler ise *öz eleştiri yapma*, *kanaatkârlık* ve *güvenilir olmadır*.

Grafik 42

Kızıl Tuğ Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

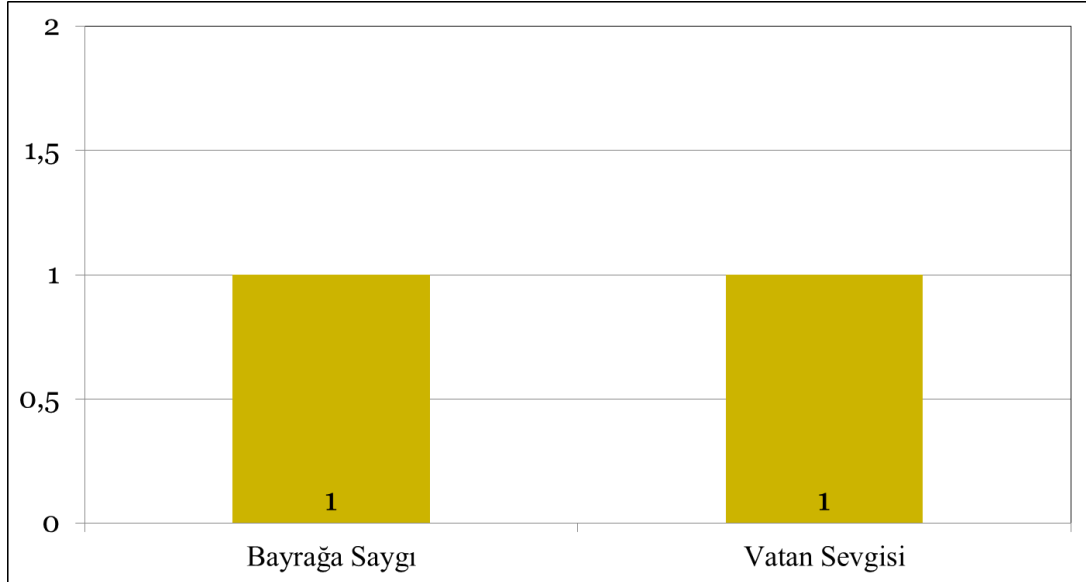

Abdullah Ziya'nın tarihî romanlarında yer alan değerler, her bir romanın içerdiği değerler bakımından incelendiğinde; Kızıl Tuğ'da evrensel değerlerden saygılı olma (6)¹³, sevgi (3), bağımsızlık (2), bağışlama (2), çalışkanlık/çalışma (2), estetik (2), eşitlik (2), bilim adamlarına önem verme değerlerinin yer aldığı görülmüştür.

¹³ Parantez içindeki sayılar, o değerle ilgili romanlarda tespit edilen örneklerin sayısıdır.

Grafik 43

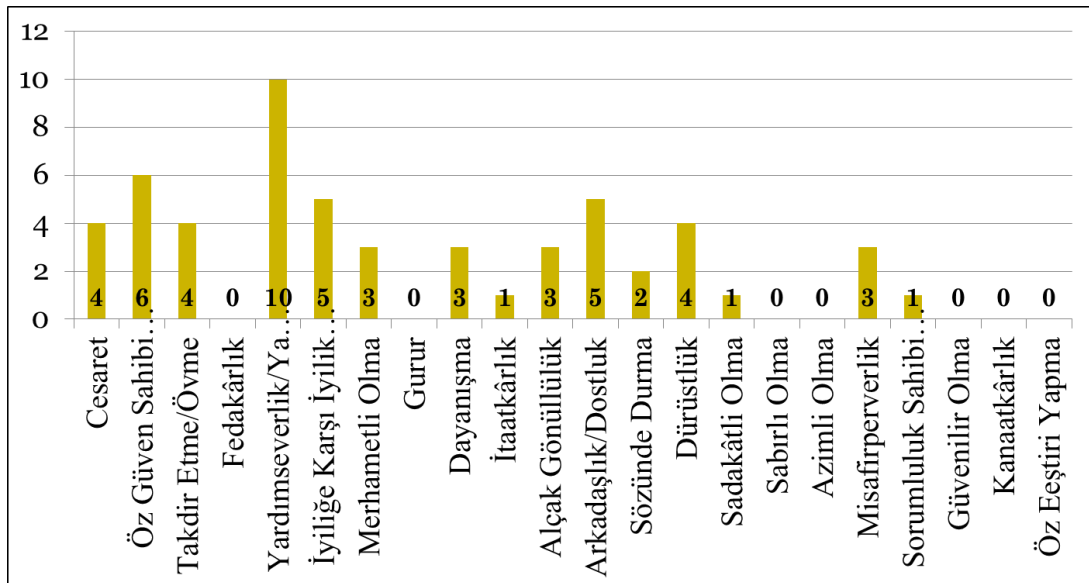
Kızıl Tuğ Romanında Yer Alan Millî Değerler

Kızıl Tuğ'da millî değerlerden bayrağa saygı ve vatan sevgisi değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Grafik 44

Kızıl Tuğ Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

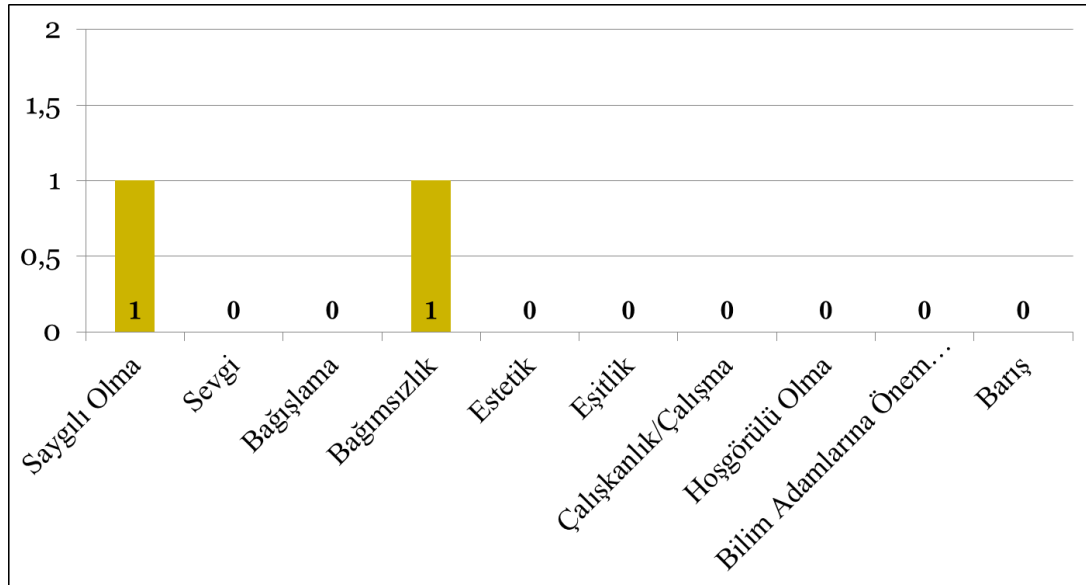

Kızıl Tuğ romanında, ahlaki/manevi değerlerden yardımseverlik/yardımlaşma (10), öz güven sahibi olma (6), arkadaşlık/dostluk (5), iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma) (5), cesaret (4), dürüstlük (4), takdir etme/övme (4), alçak gönüllülük (3), dayanışma (3), misafirperverlik (3), merhametli olma (2), sözünde durma (2), itaatkârlık, sadakâtli olma, sorumluluk sahibi olma değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Kızıl Tuğ romanında sekizi evrensel, ikisi millî, on beşi ahlaki/manevi olmak üzere toplam yirmi beş değerın yer aldığı saptanmıştır. Kızıl Tuğ romanı, içerdiği sekiz evrensel değerler en fazla evrensel değer tespit edilen romandır. Bunun yanında, Kızıl Tuğ, romanların genelinde tespit edilen iki millî değerden de örnek içeren iki romandan biridir.

Grafik 45

Atlı Han Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

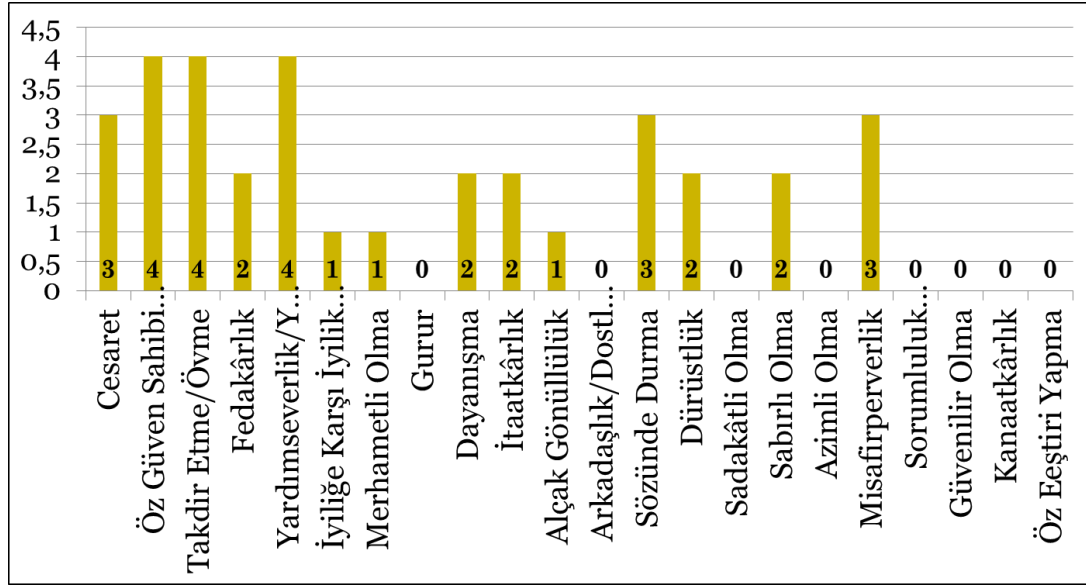

Atlı Han'da evrensel değerlerden bağımsızlık ve saygılı olma değerlerinin yer aldığı görülmektedir.

Grafik 46

Atlı Han Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

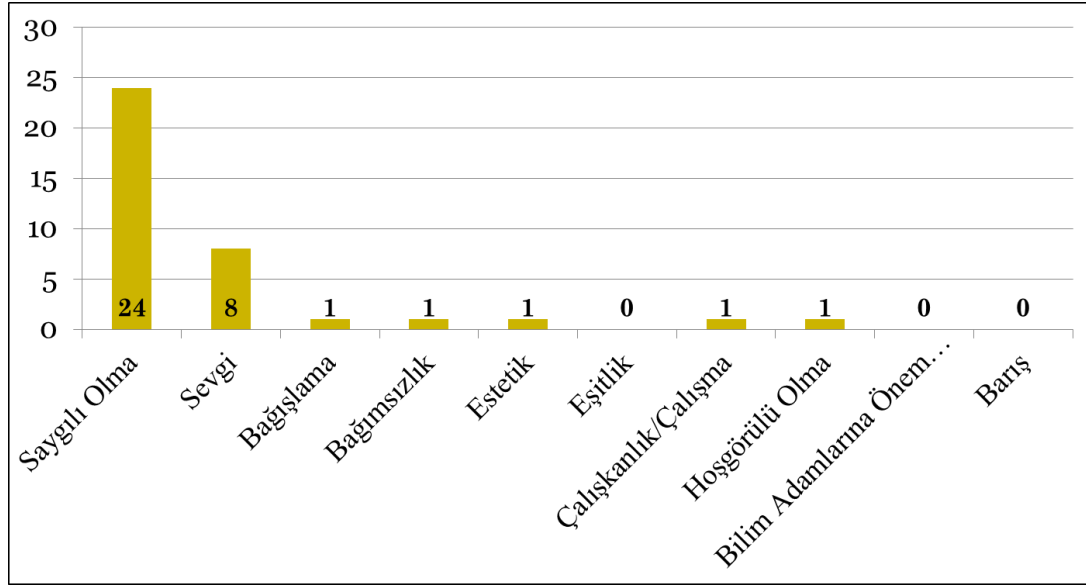

Atlı Han romanında, ahlaki/manevi değerlerden öz güven sahibi olma (4), takdir etme/övme (4), yardımseverlik/yardımlaşma (4), cesaret (3), misafirperverlik (3), sözünde durma (3), dayanışma (2), dürüstlük (2), fedakârlık (2), itaatkârlık (2), sabırlı olma (2), alçak gönüllülük, iyiliğe karşı iyilik yapma, merhametli olma değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Atlı Han romanında, ikisi evrensel, on dört tanesi ahlaki/manevi olmak üzere toplam on altı değer yer almakta, millî değer bulunmamaktadır.

Grafik 47

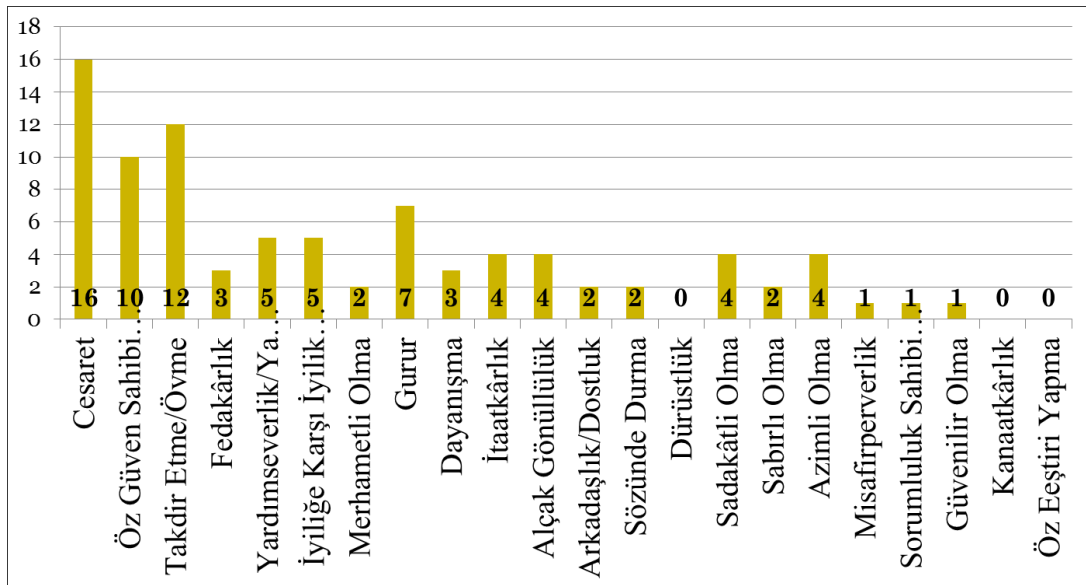
Türk Korsanları Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Türk Korsanları'nda evrensel değerlerden saygılı olma (24), sevgi (8), bağımsızlık, bağışlama, çalışkanlık/çalışma, estetik, hoşgörülü olma değerlerinin olduğu görülmektedir.

Grafik 48

Türk Korsanları Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

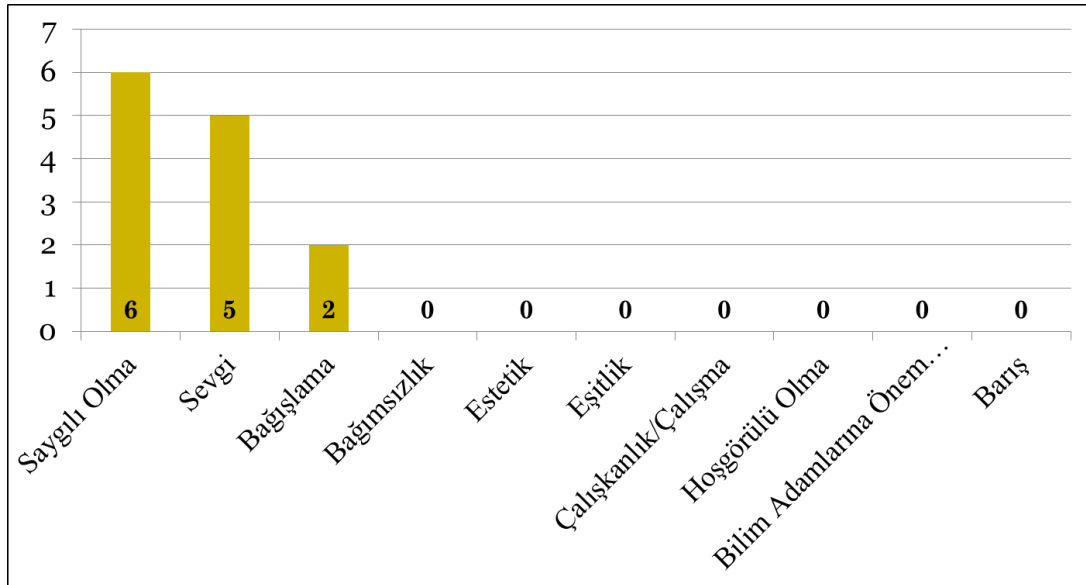

Türk Korsanları'nda, ahlaki/manevi değerlerden cesaret (16), takdir etme/övme (12), öz güven sahibi olma (10), gurur (7), iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma) (5), yardımseverlik/yardımlaşma (5), alçak gönüllülük (4), azimli olma (4), itaatkârlık (4), sadakâtlı olma (4), dayanışma (3), fedakârlık (3), arkadaşlık/dostluk (2), merhametli olma (2), sabırlı olma (2), sözünde durma (2), güvenilir olma, misafirperverlik, sorumluluk sahibi olma değerlerine yer verilmiştir.

Türk Korsanları romanında yedisi evrensel, on dokuzu ahlaki/manevi olmak üzere toplam yirmi altı değer yer aldığı tespit edilmiştir. Türk Korsanları, millî değer içermemesine rağmen yirmi altı değerle en fazla değer çeşidi tespit edilen romandır.

Grafik 49

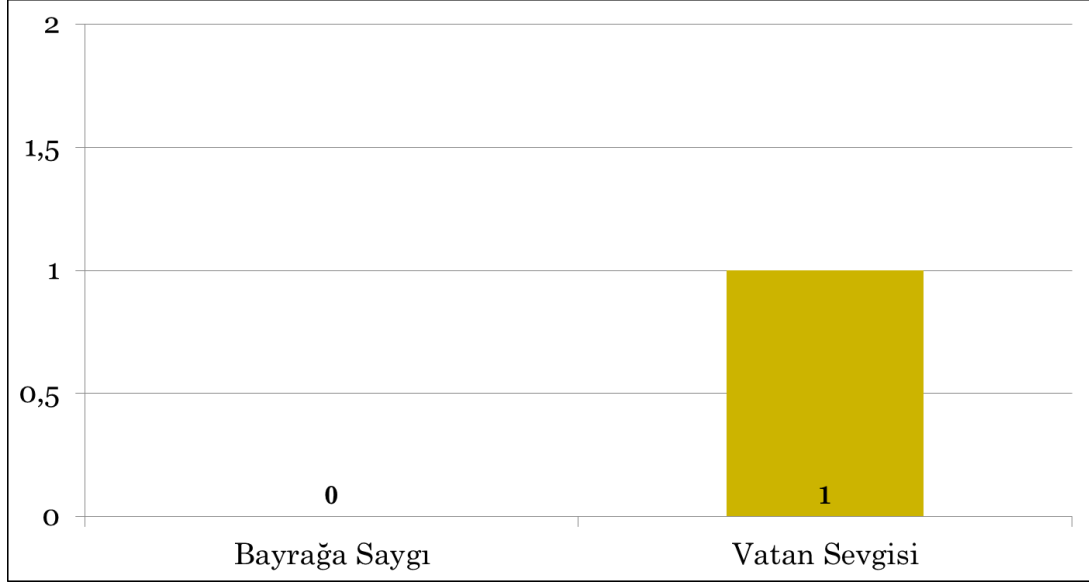
Seyit Ali Reis Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

İncelenen Seyit Ali Reis romanında evrensel değerlerden saygılı olma (6), sevgi (5), bağışlama (2) değerlerinin yer aldığı görülmüştür.

Grafik 50

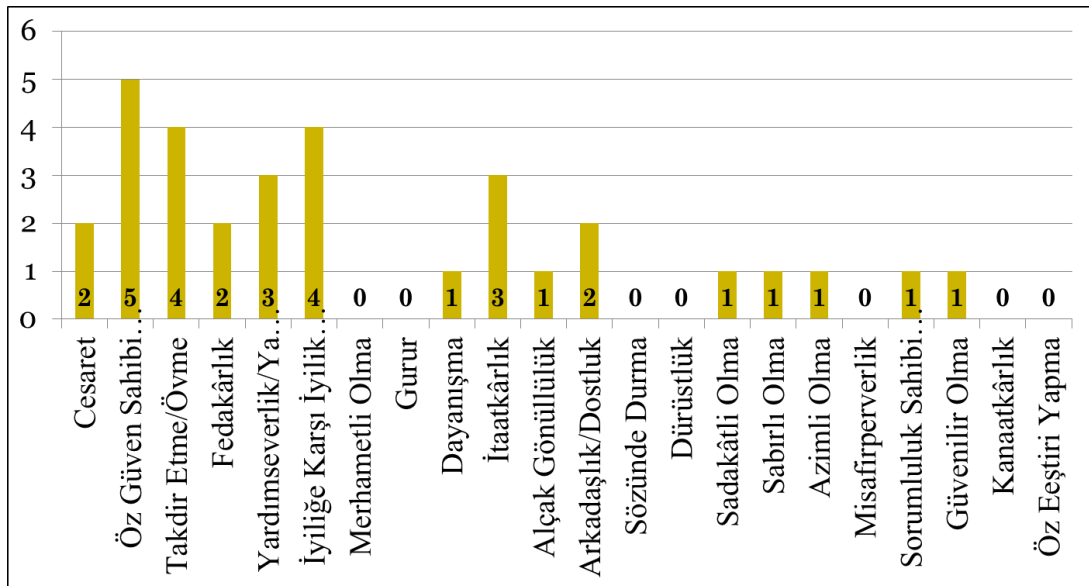
Seyit Ali Reis Romanında Yer Alan Millî Değerler

Seyit Ali Reis romanında, millî değerlerden yalnızca vatan sevgisi değeri yer almaktadır.

Grafik 51

Seyit Ali Reis Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

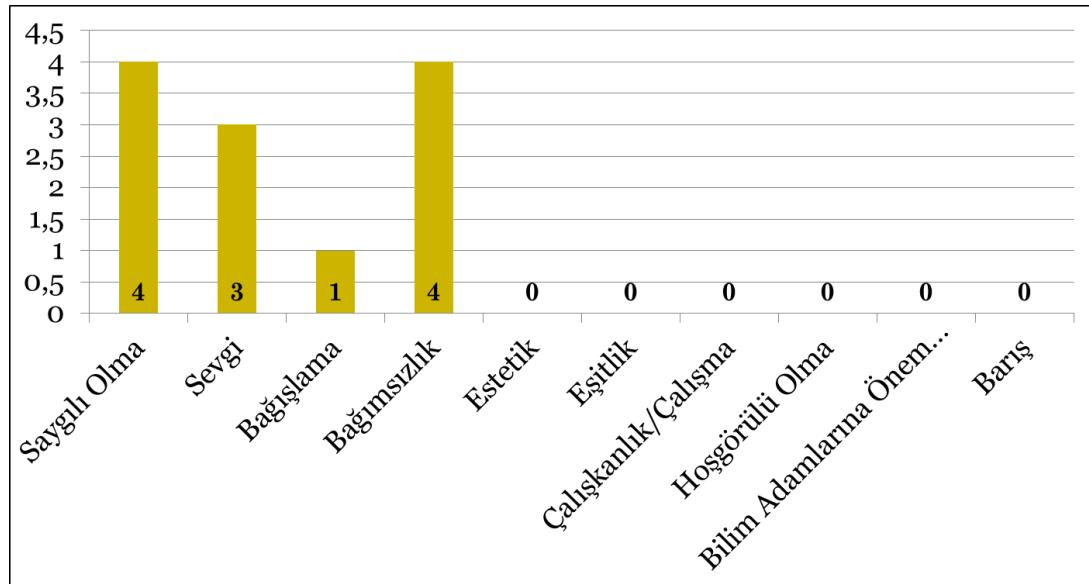

Seyit Ali Reis'te, ahlaki/manevi değerlerden öz güven sahibi olma (5), iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma) (4), takdir etme/övme (4), itaatkârlık (3), yardımseverlik/yardımlaşma (3), arkadaşlık/dostluk (2), cesaret (2), fedakârlık (2), alçak gönüllülük, azimli olma, dayanışma, güvenilir olma, sabırlı olma, sadakâtlı olma, sorumluluk sahibi olma değerlerine yer verilmiştir.

Seyit Ali Reis romanında üçü evrensel, biri millî, on beşi ahlaki/manevi olmak üzere toplam on dokuz değer yer almaktadır.

Grafik 52

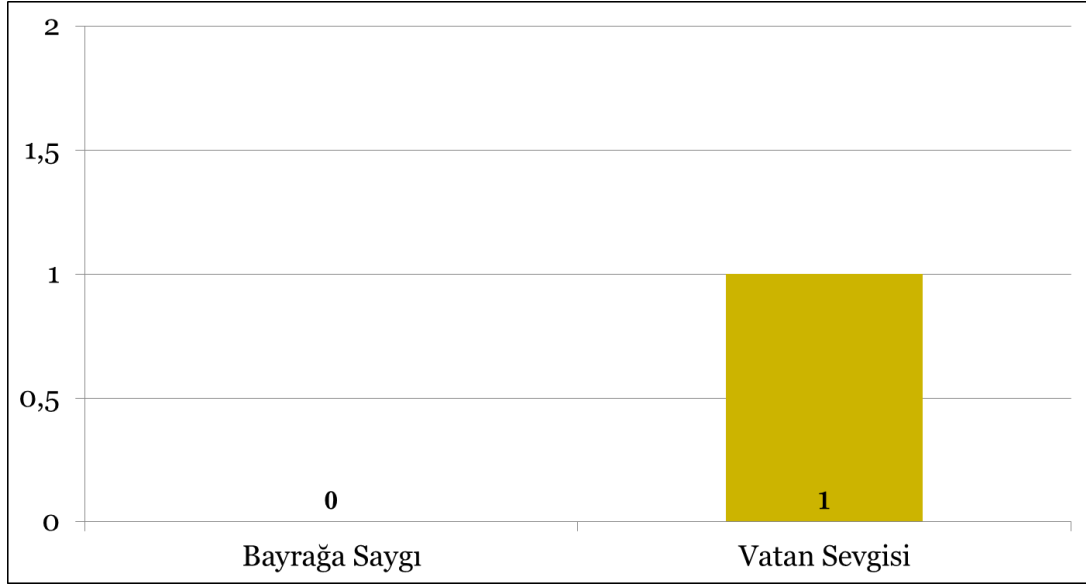
Gültekin Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Gültekin romanında evrensel değerlerden bağımsızlık (4), saygılı olma (4), sevgi (3) ve bağışlama değerleri yer almaktadır.

Grafik 53

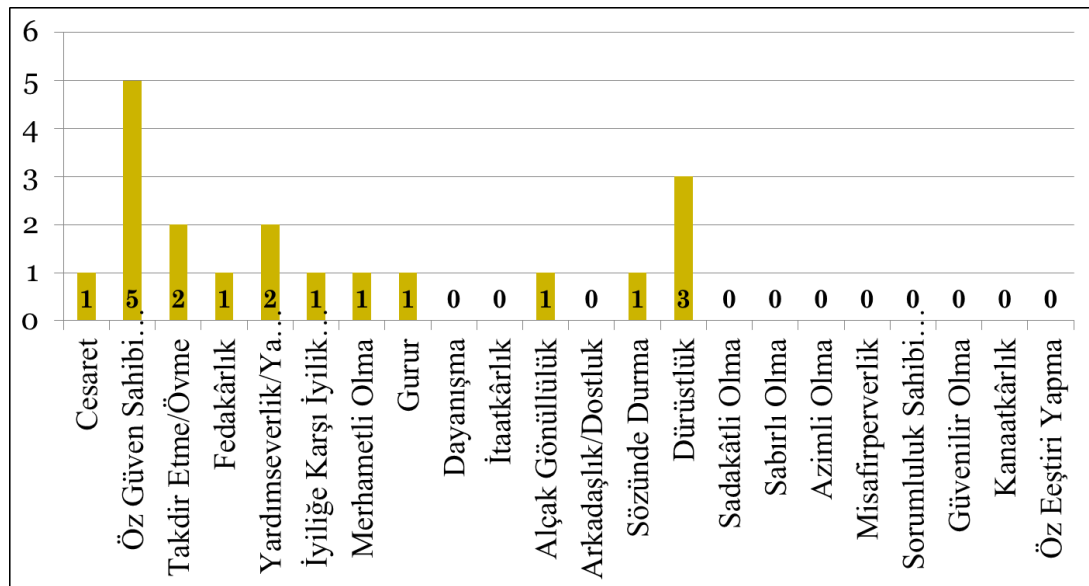
Gültekin Romanında Yer Alan Millî Değerler

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Gültekin romanında millî değerlerden sadece vatan sevgisi (2) değerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Grafik 54

Gültekin Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

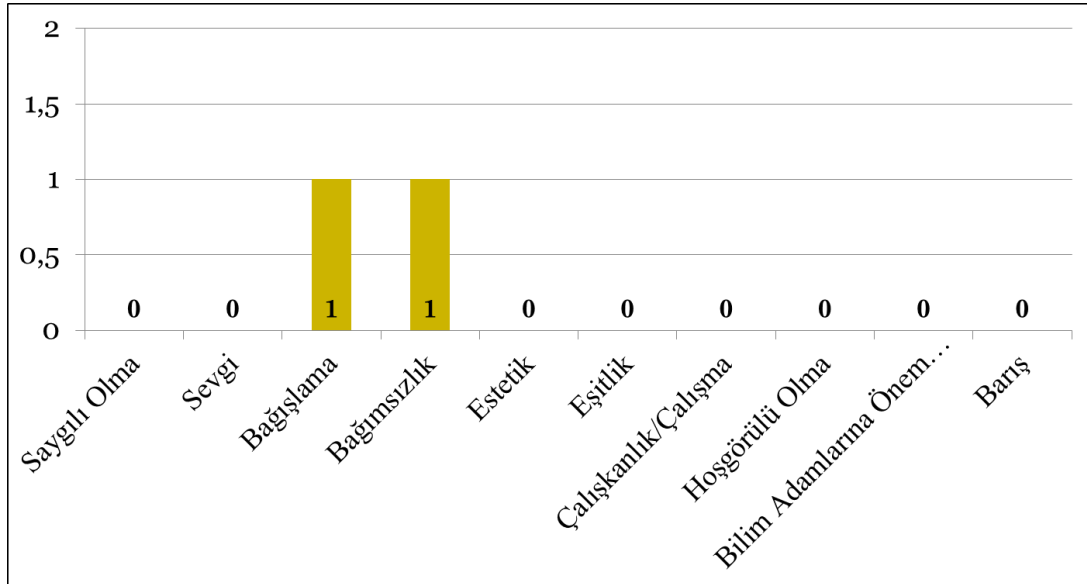

Gültekin romanında ahlaki/manevi değerlerden öz güven sahibi olma (5), dürüstlük (3), takdir etme/övme (2), yardımseverlik/yardımlaşma (2), alçak gönüllülük, cesaret, fedakârlık, gurur, iyiliğe karşı iyilik yapma, merhametli olma, sözünde durma değerlerinin yer aldığı görülmektedir.

Gültekin’de dördü evrensel, biri millî, on biri ahlaki/manevi olmak üzere toplam on altı değere yer almaktadır.

Grafik 55

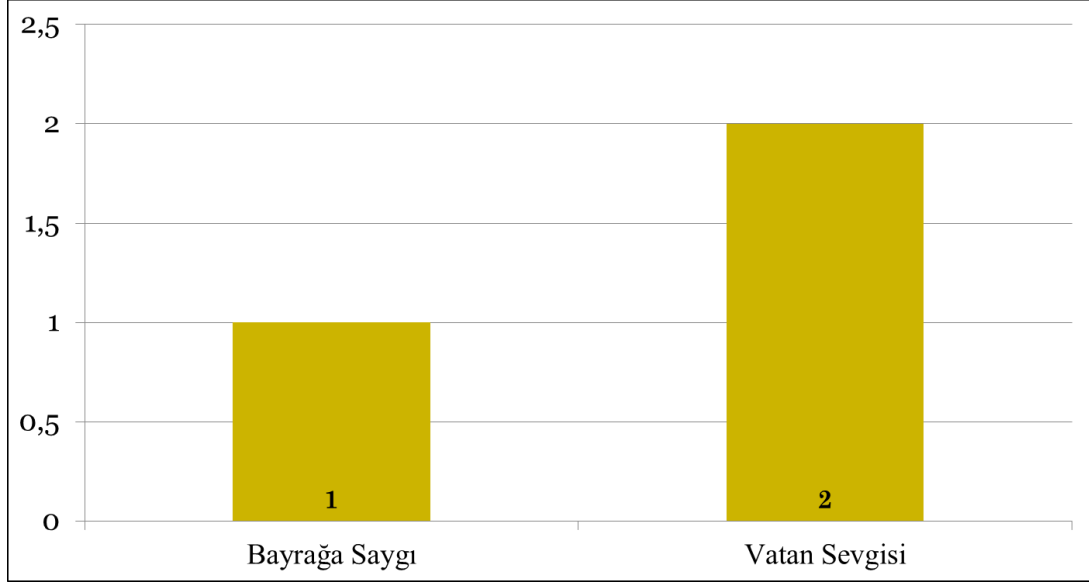
Kolsuz Kahraman Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Kolsuz Kahraman romanında evrensel değerlerden bağımsızlık ve bağışlama değerlerine yer verilmiştir. Kolsuz Kahraman, yer verilen iki evrensel değerle en az evrensel değer bulunan romanlardan biridir.

Grafik 56

Kolsuz Kahraman Romanında Yer Alan Millî Değerler

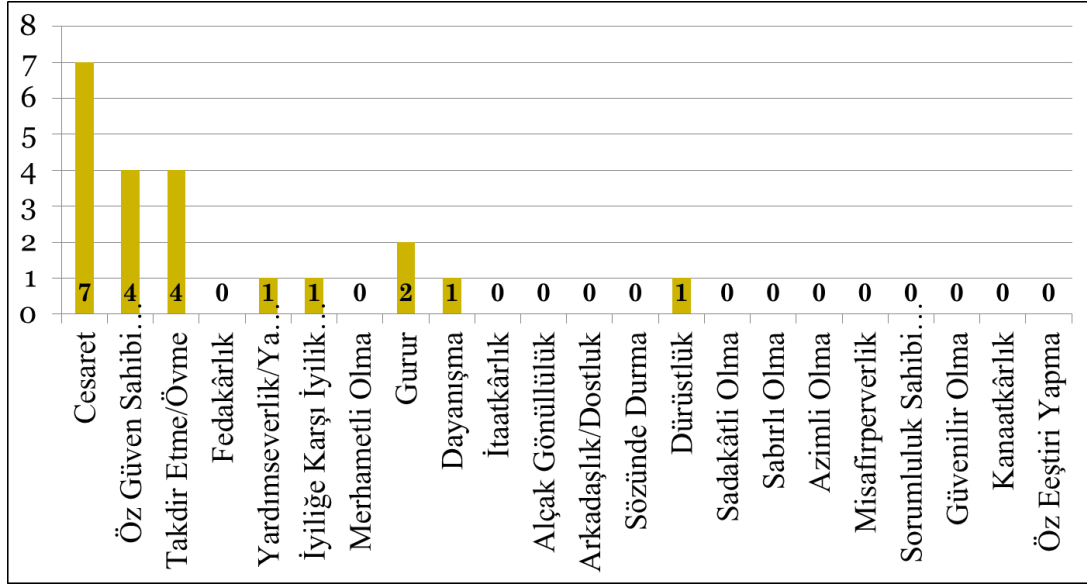

Kolsuz Kahraman'da millî değerlerden vatan sevgisi (2) ve bayrağa saygı değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Kolsuz Kahraman, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında tespit edilen iki millî değeri de içeren iki romandan biridir. Bu roman, içerdiği millî değerlere ait üç örnekle Abdullah Ziya'nın romanları arasında en fazla millî değer bulunan romandır.

Grafik 57

Kolsuz Kahraman Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

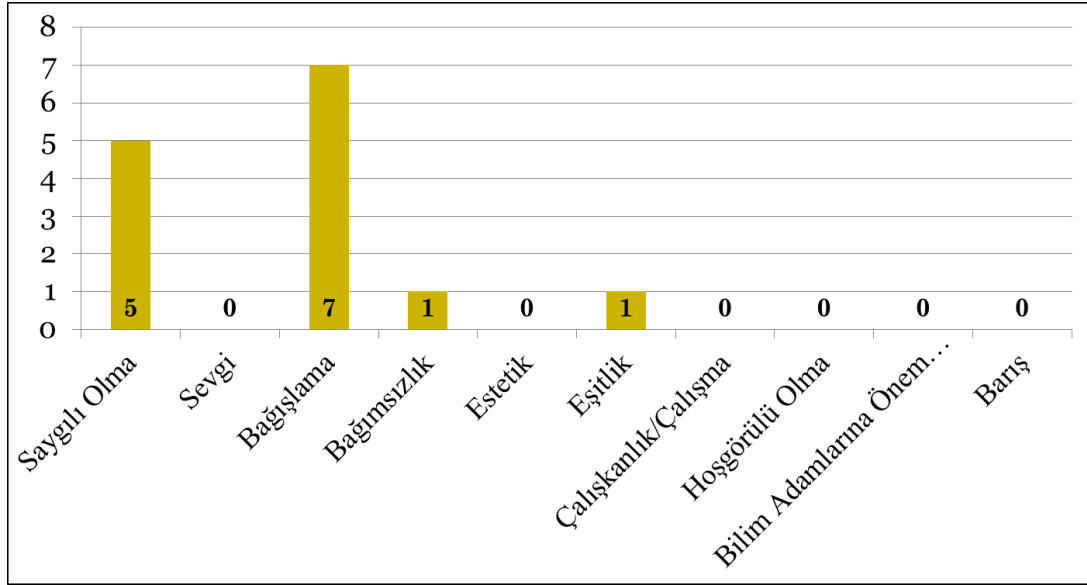

Kolsuz Kahraman'da, ahlaki/manevi değerlerden cesaret (7), öz güven sahibi olma (4), takdir etme/övme (4), gurur (2), dayanışma, dürüstlük, iyiliğe karşı iyilik, yardımseverlik/yardımlaşma değerlerinin yer adlığı görülmüştür.

Kolsuz Kahraman romanında, ikisi evrensel, ikisi millî, sekiz tanesi ahlaki/manevi olmak üzere toplam on iki değer tespit edilmiştir. Bu bakımdan Kolsuz Kahraman romanı, en az değer bulunan romanlardan biridir.

Grafik 58

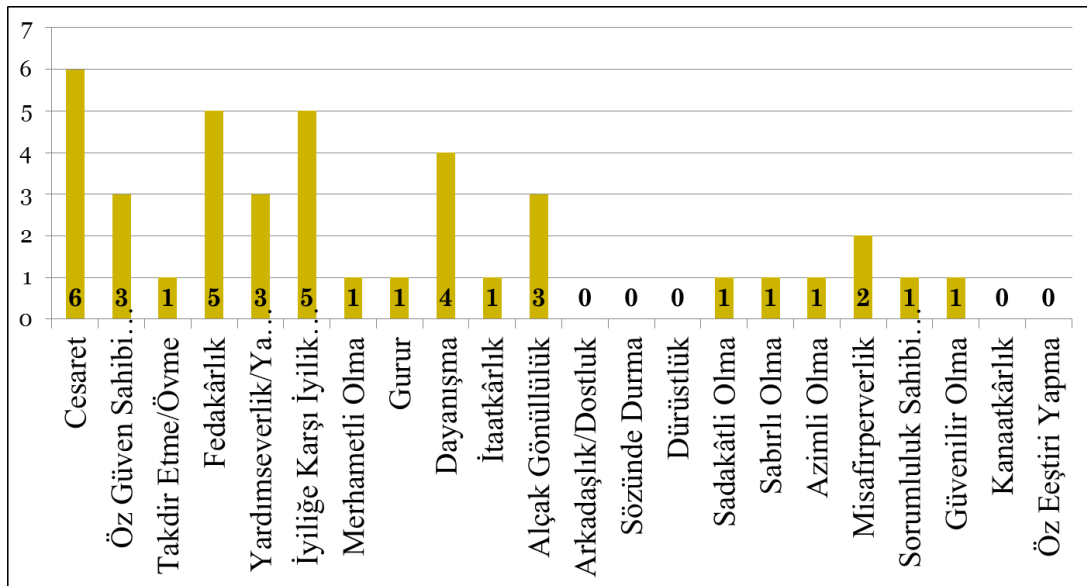
Savcı Bey Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Abdullah Ziya'nın Savcı Bey romanında evrensel değerlerden bağışlama (7), saygılı olma (5), bağımsızlık, eşitlik değerlerine yer verildiği görülmektedir.

Grafik 59

Savcı Bey Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

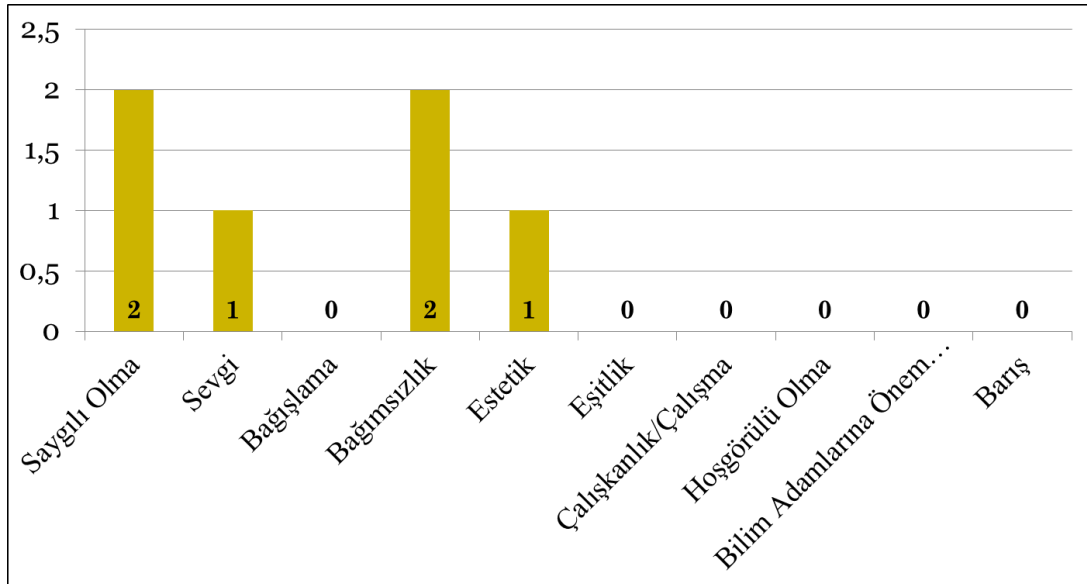

Savcı Bey’de ahlaki/manevi değerlerden cesaret (6), fedakârlık (5), iyiliğe karşı iyilik (5), dayanışma (4), alçak gönüllülük (3), öz güven sahibi olma (3), yardımseverlik/yardımlaşma (3), misafirperverlik (2), azimli olma, gurur, güvenilir olma, itaatkârlık, merhametli olma, sabırlı olma, sadakâtli olma, sorumluluk sahibi olma, takdir etme/övme değerlerine yer verilmiştir.

Abdullah Ziya’nın Savı Bey romanında dördü evrensel, on yedisi ahlaki/manevi olmak üzere toplam 21 değer yer aldığı saptanmış, millî değer tespit edilememiştir.

Grafik 60

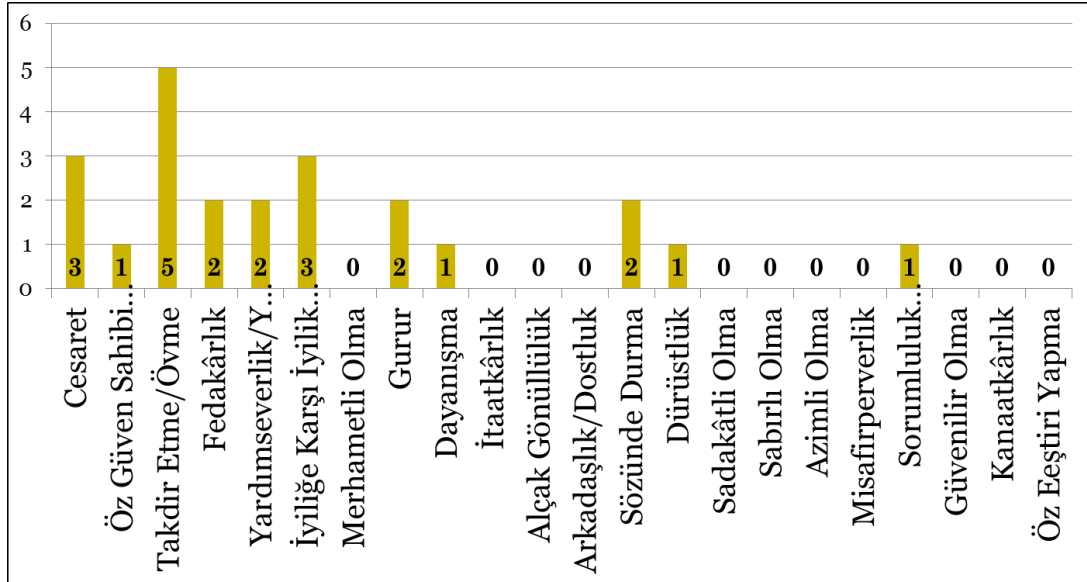
Sarı Benizli Adam Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

İncelenen romanlardan Sarı Benizli Adam’da evrensel değerlerden bağımsızlık (2), saygılı olma (2), estetik, sevgi değerlerine yer verildiği görülmüştür.

Grafik 61

Sarı Benizli Adam Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

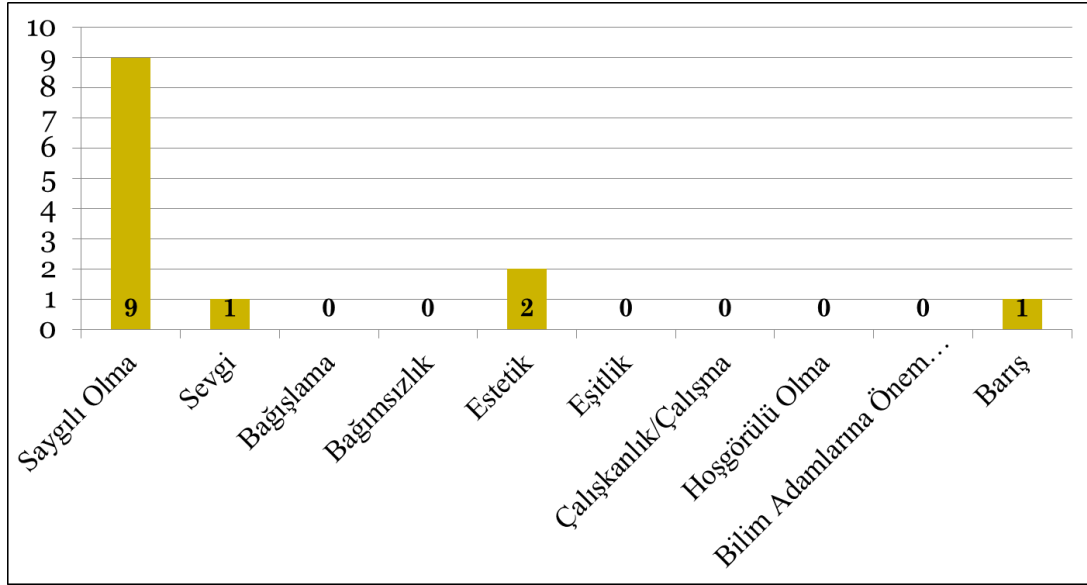

Sarı Benizli Adam romanında ahlaki/manevi değerlerden takdir etme/övme (5), cesaret (3), iyiliğe karşı iyilik yapma (3), fedakârlık (2), gurur (2), sözünde durma (2), yardımseverlik/yardımlaşma (2), dayanışma, dürüstlük, öz güven sahibi olma, sorumluluk sahibi olma değerlerine yer verilmiştir.

Kozanoğlu'nun Sarı Benizli Adam romanında dördü evrensel, on biri ahlaki/manevi olmak üzere toplam 15 değer tespit edilmiş, millî değer bulunamamıştır.

Grafik 62

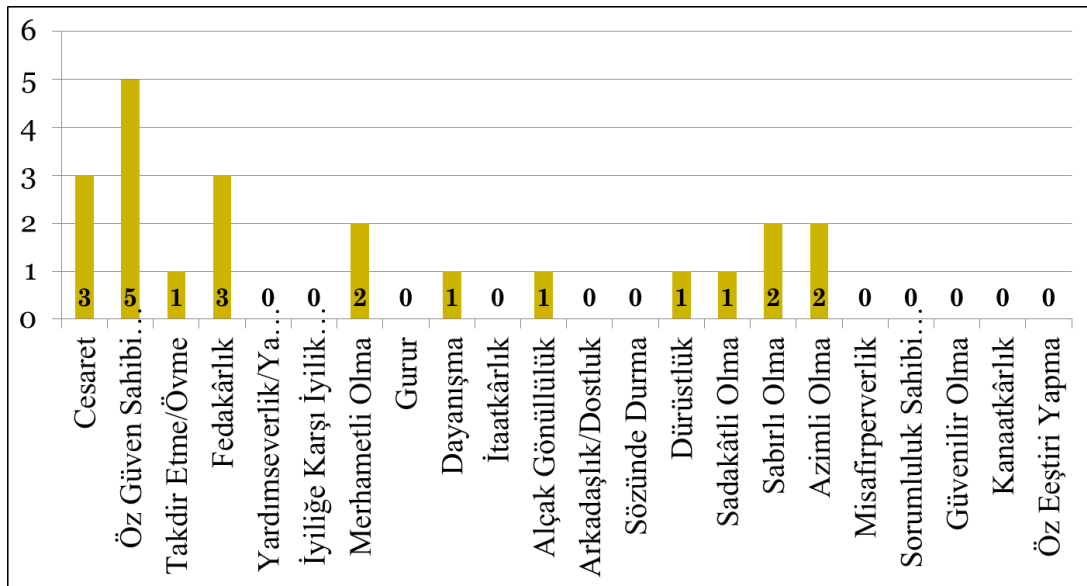
Malkoçoğlu Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Malkoçoğlu romanında evrensel değerlerden saygılı olma (9), estetik (2), barış ve sevgi değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 63

Malkoçoğlu Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

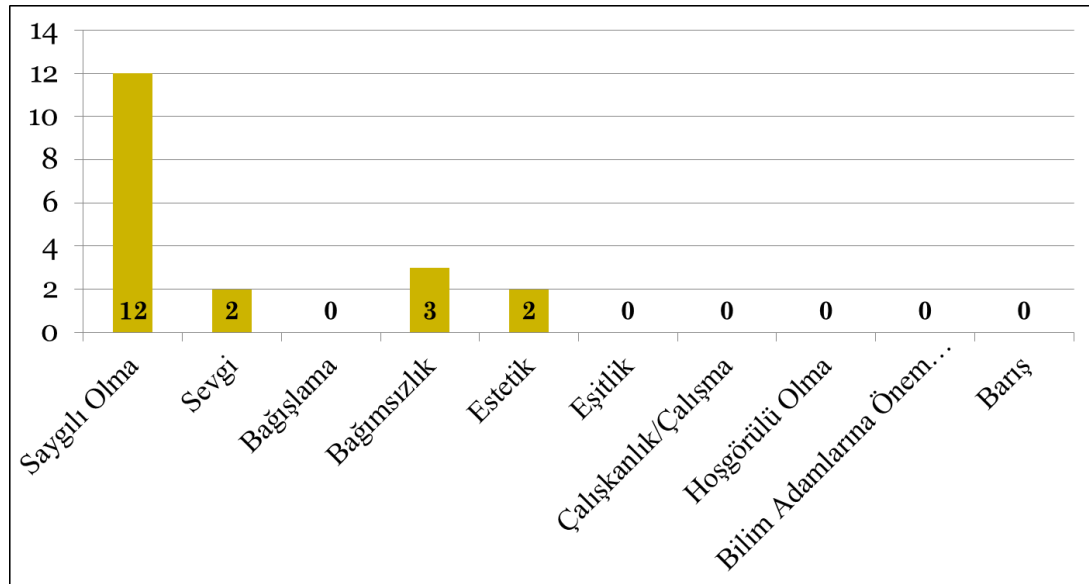

Malkoçoğlu'nda, ahlaki/manevi değerlerden öz güven sahibi olma (5), cesaret (3), fedakârlık (3), azimli olma (2), merhametli olma (2), sabırlı olma (2), alçak gönüllülük, dayanışma, dürüstlük, sadakâtli olma, takdir etme/övme değerlerinin bulunduğu görülmektedir.

Abdullah Ziya'nın Malkoçoğlu romanında dördü evrensel, on biri ahlaki/manevi olmak üzere toplam 15 değer bulunmuş, millî değer bulunamıştır.

Grafik 64

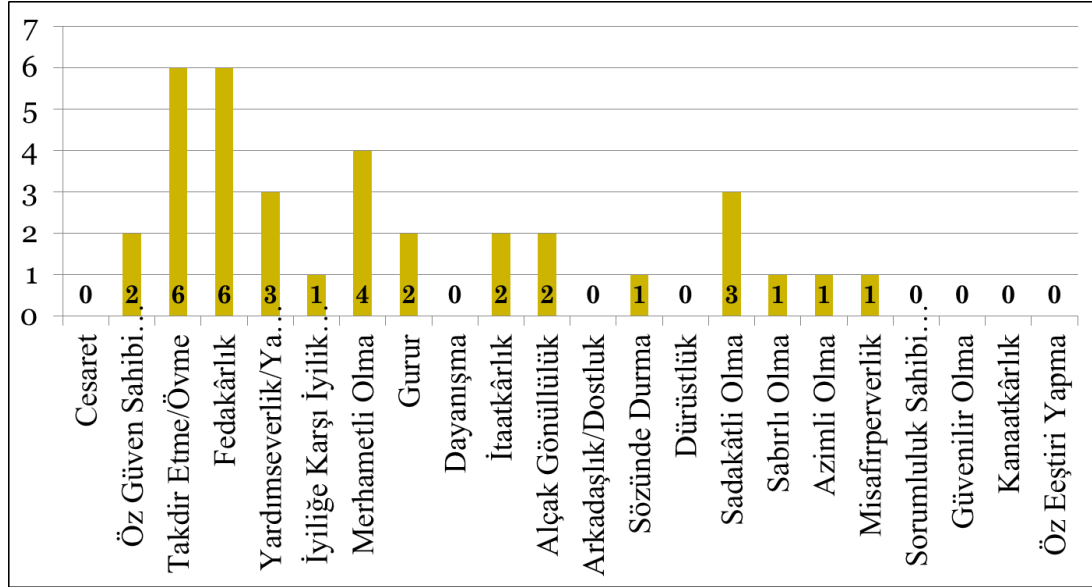
Patronahlar Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Patronahlar romanında evrensel değerlerden saygılı olma (12), bağımsızlık (3), estetik (2) ve sevgi (2) değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Grafik 65

Patronalılar Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

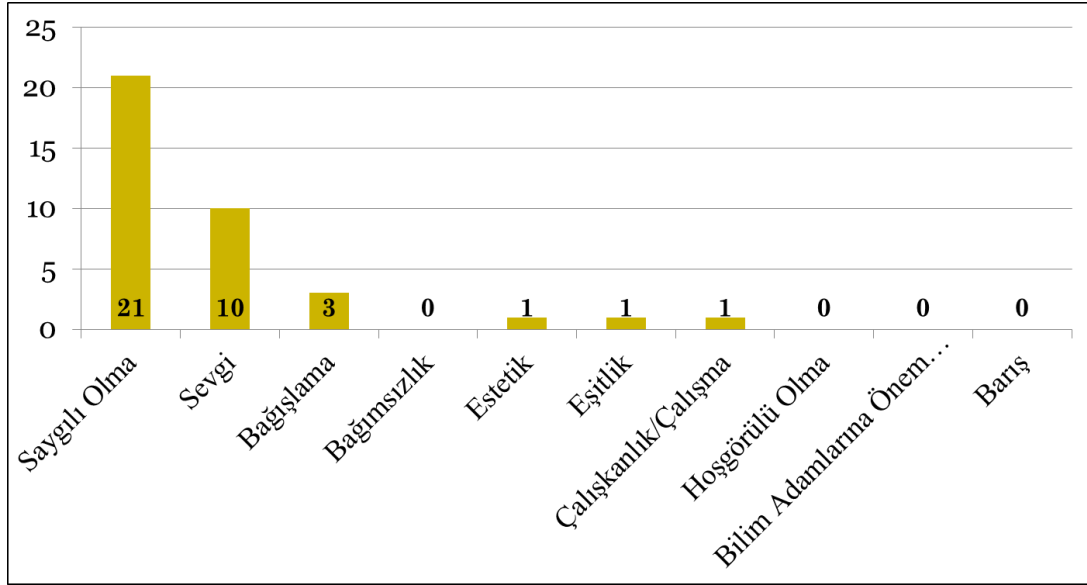

Patronalılar'da, ahlaki/manevi değerlerden fedakârlık (6), takdir etme/övme (6), merhametli olma (4), sadakâtlı olma (3), yardımseverlik/yardımlaşma (3), alçak gönüllülük (2), gurur (2), itaatkârlık (2), öz güven sahibi olma (2), azimli olma, iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma), misafirperverlik, sabırlı olma, sözünde durma değerleri yer almaktadır.

Kozanoğlu'nun Patronalılar romanında, dördü evrensel, on dördü ahlaki/manevi olmak üzere toplam 18 değer saptanmış, millî değer tespit edilememiştir.

Grafik 66

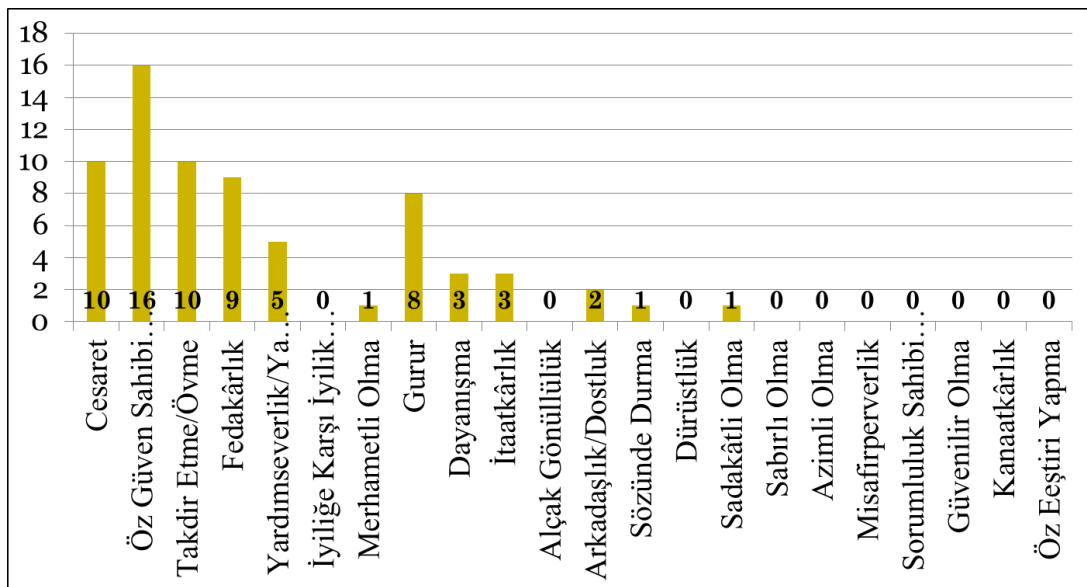
Battal Gazi Destanı Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Battal Gazi Destanı'nda evrensel değerlerden saygılı olma (21), sevgi (10), bağışlama (3), çalışkanlık/çalışma, estetik ve eşitlik değerlerine yer verildiği görülmektedir.

Grafik 67

Battal Gazi Destanı Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

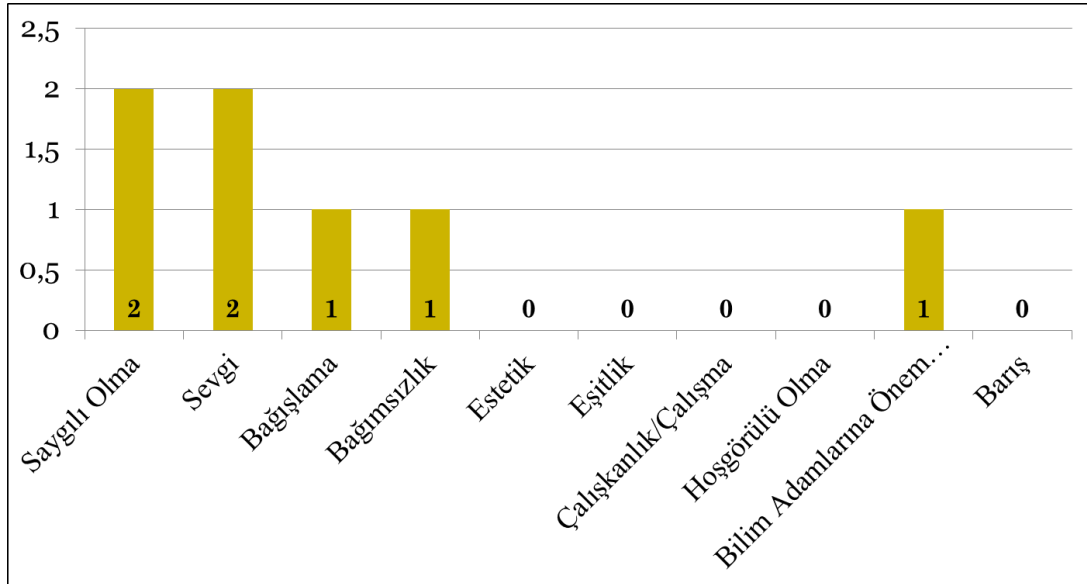

Battal Gazi Destanı'nda ahlaki/manevi değerlerden öz güven sahibi olma (16), cesaret (10), takdir etme/övme (10), fedakârlık (9), gurur (8), yardımseverlik/yardımlaşma (5), dayanışma (3), itaatkârlık (3), arkadaşlık/dostluk (2), merhametli olma, sadakâtlı olma, sözünde durma değerleri yer almaktadır.

Battal Gazi Destanı'nda altısı evrensel, on ikisi ahlaki/manevi olmak üzere toplam 18 değere yer verildiği tespit edilmiş, millî değer saptanamamıştır.

Grafik 68

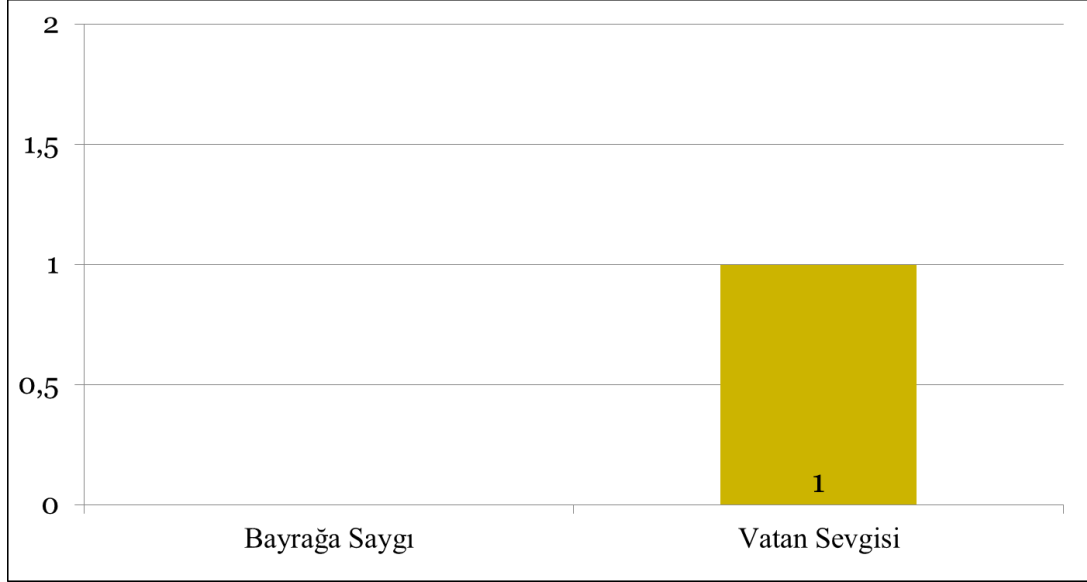
Sencivanoğlu Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Sencivanoğlu romanında evrensel değerlerden saygılı olma (2), sevgi (2), bağımsızlık, bağışlama ve bilim adamlarına önem verme değerlerinin yer aldığı görülmektedir.

Grafik 69

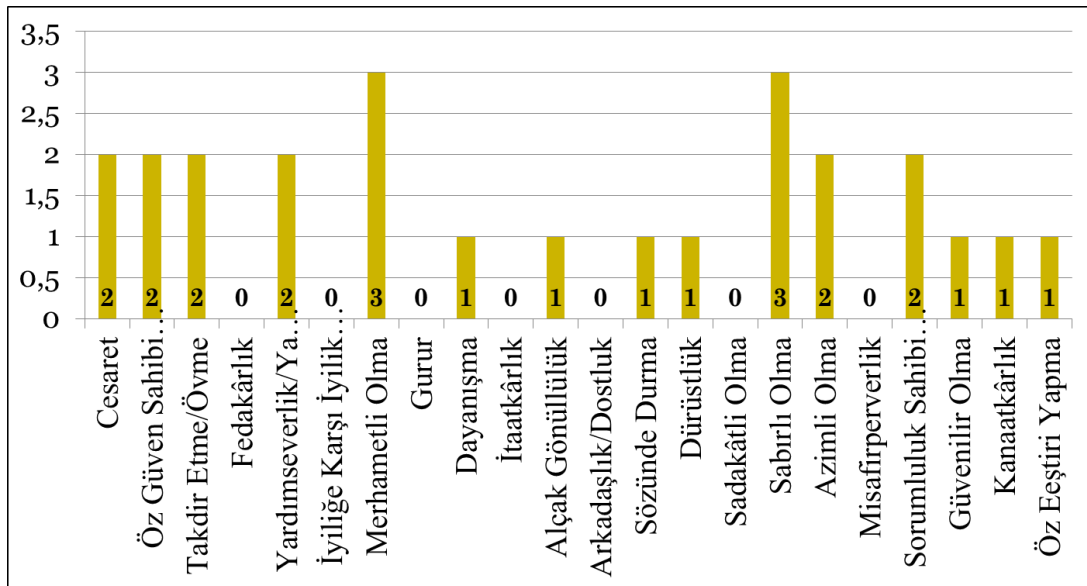
Sencivanoğlu Romanında Yer Alan Millî Değerler

Sencivanoğlu'nda millî değerlerden vatan sevgisi değerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Grafik 70

Sencivanoğlu Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

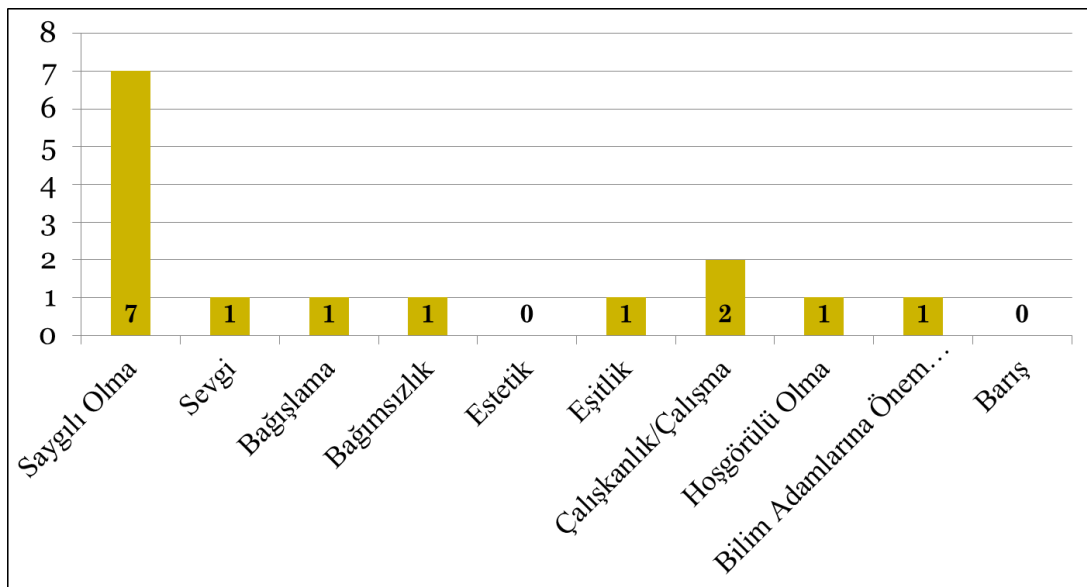

Sencivanoğlu'nda ahlaki/manevi değerlerden merhametli olma (3), sabırlı olma (3), azimli olma (2), cesaret (2), öz güven sahibi olma (2), sorumluluk sahibi olma (2), takdir etme/övme (2), yardımseverlik/yardımlaşma (2), alçak gönüllülük, dayanışma, dürüstlük, güvenilir olma, kanaatkârlık, öz eleştiri yapma, sözünde durma değerleri yer almaktadır.

İncelediğimiz Sencivanoğlu romanında beşi evrensel, biri millî, on beşi ahlaki/manevi olmak üzere toplam 21 değere yer verilmiştir.

Grafik 71

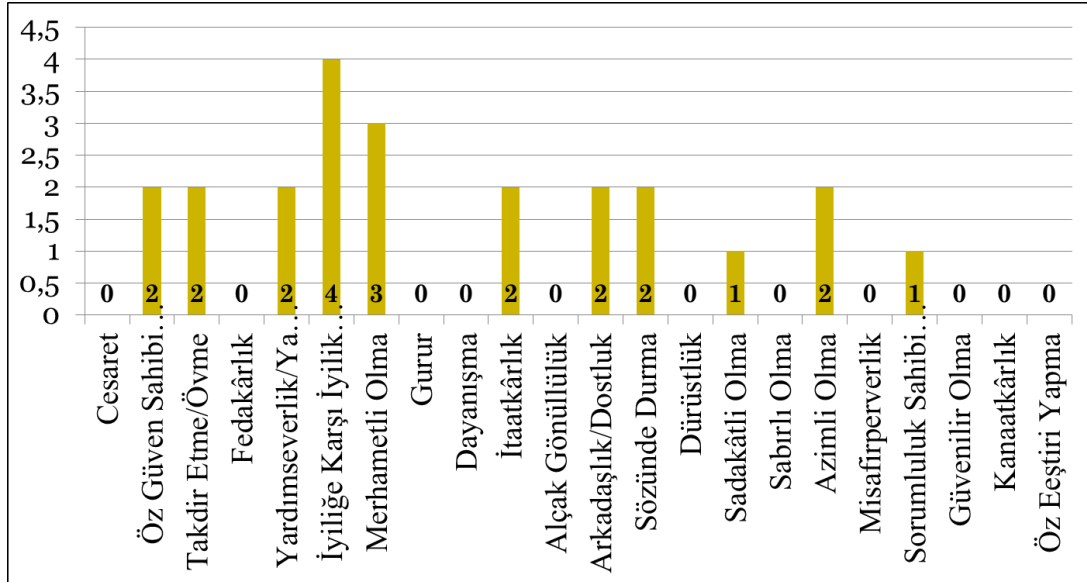
Fatih Feneri Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Fatih Feneri'nde evrensel değerlerden saygılı olma (7), çalışkanlık (2), bağımsızlık, bağıslama, bilim adamlarına önem verme, eşitlik, hoşgörülü olma ve sevgi değerlerinin yer aldığı görülmektedir.

Grafik 72

Fatih Feneri Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

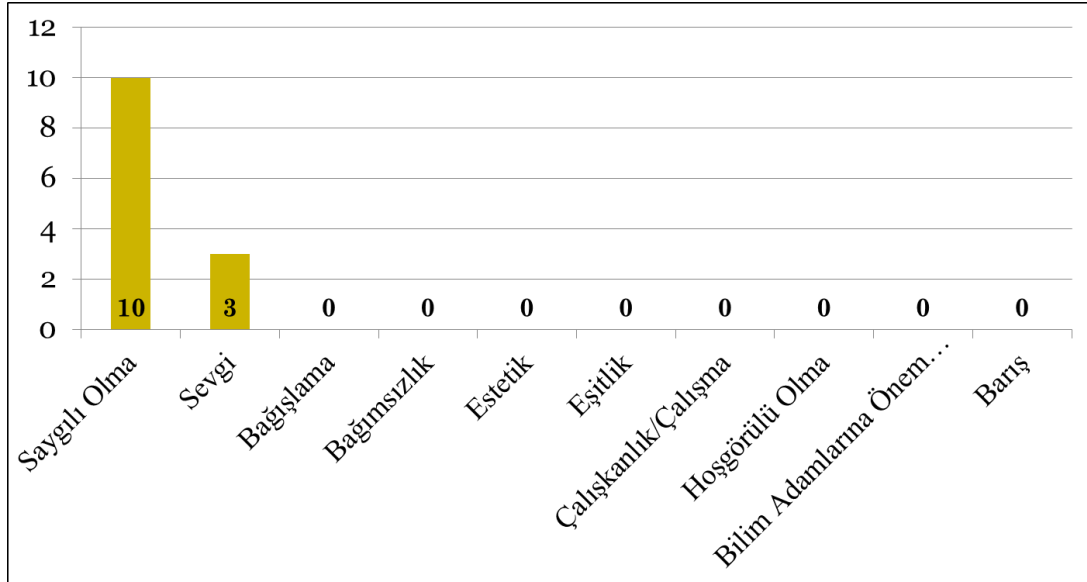

Fatih Feneri'nde, ahlaki/manevi değerlerden iyiliğe karşı iyilik yapma (vefali olma) (4), merhametli olma (3), arkadaşlık/dostluk (2), azimli olma (2), itaatkârlık (2), öz güven sahibi olma (2), sözünde durma (2), takdir etme/övme (2), yardımseverlik/yardımlaşma (2), sadakâtili olma ve sorumluluk sahibi olma değerleri yer almaktadır.

İncelediğimiz Fatih Feneri romanında, sekizi evrensel, on biri ahlaki/manevi olmak üzere toplam 19 değer tespit edilmiştir.

Grafik 73

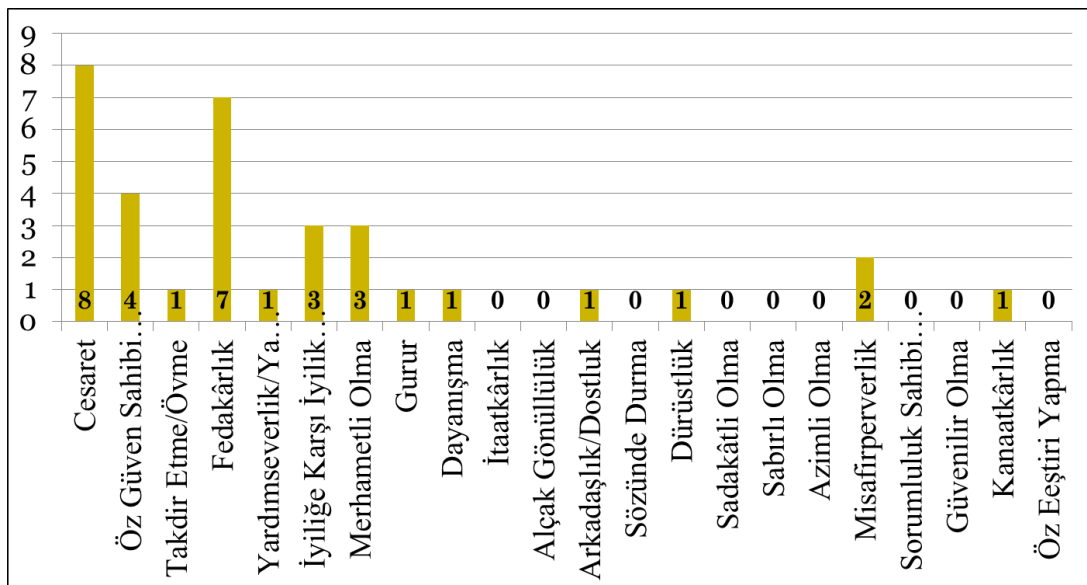
Dağlar Delisi Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Dağlar Delisi'nde evrensel değerlerden saygılı olma (10) ve sevgi (3) değerlerine yer verilmiştir. Dağlar Delisi, içerdiği iki evrensel değer ile evrensel değer bakımından en az örnek taşıyan romanlardan biridir.

Grafik 74

Dağlar Delisi Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

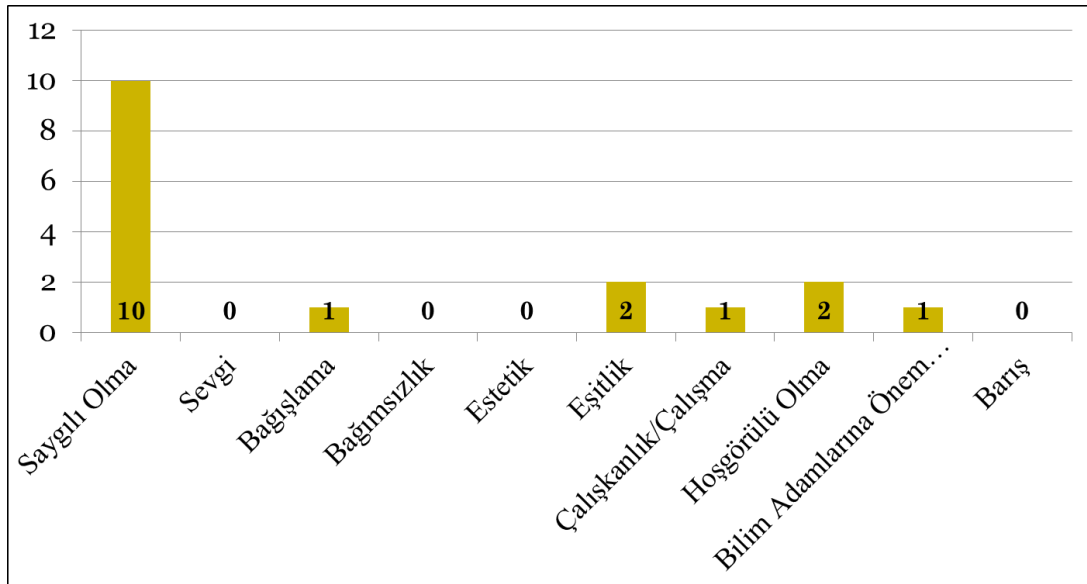

Dağlar Delisi romanında, ahlaki/manevi değerlerden cesaret (8), fedakârlık (7), öz güven sahibi olma (4), merhametli olma (3), iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma) (3), misafirperverlik (2), arkadaşlık, dürüstlük, dayanışma, gurur, kanaatkârlık, takdir etme/övme ve yardımseverlik/yardımlaşma değerleri yer almaktadır.

İncelediğimiz romanlardan Dağlar Delisi'nde, ikisi evrensel, on üçü ahlaki/manevi olmak üzere toplam 15 değer saptanmıştır.

Grafik 75

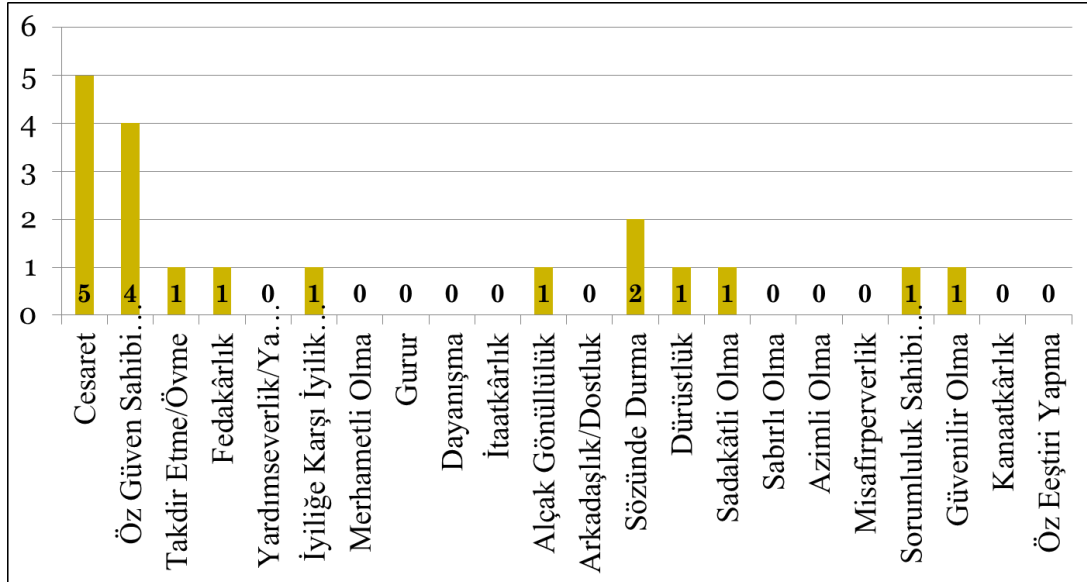
Hilal ve Haç Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Hilal ve Haç'ta evrensel değerlerden saygılı olma (10), eşitlik (2), hoşgörülü olma (2), bağışlama, bilim adamlarına önem verme ve çalışkanlık/çalışma değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 76

Hilal ve Haç Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

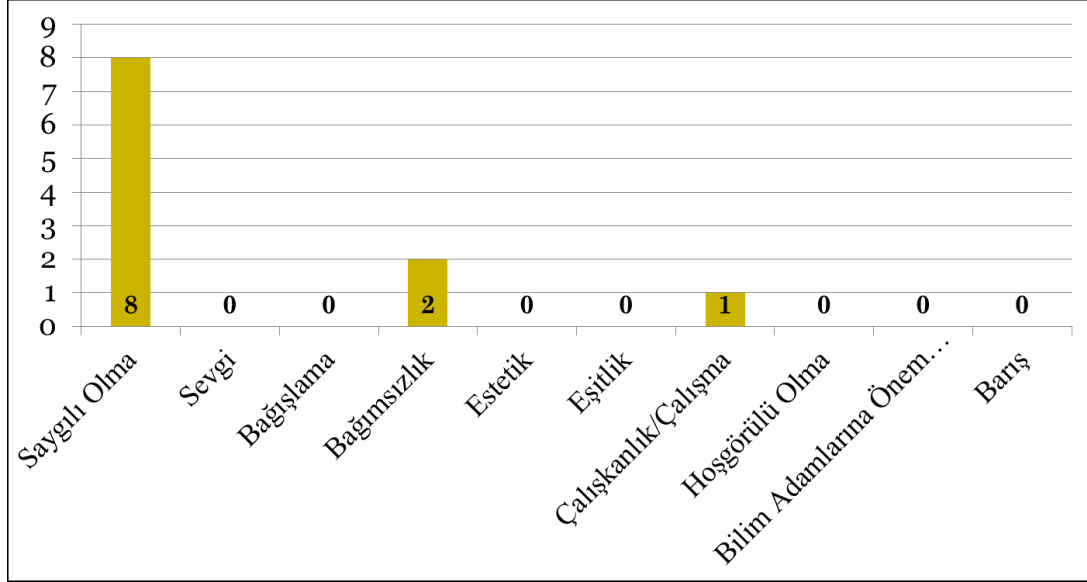

Hilal ve Haç romanında, ahlaki/manevi değerlerden cesaret (5), öz güven sahibi olma (4), sözünde durma (2), alçak gönüllülük, dürüstlük, fedakârlık, güvenilir olma, iyiliğe karşı iyilik yapma (vefalı olma), sadakâtlilik, sorumluluk sahibi olma ve takdir etme/övme değerleri yer almaktadır.

Yaptığımız incelemede, Hilal ve Haç romanında altısı evrensel, on biri ahlaki/manevi olmak üzere toplam 17 değer yer aldığı saptanmıştır.

Grafik 77

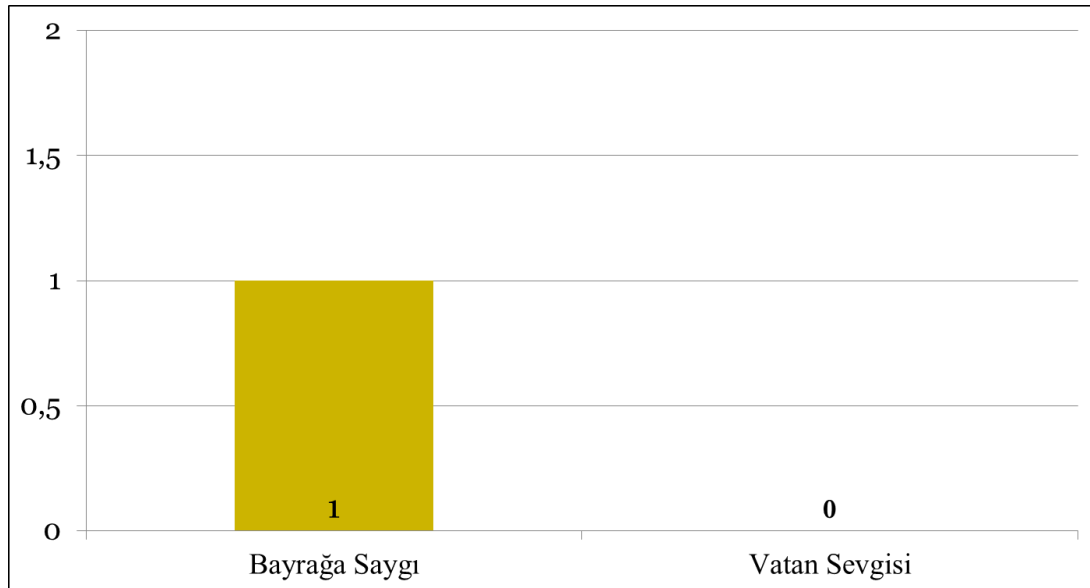
Kızıl Kadirga Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Kızıl Kadirga romanında evrensel değerlerden saygılı olma (8), bağımsızlık (2) ve çalışkanlık/çalışma değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Grafik 78

Kızıl Kadirga Romanında Yer Alan Millî Değerler

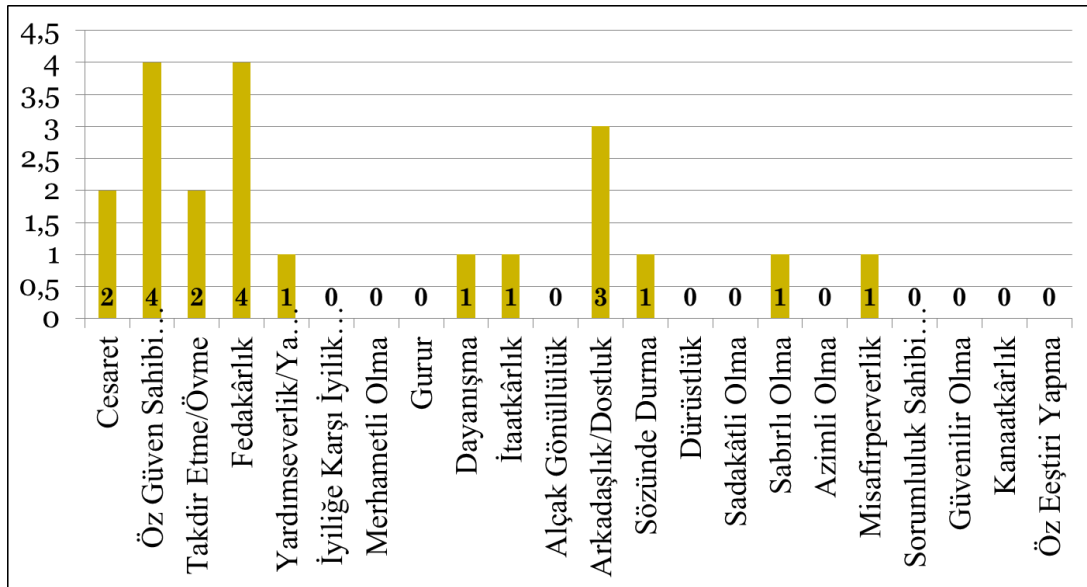

Kızıl Kadirga romanında millî değerlerden bayrağa saygı değerine yer verilmiştir.

Grafik 79

Kızıl Kadirga Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

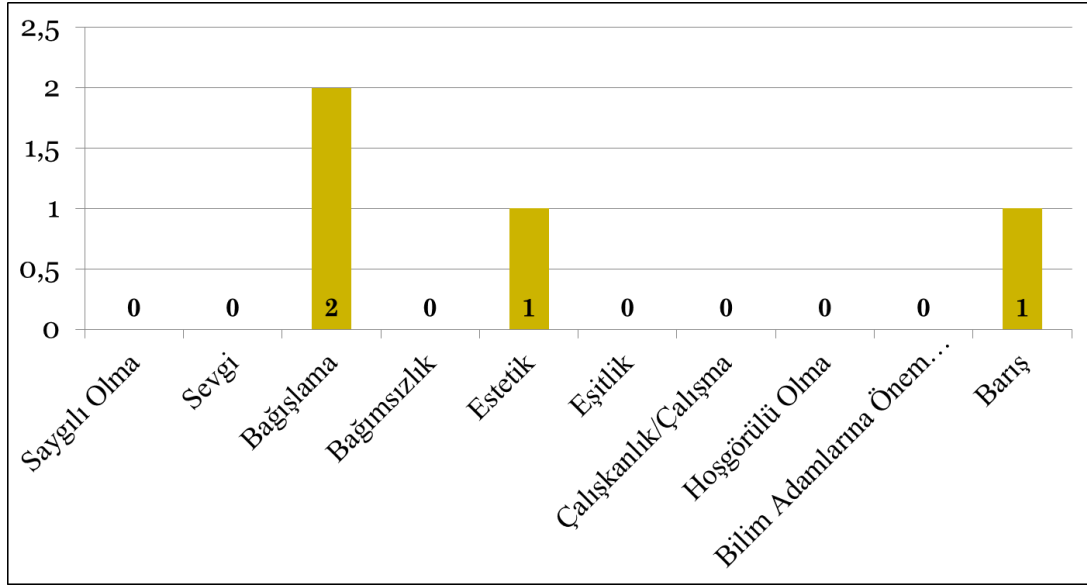

Kızıl Kadirga'da, ahlaki/manevi değerlerden fedakârlık (4), öz güven sahibi olma (4), arkadaşlık/dostluk (3), cesaret (2), takdir etme/övme (2), dayanışma, itaatkârlık, misafirperverlik, sabırlı olma, sözünde durma ve yardımseverlik/yardımlaşma değerlerinin yer aldığı görülmektedir.

İncelediğimiz Kızıl Kadirga romanında, üçü evrensel, biri millî, on biri ahlaki/manevi olmak üzere toplam 15 değere yer verilmiştir.

Grafik 80

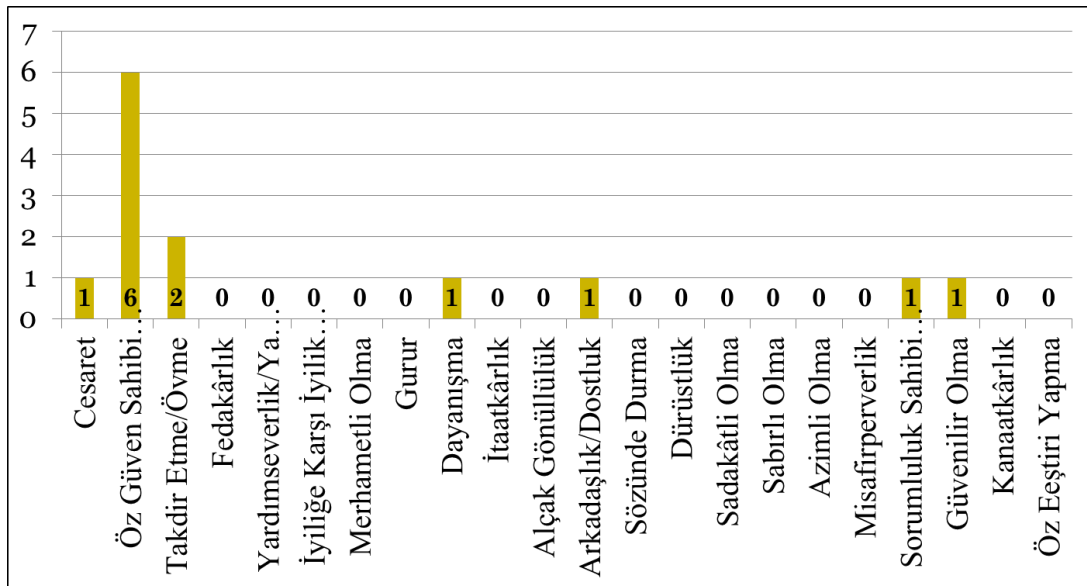
Arena Kraliçesi Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Arena Kraliçesi'nde, evrensel değerlerden bağışlama (2), barış ve estetik değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 81

Arena Kraliçesi Romanında Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

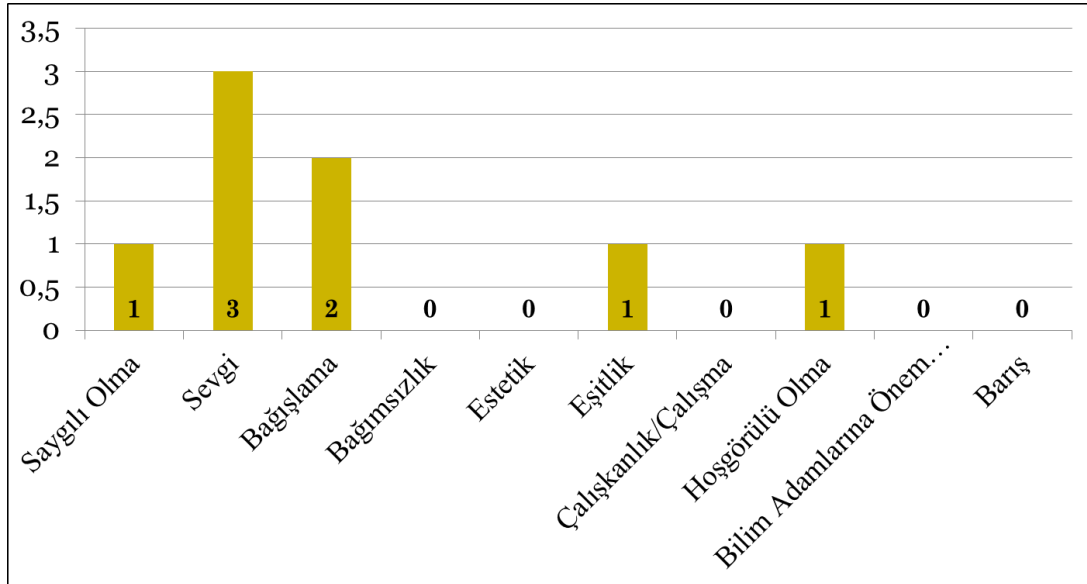

İncelediğimiz romanlardan Arena Kraliçesi'nde ahlaki/manevi değerlerden öz güven sahibi olma (6), takdir etme/övme (2), arkadaşlık/dostluk, cesaret, dayanışma, güvenilir olma ve sorumluluk sahibi olma değerlerinin yer aldığı görülmüştür.

Arena Kraliçesi romanında üçü evrensel, yedisi ahlaki/manevi olmak üzere toplam 10 değere yer verildiği tespit edilmiştir. Arena Kraliçesi, içerdiği değerler bakımından en az örnek tespit edilen romandır.

Grafik 82

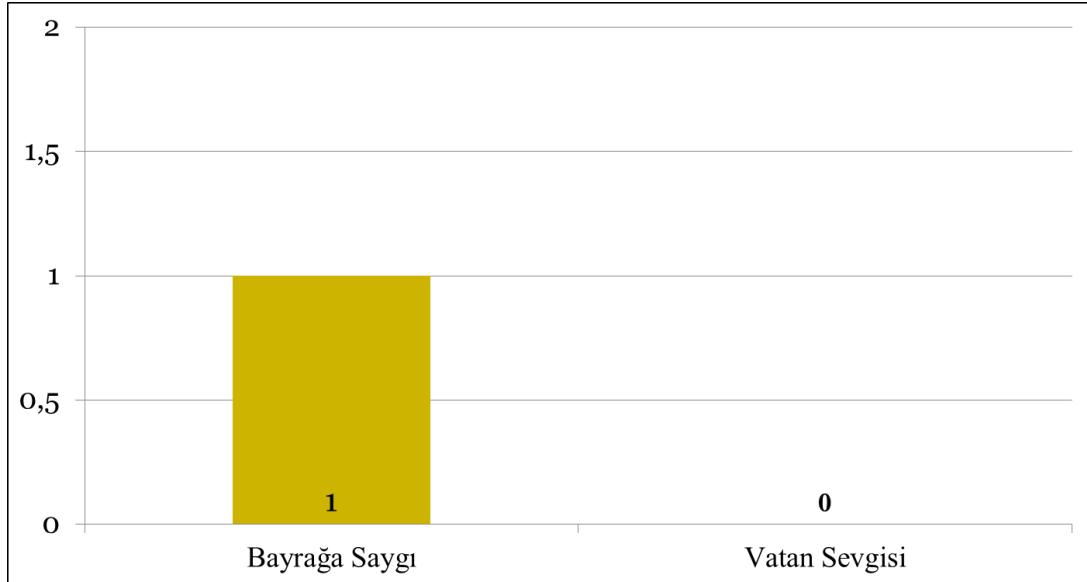
Kubilay Han'ın Gelini Romanında Yer Alan Evrensel Değerler

Kubilay Han'ın Gelini'nde evrensel değerlerden sevgi (3), bağışlama (2), eşitlik, hoşgörülü olma ve saygı değerlerine yer verilmiştir.

Grafik 83

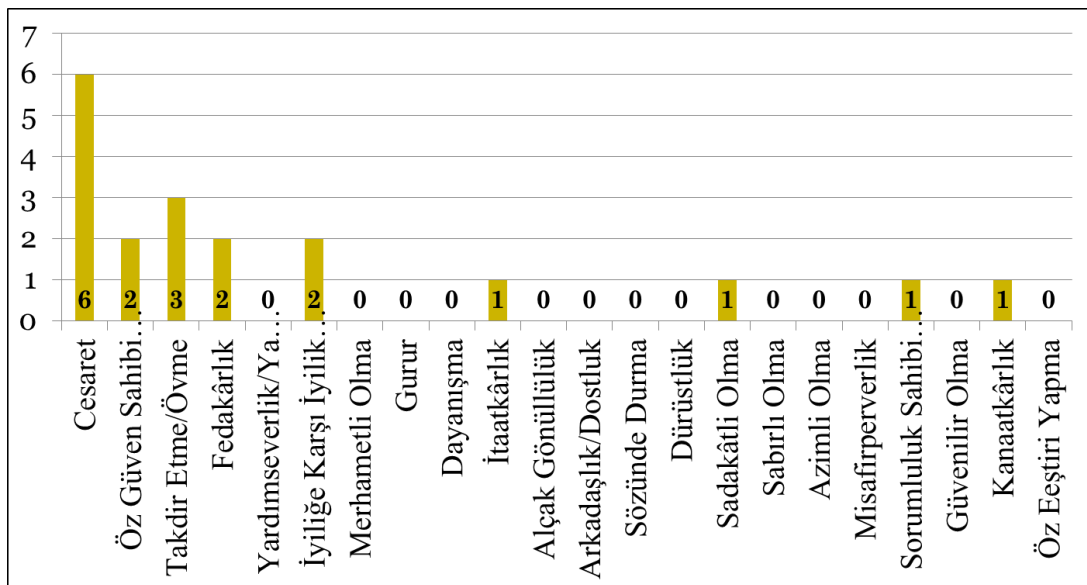
Kubilay Han'ın Gelini'nde Yer Alan Millî Değerler

Kubilay Han'ın Gelini romanında millî değerlerden bayrak sevgisi değerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Grafik 84

Kubilay Han'ın Gelini'nde Yer Alan Ahlaki/Manevi Değerler

Kubilay Han'ın Gelini romanında ahlaki/manevi değerlerden cesaret (6), takdir etme/övme (3), fedakârlık (2), iyiliğe karşı iyilik yapma (vefâlı olma) (2), öz güven sahibi olma (2), itaatkârlık, kanaatkârlık, sadakâtli olma, sorumluluk sahibi olma değerleri yer almaktadır.

Yaptığımız incelemede Kubilay Han'ın Gelini romanında beşi evrensel, biri millî, dokuzu ahlaki/manevi olmak üzere toplam 15 değer tespit edilmiştir.

Romanlarda, kişiler arası iletişimde önemli yer işgal eden, üzerinde durulması ve çocuklara kazandırılması gereken barış, hoşgörülü olma, güvenilir olma, öz eleştiri yapma değerleri ile ilgili yeterli örneğin olmadığı ve yine çocuklara aktarılması gereken *adil olma, aileye önem verme, doğa sevgisi, paylaşma, kibar olma, sağlığın önemini/değerini bilme, temizlik, özür dileme, tutumlu olma* gibi değerlerin yer almadığı, bunların birer eksiklik olduğu görülmektedir.

Değerlerle ilgili tespit edilen örneklerin bazılarında, o değer Türk milletinin yaşayışı içinde önemli bir yer tuttuğunun ve Türk milleti için önemli olduğunun vurgulandığı görülmektedir. Türkler için önemli olan bağımsızlık, büyüklere saygı, misafirperverlik, yardımseverlik, dayanışma, vefâlı olma değerleriyle ilgili örneklerde, Türk milleti ile ilgili genellemelere gidilmiş ve bu değerlerin Türk milletinin hayatında, yaşayışında önemli bir yer tuttuğu vurgulanmıştır.

Kozanoğlu'nun tarihî romanları, İlköğretim Türkçe Öğretim Programı'nda üzerinde durulan evrensel, millî ve ahlaki/manevi değerler bakımından incelendiğinde, romanlarının tümünün konularını Türk tarihinden almasına rağmen, millî değerlere evrensel ve ahlaki/manevi değerler kadar yer verilmediği görülmektedir. Bu, konusunu Türk tarihinden alan romanlar bakımından ilgi çekicidir.

Türkçe Öğretim Programı'nda değerlerden zaman zaman yalnızca genel başlıkları halinde evrensel, millî, manevi değerler olarak; zaman zaman da değerlerin isimleri belirtilerek bahsedilmiştir. Gerek programda isimleri anılarak söz edilen değerlerin, gerekse genel olarak bahsedilen değerlerin Kozanoğlu'nun tarihî romanlarında yer verdiği değerlerle örtüşmesi, yazarın romanlarının değerler

bakımından programla uyduştunu, dolayısıyla bu romanların değer aktarımında kullanılabilceğini göstermektedir.

Türkçe eğitiminde önemli bir yer oluşturan değerler ve bunların çocuklara aktarımı için ders kitaplarının yanında diğer edebî eserlerin, özellikle de romanların kullanılabilceği görölmektedir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları, millî değerler açısından fazla örnek içermese de evrensel ve ahlaki/manevi değerlerin aktarımında yeterli olabileceği görölmüştür.

6.2. Öneriler

Değerler, İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (6, 7, 8. Sınıflar) genel olarak (millî, manevi, ahlaki vb. değerler) ve örtük bir şekilde yer almaktadır. Programda, öğrencilere hangi değerlerin aktarılacağı ayrıntılı ve açık olarak belirtilmelidir.

Türkçe öğretim programında değerlere hem genel amaçlar içerisinde hem de programın farklı yerlerinde değinilmektedir. Değerler, programın içinde ayrı bir başlık altında ele alınmalı ve her sınıfın düzeyine göre düzenlenmelidir.

Türkçe öğretim programında genel amaçlar içinde yer verilen değerlere kazanımlar bakımından gerekli önem ve yeterli yer verilmeli; programda bulunan etkinliklerde değerler, değerlerin kazandıracakları ve değerlerin öğretimi mutlaka yer almalıdır.

Değerler rol alma yoluyla da öğrenildiği için öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Öğretmenlerin değerler konusundaki bilgilerinin gelişmesi için hizmet içi eğitim faaliyetlerine önem verilmeli; bu faaliyetler, konularında uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmelidir.

Temelini yazılı metinlerin oluşturduğu Türkçe dersi sadece ders kitaplarıyla sınırlı kalmamalı, diğer kitaplar ve özellikle edebî eserlerle desteklenmelidir. Türkçe dersinin amaçlarından bir tanesi de toplumu bir arada tutan, onun devamlılığını sağlayan, çoğunluk tarafından kabul gören ve yaşatılan değerlerin

gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Değerlerin çocuklara aktarımında, sadece ders kitaplarındaki metinler yeterli değildir. Bu nedenle, toplumdan bağımsız düşünülmesi mümkün olmayan ve toplumun oluşturduğu, benimsediği değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında çok önemli bir rolü olan romanlar, Türkçe dersinde etkin olarak kullanılmalıdır.

Romanların barındırdığı genel değerlerin yanında ulus sevgisi, vatan sevgisi, bayrağa saygı, dil bilincine sahip olma, cesaret, ulusal bilinci güçlendirme gibi değerleri de içeren tarihî romanlardan Türkçe derslerinde yararlanılmalıdır.

Çalışmamız, Abdullah Ziya Kozanpoğlu'nun tarihî romanlarıyla sınırlıdır. Elde ettiğimiz sonuçların desteklenmesi ve sağlıklı olduğunun ortaya koyulabilmesi için farklı yazarların tarihî romanları ve bu romanlarda yer alan değerler üzerine de çalışmalar yapılmalıdır. Ulaşılabilecek sonuçların, çalışmamızın sonuçlarını desteklemesi durumunda tarihî romanların değer aktarımında kullanılacağı görülecektir.

KAYNAKÇA

İncelenen Kaynaklar

- Kozanoğlu, Abdullah Ziya. (1966). *Kubilay Han'ın Gelini*, Atlas Kitabevi; İstanbul.
- _____. (1969). *Arena Kraliçesi*, Atlas Kitabevi; İstanbul.
- _____. (1971). *Dağlar Delisi*, Atlas Kitabevi; İstanbul.
- _____. (1972). *Patronalılar*, Atlas Kitabevi; İstanbul.
- _____. (1973). *Battal Gazi Destanı*, Atlas Kitabevi; İstanbul.
- _____. (1973). *Kızıl Kadırga*, Atlas Kitabevi; İstanbul.
- _____. (2003). *Atlı Han*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2003). *Gültekin* Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2004). *Fatih Feneri*, Bilge.Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2004). *Hilâl ve Haç*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2004). *Kızıltuğ*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2004). *Malkoçoğlu*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2004). *Sarı Benizli Adam*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2004). *Savcı Bey* Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2005). *Sencivanoglu*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2005). *Türk Korsanları*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2008). *Kolsuz Kahraman*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.
- _____. (2008). *Seyit Ali Reis*, Bilge Kültür Sanat; İstanbul.

Yararlanılan Kaynaklar

- Akarsu, Bedia. (1998). *Felsefe Terimleri Sözlüğü* (8. Baskı), İnkılâp Kitabevi; İstanbul.
- Akatlı, Füsun. (2003). *Felsefe Gözüyle Edebiyat*, Dünya Kitapları; İstanbul.
- Aksan, Doğan. (2007). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (4. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları; Ankara.
- Akyüz, Kenan. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi; İstanbul.

Akyüz, Yahya. (2009). *Türk Eğitim Tarihi* (15. Baskı), Pegem Akademi; Ankara.

Alver, Köksal. (2005). “Çocuk ve Edebiyat”, **Hece Aylık Edebiyat Dergisi**, S. 104-105, s. 307-308.

Andaç, Feridun. (1997). “Roman, Tarih Tarihsellik”, **Hürriyet Gösteri**, S. 197, s.56-57.

Ardalı Büyükarman, Didem. (2000). “Unutulmuş Bir Yazarın Unutulmaz Kahramanı: Kolsuz Kahraman”, **Tarih ve Toplum**, C. 33, S. 198, s. 71-72.

Argunşah, Hülya. (2002). “Tarihî Romanın Yükselişi”, **Hece Aylık Edebiyat Dergisi**, Türk Romanı Özel Sayısı, S. 65-66-67, s. 440-449.

Argunşah, Hülya. (2005). “Millî Edebiyat”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000* (2. Baskı), Grafiker Yayınları; Ankara.

Argunşah, Hülya. (2006). “Tarihî Roman”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C. IV, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; İstanbul.

Arslan, Ahmet. (2009). *Felsefeye Giriş* (11. Baskı), Adres Yayınları; Ankara.

Aslan, Canan. (2007). “Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri”, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi; Ankara.

Avcı, Nazmi. (2007). *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Siyasal Kitabevi; Ankara.

Aydın, Mustafa. (2003). “Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 1, S. 3, s. 121-144.

Aytaç, Gürsel. (1990). *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yayınları; Ankara.

Aytaç, Gürsel. (2003). *Genel Edebiyat Bilimi*, Say Yayınları; İstanbul.

Aytaç, Gıyasettin. (1999). “Çocuk Edebiyatı Etrafında”, **Cemre**, S. 11.

Ayverdi, İlhan. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı; İstanbul.

Belge, Murat. (27 Ekim 2008). "Aptullah Ziya Kozanoğlu: Atlı Han, Kızıl Tuğ vb.", **Taraf Gazetesi**-2 Haziran 2009.

Bilgin, Nuri. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Araştırmalar*, Sistem Yayıncılık; İstanbul.

Bilim, Cahit Yalçın. (2002). *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)* (2. Baskı), Anadolu Üniversitesi Yayınları; Eskişehir.

Binbaşoğlu, Cavit. (1999). "Cumhuriyet Döneminde İlkokul Programları", *75. Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları; İstanbul.

Cantek, Levent. (2003). *Erotik ve Milliyetçi Bir İkon: Karaoğlan*, Maceraperest Çizgiler; İstanbul.

Cicioğlu, Hasan. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim (Tarihî Gelişimi)* (2. Baskı), Ankara Ünivefrsitesi Eğitim Fakültesi Yayınları; Ankara.

Coşkun, Sezai. (2007). "Tarih-Roman İlişkisi ve Çanakkale Harbi Örneği", **Yağmur Dergisi**, S. 34.

(http://www.yagmurdergisi.com.tr/konu_goster.php?GOSTER&konu_id=1677&yagmur=bolum2&sid=34-09 Haziran 2009)

Çetişli, İsmail. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş 2*, Akçağ Yayınları; Ankara.

Çıkla, Selçuk. (2005). "Tanzimat'tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler", **Hece Aylık Edebiyat Dergisi**, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, S. 104-105, s. 89-107.

Çukur, Cem Şafak, De Guzman Maria R. T. ve Carlo, Gustavo. (2004). "Religiosity, Values and Horizontal and Vertical Individualism-Collectivism: A Study of Turkey, the United States and the Philippines", **The Journal of Social Psychology**, 144 (6), s. 613-634.

Demir, Ömer ve Acar, Mustafa. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü* (6. Baskı), Adres Yayınları; Ankara.

Demircioğlu, İsmail H. ve Tokdemir, Muhammet A. (2008). “*Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik*”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 6, S. 15, s. 69-88.

Demirel, Özcan. (2006). *Türkçe Öğretimi* (7.baskı), Pegem Akademi; Ankara.

Durukan, Erhan. (2008). “*İlköğretim İkinci Kademe (2005) Türkçe Dersi Öğretim Programında Genel Amaçlar-Hedef/Kazanımlar İlişkisi*”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Volume 1/4, Yaz, s. 149-158.

Enginün, İnci. (1985). “*Çocuk Edebiyatın Toplu Bir Bakış*”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 400, s. 186-194.

Erdem, Ali Rıza. (2003). “*Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler*”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 1, S. 4, s. 55-72.

Erdem Artan, İnci vd. (2005). *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular ve Umutlar*, TESEV Yayınları; İstanbul.

Esen, Nüket. (2006). *Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar*, İletişim Yayınları; İstanbul.

Fırat, Hatice. (2007). *Cumhuriyet Sonrası (1960-1980) Türk Romanlarında Sosyal Hareketler ve Eğitime Yansıyan Boyutları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Fichter, Joseph. (2006). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. Nilgün Çelebi, 8. Baskı), Anı Yayıncılık; Ankara.

Göğüş, Beşir. (1970). “*Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, s.123-154.

Gök, Fatma (Ed.). (1999). *75. Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları; İstanbul.

Gökçe, Orhan vd. (1994). “*Türk Gençliğinin Sosyal ve Ahlaki Değerleri*”, **Selçuk Üniversitesi Ata Dergisi**, S. 6, s. 131-139.

- Gökman, Muzaffer. (1978). *Tarihi Sevdiren Ama: Ahmet Refik Altınay*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; İstanbul.
- Güteryüz, Hasan. (2003). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* (2. Baskı), Pegem A Yayıncılık; Ankara.
- Gülgen, Jale. (2006). *Reşad Ekrem Koçu'nun Tarihi Romanları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, Semih. (2003). "Ahmet Hamdi Tanpınar-Sahnenin Dışındakiler", *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; İstanbul.
- Gündüz, Osman. (2005). "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000* (2. Baskı), Grafiker Yayınları; Ankara.
- Güngör, Erol. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar* (2. Baskı), Ötüken Neşriyat; Ankara.
- Gürel, Zeki. (2002). *Ömer Seyfettin*, Alternatif Yayınları; Ankara.
- Hökelekli, Hayati. (2007). "Tevazu (Alçak Gönüllülük)", **DEM Dergi**, S. 2, s. 114-119.
- Hökelekli, Hayati. (2008). "Merhamet", **DEM Dergi**, S. 4, s. 78-82.
- İmamoğlu, E. Olcay ve Karakitapoğlu Aygün, Zahide. (1999). "1970'lerden 1990'lara Değerler: Üniversite Düzeyinde Gözlenen Zaman, Kuşak ve Cinsiyet Farklılıkları", **Türk Psikoloji Dergisi**, C. 14, S. 44, s. 1-18.
- Kabaklı, Ahmet. (1994). *Türk Edebiyatı* (9. Baskı), C. I, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları; İstanbul.
- Kacıroğlu, Murat. (2010). "Cehennemden Selam Romanı Örneğinde İlk Dönem (1927-1940) Tarihi-Macera Romanlarda Kanonik Söylem yahut Angaje Eğilim", **Turkish Studies**, Volume 5/2, Bahar, s. 441-481.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. (1981). *Çocuğun Değeri*, Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları; İstanbul.

Kaplan, Mehmet. (2006). *Kültür ve Dil* (22. Baskı), Dergâh Yayınları; İstanbul.

Karadüz, Adnan. (2008). “*İlköğretim Okulları Türkçe Dersi Kitaplarında ‘Millî’ ve ‘Kültürel’ Değerler*”,

<http://www.kalem.biz/yazi.asp?islem=yazidetay&id=1937&db=3&konusu=İLKÖĞRETİM OKULLARI TÜRKÇE DERSİ KİTAPLARINDA-30 Mart 2011>).

Karagöz, Beytullah. (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, Niyazi. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (7. Baskı), Nobel Basın Yayın; Ankara.

Kavcar, Cahit. (1999). *Edebiyat ve Eğitim* (3. Baskı), Engin Yayınevi; Ankara.

Kaya, Muharrem. (2001). “*Cumhuriyet Döneminde Bir Battal Gazi Romanı*”, **Folklor/Edebiyat**, C. 7, S. 27, s. 171-178.

Kılıçbay, Mehmet Ali. (1988). “*Edebi Bir Tür Olarak Tarih*”, **Argos Yeryüzü Kültürü Dergisi**, S. 2, s.174-175.

Kocatürk, Utkan. (1987). “*Atatürk’ün Tarih Tezi: Bir Uygarlık Beşiği Olarak Orta Asya*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 3, S. 9

(<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=19-01.11.10>)

Kuçuradi, Ioanna. (2003). *İnsan ve Değerleri* (3. Baskı), Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları; Ankara.

Kuşdil, M. Ersin ve Kağıtçıbaşı, Çiğdem. (2000). “*Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı*”, **Türk Psikoloji Dergisi**, C. 15, S. 45, s. 59-76.

MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara.

Mengüşoğlu, Takiyettin. (1997). *Feksefeye Giriş* (6. Baskı), Remzi Kitabevi; İstanbul.

- Metin, Mustafa. (2007). *Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihi Romanları (1923-1933)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Moran, Berna. (2007). *Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış 3* (12. Baskı), İletişim Yayınları; İstanbul.
- Neydim, Necdet. (2000). *Çocuk ve Edebiyat*, Bu Yayınevi; İstanbul.
- Oğuzkan, A. Ferhan. (1979). "Dünyada ve Bizde Çocuk Yazınının Gelişmesine Toplu Bir Bakış", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C. 39, S. 331, s. 261-283.
- Oğuzkan, A. Ferhan. (2001). *Çocuk Edebiyatı* (7. Baskı), Anı Yayıncılık; Ankara.
- Ozankaya, Özer. (1984). *Temel Toplum Terimleri Sözlüğü* (3. Baskı), Savaş Yayınları; Ankara.
- Özbay, Murat. (2002). "Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 602, s.112-120.
- Özbay, Murat. (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri*, Öncü Kitap; Ankara.
- Özensel, Ertan. (2003). "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. I, S. 3, s. 217-239.
- Özger, Mehmet. (2010). *12 Eylül Romanlarında Bellek, Özne ve İktidar Kavramlarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, Salih. (2008). *Türk Eğitim Tarihi* (2. Baskı), Nobel Basın Yayın; Ankara.
- Özlem, Doğan. (2002). *Kavramlar ve Tarihleri I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Özön, Mustafa Nihat. (1985). *Türkçede Roman* (2. Baskı), İletişim Yayınları; İstanbul.
- Püsküllüoğlu, Ali. (1999). *Türkçe Sözlük* (2. Baskı), Doğan Kitap; İstanbul.
- Sağ, Vahap. (2001). "Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 2, S. 1, s. 9-23.

- Sağlık, Şaban. (2010). *Popüler Roman-Estetik Roman*, Akçağ Yayınları; Ankara.
- Sakaoğlu, Necdet. (1992). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İletişim Yayınları; İstanbul.
- Sakaoğlu, Necdet. (2003). *Osmanlıdan Günümüze Eğitim Tarihi*, Bilgi Üniversitesi Yayınları; İstanbul.
- Sarı, Enver. (2005). “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 3, S. 10, s. 73-88.
- Sever, Sedat. (2008). *Çocuk ve Edebiyat* (4. Baskı), TUDEM.
- Sevinç, Müzeyyen. (2006). “Evrensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları”, *Küreselleşme Ahlak ve Değerler*, (Ed.) Yurdagül Mehmedoğlu ve Ali Ulvi Mehmedoğlu, Littera Yayıncılık; İstanbul.
- Sınar Uğurlu, Alev. (200)). “*Türk Romancısının Gözüyle II. Dünya Savaşı*”, **Turkish Studies**, Volume 4/1-II, Yaz, s. 1739-1764.
- Somuncu, Selim. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edebi Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Ülker. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, Tacettin. (2002). *Çocuk Edebiyatı*, Rengarenk Yayınları; Ankara.
- Tanpınar, A. H. (2003). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Tazebay, Atilla ve Çelenk, Süleyman (Ed.). (2008). *Türkçe Öğretimi*, Maya Akademi; Ankara.
- Tekin, Mehmet. (2006). *Roman Sanatı* (5. Baskı), Ötüken Neşriyat; İstanbul.

Tepe, Harun. (2002). “Değer ve Değerler Bilgisi”, *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri*, Vadi Yayınları; Ankara.

Tural, Sadık. (2006). *Zamanın Elinden Tutmak*, Yüce Erek Yayınevi; Ankara.

Turgut, Mustafa (Ed.). (2010). *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü; Ankara.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları; Ankara.

Türkeş, A. Ömer. (1998). “Roman Gibi Tarih”, **Virgöl Aylık Kitap ve Eleştiri Dergisi**, S. 9, s. 16-19.

Türkeş, A. Ömer. (2000). “Cumhuriyet Romanında Cumhuriyet Tarihi (1920-1970)”, **Tarih ve Toplum**, C. 33, S. 198, s. 42-50.

Türkeş, A. Ömer. (2002). “Romana Yazılan Tarih”, **Toplum ve Bilim**, S. 91, s. 166-212.

Türkeş, A. Ömer. (2003). “Genel Bir Bakış”, *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; İstanbul.

Türkeş, A. Ömer. (2004). “Darbeler; Sözün Bittiği Zamanlar...”, **Hece Aylık Edebiyat Dergisi**, Hayat-Edebiyat-Siyaset Özel Sayısı, S. 90-91-92, s. 426-434.

Türkeş, A. Ömer. (2 Nisan 2004). “Tarihi Sevdiren Adam”, **Radikal Kitap**, (<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetayV3&ArticleID=855679&Date=30.05.2011&CategoryID=40>-11 Haziran 2009).

Türkmen, Mahmut. (2008). *Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun 1933’ten Sonraki Tarihi Romanlarının İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uysal, Enver. (2003). “Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi: İnsanî Erdemler-İslâmî Erdemler”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 1, s. 51-69.

Ülken, Hilmi Ziya. (2001). *Bilgi ve Değer* (2. Baskı), Ülken Yayınları; İstanbul.

Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin. (2002). *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları; Ankara.

Yalçın-Çelik, S. Dilek. (2005). *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları; Ankara.

Yalçın, Murat (Ed.). (2003). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları; İstanbul.

Yaman, Havva; Taflan, Selma ve Çolak, Sanem. (2009). "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 7, S. 18, s. 107-120.

Yapıcı, Asım ve Zengin, Salih Zeki. (2003). "İlâhiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Örneği", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 1, S. 4, s. 173-206.

EKLER

EK-1 Roman Özetleri

Kızıl Tuğ

Timuçin (Cengiz Han/Çingiz Kaan) ve arkadaşı Celme bir hanın bahçesinde dinlenirlerken, handaki bir delikanlıya gözleri takılır. Onun hakkında konuşurlarken delikanlı yanlarına gelir. Bu gencin adı Otsukarcı'dır. Aralarında geçen münakaşadan sonra Otsukarcı ve Celme dövüşe tutuşurlar. İkisi de iyi birer dövüşçü olduklarından bir türlü yenilemezler. O sırada hanın bahçesine Timuçin'in kardeşi Bekter ve yirmi adamı girer. Timuçin ve Celme ile Bekter ve adamları arasında Otsukarcı'nın karışmadığı bir dövüş başlar. Ancak Otsukarcı, Bekter Timuçin'i arkasından vuracağı sırada onu öldürür ve bundan sonra Otsukarcı ile Timuçin ve Celme arkadaş olurlar.

Otsukarcı yola çıkmak üzereyken Timuçin ondan -yolunun üzerindeyse- Alamut Kalesi'ne gitmesini ve Hasan Sabbah'a (Şeyhülcebel) kendisine altın göndermesini söylemesini ister. Otsukarcı Alamut Kalesi'ne vardığında Şeyhülcebel'in yanına gider. Herkes Otsukarcı'yı Şeyhülcebel'in oğlu Hâlit sanır; çünkü birbirlerine ikiz kadar benzerler. Ancak Hâlit Otsukarcı'nın aksine dövüşten, kılıçtan anlamayan, şiir yazıp nakış işleyen biridir. Şeyhülcebel'in tuttuğu hocalara rağmen Hâlit'in yapısı değişmemiştir.

Hâlit'in ablası Sabiha'yı görüp âşık olan Otsukarcı, Şeyhülcebel'le anlaşarak Hâlit'in yerine dövüşe girmeyi kabul eder. Alamut Kalesi'nin silah odasında silah seçerken, oradaki görevli Çakır'ın Tük olduğunu öğrenir, kendisinin de Türk olduğu ortaya çıkar.

Otsukarcı, dövüş günü herkes teker teker yener; ancak Hâlit'in iki hocası Ali Mervan ve Ömer, Şeyhülcebel'in yaptığı hileyi dövüşün karşı tarafındaki Talmaç Beği'ne söylerler. İki hocanın yapacaklarını duyan Çakır, Otsukarcı'yı saklayarak Hâlit'i meydana çıkarır ve Hâlit, Talmaç Beği'nin adamları tarafından öldürülür. Çakır ve Otsukarcı oradan uzaklaşırlar.

İçindeki aşk ateşine dayanamayıp geri dönen Otsukarcı'yı Şehülcebel yakalar. Çakır, Sabiha'nın da yardımıyla Otsukarcı'yı Alamut Kalesi'nden çıkarır. Otsukarcı dağlarda gezerken Timuçin'in adamlarının kervanına denk gelir. Çakır'ın Ali Mervan ve Ömer'den aldığı altınları alarak kervana katılırlar ve Semerkant'a doğru Mehmet Töküş'ü görmek için yola çıkarlar. Otsukarcı yolda Harzem Şahı Mehmet Töküş'ün karısı Türkan Hatun'u eşkıyaların elinden kurtarır.

Otsukarcı ve Çakır bir kahvede Mehmet Töküş'ün sarayına gidecek olan Âşık Kasım ve arkadaşlarını görüp onlara katılırlar. Otsukarcı sarayda bir âşık gibi şiir söyler. Sarayda çıkan kargaşada Otsukarcı ve arkadaşları bir odaya kapatılır. Odadan kurtulan Otsukarcı Türkan Hatun'la karşılaşır ve sarayda misafir olarak ağırlanır.

Bir süre sonra Otsukarcı ve Çakır tekrar yola çıkarlar. Hanın birinde Timuçin'in karısı Börte Çöçin'i kaçıran Tokta Beğ'in peşindeki Celme'yle karşılaşır. Otsukarcı, Celme'nin adamlarını yanına alarak Tokta Beğ'in peşine düşer, Celme de Timuçin'e yardım etmek için geri döner. Otsukarcı Tokta Beğ'e yetişir; ancak Tokta Beğ, Şehülcebel'in bayrağını taşıyan bir topluluğa sığınır. Toplulukta, Şehülcebel'in kızı Sabiha da vardır. Otsukarcı Sabiha'yla konuşup Börte Çöçin'i alır.

Bu arada Timuçin Çin'e savaş ilan etmiştir. Hasan Sabbah, Ali Mervan ile Ömer'i Timuçin'e suikast düzenlemeleri için yollar; ancak Çakır, zekâsıyla bunu ortaya çıkarır. Otsukarcı bir grup adamla birlikte öncü kuvvet olarak Çin'e girer; fakat bir dikkatsizlik sonucu hepsi yakalanır. Otsukarcı, Çakır'ın çabasıyla zindandan kurtulur. Sabiha'nın Çin İmparatoru Altın Hakan'ın sarayına gittiğini öğrenen Otsukarcı, saraya gider. Altın Hakan zehir içip kendini öldürür, sarayı da yakar.

Sabiha, Timuçin'e tutsak düşer; ancak Çakır onu kurtarır. Öldüğü düşünülen Otsukarcı Sabiha'yı kurtarmak için Timuçin'in yanına gider. Aralarında şiddetli bir tartışma yaşanır. Otsukarcı, Sabiha'yı Çakır'ın kurtardığını anlar.

Otsukarcı, Sabiha ve Çakır Semerkant'a, Sultan Mehmet'in hediye ettiği köşke yerleşirler. Timuçin'in Harezmi ülkesine saldıracağını öğrenen Mehmet Töküş'ün oğlu Celaleddin Mengü Berti, Otsukarcı'yla birlikte Hasan Sabbah'a

Timuçin'e karşı birleşme teklif etmeye gider, fakat Şeyhülcebel'in sözlerine kızan Celaleddin onu öldürür.

Celaleddin'in ordusuyla Timuçin'in ordusu karşı karşıya gelir. Savaşta, Timuçin'in oğlu Tuluy öldürülür. Bunu gören Timuçin, Otsukarcı'nın karşısına dikilir. Otsukarcı ve Timuçin'in savaşını araya giren Celme ve Çakır önler. Timuçin, Otsukarcı'ya Sabiha'yı verir. Otsukarcı, Sabiha ve Çakır'la birlikte Hindistan'a yerleşir.

Atlı Han

Olcayto Salancı'nın babası ünlü bir korsandır. Yakaladığı bir esiri, hazinesinden borç vererek bırakmış, yirmi sene sonra da bu parayı alacağını söylemiştir. Öleceğini düşündüğü bir çatışmaya girmeden önce oğlunu, adamı Argon'a emanet etmiş, oğlu yirmi yaşına geldiğinde o adama (Margus şarı¹⁴ piskoposu) gidip hazineyi almalarını söylemiştir.

Olcayto Salancı ve hocası Argon, Mesya'ya, Viminyak panayırına giderler. Bir içki dükkânında dinlenirken, orada bulunan bir başka Türk Balamir ile Romalılar arasındaki kavgada, Balamir'e yardım ederler. Romalılar, yardım toplamak için kaçarlar, Olcayto da Atlı Han'dan (Attilâ) yardım istemek için yola çıkar. Olcayto'nun yardım istemeye gittiğini öğrenen Romalılar peşine adam takarlar. Olcayto'ya yetişemeyen Romalılar, ona bir oyun oynarlar ve bir barda kısıtırılar. Yaralanan Olcayto, ona oynanan oyunun içinde yer alan Alangoya adlı kız tarafından kurtarılır. Alangoya, Olcayto'nun yerine Atlı Han'dan yardım istemek için yola çıkar. Bu arada, Argon, Balamir ve arkadaşları Romalılar tarafından yakalanır.

Argon, Olcayto'nun babasının kim olduğunu ve başından geçenleri hapiste Balamir'e anlatır. Şehrin komutanı, Argon ve arkadaşlarına idam edileceklerini söylemeye geldiği sırada, Attilâ'nın geldiği duyulur. Attilâ'nın gelişiyle hepsi zindandan kurtulur.

---

¹⁴ Şar: Şehir

Attilâ; Olcayto, Argon ve Balamir'e Margus şarına, Margus piskoposunu yakalmaya gönderir. Üç arkadaş, planladıkları bir oyunla piskoposu yakalayarak şarın fethedilmesini sağlarlar.

Şehrin alınmasından sonra yapılan eğlencelerde Alangoya'nın bir çadırda oynadığını gören Olcayto'nun canı sıkılır. Ona, oralardan uzaklaşmanın iyi geleceğini düşünen Argon Attilâ'yla konuşur. Attilâ onları elçi olarak Konstantinopolis'e gönderir, Balamir'i de alarak yola çıkarlar.

Konstantinopolis'e giden üç arkadaşta yolda eşkıyalar saldırır. Balamir yaralanır. O sırada oraya gelen Romalı süvarilerden korkan eşkıyalar kaçarlar. Olcayto ve arkadaşları, birkaç gün şehirde gezdikten sonra Bizans imparatorunun karşısına çıkıp Attilâ'nın söylediklerini iletirler. İmparator birkaç gün süre ister. Saraydan çıkarlarken, Balamir, Alangoya'nın Olcayto'ya iletmesi için ona verdiği mektubu Olcayto'ya verir. Alangoya mektupta, kötü biri olmadığını, Attilâ'nın yanındaki Edegon ve Konstans'tan intikam almak istediğini, kendisinin ve ailesinin başından geçenleri ve neden Olcayto'yla birlikte olamayacağını; ama onu sevdiğini anlatmıştır.

Üç arkadaş, Bizans'ta bir eğlenceye katılırlar. Burada yapılan dövüşte Balamir rakibini yener. Diğer gün, bir adam (Teodemir) ziyaretlerine gelir. Onlardan, Kara Prenses'in kaçırdığı birisini kurtarmalarını ister. Olcayto uyurken, Balamir ve Argon işi kabul ederler; ancak Kara Prenses'in sarayına gittiklerinde yakalanırlar. İşkenceye maruz kalacakları sırada, önce Olcayto, ardından da Teodemir ve adamları gelir, Kara Prenses'i yakalarlar.

Bizans İmparatoru Teodos, Attilânın isteklerini kabul etmeyince, Attilâ, Sirmik şarını alır. Şara gelen Alangoya'nın yardımıyla şardaki altınların Alangoya ve babasına yıllar önce kötülük yapmış Konstans tarafından kaçırıldığı öğrenilir. Attilâ'nın emriyle Olcayto tarafından yakalanan Kosntans, asılacağı sırada, Alangoya'nın babasının yaptığı büyüyle acı içinde ölür.

Olcayto, Alangoya, Argon ve Balamir Attilâ'nın emriyle bir yere giderken uğradıkları bir köyde, yeşil manastırın şövalyesi diye anılan birinin, köyden bir kızını zorla aldığını duyarlar ve kızını kurtarırlar.

Edegon, Attilâ'ya suikast yapmak için Bizans İmparatoru Teodos ile anlaşır. Alangoya'nın babası Arpakçı Sfenks, bu planı öğrenir ve Edegon'u yakalar. Edegon'la birlikte yola çıkan Maksimin ve Virjil, Attilâ'nın otağına varır. Kendi aralarındaki konuşmalardan niyetleri anlaşılır; ancak Attilâ onları affeder. Bu olaylar olurken Sfenks'in elinden kurtulan Edegon, Attilâ'nın otağına gider, orada gördüğü Alangoya'yı babasına karşı kullanmak için kaçıtır. Edegon'un peşinden gelen Arpakçı Sfenks, Olcayto ve diğerlerini de alarak tekrar Edegon'un peşine düşer. Yakalanan Edegon, ödü patlayarak ölür.

Savaşlarına devam eden Attilâ, Bizans'ı haraca bağlar. Attilâ, düğününün olduğu gece vefat eder. Ölmeden önce Olcayto, Argon ve Balamir'e, yerine oğlunun geçmesini vasiyet eder. Attilâ'nın tabutu, üç arkadaş tarafından, kimsenin bulamayacağı bir yere gömülür.

Türk Korsanları

Oruç, İlyas ve Hızır reisler Barbaros kardeşler olarak bilinen Türk denizcileridir. İçinde İlyas ve Hızır reislerin bulunduğu gemi, Akdeniz'de Rodos şövalyeleri ile karşılaşır. Şövalyeler, İlyas Reis'i öldürürlerken Hızır'ı esir alırlar. Hızır Reis, Rodos'ta Oruç Reis'in yoldaşlarından Aydın Reis'le karşılaşır ve onun yardımıyla kaçar. Geldikleri yerde Türk gemicileriyle karşılaşılır. Gelenlerin Aydın Reis ile Hızır Reis olduklarını öğrenen gemiciler çok sevinirler ve Hızır Reis'i başları olarak kabul ederler. Hızır Reis ve adamları denize açılırlar. Rodos şövalyeleri ile karşılaşan leventler, Hızır Reis'i esir alan Amiral Berger'den intikam alırlar.

Kelle Bekir ve levent Turgut içkiyi fazla kaçırdıkları için gemiye yetişemezler. Kaldıkları handa korsanlar arasında reis olmak için çıkan bir kavgaya şahit olurlar ve bu kavga sonucu korsanların reisi Turgut olur.

Oruç Reis ve adamları Akdeniz'de ilerlerken karşılaştıkları Papa'ya ait iki büyük gemiyi, hazineleriyle birlikte ele geçirirler ve Anriko adında birini de hizmetlerine alırlar. Anriko, Papa'nın gemisinde ele geçirilenlerden birinin zengin bir dükün oğlu olduğunu söyleyince Oruç Reis, Salih ve Aydın reisler ile Anriko'yu dükten çocuğu için kurtuluş parası koparmaları amacıyla gönderir. Dük, yanına gelen

Anriko'yu kandırır ve onları tuzağa düşürerek yakalar. Salih Reis denize atlayarak kaçır; ama Aydın Reis ile Anriko yakalanır. Anriko, kapatıldıkları zindanın zindancısını kandırmayı ve onu Salih Reis'e yollamayı başarır. Salih Reis ve adamları hem Anriko ve Aydın Reis'i kurtarırlar hem de dükün hazinesini ele geçirirler.

İspanyollar, Endülüs Müslümanlarını İspanya'dan atarlar. Onları Türk korsanları kurtarırlar ve Afrika'ya taşırlar. İspanyollar da peşlerinden Afrika'ya giderler. Müslüman Berberiler, Türk korsanlarından yardım isterler ve bir anlaşma yaparlar. Oruç ve Hızır reisler ile Berberiler birlikte Becaye Kalesi'ni kuşatırlar; ancak Oruç Reis bir top mermisiyle yaralandığı için kuşatma yarım kalır. Oruç Reis bir kolunu kaybeder.

Erzak almak için Paksi adasına çıkan Turgut Reis, Kelle Bekir ve Kurtoğlu Muslihiddin, dilenci kılığındaki bir adamın sözlerine inanarak hazine bulmak için Antipaksi adasına giderler; ancak tuzağa düşerler. Düşükleri tuzaktan kurtulurlar; fakat kaçarlarken Kelle Bekir yaralanır. Turgut ve Kurtoğlu, Kelle'yi bırakarak kurnazlıklarıyla adadan kurtulurlar, sonra da Kelle Bekir'i kurtarırlar.

Turgut ve Hızır reisler denizde karşılaşırlar ve birbirlerine başlarından geçenleri anlatıp hasret giderirler. Herkes, Turgut'un reis olmasını takdir etmiştir. Oruç Reis ise kaybettiği kolunun intikamını almak için Becaye Kalesi'ni tekrar kuşatır. Dış kaleyi ele geçirse de iç kalenin direnişini kıramaz, barutun da bitmek üzere olduğunu görünce geri çekilirler.

Oruç Reis, Cezayir'den gelen yardım isteğini geri çevirmez, oraya gidip sultan olur; ancak kendisinden yardım isteyenlerin kendisini öldürmek istediklerini öğrenir. Bu arada Müslüman olan ve Sansar Hüseyin adını alan Anriko ve Salih Reis'in yardımıyla kendisini öldürmek isteyenleri cezalandırır.

İspanyollar, Amiral Don Diyego dö Verna komutasındaki büyük bir donanmayla Cezayir'e, Oruç Reis'in üzerine doğru yola çıkarlar. Berberilerle birleşerek Oruç Reis'i yeneceklerini düşünen İspanyollar, Anriko tarafından kandırılıp yanlış yönlendirilirler. İspanyollar, Oruç Reis'e zaman kazandıran bu kurnazlık sonucu yenilirler.

Turgut ve Hızır reisler, Venedik körfezinde ünlü Amiral Andrea Dorya'yı sıkıştırırlar. Andrea Dorya ve Şövalye Lavalet, Kontes Difondi'nin yardımıyla kurtulurlar.

Oruç Reis, Cezayir olayında düşmanla birleşen İbni Hamun'dan intikam almak için Tlemsen üzerine yürür ve kaleyi ele geçirir. Kalede, Oruç ve Aydın reislerin İspanya'dan kurtardıkları Müslümanlar vardır. İspanyollar ve Berberiler intikam için kaleyi sarmışlardır. Tuzağa düşürülen Oruç Reis ve adamları, kaleden çıkarlar ancak bir nehir kenarında şehit olurlar.

Hızır Reis, Oruç Reis'in ölümünden sonra onun yerini alır. İspanyollar ve Araplardan oluşan ordu, Cezayir'e saldırır; ancak Hızır Reis ve adamları onları büyük bir yenilgiye uğratarak Oruç Reis'in öcünü alırlar.

Oruç Reis'in katili Marki dö Gomar; Aydın, Salih ve Hüseyin reisler tarafından Endülüs'ten kaçırılır. İmparator V. Şarl'ın emriyle Başamiral Portundo, yanında Şövalye Duomega ile Türk korsanlarının üzerine sefere çıkarlar. Türk korsanları, Portundo ve gemilerini yenilgiye uğratırlar; ancak Sansar Hüseyin şehit olur. Şövalye Duomega esir alınırken, Amiral Portundo öldürülür.

Kanuni Sultan Süleyman, Hızır Reis'e haber göndererek onu çağırır ve kendisini kaptan-ı derya yapar. Hızır Reis, "Kaptan-ı Derya Hayreddin Paşa" olarak anılmaya başlar. Hayreddin Paşa ilk seferinde, daha önce Andrea Dorya'yı ellerinden kurtaran Kontes Difondi'yi yakalamaya gider; ancak Kontes kaçar. Salih Reis ile Turna Nuri, Kontes'in peşinden gider. Salih Reis, Düşes'in kocası kont tarafından yakalanır ve bir geminin forsasına çaktırılır. Turne Nuri ise kurtulur.

Düşes, Salih Reis'in hapsedildiği gemiyi ziyaret ederek ona ekmek içinde bir kâğıt ve zincirlerini koparması için bir eğe verir. Salih Reis gemiden kaçar, Düşes ile Turna Nuri'nin beklediği sandala ulaşır.

Hızır Reis, Anrea Dorya komutasındaki donanmaya karşı Preveze'de büyük bir zafer kazanır. Turgut Reis, Andrea Dorya'nın yeğeni Janetin Dorya komutasındaki donanma tarafından tuzağa düşürülür, gemileri yakılır, adamlarının

tamamı öldürölür, kendisi de forsaya çakılır. Turgut Reis'in gizlice haber yolladığı Barbaros Hayreddin, donanmasıyla gelerek Turgut'u kurtarır.

Fransa Kralı Fransuva, Şarlken'e karşı Kanuni'den yardım ister. Kanuni'nin gönderdiği Hızır Reis, Fransa donanmasıyla birleşerek hücumu geçer; ancak Fransız donanmasının düzensizliği, lakaytlığı Hızır Reis'i kızdırır. Bu sefer, Hızır Reis'in son seferi olmuştur. Bir süre sonra İstanbul'da vefat eder.

Hızır Reis'in ölümünden sonra yerine Turgut Reis geçer. Turgut Reis'in ele geçirdiği Medhiye Kalesi, uzun uğraşlar sonucu Hristiyanlar tarafından geri alınır ve Turgut Reis'in kaleyi tekrar almaması için havaya uçurulur. Andrea Dorya komutasındaki donanma, Turgut Reis'i Cerbe koyunda tuzağa düşürür. Turgut Reis, gemilerini karadan yürüterek adanın arkasına geçirir ve bu tuzaktan kurtulur.

Kanuni, Trablusgarp'ı fethetmek için bir donanma hazırlar, Turgut'tan da yardım ister ve yardım karşılığı Trablusgarp Beylerbeyliğini kendisine vereceğini söyler. Trablusgarp alınır; fakat Kaptan-ı Derya Hırvat Sinan Paşa, beylerbeyliğini başka birisine verir. Bunun üzerine Turgut Reis oradan ayrılır.

Kanuni'nin Turgut'u kaptan-ı derya yapması ve Cezayir'i ona vermesi saraydaki vezirler tarafından engellenir. Bunu duyan Turgut Reis, izin almadan padişahın huzuruna çıkar. Kendisini dinleyen Kanuni, ona Cezayir Beylerbeyliğini verir.

Trablusgarp'ı Türklerden almak için bir donanma oluşturulur. Ancak donanmanın bir kısmı, daha savaşa girmeden helak olur. Trablusgarp'a varan donanma, Turgut Reis'in korkusundan Cerbe adasına sığınır ve orada büyük bir kale yapar. Bu donanmayı yakalamak için yola çıkan Türkler, önce Malatya'ya baskın düzenler, oradan Cerbe adasına yönelirler. Turgut Reis ve adamları zorlu bir çatışma sonucu kaleyi ele geçirip büyük bir zafer kazanırlar.

Turgut Reis, son seferini Malta üzerine yapar. Kanuni'nin de büyük bir donanmayla desteklediği sefer, Serdar Mustafa Paşa'nın bazı hatalarına rağmen Turgut Reis'in taktikleriyle kazanılır. Turgut Reis, kale ele geçirilirken şehit olur.

Seyit Ali Reis

Basra'daki Türk donanmasını Mısır'a götürmek üzere yola çıkan Seyit Ali Reis ve adamları fırtınalar sonucu Hindistan'a, Gucerat'a düşerler. Gucerat'ta önce Portekizli Şövalye dö Vissayi ve adamlarıyla kavga ederler, sonra Gucerat padişahı olduğunu söyleyen Nasır Han Melik'in elinden, gerçek Gucerat padişahı Sultan Ahmet'in kardeşi Bige Bingöl Hatun'u kurtarır.

Seyit Ali Reis'in adamları Kelle Bekir ile Pala Hüseyin bir meyhanede, Şövalye dö Vissayi ve adamları ile kavgaya tutuşurlar. Seyit Ali Reis yetişerek onları kurtarır ve Kelle Bekir ile Pala'yı, ellerinden kaçan Jirar Girar ile Şivel Alvaro'nun arkasından yollar. Adamların peşinden giden Pala Hüseyin'le Kelle Bekir, Hintli büyücü Sahip Hacı Tahir'in evine girer. Pala ve Kelle, Girar ile Alvaro'yu yakalasa da evde fazla oyalanınca ev sahibine yakalanır ve Sahip Hacı Tahir onları bağlar.

Gucerat padişahı Sultan Ahmet, Seyit Ali Reis'ten, Serd Kalesi'ni almak için yardım ister. Seyit Ali Reis, iki yüz adamını yardıma yollar, kendisi de gelecek olan Portekiz donanmasına karşı hazırlık yapar ve Portekizlilerle girişilen savaşı kazanır.

Nasır-ül Melik, Amiral Gover Nadora ve Şövalye dö Vissayi, Seyit Ali Reis'i öldürmeyi planlarlar ve bu iş için Şüca adlı pehlivanla birlikte dört kişiyi görevlendirirler. Şüca ve diğerleri gizlice Seyit Ali Reis'in çadırına girerler; fakat onu öldüremezler.

Sultan Ahmet'in kardeşi Bilge Hatun, Hüseyin Ağa'yı çağırarak Seyit Ali Reis hakkında bilgi alır ve Hüseyin Ağa'yı aşk iksiri almak üzere Sahip Hacı Tahir'e gönderir. Şüca ve Şövalye dö Vissayi de Seyit Ali Reis'i öldürecek bir zehir almak için aynı yere giderler. Hüseyin Ağa, onların Seyit Ali Reis'i zehirleyeceklerini duyar. Şövalye dö Vissayi, adamları Jirar ile Şivel'i orada bağlı görünce onları kurtarır. Hüseyin Ağa da Kelle Bekir'le Pala Hüseyin'in bağlı olduğunu görür ve oradan kaçmalarını sağlar.

Şüca ve Şövalye Div, Seyit Ali Reis'i zehirlemek için elçi kılığında yanına giderler. Şüca, reisin suyuna zehri boşaltır. Onlar çadırdan ayrıldıkları sırada Hüseyin Ağa gelir. Hüseyin Ağa, Sahip Hacı Tahir'in evinde, bir yolunu bulup zehirle aşk iksirinin yerini değiştirmiş, reisin hayatını kurtarmıştır.

Kelle ile Pala büyücüden kurtulduktan sonra, arkadaşlarının etrafını sardığı Büruç Kalesi'ne giderler. İçtikleri şarabın sıcak olması üzerine, şarap bakracını kaynağa sarkıtmaya karar verirler; ancak bakraç ipten kurtulup kaynağın derinlerine gider. Önce Kelle Bekir, o dönmeyince de Pala Hüseyin suya dalar. Girdikleri yer, Büruç Kalesi'nin içine çıkar. Onlar da kaleyi bu yolla fethedebileceklerini düşünürler.

Narsı-ül Melik ve Şövalye Vissayi, Seyit Ali Reis'i ele geçirmek için sevdiği kadın Bige Bingül Hatun'u kaçırmaya karar verip kaçıırırlar. Seyit Ali Reis, adamlarının da yardımıyla, zor da olsa, Bige Hatun'u bulur ve kurtarır.

Kelle Bekir, Pala Hüseyin ve Hüseyin Ağa, Raşputların Hanı'nda, kaynağın dibindeki hazinenin yerini gösteren bir tılsım bulurlar. Tılsımı Seyit Ali Reis okur. Seyit Ali Reis, geldikleri gemiler parçalandığı için İstanbul'a karadan, yürüyerek dönmeye karar verir. Birlikte geldiği ordunun büyük kısmı orada kalmak ister. Seyit Ali Reis, az sayıda adamla yola çıkar. Bige Hatun, dadısı ve Hüseyin Ağa da Ahmedâbad'a, Sultan Ahmet'in yanına kadar onlara eşlik edecektir.

Seyit Ali Reis ve yanındakiler İstanbul'a doğru yola çıkarlar. Bir yerde mola verdiklerinde, genç bir kız Seyit Ali Reis'e sıkıntısını anlatarak ondan yardım ister. Seyit Ali Reis kıza yardım eder ve onu diri diri yakılmaktan kurtarır.

Şövalye dö Vissayi, Seyit Ali Reis'ten intikam almayı kafasına koyar. Adamları Jirar ve Şivel ile birlikte Seyit Ali Reis'in İstanbul'a giderken geçeceği yollardan önceden geçmeyi ve ona tuzak kurmayı kararlaştırırlar. Yolda Şüca ile karşılaşır ve birlikte hareket etmeye karar verirler. Radenpur Hanı Büluç Han'ın veziri Mahmut Han'ı kandıran Şüca, Seyit Ali Reis'in ve beraberindekilerin hapse atılmasını sağlar. Seyit Ali Reis idam edileceği sırada, Büluç Han'dan gelen fermanla serbest bırakılır.

Seyit Ali Reis ve yanındakiler yola devam ederken, Parker şehri yakınlarında Raşputlarla karşılaşır. Aralarında başlayan çatışma, Seyit Ali Reis'in yakılmaktan kurtardığı kızın kocası, Raşputların rahibi Rahip Bat tarafından durdurulur.

Yola devam eden Seyit Ali Reis ve yanındakiler Bağifeth'e gelirler. Seyit Ali Reis, burada, Sind Padişahı Mirza Hasan ile ona isyan eden Emir İsa arasındaki düşmanlığı, Türklerin birbirleriyle savaşmasının, kardeş kanı dökülmesinin yanlış olduğunu söyleyerek bitirir.

Şövalye Dö Vissayi ve Şüca, Mirza Hasan'ı ve Seyit Ali Reis'in karısı Bige Bingül Hatun'u zehirler. Seyit Ali Reis, Bige Hatun'un cesedini alarak bir süre ortadan kaybolur, kimseye de bir şey söylemez. Seyit Ali Reis ve beraberindekiler, gemiye binerek Hendus nehrinden yola çıkarlar. Yolda, Özbekistan sultanının yolu kestiğini öğrenince, yola çölden devam etmeye karar verirler. Kelle Bekir'le Pala Hüseyin su bulmak için kervandan ayrılır ve kaybolurlar. Çölde kaybolan Kele Bekir ve Pala Hüseyin bir tapınak görürler ve gizlice tapınağa girerler. Pala, tapındaki Raşputlar tarafından yakalanıp zindana atılır; fakat Kelle Bekir onu kurtarır.

Lahur şehrine gelen Seyit Ali Reis ve kervanı, Hint padişahı Hümayun Şah tarafından karşılanır ve çok iyi şekilde ağırlanır. Seyit Ali Reis, aylar sonra, Hümayun Şah'tan İstanbul'a gitmek için izin alır. Onun gitmesini istemese de buna razı olan Hümayun Şah merdivenlerden inerken düşer. Ölmek üzere olan şah, oğlu gelinceye kadar Seyit Ali Reis'i yerine vekil olarak bırakır.

Kelle Bekir ve Pala Hüseyin, Seyit Ali Reis'in kervanıyla İstanbul yolunda, Belliribate şehrinde karşılaşır ve kavuşurlar. Kelle ve Pala, şehirde, önceki düşmanları Şivel'le Jirar'ı görürler ve peşlerine takılırlar. Onların da İstanbul'a gittiklerini, yanlarında bir tabut götürdüklerini öğrenirler. Tabutu, Seyit Ali Reis'in daha önce hayatını kurtardığı Hendus Büyücüsü göndermiştir ve içinde Bige Bingül Hatun vardır.

Dö Vissayi ve Şüca, Bige Hatun'u öldürmek için zehir istediklerinde, büyücü onlara zehir değil, güçlü bir uyku ilacı vermiştir. Büyücü daha sonra Bige Hatun'u kurtarmış ve uyutarak, bir tabut içinde İstanbul'a göndermiştir. Bunu öğrenen Kelle Bekir'le Pala Hüseyin, hemen Seyit Ali Reis'in yanına giderek tabutu ona verirler. Seyit Ali Reis büyücünün verdiği ilacı kullanarak Bige Bingül Hatun'u uyandırır. Bige Hatun'a kavuşan Seyit Ali Reis, yanındakilerle birlikte, zorlu bir yolculuktan sonra İstanbul'a varır.

Gültekin

Gültekin, Göktürk Hakanı Meço Han'ın yeğenidir. Babası Kutluk Han, devleti kurduktan sonra vefat edince, kendisi ve kardeşi Bilge Tekin küçük oldukları için devletin başına amcaları Meço Han geçmiştir.

Gültekin, tek başına Çin'e giderken Çin'in Yasalar Başbuğu (Adalet Bakanı) eşkıyaların elinden kurtarır. Çin'e giren Gültekin'i kimse yakalayamaz; ancak ülke içinde olduğu, esir Türkleri satın alanların geceleri öldürülmesinden anlaşılır.

Gültekin, bir Türk kızı olan Ulufer'i Çin İmparatoriçesi Hakan Hatun'un genç âşığı Si-Ye-U için satın alan büyücü Yü-Hen-Gü'nün elinden kurtarır. Si-Ye-U, kızıdan vazgeçmez, bir Türk geleneği olan Ergenekon'un kutlandığı şenliklere giderek Göktürk Hakanı Meço Han'ı ziyaret eder ve Ulufer'i, yakında Çin Hakanı olacağını söyleyerek, Meço Han'dan ister. Sinirlenen Meço Han, Si-Ye-U'yu zindana attırır, kendisi Çin üzerine sefere çıkar.

Si-Ye-U, annesi Çinli, babası Türk olan adamı Salak'ın yardımıyla zindandan kaçar. Ulefer'den vazgeçmeyen Si-Ye-U, askerlerin seferde olmasını fırsat bilerek kızı kaçıtır ve başkent Siganfo'ya doğru yola çıkar. Gültekin, şehre yaklaştıklarında Si-Ye-U'yu yakalar. Çıkan kargaşada yakalanan Gültekin hapse atılır. Hapiste Gültekin'i önce büyücü başı Yü-Hen-Gü, sonra İmparatoriçe Hakan Hatun ziyaret eder ve ikisi de Gültekin'e işbirliği teklif eder. İki teklifi de kabul etmeyen Gültekin, hapiste yalnız kalır. Gültekin'e sinirlenen Yü-Hen-Gü ve Hakan Hatun, ona bir oyun hazırlarlar; fakat hazırladıkları oyun tutmaz. Bu arada Hakan Hatun'un oğlu Chong-Tsung yönetime el koyar, annesini hapse attırır, Gültekin ve Si-Ye-U'nun idam edilmesine karar verir.

İdamın gerçekleştirileceği gün, Gültekin'in daha önce eşkıyaların elinden kurtardığı Yasalar Başbuğu onu tanır ve ellerini çözer. Gültekin, kendi tarafına geçen Salak'ın da yardımıyla Çin'den kaçar.

Gültekin ülkesine döner. Amcası Meço Han yaşlanmış ve çekilmez bir adam olmuştur. Gültekin'le amcasının arası açılır; ancak Gültekin yine de amcasına

saygıda kusur etmez. Meço Han, genç bir Çinli prenses için Çin İmparatoru'na elçiler göndererek yalvarır. Gültekin bunu doğru bulmadığı için amcasıyla tartışır.

Bayirkolar'la yapılan ve kazanılan bir savaştan sonra Meço Han ülkesine orduyla birlikte dönmek istemez, ormandan döner. Meço Han, ormana kaçmış birkaç Bayirko tarafından öldürülür. Meço Han'dan sonra devletin başına Bilge Tekin, ordunun başına da Gültekin geçer.

Kolsuz Kahraman

Meço Han'ın başbuğlarından Arı Basat'ın oğlu, Çin beylerinden Ming Çeo'nun oğluyla giriştiği kavgada, babasının eceliyle ölmediğini, düşman tarafından öldürüldüğünü, bir ad kazanabilmesi için babasını öldüreni öldürmesi gerektiğini öğrenir. Çocuk, babasını öldüren Hu-Bing-Tisiyuen'i öldürerek intikamını alır; ancak sol koluna isabet eden bir okla yaralanır. Tisiyuen'in kızı Sarıçiçek, çocuğun koluna isabet eden okla onu öldüreceğine yemin eder.

Çin beylerinden Çing Tao'nun oğlu Tay Çeu, Türk geleneklerine göre ad kazanmak ister ve meydana çıkar. Bir buğra (erkek deve) ile yaptığı dövüşte Kolsuz Kahraman ona yardım eder.

Hu-Bing-Tisiyuen'in sarayında yapılacak şölene giden Tay Çeu'nun tahtirevanına aniden binen kolsuz adam, onunla saraya gitmek ister. Tay Çeu bunu kabul eder ve onu otacısı olarak tanıtır.

Sarıçiçek, sarayda, babasının nasıl öldürüldüğünü ve ucu kırık okun ne olduğunu soranlara anlatır. Bunları duyan kolsuz adam, Sarıçiçek'e, babasını öldüren çocuğun kaçmamış, saraydaki bir yere saklanmış olabileceğini söyler. O dönemde de bahçıvan kulübesinde oturan yaşlı kadına bunu sorarlar. O da, çocuğu sakladığını ve hâlâ ara sıra ziyarete geldiğini söyler. Herkes Kolsuz Adam'ın aklına hayran kalır. Bu sırada Alpago denilen Türk kahramanın şehre girdiği ve herkesin dikkatli olması gerektiği duyurulur.

Kolsuz Adam, Sarıçiçek'in ricasıyla o akşam konakta kalır. Onun konakta kaldığı akşam Alpago ortaya çıkar. Herkes Alpago'yu yakalamaya çalışır; fakat

kimse başaramaz. Alpago, bir kâğıda Çinlilerin Siganfo Sarayı'ndaki savaş planlarını çalacağını yazar, bunu bir taşa sarıp konağa atar ve ortadan kaybolur.

Alpago, ertesi gün Siganfo Sarayı'ndan savaş planlarını alır ve kaçar. Kolsuz Adam, Alpago'nun Tay Çeu olduğuna Sarıçiçek'i inandırır. Alpago'nun peşinden gittiğini söyleyen Tay'ın peşine düşerler. Dinlenmek için girdikleri handa Tay'la karşılaşır, ondan Alpago'nun atının hanın ahırında olduğunu öğrenirler. Tay, atı öldürmeye karar verir; fakat atın attığı tekmeyle yaralanır ve bir süre sonra ölür. O sırada bayılan Sarıçiçek, ayıldığında başucunda Alpago'yu görür, Kolsuz Adam ortadan kaybolmuştur.

Alpago, Pasimilerin gelmesiyle onlarla savaşmaya gider ve savaş planlarını adamlarıyla Gültekin'e yollar. Alpago gittikten bir süre sonra Kolsuz Adam gelir. Kolsuz Adam'dan sonra Pasimler tekrar gelirler. Kolsuz Adam'la Pasimler arasındaki dövüşte Kolsuz Adam'ın Alpago olduğu ortaya çıkar. Alpago, arkadaşlarının yetişmesiyle Pasimleri yener. Sarıçiçek de Alpago'yu affeder.

Savcı Bey

Savcı Bey, Murat Hüdavendigâr'ın oğludur. Adanı Balaban'la birlikte, adını Savapolos olarak değiştirerek Bizans Ülkesinde dolaşmaktadır. Bir handa dinlenirlerken, Bizans imparatorunun oğulları Andronikos ve Manoel Paleologos'tan kaçan Vasilesya İrini'nin torunu prenses İrini'yi kurtarırlar. Daha sonra Vasilesya İrini'nin hazinesini bulmak için Büyükada'ya, Kamarya Manastırı'na giderler. Hazinenin yerini bulurlar; ancak hazine daha önce Prens İrini tarafından alınmıştır.

Savcı Bey'le İrini, bir handa tekrar karşılaşır. Savcı Bey'in bir Bizanslı olduğunu sanan İrini, onu gizli bir toplantıya çağırır. Toplantıda, yüzleri kapalı on dört kişi vardır. İrini, yaptığı konuşmada, toplanma amaçlarının Bizans'ı ele geçirmek olduğunu söyler. Aralarında casus olmadığını belirlemek için yüzlerini açmaya karar verirler. Bu sırada, gizlice toplantıya katılmış olan Andronikos'un kimliği ortaya çıkar. Toplantıya katılanlar, onu öldürmek isterler; ama Savcı Bey Andronikos'u kurtarır.

Manoel, Vasilesya İrini'nin hazinesini torununun aldığı bildiği için torun İrini'yi kaçıtır, hazineyi alır ve ona Bizans tahtı için birleşmeyi teklif eder. İrini, zor da olsa bu teklifi kabul eder. Bu arada Manoel, kardeşi Andronikos'u da yakalatmış ve bir tabuta koymuştur. Hep birlikte Selanik'e doğru yola çıkarlar.

Savcı Bey, İrini'nin kaçırıldığını öğrenir ve peşine düşer. Önce, şans eseri Andronikos'u kurtarır. Andronikos'la birlikte Manoel'in peşine düşerler. Bir handa kardeşi Yıldırım Beyazıt'la karşılaşan Savcı Bey, ondan asker takviyesi alır ve İrini'yi kurtarır. Savcı Bey'in Türk olduğunu öğrenen İrini onun yanında kalmaz. Bu olaydan sonra Savcı Bey'le Andronikos arasında bir arkadaşlık başlar. İstanbul'a giden iki arkadaş, felekten günler yaşarlar. Savcı Bey, zevk ve sefa içinde yaşamaya devam etmek ister, ama meyhanenin birinde esir düşer ve İrini tarafından kurtarılır. İrini ve Savcı Bey birlikte yaşamaya başlarlar ve Doğan adını verdikleri bir oğulları olur.

Savcı Bey'in babası Murat Bey, Anadolu'da isyan eden beyleri bastırmak için yanına Bizans Kralı Yuannidis'i de alarak sefere çıkar ve yerine Savcı Bey'i vekil bırakır. Savcı Bey'in kardeşi Yıldırım Beyazıt bu olaya sinirlenir ve Manoel'in de yardımıyla babasıyla kardeşinin arasını açar.

Savcı Bey, yaşadıklarından sonra isyan eder. Yanında, destekçisi olarak Andronikos vardır. Savcı Bey'in kendisine boyun eğmemesine sinirlenen Murat Bey, askerleriyle birlikte oğlunun üzerine yürür. Kendi askerleri de Murat Bey'in tarafına geçince yalnız akalan Savcı Bey, karısını ve oğlunu da alarak Andronikos'la birlikte Dimetoka'ya kaçar. Burada, karısı ve oğlunu kendisini yetiştiren hocası Hacı Ali'ye emanet eder. Murat Bey, Dimetoka'yı kuşatır, halkın da desteğiyle Savcı Bey ve Andronikos yakalanır. Oğlunu affetmeye Murat Bey'in emriyle Savcı Bey'in gözleri dağlanır, Andronikos ise babasına yollanır. Andronikos ve küçük oğlu Yuannidis'in de gözleri kör edilecekken, onlar, İrini ve onun sadık adamı Anemas Zindanları Komutanı Laskarides'in yardımıyla kurtulurlar.

Andronikos, uzun bir süre bekledikten sonra, Savcı Bey'in oğlu Doğan Bey ve adamı Balaban'ın da katıldığı bir baskınla babası Yuannidis ve kardeşi Manoel'i devirerek Bizans imparatoru olur.

Sarı Benizli Adam

Yıldırım Bayezid, Ankara Savaşı'nda Timur'a yenildikten sonra Bizans'ta şenlikler yapılmaktadır. Sarı Yani adında, belinde Yıldırım Bayezid'in kılıcını taşıyan biri, meyhanelerden birinde Anemas Zindanları Komutanı Laskarides ile karşılaşır ve kısa sürede arkadaş olurlar. Sarı Yani, Laskarides'le birlikte Bizans'a gelecek olan Emir Süleyman'ı görmeye giderken Bizans askerlerinin elinden bir yeniçeriye kurtarır.

Sarı Yani'nin dövüşünü gören Vasilisya Evdoksiya, o gece Sarı Yani'yi sarayına çağırır. Saraya giden Sarı Yani, orada Aleksandra adlı bir kızla tanışır. Vasilisya'nın kendisini öldürteceğini anlayınca, Aleksandra'nın da yardımıyla oradan kaçır ve kaçarken kardeşi Fatma Hatun ile karşılaşır. Fatma Hatun, Yıldırım Bayezid'in kızı, Sarı Yani de oğlu Şehzade Mustafa'dır. Mustafa kardeşleri arasındaki iktidar savaşına bulaşmamak için adını değiştirmiş, serseri gibi gezmektedir.

Saraydan kurtulan Şehzade Mustafa, sokakta gördüğü Aleksandra'nın peşinden gider. Ondan, Vasilisya'nın Emir Süleyman'la ilgili planlarını ve Bizanslı bir komutanın Yıldırım Bayezid'in hazinesini bulduğunu öğrenir. Bu arada, Şehzade Mustafa'nın Bizanslı askerlerin elinden kurtardığı yeniçeri (Kılıç Abdal), zorla Şehzade'nin at uşağı olur.

Şehzade Mustafa, Aleksandra ile birlikte bir kuleye, Yıldırım Bayezid'in hazinesinin ne zaman getirileceğini öğrenmeye gider. Hazinenin nerede olduğunu öğrenir; fakat Vasilisya Evdoksiya ve Emir Süleyman kuleyi basar. Mustafa, Kılıç Abdal'ın yardımıyla kurtulur. Yıldırım Bayezid'in hazinesinin saklandığı manastıra giden Şehzade Mustafa, hazineyi Bizanslılardan alır.

Yıldırım Bayezid'in oğulları (Emir Süleyman, Musa Bey, İsa Çelebi, Mehmet Çelebi) taht için birbirlerine düşmüşlerdir. Şehzade Mustafa onların aralarına girmez; ama yine de Musa Bey'i Emir Süleyman'ın adamlarından kurtarır ve babasının hazinesini, Emir Süleyman'a karşı savaşında kullanması için ona verir.

Emir Süleyman'ın düğün gecesi, onu kaçıtırıp Musa Bey'e götürmek için Bizans sarayına giden Şehzade Mustafa, Bizans imparatorunun gelmesiyle yakalanır; ancak yanındaki Kılıç Abdal saklanmayı başarır.

Şehzade Mustafa, Anemas Zindanları Komutanı Laskarides'in yardımıyla zindandan çıkar. Emir Süleyman'a yenilen Musa Bey'i arayıp bulur. Ona, Edirne'yi almak için yaptığı olanı anlatır. Musa Bey planı kabul edince, Mustafa hareket geçer. Şehre bir Bizanslı gibi giren Şehzade Mustafa, Musa Bey'e Kılıç Abdal'la haber yollar. Haberi ileten Kılıç Bdal, dönüşte, yakınlarda bir köydeki düğüne gider. Düğünde eğlendikten sonra, şehirden köye doğru gelen bir atlı görür. Savaşı Musa Bey'in kazandığını, kaçanın da Emir Süleyman olduğunu anlayan Kılıç Abdal, Emir Süleyman'ı öldürür.

Başa geçen Musa Bey, Selanik'i alır ve İstanbul'a doğru yürür. Şehzade Mustafa ise Laskarides'in ısrarlarına rağmen Aleksandra ve Kılıç Abdal'la birlikte İstanbul'dan uzaklaşır. Aradan bir süre geçtikten sonra, Laskarides, Mustafa'nın yanına gelerek kardeşi Mehmet Çelebi'nin İstanbul'a gitmek üzere olduğunu söyler. Şehzade Mustafa, gizlice girdiği Bizans sarayında Mehmet Çelebi'yi bulur. Onu öldürmek üzereyken Laskarides ve adamları tarafından yakalanır; ancak serbest bırakılır.

Mehmet Çelebi, Musa Bey'i savaş meydanında yenemeyince hileye başvurur. Musa Bey'in at uşağı Sarıca Bey, para karşılığı efendisini öldürür, kendisi de cellâtlar tarafından öldürülür.

Musa Bey'in ölmesiyle Mehmet Çelebi Türk sultanı olur. Bizans imparatoru, Laskarides'e, kendisine kafa tutan Mehmet Çelebi'yi ortadan kaldırmak için Şehzade Mustafa'yı kullanmasını söyler. Mehmet Çelebi'yle savaşa giren Mustafa ve arkadaşı Cüneyt Bey yenilip Selanik valisi olan Laskarides'e sığınır. Mehmet Çelebi, Şehzade Mustafa ve Cüneyt Bey'i ister; fakat Laskarides de Bizans İmparatoru Manoel de bunu kabul etmezler.

Mehmet Çelebi ölünce, yerine oğlu II. Murat geçer. Bunun üzerine serbest bırakılan Şehzade Mustafa ve Cüneyt Bey Sultan Murat'a karşı isyan edip birçok yeri ele geçirirler. Bizanslılar, hilelerle Şehzade Mustafa ve Cüneyt Bey'in arasını açarlar. En sonunda Şehzade Mustafa elindeki yerleri kaybeder ve asılarak öldürülür.

Malkoçoğlu

Malkoçoğlu (Kasım Bey), Kanuni Sultan Süleyman dönemi akıncı beylerindedir. Mohaç Meydan Savaşı öncesi bir gün Kanije Kalesi içlerinde dolaşırken çiçek toplayan bir kız görür ve ona âşık olur. Âşık olduğu kız Mariya Verböçi'dir. Malkoçoğlu, âşık olduğu kıza kendini beğendirebilmek için önce ünlü Macar Mareşal Piyer Perener'e, sonra da beş Türk akıncısına kafa tutar; ancak akıncılar tarafından yaralanıp baygın düşer. Mariya Verböçi, Malkoçoğlu baygın düştüğünde koynundaki muskadan onun kim olduğunu öğrenir. O sırada yanlarına kızın babası gelir. Mariya, baygın adamın bir Macar delikanlısı olduğunu söyleyerek onun şatoya taşınmasını sağlar.

Şatoda kendine gelen Malkoçoğlu, şato içinde gezerken Mariya Verböçi ve ailesinin resmine rastlar ve kızın kim olduğunu öğrenir. Bu sırada, şatoda toplanan Macar beylerinin gizli bir toplantısına tanık olur ve onların Mohaç Meydan Savaşı'nda Kanuni'ye karşı uygulayacakları planı öğrenir. Ancak duygularına yenik düşüp ortaya atılınca yakalınıp zindana atılır. Mariya'nın yardımıyla zindandan kurtulup son anda Kanuni'nin yanına yetişerek ona planı anlatır, savaşın kazanılmasını sağlar ve Macaristan Kralı Lahoş (Lui)'u öldürür. Gösterdiği kahramanlık karşısında bütün sınır beyleri ve kaleleri emrine verilir. Kanuni'ye de kaçırılan Macar tacını bulup kendisine getireceğine dair söz verir.

Bir gün, bir handa dinlenirken zorla arabaya bindirilmek istenen bir adam görür. Adam, Şehzade Cem'in Rodos'ta idam edildiği sanılan oğlu; onu arabaya bindirmeye çalışanların başındaki de Mohaç Meydan Savaşı'nda öldürülen Kral Lui'nin karısı ve Avusturya Kralı Ferdinand'ın kız kardeşi Mari Lui Habsburg'tur. Malkoçoğlu, Şehzade Cem'in oğlunu kurtarır, yanına alır ve tanınmaması için adını Şah İsmail olarak değiştirir.

Malkoçoğlu ve Şah İsmail, Macaristan tacını kaçırılan Peter (Piyer) Perener'i ararken, bir handa onunla karşılaşır. Perener'in yanında, kendi adamlarından başka iki de Türk akıncısı vardır. Bu akıncılar, Kanije Kalesi'nde Malkoçoğlu'yla dövüşen akıncılardır. Malkoçoğlu'nu gören akıncılar dövüşmekten vazgeçerler. Perener ile Malkoçoğlu konuşur, Malkoçoğlu tacı ister; ancak Perener vermez. Perener gittikten sonra iki Türk akıncı Malkoçoğlu'nun kim olduğunu öğrenip ona katılırlar.

Malkoçoğlu ve adamları, Macar tacı Krona'nın peşinen Verböçi Şatosu'na giderler. Tek başına şatoya giren Malkoçoğlu, Mariya Verböçi ile karşılaşır, ondan, Mareşal Perener'in şatodaki mezarlıkta olduğunu öğrenir ve Mariya'yla birlikte oraya gider. Yaptığı kurnazlıkla tacı ele geçiren Malkoçoğlu, Mariya'yı da alıp şatodan çıkar.

Malkoçoğlu, Mariya'yı Şah İsmail'e emanet edip yollar; ancak Mariya'nın Kraliçe Mari Lui tarafından kaçırıldığını öğrenir. Şah İsmail'den, Mariya'nın Viyana'ya kaçırılmış olabileceğini öğrenip oraya gider. Viyana'da, kılık değiştirmiş hâldeki Sadrazam İbrahim Paşa'yla karşılaşır ve onu askerlerin elinden kurtarır.

Bu dönemde, Viyana Türk ordusu tarafından kuşatılmıştır. Malkoçoğlu, Kraliçe Mari Lui'yi bulup Mariya'yı kurtarmak ister. Mareşal Perener'i görünce, takip edip gizli bir toplantıya şahit olur. Toplantıda, savaş planları bir harita üzerinde tartışılır. Malkoçoğlu haritayı ele geçirir ve Kanuni'ye ulaştırır. Büyük topları getirmedikleri için şehri alamayabileceklerini düşünüp geri çekilme planı yaparlar. Malkoçoğlu, emrine verilen on iki bin askerle Osmanlı ordusunun güvenli bir şekilde geri çekilmesini sağlar. Şehir şehir gezerek Kraliçe ve Mareşal'i arar. En sonunda Mareşal'i bulur; fakat Mariya ölmüştür. Malkoçoğlu, tek başına Mareşal'in askerlerine saldırırken, kader arkadaşları Şah İsmail ile akıncı Mustafalar yetişirler. Mareşal Perener öldürülürken, dört arkadaş da şehit olur.

Patronalılar

Peçeli Uğru, İstanbul Kadısı Zülâli Efendi'nin kendisi hakkında ileri geri konuştuğunu duyunca, konağını basarak onu zor ve gülünç bir durumda bırakır. Patronalı Mustafa, bostancıbaşı ve adamları tarafından evleri yıkılmak istenen Hatice Nine ve torunu Piç Cemal'i onların elinden kurtarır. Diğer bostancıların, arkadaşlarının yardımına gelmesiyle zor durumda kalan Patronalı Mustafa, arkasından açılan bir kapıdan içeri çekilir ve kurtulur.

Sarayda, Peçeli Uğru'yu yakalama planları yapılırken Peçeli Uğru orayı basar ve yöneticilerin kendi çıkarlarını, zevklerini değil; halkı düşünmeleri gerektiğini söyleyerek oradan kaçar.

Patronalı Mustafa'yı kapıdan içeri çekerek kurtaranlar birkaç kadındır. İçeri girdiği konakta padişahın kızı Fatma Sultan ile karşılaşan Patronalı Mustafa, onun birleşme teklifini kabul etmez ve oradan ayrılır. Bostancılar tarafından dövülen Piç Cemal'le Silik Selim'i kurtararak onları yanına alır.

Padişahın huzuruna çıkan Patronalı Mustafa, onun, Peçeli Uğru'yu yakalama teklifini kabul eder. Bu arada, önceden Zülâli Efendi'yi tehdit eden Peçeli Uğru, Zülâli Efendi'nin çok iyi korunan konağında oğlunu kaçıtır.

Patronalı Mustafa, Arnavut Recep'in hanına geldiğinde, karşı evde kalan, âşık olduğu kızın kaçırıldığını öğrenir. Kızı, Patronalı Mustafa'dan intikam almak isteyen Fatma Sultan kaçirtmıştır. Peçeli Uğru'yu yanına çekmek isteyen Fatma Sultan ona bir mektup gönderir. Peçeli Uğru, aslında Patronalı Mustafa'dır. Patronalı Mustafa, Fatma Sultan'ın adamları tarafından yakalanarak zindana atılır; ancak Fatma Sultan'ın harem ağası Amber tarafından kurtarılır.

Devlet yönetimi, İstanbul'da başlayan isyanı dindirmek için ordunun İran'a sefere çıktığı yalanını söyler, kendiler ise eğlencelerine devam ederler.

Arnavut Recep tarafından handan kovulan Silik Selim'le Piç Cemal girdikleri açlıklarını dindirmek için girdikleri köşkte, Patronalı Mustafa'nın âşık olduğu Karakız'ın olduğunu öğrenince Mustafa'ya haber verirler ve Karakız kurtarılır.

İsyanın başını çeken Patronalı Halil, Mustafa'ya, aralarında katılmasını teklif eder. Patronalı Mustafa bu teklifi kabul etmez; bu arada, babasının Patronalı Halil tarafından öldürüldüğünü öğrenir.

Padişah III. Ahmet, giderek büyüyen isyanın boyutlarını çok geç fark eder. III. Ahmet, sarayı basan isyancın istedikleri adamları (vezir ve damatlarını) onlara verir. Onları katleden isyancılar, padişahı tahttan indirerek yerine Şehzade Mahmut'u getirirler.

Patronalılar, kısa sürede devlet yönetimini ele geçirirler. İsyân etmelerinin sebebi olarak gösterdikleri zevk ve sefaya kendileri dalarlar. Sultan Mahmut, Patronalılardan kurtulmayı düşünmektedir. Patronalı Mustafa'dan yardım istenir.

Patronalıların toplantısını basan Patronalı Mustafa ve bostancılar, Patronalı Halil ve diğer isyancıları öldürürler, böylece Patronalılar devri sona erer.

Battal Gazi Destanı

Malatya'nın eski serdarı Abdüsselâm, Bizans'a altın haçı çalmak, böylece kaybettiği ününü tekrar kazanmak amacıyla gelir; ancak yakalanır. Abdüsselâm'ın Battal'ın casusu olduğunu düşünen Bizans İmparatoru Leon, ona işkence yaparak Battal'la buluşacağı yeri söyletmeye çalışır. Battal'ın Abdüsselâm'ı kurtarmak için Bizans'a geleceği haberi yayılınca bütün kapılar tutulur. Keşiş kılığında şehre, saraya giren Battal, arkadaşı Ahmet Turanî'nin yardımıyla Abdüsselâm'ı kurtarır. Battal, Ahmet Turanî'nin Bizans'a imparator olmasını söylemesi üzerine geçmişini anlatmaya başlar.

Cafer'in (Battal) babası Hüseyin Gazi, o daha dokuz yaşındayken Bizanslılar tarafından pusuya düşürülüp şehit edilir. Cafer henüz küçük olduğu için kendisine verilmesi gereken serdarlık görevi Abdüsselâm'a verilir. Babasının intikamını almak isteyen Cafer, on dokuz yaşına geldiğinde babasının katili Mihal Kardeşleri öldürür. Buna sinirlenen Bizans İmparatoru Leon, Malatya üzerine bir ordu gönderir. Orduya tek başına meydan okuyan Cafer, düşmanın önemli askerleriyle bire bir dövüşür ve hepsini yener. Malatya Beyi Ömer'in komutasındaki ordu da Cafer'in yardımına yetişince Bizans ordusu mağlup olur. Cafer, gösterdiği cesaret ve kahramanlıktan sonra hakkı olan Malatya Serdarlığı'na getirilir.

Alınan mağlubiyete sinirlenen Bizans İmparatoru, dayısı Todori komutasında daha büyük bir orduyu Malatya'ya gönderir. Teke tek dövüşlerde karşısına çıkan herkesi yenen Todori, Cafer'le yenilemez ve gece olduğunda dövüşe ara verilir.

Gece, Bizanslıların kendisi hakkında söylediklerini merak eden Cafer, gizlice Bizans ordugâhına gider. Ordugâhtan çıkan Todori'yi takip eder ve bir manastırda karşısına çıkar. Todori, Cafer'in gücüne, cesaretine hayran olmuş, onun yanında olmaya karar vermiştir. Manastırın keşişi, Cafer'e Battal Gazi, Cafer de Todori'ye Ahmet Turanî adını o gece verir.

Battal Gazi, Abdüsselâm'ı kurtardıktan sonra Malatya'ya döner. Bizans imparatoru, Battal'ı yakalamak için Kara Yorgi Alyon'u görevlendirir. Kara Yorgi, ülkedeki her yere adam yerleştirir. Babasının intikamını almak için Ahmet Turanî'yle birlikte keşiş kılığında yola çıkan Battal, Kara Yorgi ve adamları ile bir handa karşılaşır. Battal, eline Kara Yorgi'yi öldürme imkânı geçtiği hâlde öldürmez.

Kara Yorgi ve adamları Battal'ı bir derede yıkanırken sıkıştırırlar. Çıkan kargaşada Battal diye Ahmet Turanî'yi yakalarlar; ancak Battal, atı Eşkâr Devoğlu'nun yardımıyla Ahmet Turanî'yi kurtarır. İstanbul'a ulaşan Battal ve Ahmet Turanî, Mihengu Hindû'nun yanına giderler. Orada, at yarışları için arabasına sürücü arayan Kekeme Mihail ile karşılaşır. Kılık değiştiren Battal, Mihail'in sürücüsü olur. Yarışlarda Kara Yorgi'yi geride bırakan Battal birinci olur. Kara Yorgi, onun Battal olduğunu fark etse de başkalarını inandıramaz.

Kara Yorgi'nin adamı Kocabaş Yasef, Kekeme Mihail ile Ahmet Turanî'nin konuşmalarını gizlice dinler, Battal ile Prenses Elenora'nın buluşacağını öğrenip bunu Kara Yorgi'ye söyler. Battal ve Ahmet Turanî Elenora ile buluşmaya gider; ancak Kara Yorgi'nin tuzağına düşerler. Ahmet Turanî, Battal'ın kaçabilmesi için kendini yakalatır. Kendilerine tuzak kuranın Elenora olduğunu düşünen Battal, Elenora'nın yanına gelmesi ve hiçbir şeyden haberi olmadığını söylemesi üzerine ona inanır ve birbirlerine aşklarını itiraf ederler.

Bizans imparatoruna isyan etmek için bir araya gelenlerin yer altındaki gizli mekânına giden ve onların lideri Mişel Löbeg'den Ahmet Turanî'yi kurtarmak için yardım isteyen Battal, istediği cevabı alamaz.

Elenora, Kekeme Mihail'in kuzeni olan dadısı İren'in teklifiyle Kınalıada'da bir manastıra gider. Buradaki rahip Surp Vartan'dan babasının Leon değil, Mişel Löbeg olduğunu öğrenir.

Ahmet Turanî'yi kurtarmak isteyen Battal, Kekeme Mihail ile onu İmparator Leon'a karşı koruma şartıyla anlaşır. Mihail, Anemas Zindanları Komutanı Laskarides'i kandırarak Battal'ın zindana girmesine sağlar. Bu durumu öğrenene Kocabaş Yasef Kara Yorgi'ye, o da imparatora haber verir. Battal'ın Ahmet

Turanî'yi kurtaracağı sırada Kara Yorgi ve imparator, adamlarıyla zindanı basar; Battal ve Ahmet Turanî yakalanıp zindana atılırken Laskarides öldürülür.

Elenora, Battal ve Ahmet Turanî'yi zindandan kurtarır. Bunun üzerine imparator, Elenora'yı Kız Kulesi'ne kapatır ve Battal'a tuzak kurar. Battal, tuzağa düşmez; önce Elenora'yı kurtarır, sonra hiç beklemediği bir anda İmparator Leon'u öldürür. Battal, Ahmet Turanî, Mişal Löbeg imparatorluğu kabul etmeyince, Kekeme Mihail imparator olur.

Sencivanoğlu

Sencivanoğlu, Piri Reis'in donanmasındaki korsanlardan biridir. Arkadaşları ile birlikte Portugal hazinesini ele geçirmişlerdir. Hazineyi Mısır'a götürürlerken, Sencivanoğlu, arkadaşlarını bırakarak bir kadının peşine, Orginama köyüne gider; ancak kadınla görüştüğünden sonra ondan ayrılması gerektiğini düşünür. Kadının yanından ayrılan Sencivanoğlu, geçmişiyile ilgili düşüncelere dalar.

Üç ay önce Kahire'de Vali Dukakinoğlu Mehmet Paşa, Sencivanoğlu'nu çağırır ve Piri Reis'in elinde olduğunu, Portugal hazinesini getirmezse onu öldüreceğini söyler. Vali, hazinenin onlarda olduğunu düşünmektedir. Sencivanoğlu, hazinenin başına gelenleri, yaşadıklarını anlatsa da Dukakinoğlu Mehmet Paşa inanmaz ve ona 160 gün süre verir.

Sencivanoğlu, zindana giderek Piri Reis'le görüşür ve ondan hazinenin karaya vurduğu yerle ilgili haritlar ve bilgiler alır. Zindandan çıkan Sencivanoğlu, valinin adamlarının saldırısına uğrar, hepsini öldürür. Arkadaşlarıyla buluşmak üzere gittiği Gümüşlü Han'da etrafı valinin adamları tarafından sarılır. Sencivanoğlu ve arkadaşları o çemberden kurtularak Kahire'den ayrılır.

Sencivanoğlu ve arkadaşları Nil üzerinde giderlerken dinlenmek için bir adacığa çıkarlar. Kelle Bekir, bir su aygırı tarafından yaralanır; Sencivanoğlu, su aygırını yaralayarak kaçmasını sağlar. Yollarına devam eden Sencivanoğlu ve arkadaşları yabanî arıların saldırısına uğrarlar; ancak yollarına devam ederler. Ormanın içlerine gittiklerinde, etleri yamyamlar tarafından yenmiş insan kemikleri bulurlar. Yabanî hayatın içine iyice girdiklerinde Şiloklar denilen bir kabileyile

karşılaşırlar. Sencivanoğlu ve arkadaşları, çıkan çatışmada Şilokları yenerken, adı Papi olan bir yerliyi de yanlarına alırlar.

Yollarına devam eden leventler, aradıkları Reyyale gemisi askerlerinin bir ağaca kazıdıkları yazıyı görürler ve doğru yolda olduklarını anlarlar. Ormanda, bir parsın sıkıştırdığı bir kadını gören Sencivanoğlu ve arkadaşları parsı öldürürler; fakat kadın ortadan kaybolur.

Sencivanoğlu ormanda tek başına gezerken iki yerli kadın tarafından bayıltılarak kaçırlır. Ayıldığında, kendisini kaçırانların Niyam kabilesinden olduklarını ve bu işi Sencivanoğlu'nun parstan kurtardığı kadının (Margarita) emriyle yaptıklarını öğrenir. Margarita, Sencivanoğlu'ndan yardım ister; ama Sencivanoğlu, amacının Piri Reis'i kurtarmak olduğunu söyleyerek kadının yardım isteğini geri çevirir.

Margarita, kendisini olağanüstü güçleri olan biri gibi tanıttığı yamyamlara ve krallarına Sencivanoğlu'nu tanıtır. Kral ve yerliler, Sencivanoğlu'nun da olağanüstü güçleri olduğunu, onun tanrı olduğunu düşünürler ve buna inanmak için Sencivanoğlu'nun Cinbazi denilen yaratıkla dövüşmesini isterler. Sencivanoğlu Cinbazi'yi öldürür ve yerlileri tanrı olduğuna inandırarak öldürülmekten kurtulur.

Sencivanoğlu, Margarita'ya oralara gelme amacını anlatır. Yerlilerin Margarita'ya Mibahlı adını taktıklarını öğrenen Sencivanoğlu, onunla geçirdiği günlerde oraya geliş amacını ve arkadaşlarını unuttur.

Sencivanoğlu'nun yanına gelen eski bir İspanyol şövalyesi olan Duromega, ona, Mibahlı'nın korsan Vasko dö Gama'nın kızı olduğunu, erkekleri kendisine âşık ettiğini, kendisini de kandırıp düşkün duruma getirdiğini anlatır ve Sencivanoğlu'nu Mibahlı'ya inanmaması konusunda uyarır. Sencivanoğlu Mibahlı'yı terk etmek ister; ancak Mibahlı tarafından zehirlenerek bayıltılır.

Sencivanoğlu ayıldığında, kendisini arkadaşlarının yanında bulur. Arkadaşları onu kurtarmış, Mibahlı'yı da kaçırmışlardır. Sencivanoğlu tam olarak kendine gelemeden Portugalların baskınına uğrarlar. Kendini toparlayan Sencivanoğlu, komutayı eline alır ve baskını durdururlar.

Mibahlı'yı göremeden duramayan Sencivanoğlu onun yanına gider; ancak o yanındayken hiçbir şey yapamayacağını düşünür ve Mibahlı istemese de onu gönderir. Sencivanoğlu ve arkadaşları Portugalların baskınına durdurmuş; fakat kuşatmayı yaramamışlardır. Sencivanoğlu, kuşatma altında susuzluk tehlikesi ortaya çıkınca, yerlilerin tuttıkları kuyulardan, onları öldürerek su getirir. Bu arada da esir tüccarlarının elinden yerlileri kurtarır.

Sencivanoğlu, adamları ve yerlilerle birlikte Portugallara saldırma planı yapar, onların içine sızar, aradıkları hazineyi bulur ve saklar. Arkadaşlarının yardımıyla Portugalları yenerler ve hazineyi alarak Mısır'a dönmek için Nil nehrine gelirler. Mibahlı'dan uzak duramayan Sencivanoğlu, arkadaşlarını bırakıp onun yanına gider; ancak onun yanındayken kendini kaybettiğinin farkına vararak ondan kaçır.

Sencivanoğlu, Mibahlı'dan ayrıldıktan sonra o zamana kadar başından geçenleri hatırlar ve dalıp gider. Kelle Bekir onu bulur ve olup bitenleri ona anlatır. Mısır Valisi Dukakinoğlu, onlar ayrılır ayrılmaz Piri Reis'i öldürmüştür. Mısır'a dönen leventlerin elinden hazineyi almışlar, leventler de dağılmıştır. Kelle Bekir Sencivanoğlu'nu merak etmiş ve onun peşinden gitmiştir.

Kelle Bekir, Sencivanoğlu'nu Mibahlı'yı kaçırmaya ikna eder. Mibahlı'nın kulübesine giden Kelle Bekir ve Sencivanoğlu, onun çığılıklarını duyarlar; ama yetişemezler. Kulübede karşılaştıkları Duromega, Sencivanoğlu'na Mibahlı'nın Vasko dö Gama'nın zorla sahip olduğu Begüm Sultan'ın kızı olduğunu, Vasko dö Gama tarafından öldürülen annesinin intikamını almak için ant içtiğini anlatır. Sencivanoğlu ve Kelle Bekir, Mibahlı'yı iki Portugal papazı ve yerliler tarafından öldürülmek üzereyken kurtarır ve Sencivanoğlu ile Mibahlı kavuşurlar.

Fatih Feneri

Sarı Yani (Düzme Mustafa), Yıldırım Bayezit'in oğludur. Herkes, Mustafa Bey'in on beş yıl önce öldüğünü sanmaktadır. Mustafa, iki yıldır bir meyhanede Alida isimli bir kadınla yaşamakta ve meyhanede kavga çıkaranlara, huzursuzluk yaratanlara karşı Alida'ya yardım etmektedir.

Bir akşam, sarhoş bir şekilde meyhaneye gelen Mustafa, meyhanenin Anemas Zindanları Komutanı Laskaridis tarafından o gece için kapatıldığını öğrenir. Laskaridis ve adamları, meyhanenin iç tarafındaki odalarda, Sultan Mehmet'in yolladığı casus Çopur Ali'yi sorgulamaktadır. Gelen sesler üzerine içeriye giden Mustafa, Laskaridis ve adamlarının Çopur Ali'ye işkence yaptıklarını görür. Laskaridis, Mustafa'yı görünce şaşırır; çünkü onun öldüğünü sanmaktadır. Mustafa Bey, adamı serbest bırakmalarını ister. Laskaridis önce bunu kabul etmez; ancak Mustafa'nın -yaşlanmış olmasına rağmen- gücünden bir şey kaybetmediğini görünce daha çok adam getirebilmek için oradan çıkar.

Çopur Ali, top döküm ustası Macar Orban'ı ve Fatih Feneri'ni bulmak üzere İstanbul'a gelmiştir. Mustafa Bey, ölen Çopur Ali'nin görevini öğrenir ve üstlenir. Bu arada Laskaridis daha fazla adama geri gelir; ancak Mustafa, Alida'nın yardımıyla oradan kurtulur.

Rum elçilerin tercümanı olarak Sultan Mehmet'in yanına giden Mustafa, herkesin, İstanbul'un fethi için yoğun olarak çalıştığını, büyük çaba sarf ettiğini görünce bu mücadeleye katılmaya karar verir.

Mustafa Bey, Blakernas Sarayı'na gidince eski at uşağı Kılıç Abdal'ı bulur. Ona, Orban'ı bulması gerektiğini söyler. Sarayda Şehzade Orhan'la karşılaşan Mustafa Bey, ondan, padişaha başkaldırmayacağına dair bir mektup alır. Daha sonra Anemas zindanlarına giderek Laskaridis'i bulur ve onu -zorla da olsa- kendisi için çalışmaya ikna eder. Laskaridis, Orban'ı Mustafa Bey'e teslim eder. Mustafa Bey, Orban'ı, Kılıç Abdal'la birlikte Sultan Mehmet'e gönderir.

Orban'ın oğlu Emanet, Mustafa Bey'i Alida'nın meyhanesinde bulur. Mustafa Bey, babasının yazdığı bir mektupla kendisine emanet edilen Emanet'i başta sevmese de sonradan sever. Ancak Laskaridis, Emanet'i kandırarak Mustafa Bey'i yakalatır. Sonradan yanlış yaptığını fark eden Emanet, Mustafa Bey'i, kapatıldığı Anemas zindanlarından kurtarır.

Mustafa Bey, Fatih Fener'i hakkında bilgi elde edemeyince, Blakernas Sarayı'na, Kılıç Abdal'ın yanına gider. Sultan Mehmet'e karşı isyan etmeye zorlanan

Şehzade Orhan bunu istemez ve intihar eder. Şehzade Orhan'ın son anlarında yanında Mustafa Bey vardır.

Mustafa Bey, Kılıç Abdal'ı hem Şehzade Orhan'ın öldüğünü haber vermesi hem de Fatih Feneri hakkında bilgi alması için Edirne'ye, Sultan Mehmet'in yanına gönderir. Sultan Mehmet, fenerin kendisi için önemli olduğunu ve mutlaka bulunması gerektiğini söyler.

Emanet'i bir süredir göremeyen Mustafa Bey merak eder. Onu bir meyhanede üç kişiyle içip eğlenirken bulur. Mustafa Bey'e darılan Emanet onunla gitmek istemez ve üç arkadaşını onun üzerine salar; ancak Mustafa Bey üçünü de yener ve Emanet'i de alarak oradan ayrılır.

Mustafa Bey ve Emanet sahilde giderlerken Haliç'in ağzına bir demir zincir çekildiğini görürler. İki yoldaş, Ayasofya'da Bizans'ın geleceğini konuşmak için yapılan toplantıya giderler; Katolikler ve Ortodoksların birbirlerine hâkimiyet sağlamak için giriştikleri kavgayı görünce oradan ayrılırlar. Mustafa Bey, Emanet'i Alida'ya bırakarak Kılıç Abdal'ın yanına gider. Onun, Fatih Feneri'yle ilgili Sultan Mehmet'ten öğrendiği bilgileri ve Emanet'in kız olduğunu öğrenir.

23 Mart 1453'te Edirne'den yola çıkan ordu İstanbul'a varır. Ordunun görkemli geçişini seyretmek için Aya Stefanos'a giden Mustafa Bey, bir yandan da Emanet'i arar. Onu bulduğunda, kendisinin kız olduğunu bildiğini söyler. Mustafa Bey'le Emanet arasında bir aşk başlar.

Mustafa Bey, Fatih Feneri'ni ele geçirmek için Kılıç Abdal aracılığıyla Laskaridis'e haber yollar. İstanbul'u kuşatan Sultan Mehmet'in gücünün kırılması için başkaldırabileceğini; ancak bunun için yirmi at yükü altın ve Fatih Feneri'ni istediğini söyler. İmparator, Mustafa Bey'in isteklerini kabul eder ve fenerin verilmesini emreder.

İstanbul kuşatmasında, surları döven büyük toplardan birinin patlamasıyla Orban ölür. Mustafa Bey, Emanet ve Kılıç Abdal, padişahın önceden bildirdiği üzere Galata'da Şaşatı adlı bir Cenevizlinin köşküne giderler. Donanma, Haliç'e çekilen zincir nedeniyle bir türlü oraya giremez. Mustafa Bey, Şaşatı'dan, gemilerin karadan

yürütülebileceğini öğrenir ve Kılıç Abdal'ı hem bu bilgiyi iletmesi hem de Fatih Feneri'ni vermesi için Sultan Mehmet'e gönderir. Gemilerin karadan yürütülmesi emrini veren padişah, Kılıç Abdal'a, aslında Çopur Ali'nin öldüğünü, kendisine yardım edenin başka biri olduğunu bildiğini söyler ve onun kim olduğunu sorar; fakat Kılıç Abdal söylemez. Hazırlıklar tamamlanır ve donanma Haliç'e karadan götürülür.

Mustafa Bey, Emanet'le birlikte Bizans'a giderken Alida tarafından bıçaklanır. Bu arada Laskaridis, Mustafa Bey'in yaptıklarını öğrenmiştir. Yaralı olarak Bizans'a gelen Mustafa Bey'i, onu sevmesine rağmen yakalattır ve zindana attırır. Mustafa Bey zindanda, Laskaridis dâhil kimseyi yanına yaklaştırmaz, kimseyle görüşmez.

Sultan Mehmet, Kılıç Abdal'la Emanet'in konuşmalarından, kendisine yardım eden meçhul kişinin başının belada olduğunu ve Anemas zindanlarına kapatıldığını öğrenir. Kılıç Abdal'la Emanet'i Anemas zindanlarına yollar ve kendisinin de İstanbul'u aldıktan sonra geip meçhul yardımcısıyla tanışacağını söyler.

Anemas zindanlarına giden Kılıç Abdal ve Emanet, zindan bekçisi Mavromatis'ten Mustafa Bey'in öldüğünü, cesedinin zindanda olduğunu öğrenir. Sultan Mehmet, şehir düştükten sonra zindana gelir; ona yardım edenin, amcası Mustafa olduğunu ve öldüğünü öğrenir.

Kılıç Abdal, Emanet ve Laskaridis, Alida'nın meyhanesinde üzüntülü bir hâlde oturmuş Mustafa Bey hakkında konuşurlarken yanlarına bir genç gelir. Gençin konuşmalarından kendisinin Mustafa Bey olduğunu sanırlar; ancak genç, Mustafa Bey değil, onun oğlu Korsan Orhan'dır. Mustafa Bey gerçekten on beş yıl önce ölmüştür. Babasının öcünü almak isteyen Korsan Orhan, saçını ve sakalını beyaza boyayıp onun yerine geçmiştir. Hapiste, saçını ve sakalını boyayamadığı için saçı ve sakalı kararmış; o da zindan bekçisinin kandırarak yerine başka birisinin cesedini koymuş ve zindandan kaçmıştır. Emanet, sevdiği adamın ölmediğini görünce çok sevinir, onun boynuna sarılır ve iki âşık kavuşurlar.

Dağlar Delisi

Anadolu'dan İstanbul'a bedestende tüccarlığı öğrenmek için gelen Sarı Mehmet, bedesteni ararken kara yağız bir delikanlıyla tanışır. Sarı Mehmet, bu delikanlıyla birlikte bir meyhaneye gider, orada bulunan sipahilerle tartışsa da kavga etmeden oradan ayrılır.

Sokaklarda gezerken Dereler Delisi Davut'la karşılaşırlar. Davut, onları peşinden gelmeleri için ikna eder ve donanmaya asker toplayan leventlere yakalattır. Kara yağız delikanlı, kendisinin Padişah Sultan Murat olduğunu söyler ve oluşan şaşkınlık anında oradan kaçarlar.

Padişahın gece sokağa çıkma yasağını uygulayan asesbaşı, ikilinin yolunu keser; ancak birisinin Padişah IV. Murat olduğunu görünce af diler. Sarı Mehmet, kara yağız delikanlının gerçekten padişah olduğunu öğrenince, padişahla ya da sarayla işinin olamayacağını söyleyerek IV. Murat'tan ayrılır.

IV. Murat, sipahilerin ayaklandığını öğrenir ve onlarla görüşerek isteklerini dinler. Sipahilerin kendisiyle saygısızca konuşmasına kızan IV. Murat, oradan ayrılır. Sarı Mehmet, sipahiler padişaha saldırıyorken önlerine çıkar ve onları engeller. Sarı Mehmet'in asıl adı Kara Haydaroğlu'dur. Padişah, isyancıların öfkesini dindirebilmek için eski sadrazam Hafız Paşa'yı onlara verir ve öldürülmesini izlemek zorunda kalır.

Sarı Mehmet, Kapalıçarşı'ya gitmek için yola çıkar ve Deli Davut'la karşılaşır. Deli Davut, zorla da olsa Sarı Mehmet'in at uşağı olur. Birlikte, eğlenmek için bir konağa giderlerken, tebdil-i kıyafet gezen IV. Murat'la karşılaşırlar. Üçü birlikte Hamide Hanım'ın konağına giderler. Sarı Mehmet, Velvele adlı bir kadınla karşılaşır ve ona âşık olur. Konağa gelen Bardak İbrahim ile Sarı Mehmet arasında kavga çıkar. IV. Murat kavgayı duyunca gelir ve Bardak İbrahim'i camdan aşağı atar.

Velvele'ye âşık olan Sarı Mehmet, yemeden içmeden kesilir. Yolda Şekerpare ile karşılaşır, onunla birlikte bir konağa gider. Şekerpare, IV. Murat'ın tahttan inmesi gerektiğini, bunu onun yapmasını istediklerini söyler. Sarı Mehmet bunu kabul etmez ve Şekerpare tarafından konağa hapsedilir. Sarı Mehmet'le Velvele sarayda iyice yakınlaşır. Sarı Mehmet'i hapsedenlerin amacı, IV. Murat'ı

tahttan indirip yerine istediklerini yaptırabilecekleri birini padişah yapmaktır. Konağa gelen Bardak İbrahim ve yanındakiler, Velvele hakkında söyledikleri sözlerle Sarı Mehmet'in Velvele hakkında kötü düşünmesine neden olurlar.

Dereler Delisi Davut, Sarı Mehmet'i bulamayınca onu padişahın kaçırdığını düşünerek IV. Murat'ın yanına gider; ancak padişahın da haberi yoktur. Bu arada Deli Davut, IV. Murat'tan önceki padişah Genç Osman'ın başına gelenleri padişaha anlatır. Sarı Mehmet, Velvele'nin yardımıyla, kapatıldığı konaktan kaçar.

Padişah, en sevdiği adamlarından Musa Çelebi'yi, Sadrazam Ragıp Paşa'nın verdiği güvenceye dayanarak ona teslim eder, fakat isyancı sipahiler Musa Çelebi'yi katleder.

Sarı Mehmet, Koçi Bey'le buluşarak padişahın huzuruna çıkar. Koçi Bey, IV. Murat'a devleti düzeltmenin yollarını anlatır. IV. Murat, şiddet kullanarak düzeni sağlayabileceğini düşünür. Sarı Mehmet, padişah için çalışmaya karar verir. Saraydan çıktıktan sonra Deli Davut'la buluşan Sarı Mehmet, isyancı sipahilerin yanına gider. Daha önce kullanmak istemediği Kara Haydaroğlu kimliğini kullanarak isyancılarla konuşur ve onları isyanı bırakmaları için ikna eder. IV. Murat, arkasından iş çeviren Sadrazam Ragıp Paşa'ya öldürtür ve başını isyancılara gönderir.

Sarı Mehmet, Velvele'yi bıraktığı eve gider; ancak onu bulamaz. Velvele'nin başka konakta bir eğlencede olduğunu gören Sarı Mehmet, onun kötü bir kadın olduğunu düşünür. Bir meyhaneye gider, içki yasağı olmasına rağmen içki içer. Tebdil-i kıyafet gezen IV. Murat meyhaneye gelir ve onu saraya götürür. Sarı Mehmet, IV. Murat'ın kendisini diğer adamlarla bir tutmasını gururuna yediremez ve saraydan kaçar.

Yaşadıklarından sonra İstanbul'u terk eden Sarı Mehmet köyüne döner, Velvele'yi unutamaz ve hastalanır. Bir süre sonra Velvele gelip af diler; fakat Sarı Mehmet onu affetmez.

Sultan Murat, Deli Davut (Katırcıoğlu)'la birlikte Sarı Mehmet'e bir mektup gönderir. Sultan, isyancı sipahi başlarını öldürmüştür, Sarı Mehmet'i yanına çağırır.

Sarı Mehmet, gururundan gitmez, kendini dağlara vurur ve Dağlar Delisi olarak anılmaya başlar.

Katırcıoğlu, aradan bir süre geçtikten sonra IV. Murat'tan bir mektup daha getirir. Ölüm döşğinde olan IV. Murat, Sarı Mehmet'e niye öyle davrandığını açıklar ve onu son kez görmek ister.

Sarı Mehmet, Katırcıoğlu ile birlikte İstanbul'a gelir; ancak geldiğinde Sultan Murat ölmüştür. IV. Murat'ın yerine tahta Deli İbrahim geçer. Deli İbrahim, başta Sarı Mehmet'i sever ve kendine silahtar yapar. silahtarlık için yeterli olup olmadığını denemek için cirit oynamasını; ancak müsahiplerine zarar vermemesini ister. Sarı Mehmet müsahiplere zarar verince, Deli İbrahim, yakalanıp öldürülmesini emreder. Sarı Mehmet oradan kaçar.

Bir konağın önüne gelen Sarı Mehmet'i konağın kapıcısı içeri davet eder. Konağın Velvele'ye ait olduğunu gören Sarı Mehmet, onunla konuşur ve onun sevdiği kadın olmadığını, değiştiğini söyleyerek oradan ayrılır. Köyüne döner ve tekrar dağlara çıkar.

Katırcıoğlu, Sarı Mehmet'e, babasının vurulduğu haberini getirir. Sultan İbrahim, her ilden en güzel şişman kadınları ister, buna karşı çıkan Kara Haydar ve diğer beyler huruç ederler. Uluborlu'da Veli Baba Tekkesi'nde kalan Kara Haydar, gece saldırıya uğrar ve köyüne götürülür. Sarı Mehmet, babasının son nefesine yetişir ve babası ona intikamını almasını vasiyet eder. Sarı Mehmet (Kara Haydaroğlu), Veli Baba Tekkesi'ni içindikilerle birlikte yakarak babasının intikamını alır.

İbşir Paşa, efendisi Vardar Ali Paşa'ya ihanet eder, onu öldürür. Anadolu Beylerbeyi olarak atanan Çavuş Ahmet Paşa (Küçük Paşa), Kara Haydaroğlu üzerine yürür. Kara Haydaroğlu onu yener ve Anadolu Beylerbeyliği'ni alır.

Anadolu'ya hâkim olan Kara Haydaroğlu, reisliği Katırcıoğlu'na bırakır ve köyüne çekilir. İstanbul'dan Abaza Hasan Ağa Kara Haydaruoğlu'na baskın yapar. Baskında yaralanan Kara Haydaroğlu, Hasan Ağa'nın doktoru tarafından tedavi edilir ve Kara Haydaroğlu'yla Hasan Ağa dost olurlar. Hasan Ağa, Kara Haydaroğlu'nu İstanbul'a götürür.

Hasan Ağa, Evliya Çelebi ile birlikte Kara Haydaroğlu için sadrazamdan Girit serdarlığını ister. Sadrazam, Girit serdarlığını verecekken, bir yeniçeri ağasının Küçük Paşa olayını hatırlatmasıyla bundan vazgeçer ve Kara Haydaroğlu'nun öldürülmesini emreder. Cellât Kara Ali, Haydaroğlu'nu öldürmez, kaçmasına yardım eder. Haydaroğlu, Velvele'yle birlikte bir kayığa binerek İstanbul'dan uzaklaşır.

Hilâl ve Haç

Kudüs'e doğru giden Haçlı ordusuna çeşitli ürünler satarak geçinen Haron Levi, üç eşkıya tarafından sıkıştırılır. Attilâ'nın torunu olduğunu söyleyen Kadı Han, Levi'nin yardımına koşar, onu kurtarır ve kendisine maliye bakanı yapar.

Haçlı ordusunun başında bulunan Almanya İmparatoru Frederik Barbaros'a, oğlu Romanya Kralı VI. Hanri, ordunun geçeceği Karanlıkdere geçidinin beş kişi tarafından tutulduğunu söyler. Geçit; Kadı Han, Haron Levi ve Kadı Han'ın Haron Levi'yi ellerinden kurtardığı üç eşkıya tarafından tutulmuştur. Kadı Han, Haçlıların o topraklardan geçebilmeleri için para vermelerini ister.

İmparator Frederik Barbaros, Kadı Han'ın kim olduğunu iyice öğrenebilmek için onu yanına çağırır. Barbaros ve yanındakilerle tanışan Kadı Han, orada bulunan Avusturya Dükü Leopold'la (Kazıklı Voyvoda) takışır ve onun düello teklifini kabul eder. Düelloyu Kadı Han kazanır. Frederik Barbaros, Kadı Han'ın, Kudüs Fatihi Adsız Selçuklu'nun oğlu, Salâhaddin Eyyûbî'nin adamı olduğunu öğrenir; ancak bu, aralarında bir dostluk kurulmasına engel olmaz.

Haçlılardan yardım isteyen Bizans İmparatoru II. İsak Lanj, Müslümanlarla anlaşarak Haçlılara ihanet eder. Bunu Barbaros'a göstermek isteyen Kadı Han, Barbaros'u da alır, kıyafet değiştirerek Bizans'ın başkenti İstanbul'a giderler ve İmparator İsak'ın ihanetini görürler. Burada, kendilerine Kazıklı Voyvoda tarafından kurulan tuzaktan Mama Fausta adlı bir Bizanslı kadının da yardımıyla kurtulurlar. II. İsak Lanj tahttan indirilir, yerine III. Aleksi geçirilir.

İngiliz ordusu, Kudüs'e giden Haçlı ordularından bir tanesidir ve başında Arslan Yürekli Rişar vardır. İngiliz donanmasında bulunan gemilerden bazıları

fırtına nedeniyle Kıbrıs kıyılarına vurunca, bütün donanma Kıbrıs'a çıkar ve Alman ordusunun kendilerine katılmasını bekler.

Arslan Yürekli Rişar'ın kardeşi, Sicilya Kraliçesi Cin Dangler derede yıkanırken bir adam kendisine sarkıntılık yapar. Kraliçeye sarkıntılık yapan Kazıklı Voyvoda'dır ve genç bir adam kraliçeyi Voyvoda'dan kurtarır. Kraliçe ve genç adam konuşurken kraliçe, ağabeyinin hasta olduğunu söyler. Genç adam, hastalığı iyi edecek kişinin nerede bulunduğunu bildiğini söyler. O kişi, Kadı Han'dır. Kadı Han, kendisini yaşlı bir papaz gibi tanıtır, Rişar'ın hastalığını afyon vererek hafifletir ve konuşmalarıyla Rişar dâhil herkesi etkiler. İçinde buldukları kilise Türk korsanları tarafından sarıldığında, Kadı Han bu kuşatmayı kaldırır. Rişar, Kadı Han'ın gerçekte kim olduğunu öğrenir; ama bu, dostluklarını engellemez.

Kraliçe Cin Dangler, Kadı Han'dan, kendisini Kazıklı Voyvoda'dan kurtaran inci dişli, esmer genci bulmasını ister. O genç, hem Kadı Han'ın hem de Salâhaddin Eyyûbî'nin yeğeni Tuğ Tekin'dir. Kadı Han, Frederik Barbaros'tan gelen haber üzerine onun yanına giderken, yerine Tuğ Tekin'i bırakır.

Kadı Han, Haron Levi ve Lu Lu Hüsam'la birlikte Frederik Barbaros'un hastalanıp kendisini çağırdığı Tarsus'a doğru yola çıkar. Onların Barbaros'a ulaşmalarını istemeyen Ermeni Rüpenler Kralı Hayık Leon yollarını keser. Onunla konuşan Kadı Han, Barbaros'un yanına gider. Ölmek üzere olan Barbaros, kendi adını taşıyan torunu Frederik Barbaros'u, Kadı Han'a benzesin, onun gibi olsun diye ona emanet eder ve ölür.

Tuğ Tekin, Kadı Han'ın kendisine öğrettiği gibi, Arslan Yürekli Rişar'ın ağrıları arttıkça ona afyon vererek acılarını hafifletmektedir; ancak Rişar'ın hastalığı ilerlediği için artık afyon işe yaramamaya başlar. Tuğ Tekin, amcası Salâhaddin'in iyi bir hekim olduğunu, Rişar'ı iyileştirebileceğini söyler. Bir gün gizlice Rişar'ın yanına gelen Salâhaddin Eyyûbî, onu tedavi eder.

Rişar'la Salâhaddin, Haçlıların kuşatması altındaki Akkâ şehrindeki Müslümanların bırakılması ve şehrin Haçlılara teslim edilmesi konusunda anlaşılır. Bu arada Türkler de ellerindeki Haçlıları teslim edeceklerdir. Fransa Kralı Filip Ogüst, Rişar'ın haberi olmadan, şehri boşaltan Müslümanları katleder. Buna

sinirlenen Tuğ Tekin, katliamda rol oynayan Konrad de Manferra üzerine akım düzenler. Manferra'yla karşı karşıya gelen Tuğ Tekin onu öldürmez; ancak Manferra ve Türklerin teslim edeceği Hristiyanlar, Manferra'yla aralarında anlaşmazlık olan İsmailîler tarafından öldürülür. Arslan Yürekli Rişar, ordusuyla Kudüs üzerine yürür.

Haçlılarla Müslümanların karşı karşıya geldikleri savaşta, iki taraf da çok kayıp verir; fakat Haçlılar Kudüs'ü alamazlar. Savaşın karışıklığından yararlanan İsmailîler, Kraliçe Cin Danglter'i kaçırlar. İsmailîlerin şeyhi Sinan Ağa Han, kraliçeyi gücüyle etkilemek istese de bunu başaramaz. Tuğ Tekin kraliçeyi kurtarır.

Noel gecesini Kudüs'te geçirmek isteyen Rişar, Cin Danglter ve Rişar'ın komutanlarından Raymond de Turenne, gizlice Kudüs'e girerler. Ancak Kudüs'te onları Kadı Han ve Tuğ Tekin karşılar. Salâhaddin Eyyûbî, onları misafir eder; Rişar, Cin Danglter ve Raymond Hristiyanlar için kutsal olan mekânları ziyaret ederek hacı olurlar. Rişar'ın ricasıyla diğer İngilizler de silahsız olarak Kudüs'ü ziyaret ederler.

Kraliçe Cin Danglter, Rişar, Raymond ve diğerleri Beyrut'tan ayrılırken Tuğ Tekin kraliçeye bir güvercin verir. Başlarına bir şey gelirse güvercini salmalarını, güvercinin kendilerine ulaşacağını ve yardıma geleceklerini söyler.

Beyrut'tan ayrılan gemiler, bir süre sonra fırtınaya yakalanıp batar. Kraliçe, Rişar ve Raymond, Kazıklı Voyvoda'nın hüküm sürdüğü sahillere vururlar. Karaya vurdukları yer Arnavutluk'tur. Kazıklı Voyvoda onları esir alır; ancak kraliçe, Tuğ Tekin'in kendisine verdiği güvercini, "Kazıklı" yazdığı bir bezi ayağına dolayarak serbest bırakmayı başarır. Kazıklı Voyvoda, Cin Danglter'in kendisiyle evlenmesi karşılığında Rişar ve Raymond'u serbest bırakacağını söyler. Kraliçe ve diğerleri bunu kabul etmez. Kazıklı Voyvoda, Raymond'u kazığa oturtur.

Kazıklı Voyvoda, iki yıl zindanda tuttuğu Rişar ve Cin Danglter'i öldürmeye karar verir. Onları öldürmeye kalktığı sırada Kadı Han ve Tuğ Tekin yetişir ve Kazıklı Voyvoda'yı öldürürler. Kadı Han, Arslan Yürekli Rişar'a İngiltere'ye kadar eşlik etmeye; Cin Danglter de Tuğ Tekin'le Kudüs'e gidip evlenmeye karar verir.

Kızıl Kadırğa

Larendeli Cafer, Kıbrıs'ta, Magosa'da bir barda Yandım Ali Reis'le buluşur ve birlikte esir pazarına giderler. Cafer, Dişi Çakal adı bir kızı almak ister; fakat İspanyol romancı Servantes de aynıkıza talip olur. Esirleri satan Domuz Ali, kızı önce Cafer'e satmaya karar verir, sonra vazgeçer. Domuz Ali kararından vazgeçince Cafer kavga çıkarır ve kızı mutlaka alacağını söyleyerek oradan ayrılır.

Cafer ve Yandım Ali meyhanedeyken Servantes yanlarına gelir ve Dişi Çakal'ın, Kızıl Kadırğa adlı ünlü korsan gemisinin kaptanı Jagala'nın kızı olduğunu söyler. Servantes, Dişi Çakal'ı alarak Don Dominikes (Yasef Nassi) isimli düke teslim edeceğini anlatır. Yandım Ali ile Cafer yatacakları hana gittiklerinde, kendilerini üç tane rahibin beklediğini görürler. Rahipler, Cafer'in Dişi Çakal'ı alıp kendilerine satmasını isterler; fakat Cafer bunu kabul etmez.

Esir kızların kapatıldığı zindana giden Cafer, Dişi Çakal'ı kurtarır ve serbest bırakır; ancak o gitmez, Cafer'le kalır. Dişi Çakal, Cafer'e âşık olmuştur. Yandım Ali Reis ile Cafer, Dişi Çakal'ın kullanarak Kızıl Kadırğa'ya ulaşmayı amaçlar. Aslında Domuz Ali de onların yanındadır.

Cafer, Yandım Ali ve Dişi Çakal Lükres, İspanyollara ait bir tuz gemisini kaçıır, başka bir gemiyi de batırırlar ve Rodos'a giderler. Cafer, Domuz Ali'yi görmeye gidince onun yanında Yasef Nassi'nin olduğunu görür. Yasef Nassi, Kıbrıs'ı Yahudi ülkesi yapıp başına geçmek isteyen bir Yahudi'dir ve Nurbanu Sultan'ın adamıdır. Dişi Çakal Lükres, zindana kapatılır. Yasef Nassi, Cafer'in de yakalanmasını emreder; fakat Cafer kaçır. Cafer, Yandım Ali ve limandan topladığı leventlerle zindanı basarak Lükres'i kurtarır.

Uluç Reis, huzuruna çıkan Cafer'e sarayda bir Venedikli hâkimiyeti olduğunu; ama bu hâkimiyeti kırdıklarını anlatır. Uluç Ali Reis, Kızıl Kadırğa'yı yakalamak için bir plan yapmıştır. İstanbul'dan yola çıkan ve padişahın kızı ile pahalı eşyaları taşıyan Esedi Bahrî gemisine Kızıl Kadırğa'nın saldıracağını düşünen Uluç Reis, Esedi Bahrî ile Turgut Reis'in meşhur gemisi Kara Cehennem'in yer değiştireceğini, böylece, Kara Cehennem'i kullanarak Kızıl Kadırğa'yı yakalayacaklarını söyler ve Kara Cehennem'in kaptanlığını Cafer'e verir.

Cafer, yola çıkmadan önce, kaçırılan Lükres'i bulmak için Zetna Adası'na gider. Adada Servantes'le karşılaşan Cafer, Lükres'i Kızıl Kadırga'nın kaptanı Piyetro Zenon'un kaçırdığını öğrenir. Cafer, Kızıl Kadırga'ya gizlice biner, Piyetro Zenon ile Büyük Jagala arasındaki konuşmayı duyar ve onların Esedi Bahrî'yle ilgili planlarını öğrenir. Lükres'i yanına alan Cafer, Kara Cehennem'e gider.

Kara Cehennem, Kızıl Kadırga'yla girdiği savaşı kazanır ve Rodos'a döner. Kara Cehennem ve içindekiler büyük bir coşkuyla karşılanır. Uluç Ali Reis, Cafer, Yandım Ali, Selime Hatun, Canfeda Hatun ve Lükres Jagala Kıbrıs'ı fethetmek için plan yaparlar. Kıbrıs'a yardım gitmemesi için Venedik'teki barut depolarını havaya uçuracaklardır.

Cafer ve Lükres, Kızıl Kadırga'yı alarak Lükres'in babasını kurtarmak için tutulduğu Zenta Adası'na giderler. Zenta Adası'nın, Camgöz'ün, dolayısıyla Büyük Jagala'nın kontrolünde olduğunu görürler. Cafer, Lükres'in babası Jagala'yla tanışır. Onların Venedik'teki barut depolarını uçuracaklarını öğrenen Jagala, onlara yardım etmeye karar verir. Cafer, Lükres, Jagala ve maymun Cart-Cart Sokullu yola çıkarlar. Baruthaneye vardıklarında, Cafer, Sokullu'yu baruthaneye sokar, kendisi de zindandaki mahkûmları serbest bırakmaya gider. Sokullu, barut deposunu ateşler, Cafer yaralanır. Cafer'in dersbest bıraktığı mahkûmlar arasında Piyetro Zenon da vardır. Piyetro Zenon, zindandan kaçarken Jagala ve Lükres'le karşılaşır, Jagala'yı öldürür. Lükres'i de öldüreceği sırada Cart-Cart Sokullu yetişir ve Piyetro Zenon'u öldürür.

Venedik'teki barut depolarının havaya uçurulduğu haberi Osmanlı sarayına ulaşır. II. Selim, Kıbrıs'ın fethi için emir verir. Uluç Ali Reis, donanmasıyla yola çıkar. Önce Tunus'u İspanyollardan kurtarır, sonra Adriyatik denizinde küçük bir salda olduğunu öğrendiği Cafer'i kurtarmak için Malta kanalına gider. Sent Jan şövalyeleriyle çarpışan Uluç Ali Reis savaşı kazanır, sonunda Cafer'i bulup kurtarır.

Lala Mustafa Paşa komutasındaki Türk ordusu Lefkoşe'yi kuşatır; ancak kırk beş gün geçmiş olmasına rağmen alamaz. Lala Mustafa Paşa, Lefkoşe'yi alma görevini Cafer'e verir. Cafer, yirmi bir levent, kırk bin Karaman eri, on bin yeniçeri ile Lefkoşe'yi alır.

Lefkoşe alındıktan sonra Magosa'ya, teslim olmaları için haber gönderilir. Magosa valisi, başkomutanı ve topçu komutanları teslim olmayacaklarını, Cafer'in kendilerine verilmesini isterler. Türkler Cafer'i vermeyince, Magosa'daki Venedikliler, Cafer olduğunu düşündükleri elli Türk beyini kaçırlar. Türkler, Cafer'in kuşatmada öldüğünü söyleyip sahte bir türbe yaparlar. Araya kış girdiği için kuşatma kaldırılır. Sadrazam Sokullu, Kıbrıs'ın fethine engel olmak için komutanları değiştirir ve daha önce deniz görmemiş Pertev Paşa'yı kaptan, Müezzinzade'yi komutan yapar. Magosa tekrar kuşatılır ve bu defa alınır. Venediklilerin kaçırdığı Türk beylerinin öldürüldüğünü öğrenen Lala Mustafa Paşa, Magosa kalesi komutanı ve diğer Venedik beylerini öldürtür.

Osmanlı donanmasına karşı birleşen Hristiyanlar hakkında bilgi toplamaya çalışan Kara Kadı ve Kara Çalı, meyhanede Cafer ve Yandım Ali'yle buluşur. Cafer, meyhaneye gelen Kızıl Kadırgalılar tarafından tanınınca kavga çıkar. Kara Kadı ve Kara Çalı kargaşadan faydalanarak oradan kaçar. Ortada kalan Cafer ve Yandım Ali'nin yardımına Camgöz yetişir ve onları kurtarır.

Müezzinzade Ali Paşa, deniz savaşından anlamadığı için Uluç Ali Reis'in savaşla ilgili uyarılarını dinlemez. Savaşta, Uluç Ali Reis'in savunduğu taraf düşmanı yener; ancak Osmanlı donanması yenilir. Uluç Ali Reis, kendisini sıkıştıran düşmandan, Camgöz'ün gemilerinin başına geçen Cafer'in açtığı ateşle kurtulur.

Kara Kadı ve Cafer'in gemileri denizde karşılaşır. Servantes, yaralı hâlde Kara Kadı'nın gemisindedir. Camgöz, Servantes'i ameliyat eder. Kara Kadı, Sokullu Mehmet Paşa'nın Venediklilere yazdığı ve Camgöz'ün kendisine verdiği mektuplarla Uluç Ali Reis'in padişaha yazdığı mektupları vermek üzere yola çıkar.

Sarhoş olan Cafer, Lükres'i karşısında görür, onunla birlikte olur; ancak bunun hayal mi gerçek mi olduğunu bilemez. Uyandığında, karşısında Lükres yerine Camgöz'ü bulur.

Kara Kadı mektupları padişaha verir. Padişah, yanlış emirlerin kendisi adına Sokullu tarafından verildiğini anlar, Uluç Ali Reis'i kaptan-ı deryalığa getirir. İstanbul'a gelen Uluç Ali Reis, yeni yapılan donanmayı kontrol eder, eksiklerini söyler ve Sokullu'yla görüşerek onun hatalarını yüzüne vurur.

Camgöz'ün davranışlarında farklılıklar sezen Cafer, onun kimliğinden şüphelenir. Servantes'in sözlerinin de etkisiyle Camgöz'ün kimliğini ortaya çıkarmaya, yüzündeki maskeyi düşürmeye karar verir ve maskeyi indirdiğinde karşısında Lükres'i bulur. Önceden tanıdığı Camgöz'ün de Lükres'in babası Jagala olduğunu öğrenir. Jagala, zaman zaman bu kılığa girmiştir. Cafer, Lükres'in gemilerin başına geçmesi teklifini, bir kadının emrinde çalışamayacağını söyleyerek reddedince Lükres, Cafer'e yardım edebilmek için Camgöz kılığına girmiştir. Gerçekler ortaya çıktıktan sonra Cafer ve Lükres tekrar kavuşur ve sevgili olurlar.

Arena Kraliçesi

Bizans'ta, İstanbul'da yapılan araba yarışları son derece önemlidir ve daha çok Maviler ile Yeşiller olarak adlandırılan iki grup arasında geçmektedir. Uygur hükümdarı Arıbasat'ın Bizans imparatoruna hediye olarak gönderdiği atları, Maviler'den Upravada ve Barba Yani görür ve satın almak ister. Atları götüren Caberhan ve Bitik Uygur buna karşı çıkar. Atların Yeşiller'e satıldığı düşünülen ve buna sinirlenen Upravada, Belizer ve Mundos adlı iki iri arkadaşıyla ger gelir.

Belizer ve Caberhan arasındaki dövüşü Caberhan kazanır. Dövüşten sonra, Caberhan ve Bitik Uygur'un kim oldukları ve ne amaçla geldikleri anlaşılır.

Çirküs hanına giden Caberhan ve Bitik Uygur, burada İmparatoriçe Teodora, kardeşleri Gomito ve Anastasya ile karşılaşır. Caberhan, onların imparatoriçe ve kardeşleri olmadığını düşünse de birlikte şarap içip eğlenirler. İlk defa şarap içen Caberhan ve Bitik Uygur, sarhoş olur ve sızıp kalırlar.

Eğlenirken, üzerlerindeki kıyafetleri dahi çıkaran Caberhan ve Bitik Uygur, ayıldıklarında, kıyafetlerinin de atlarının da olmadığını görürler. Hancu Barba Yani gece olanları, kıyafetleri ve atları kadınlara verdiklerini anlatır.

Caberhan ve Bitik Uygur, yolda gördükleri bir kadını Teodora'ya benzetip peşinden giderler. Kadının bir tiyatrodan rol aldığını, diğer oyuncuların üzerinde de çalınan kıyafetlerini gören Caberhan ve Bitik Uygur sahneye fırlayarak kıyafetlerini ve atlarını isterler. Araya giren Belizer, Caberhan'dan Maviler'e katılmasını ister.

Atlarını almak koşuluyla bunu kabul eden Caberhan ve Bitik Uygur'u kandıran Belizer, onları bir mahzene kapatır.

Upravada, Caberhan ve Bitik Uygur'u mahzenden çıkarır ve bir kiliseye, Teodora'nın yanına götürür. Caberhan ve Bitik Uygur kendilerinden af dileyen Teodora'yı affederler. Teodora'dan atların hipodromda, Maviler'in ahırından olduğunu öğrenen Caberhan, atları alıp imparatora vereceğini söyler.

İmparator ve Teodora Yeşiller'in taraftarıdır. Belizer liderliğindeki Maviler ile aralarında İmparator Anastas'ın da bulunduğu Yeşiller, İstanbul sokaklarında karşılaşılır. Belizer ve Maviler'in yapacağı taşkınlık Caberhan'ın araya girmesi ve Belizer'e meydan okumasıyla önlenir.

İmparatora ulaşan Caberhan, Uygur İmparatoru Arıbasat'ın dileklerini iletir ve hediye olarak getirdikleri atların çalındığını söyler. Caberhan, atlara ulaşmak için Teodora'dan yardım ister, Teodora da onu greşçi olarak hipodroma sokar.

Halk, yarış günü hipodromu doldurur. İmparator Anastas'ın işaretiyle yarışlar başlar. Maviler adına yarışan Porifiriyüs yarışı kazanmak üzereyken bir ıslık duyulur. İlk ıslık sesiyle duran atlar, ikinci ıslıkla sesin geldiği yere doğru koşarlar. Böylece Yeşiller'in arabası Maviler'in arabasını geçer. Caberhan ve Bitik Uygur atları alarak hipodromdan çıkarlar. Yeşiller'in, yarışı büyü yaparak kazandığını düşünen Maviler, Belizer öncülüğünde ayaklanır.

İmparator Anastas, hipodromdaki ayaklanmayı ciddiye almaz, Maviler'in dağılacaklarını düşünür. Sarayın Muhafız Kıtaları Komutanı Baba Justin'in yeğeni Upravada'yı, isyancılara, isyanı bırakmaları emrini iletmesi için gönderir. Her ne kadar Yeşiller'den gibi görünse de aslında Maviler'den olan Upravada, hipodroma gittiğinde isyancılara katılır. İsyancılar, devlet yönetimini kendi aralarında rastgele paylaşırlar.

Sabah, imparatora isyanın büyüdüğü haberi gelir. Teodora, hipodroma gidip tahti isyancılara bırakmayı düşünen imparatora, isyanı Caberhan'ın bastırabileceğini söyler. Caberhan ve Bitik Uygur, hipodromdan kaçırdıkları atlarla saray ahırlarında

beklemektedirler. İmparatorun huzuruna çıkan Caberhan'ın yaptığı planla isyan bastırılır.

Caberhan ve Bitik Uygur Çirküs hanına geri döner. Bir süre sonra Teodora da gelir, gidecekleri yere kendisini de götürmelerini ister ve birlikte yola çıkarlar. Şam'a geldiklerinde halkın eğlendiğini görürler. Teodora, Caberhan'ın engelleme çabalarına rağmen halkın arasına karışıp eğlenmeye başlar. Caberhan ve Bitik Uygur, Teodora'yı orada bırakıp yola çıkarlar. Bir süre sonra pişman olan Caberhan geri döner; ancak Teodora'yı bulamaz. Caberhan ve Bitik Uygur, diyar diyar gezerek Teodora'yı ararken sefil bir duruma düşerler, Kâhin Bahira adlı biriyle karşılaşır ve manastıra giderek ruhlarını arırlar.

Caberhan manastırdarken İmparator Anastas ölmüş, yerine önce Baba Justin, sonra Upravada geçmiş, Teodora ve Upravada evlenmiştir. Caberhan, yıllar sonra rüyasında Teodora'yı görür. Rüyayı yorumlayan Kâhin Bahira, Teodora'nın ona ihtiyacı olduğunu söyler ve Caberhan İstanbul'a gitmeye karar verir.

Teodora gerçekten zor durumdadır. Çünkü İstanbul'da bir isyan başlamıştır. Tarihe Nika İhtilali olarak geçen isyan, kanlı bir şekilde bastırılır.

Teodora, isyandan sonra, bir tür kanser hastalığı sonucu ölür. Teodora'nın yardımına yetişemeyen Caberhan, o öldükten sonra Trakya'da topladığı ordusuyla Upravada'ya savaş açar. İstanbul içlerine kadar ilerleyen Caberhan, bilinmeyen bir nedene geri çekilir.

Kubilay Han'ın Gelini

Timur Barak Han, Argon Han'dan Kubilay Han'a mesaj götürürken Cadı Hanı'na gelir. Burada, Kubilay Han'ın sınır koruyucusu Doğlan'la karşılaşır ve onunla bir av yarışı yapar. Akşam, herkesin cadı olduklarını düşündüğü bir grup kadın Timur Barak Han'ın odasına gelir ve onu bayıltır. Doğlan, Barak Han'ın da cadı olduğunu söyleyerek onu öldürtmek ister; ancak onun yerine sınır koruyucusu olarak atanan Bay Muçi tarafından öldürülür. Timur Barak Han, handa tanıştığı Hayık'la birlikte yola çıkar.

Yolda, içinde güzel kızlarla ihtiyar bir adamın bulunduğu devrilmiş bir araba görürler ve Timur Barak Han arabadakileri kurtarır. Kızlar, Kubilay Han'a gelin olarak götürülen yabancı kızlar, götüren kişi de Makeo Polo'dur. Makeo Polo, Timur Barak Han kendisini kurtardığı için ona bir yüzük hediye eder.

Timur Barak Han ve Hayık bir hana girerler. Paraları olmadığı için Makeo Polo'nun verdiği yüzüğü handaki bir kuyumcuya satmak isterler. Kuyumcu tarafından kandırıldıklarını anlayınca, ondan zorla altın alırlar. Zorla altın aldıkları kuyumcu, Kubilay Han'ın kuyumcu başı Nikola Polo'dur. Nikola Polo, yasavulbaş Bay Şu ve askerleriyle geri gelip Barak Han ve Hayık'ı şikâyet eder. Timur Barak Han ve Hayık, Bay Şu'yu, Nikola Polo'yu soymadıklarına ikna ederler. Üçü sohbet ederken, Timur Barak Han'ın atı Alakuş çalınır. Bay Şu'nun atına binerek hırsızın peşine düşen Timur Barak Han hırsızı yakalar. Hırsız bir kızdır. Barak Han'ı kandıran kız, bu defa Bay Şu'nun atını alıp kaçar.

Timur Barak Han ve Hayık yollarına devam ederler ve Timur Barak Han bir tiyatrodan atını kaçıran kızını görür. Kubilay Han'ın saray koruyucusu Get Boğa kızını götürmek isterken Timur Barak Han ona engel olur, kızın kaçmasını sağlar ve kızın adının Altın Çiçek olduğunu öğrenir.

Makeo Polo, Get Boğa ile Timur Barak Han tartılırken onları görür ve araya girer. Timur Barak Han, Makeo Polo'nun kardeşinin Nikla Polo, yeğeninin de Marko Polo olduğunu öğrenir. Birlikte Han Balığ şehrine gittiklerinde, Timur Barak Han ve Hayık'ı Kubilay Han'ın yazlık sarayına kapatırlar. Yanlarına gelen baş inalcı¹⁵ Ye-Li-Yu ile sohbet ederler. Akşam olduğunda, Timur Barak Han ve Hayık, Cadı Hanı'ndaki sesleri duyarlar, cadılar gelmektedir. Cadı Hanı'nda odaya girenlerden iki kadın yine odaya girer. Timur Barak Han ve Hayık onları Kubilay Han'ın askerlerinden saklarlar.

Makeo, Nikola ve Marko Pololar, Timur Barak Han'ın yanına gelerek Kubilay Han'ın, getirdikleri gelinlerin cadı olacağını düşünerek onları istemediğini; Ye-Li-Yu'yu da cadıları kovamadığı için zindana attırıldığını söyleyerek ondan

---

¹⁵ Baş İnalıcı: Baş vezir.

yardım isterler. Hayık'ı kadın kılığında Kubilay Han'ın yanına sokacak, cadılar gelirse ona yakalatacaklardır.

Hayık, Kubilay Han'ın yanına girer ve Kubilay Han onun kadın olduğunu düşündüğü için onu çok beğenir. Birlikte sohbet eder, şarap içer, en sonunda sızıp kalırlar. Kubilay Han ayılıp da Hayık'ın erkek olduğunu gördüğünde, Get Boğa'ya, Bay Şu'ya neler olduğunu sorar. Onlardan cevap alamayınca Ye-Li-Yu'yu çağırıp sorar ve o, her şeyi anlatır. Ye-Li-Yu, Timur Barak Han'ı Kubilay Han'a tanıtır. Timur Barak Han, Kubilay Han'ın yeğeni Argon'un, kızı Altın Çiçek'le evlenmek istediğini, onu götürmek için de kendisini gönderdiğini söyler. Kubilay Han bunu kızına söylediğinde, Altın Çiçek kabul etmez, kaçar ve ortadan kaybolur.

Kubilay Han, çıktığı yıllık avda parsar tarafından saldırıya uğrar. Timur Barak Han, Kubilay Han'ı kurtarır. Timur Barak Han, Kubilay Han'ın babasının öldüren Timur Melek'in torunudur ve esas görevi Kubilay Han'ı öldürmektir; ama Kubilay Han'ın insanlığı Timur Barak Han'ı etkiler, görevini yerine getiremez. Kubilay Han da Timur Barak Han'ı tanımış, esas görevini öğrenmiştir; ama onun cesareti, gücü, delikanlılığı karşısında etkilenmiştir. Kubilay Han Timur Barak Han'a ortadan kaybolan kızı Altın Çiçek'i bulma görevini verir.

Timur Barak Han Hayık'la birlikte Altın Çiçek'i bulmak için cadılar yurduna gider. On fil büyüklüğünde bir hayvan Timur Barak Han'ı bir köşkün çatısına fırlatır. Köşke giren Timur Barak Han, dondurulmuş erkekler, kızlar görür ve Altın Çiçek'le karşılaşır. Altın Çiçek, oranın hâkimi, Gökçe Baba denilen ve Cengiz Han'ın soyundan gelen biri olduğunu, insanları dondurup kendine köle yaptığını, günü geldiğinde Cengiz Han soyundan olan herkesi öldürmek için onları kullanacağını anlatır.

Gökçe Baba, Altın Çiçek'le Timur Barak Han konuşurlarken gelir. Timur Barak Han'ı uyutmak ister; ama Timur Barak Han onu uyutur. O sırada Türkan Sultan gelir. Türkan Sultan, Timur Melek'in kızı, Timur Barak Han'ın halasıdır. Yıllar önce Gökçe Baba'ya katılan Türkan Sultan, Altın Çiçek'in, babasını kurtarmak için aralarına katıldığını anlatır ve onlarla birlikte Kubilay Han'ın yanına gidip af dileyeceğini söyler.

Timur Barak Han, Hayık, Altın Çiçek ve Türkan Sultan Kubilay Han'ın sarayına varırlar. Kubilay Han ve Türkan Sultan barışır. Kubilay Han, Altın Çiçek'e Argon'a gitmek isteyip istemediğini sorar. Timur Barak Han, sorumluluğunu yerine getirmek için gitmek zorunda olduğunu söyleyince, ondan ayrı kalmayı göze alamayan Altın Çiçek, istemese de gitmeyi kabul eder.

Timur Barak Han, Hayık ve Altın Çiçek Pololar'ın kaptanlığındaki bir gemiyle yola çıkarlar. Çok uzun süren deniz yolculuğundan sonra, Argon Han'ın hâkim olduğu Bender Abbas şehrine varırlar. Burada, Argon Han'ın öldüğünü, yerine oğlu Gazan Han'ın geçtiğini, Altın Çiçek'in onunla evleneceğini öğrenirler. Bu arada, Kubilay Han da ölmüştür. Müslümanlığı kabul eden Gazan Han, Altın Çiçek'in çarşafa girmesini ister. Altın Çiçek, yardımcısını çarşafa sokarak Gazan Han'a yollar. Timur Barak Han ve Altın Çiçek HAYık'ın memleketine doğru birlikte yola çıkarlar.